Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

для студентів ОС «Бакалавр»

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус + 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Тема 1. Корупція як соціально-правове явище

Тетяна Мельник

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус + 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Координатор проєкту EU AntiCor

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Тетяна МЕЛЬНИК, координатор проєкту,

д.е.н., професор,

завідувач кафедри міжнародного менеджменту Державного торговельно-економічного університету

Експерт проєкту у сферах:

Корупція як соціально-правове явище
Законодавство ЄС щодо запобігання та протидії корупції
Співпраця України з ЄС у сфері запобігання та протидії корупції
Вплив корупції на економічну безпеку країни

Питання:

1.1 Сучасне визначення корупції (множинність трактувань)

1.2 Причини корупції

1.3 Види корупції

1.4 Вплив на соціально-економічний розвиток держави

1.5 Методи та механізми протидії корупційним діям

1.6 Сучасний цифровий інструментарій у боротьбі з корупцією

1.1 Сучасне визначення корупції (множинність трактувань)

- Корупція є складним соціально-правовим феноменом, що виникає разом із державою, за своїми ознаками корупція є соціально-правовим явищем, яке має тісні зв'язки з багатьма іншими соціальними, правовими та культурними факторами.

- **КОРУПЦІЯ** (*від латинського слова corrumpere – псувати*) – використання посадовою особою своїх владних повноважень та довірених їй прав з метою особистої вигоди, що суперечить встановленим законам та правилам.

- Незважаючи на велику кількість досліджень у науковій літературі, категорія «корупція» не розкрита повною мірою, що негативно впливає на боротьбу з цим протиправним явищем.

- Корупція має комплексну природу, різноманітні прояви та неоднакове (до певної міри – неоднозначне) сприйняття зі сторони суб’єктів нормотворення, наукової спільноти, а також звичайних громадян.

ТРАКТУВАННЯ КОРУПЦІЇ З ТОЧКИ ЗОРУ:

- **СОЦІОЛОГІЇ**: «відмова від очікуваних стандартів поведінки з боку представників влади заради незаконної особистої вигоди»
- **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**: «несанкціонована, як правило, засуджена дія з метою отримання якоїсь значної особистої вигоди»
- **ЮРИСПРУДЕНЦІЇ**: «У широкому значенні слова корупція - це соціальне явище, яке вразило публічний апарат управління, що виражається в розкладі влади, навмисному використанні державними та місцевими службовцями, іншими особами, уповноваженими на виконання державних функцій, статусу та авторитету займаної посади у корисливих цілях для особистого збагачення чи групових інтересах»

Корупція взагалі - це соціально-правове явище, під яким зазвичай розуміється підкупність і продажність державних чиновників, посадових осіб, а також громадських і політичних діячів взагалі; це не що інше, як зловживання владними повноваженнями для отримання вигод у особистих цілях.

Розгляд та дослідження змісту корупції залежить від відповідного підходу, який необхідно брати до уваги під час дослідження як самого явища, так і способів протидії йому.

Аспекти дослідження корупції	Зміст дослідження
Політологічний	Оцінка з точки зору її наслідків, зокрема викривлення форм політичної організації суспільства
Соціологічний	Розглядається як симптом, що свідчить про наявність об'єктивних суспільних проблем – чим складніші ці проблеми, тим вищий і рівень корупції
Економічний	Причиною існування корупції є бажання отримати корисливу вигоду за допомогою владного (управлінського) впливу на економічні відносини
Правовий	Причиною корупції є правова структура як першооснова для протиправної діяльності чи бездіяльності
Психологічний	Виникнення та існування корупції зумовлені особливостями психології учасників суспільних відносин. Корупція – це не лише діяння, що мають зовнішню форму виразу, але й система негативних поглядів, переконань, установок, спосіб мислення, який зумовлює спосіб життя
Інституційний	Два рівні дослідження: - на мікрорівні корупція становить специфічний соціальний інститут, тісно взаємозв'язаний з іншими соціальними інститутами – політичними, економічними та культурними. На макрорівні корупція виступає результатом неузгодженості між соціально визнаними цілями (успіху та багатства) і соціально-організованими засобами їх досягнення, тобто корупція є одним з видів соціальних відносин, пов'язаним з використанням суспільних ресурсів для досягнення особистих цілей
Статистичний	Характеристика кількісних та якісних змін корупції як масового соціального явища, закономірності якого можуть бути встановлені на прикладі окремих видів діянь

НАУКОВІ ТЛУМАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ (ВІТЧИЗНЯНІ ДОСЛІДНИКИ)

Автори	Дефініція
Л. Аркуша	Протиправна діяльність певних осіб, спрямована на використання свого службового та суспільного статусу для особистого збагачення, збагачення своїх родичів і прибічників, отримання інших переваг і благ усупереч інтересам суспільства
О. Терещук	1) як протизаконні діяння осіб, які уповноважені на виконання функцій держави, спрямовані на особисте збагачення; 2) стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у проведенні протиправної діяльності за рахунок використання наданих державою повноважень»
С. Рогульський	Незаконне прийняття майнових та немайнових послуг, благ і переваг особами, що уповноважені на виконання державних функцій, або особами, що відповідно до закону прирівнюються до них, з використанням свого правового статусу та пов'язаних з ним можливостей, а також підкуп зазначених осіб шляхом незаконного надання їм фізичними та уповноваженими представниками юридичних осіб цих благ, послуг та переваг з метою отримання від осіб, уповноважених на виконання державних функцій, або осіб, що прирівнюються до них, певних привілеїв
В. Лунєєв	Соціально-правовий кримінологічний термін, який охоплює злочини та порушення, пов'язані з використанням службового становища в особистих або групових цілях.
Р. Тучак	***Політичний аспект:*** проникнення осіб кримінальної орієнтації в структури політичної влади і використанні їх можливостей для задоволення своїх злочинних потреб. ***Соціально-економічний аспект:*** спотворення (викривлення) корумпованим держапаратом рішень держави з соціально-економічних питань, а також численними випадками допуску кримінальних елементів до економічних важелів управління. ***Правовий аспект:*** лобіювання інтересів у процесі законотворчої діяльності.
Л. Багрій-Шахматов	Явище, яке вразило апарат державної влади й управління, пов'язане з його розладом, коли представники апарату незаконно використовують своє службове становище в корисливих цілях, для особистого збагачення всупереч інтересам служби
Ю. Литвинова	Корупція як політико-правове та соціальне явище становить неформальну поведінку владної еліти, яка проявляється в нелегітимному використанні соціальних благ та владних повноважень
В. Цитряк	Поширене деструктивне соціальне явище, різновид соціальної практики, що охоплює усю сукупність діянь, за які передбачається конституційна, кримінальна, цивільно-правова, адміністративна та дисциплінарна відповідальність (у тому числі порушення норм моралі) і полягає у задоволенні особами, які виконують публічні функції, приватних інтересів на підставі та завдяки цим функціям. До корупції відносять і правопорушення інших осіб, які створюють умови або є приховуванням чи потуранням вищезазначених зловживань
О. Костенко	Корупція є формою кримінальної експлуатації суспільства

ШИРОКЕ ТЛУМАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ в Кодексі поведінки посадових осіб щодо підтримки правопорядку, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р.

«Хоча поняття корупції має визначатися відповідно до національного права, але слід розуміти, що воно охоплює вчинення чи не вчинення якого- або дії при виконанні обов'язків або через ці обов'язки в результаті необхідних або прийнятих подарунків, обіцянок або стимулів, або їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія або бездіяльність. Акт корупції також охоплює спробу корумпування»:

Виконання посадовцем будь-яких дій чи бездіяльність у сфері його посадових повноважень за винагороду у будь-якій формі на користь того, хто дає таку винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без їх порушення

Дане визначення дозволяє включити до складу корупції також законну, правомірну службову поведінку посадової особи, якщо вона була обумовлена отриманими або обіцяними подарунками.

ТРАКТУВАННЯ КОРУПЦІЇ В ЄС

- **БІЛЬШ ВУЗЬКЕ, ПРИЗНАЧЕНЕ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА**:

Корупція визначається як хабарництво

- **ШИРОКЕ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ПОЛІТИКИ (Європейська Комісія, 2003 р.)**:

Корупція - це зловживання владою з метою отримання приватної вигоди

- **ДОГОВІР ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄС (ст. 83.1):**

Корупція - "єврозлочин", належить до числа особливо тяжких злочинів з транскордонним виміром, для яких можуть бути встановлені мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень та санкцій

ТРАКТУВАННЯ КОРУПЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

- **ЗАКОН УКРАЇНИ 1995 РОКУ «ПРО БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ»:**

Корупція *- діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг*

- **ЗАКОНИ УКРАЇНИ:**

1) «ПРО ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ» (від 11 червня 2009 р.)

2) «ПРО ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ» (від 07 квітня 2011 р.)

3) «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» (від 14 жовтня 2014 р.)

Корупція *- використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в Законі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей*

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ



1.2 Причини корупції

Наукові дослідження щодо причин корупції (у т.ч. в Україні)

Автори	Зміст
А. Артем'єв	Виділяє види причин корупції: суб'єктивні – визначені волею суб'єктів, що мають конкретну мету, яку вони бажають досягти, вступаючи в корупційні відносини (незадоволеність матеріальним становищем, бажання збагатитися, вислужитися, отримати благо, налагодити зв'язки, снобізм тощо); об'єктивні – не залежать від волі конкретних суб'єктів, вступачих у корупційні відносини (виділення чиновництва як класу з власними внутрішньокласовою мораллю і відповідальністю, політико-правовими поглядами, субординацією, привілеями; можливість чиновників приймати рішення на власний розсуд (чинити свавілля на підвідомчій їм території і/або над особами, що їм підпорядковані); відсутність над державною, адміністративною чи іншою системою зовнішнього (незалежного) контролю, що передбачає юридичну, політичну, майнову, морально-етичну відповідальність; недосконалий державний механізм перерозподілу благ та/або наявність тіньового сектора перерозподілу благ.
В. Валлє	Криміналізація значної частини політичної еліти; традиційна відсутність політичної волі щодо боротьби з корупцією; правовий нігілізм населення та традиційне толерантне ставлення до корупції; відсутність практики суворого покарання чиновників, винних у корупційних злочинах; прогресуючий стрімкий кількісний ріст чиновництва як кадрової основи корупції; розростання тіньової економіки та накопичення величезних незаконних доходів, значна частина яких спрямовується на фінансування корупційної діяльності; неефективність і непрозорість діяльності органів державної влади; відсутність ефективних систем судочинства і органів правопорядку; надзвичайна розгалуженість дозвільно-регуляторної системи
В. Журавський, М. Михальченко, О.Михальченко	Історична зумовленість форм і методів корупційних дій; глибоке проникнення корупції в національне життя українського етносу в сфері побутових взаємовідносин; стійкий, законспірований або напівзаконспірований характер корупційної діяльності; зрощення економічної і політичної корупції з загально-кримінальною та організованою злочинністю, особливо в перші роки незалежності України. Розповсюдження в суспільній думці стереотипу, що без хабаря, кумівства, кланової підтримки в Україні неможливо вирішення господарчих, політичних і соціальних проблем. Використання корупційних дій в усе більш широких масштабах, коли корупція пронизує не тільки органи політичної і економічної влади, але і соціальну сферу, освіту, науку, охорону здоров'я, спорт, мистецтво тощо
С.Задорожний	«…корупція стає інструментом соціальної реадаптації громадян до перманентних криз і соціальних негараздів, коли все більше значення в суспільній свідомості набувають цінності виживання за будь-яку ціну, прагматичні опінії пошуку виходу зі злиденного життя руйнують традиційну етику й мораль, а корупція починає сприйматися як буденність»
М.Мельник	Корупція, як багатоаспектне соціальне явище, є своєрідним відображенням політичних, економічних, ідеологічних, управлінських та інших соціальних явищ та процесів, які мають місце у суспільстві та державі, результатом недосконалого функціонування державних та суспільних інститутів, закономірною реакцією членів суспільства на вади суспільного розвитку
Л. Багрій-Шахматов	Наявність соціальної бази - сукупності соціально-економічних, організаційних, моральних та інших факторів, завдяки яким підкуп, хабарництво, розкладення владно-управлінських, господарських, комерційних структур, посадових та інших офіційних осіб стають реальністю, що підживлюють це зло та спричиняють шкідливий вплив на життєдіяльність громадянського суспільства, держави, їхніх органів та інститутів, що підриває віру в справедливість, авторитет влади й законів, деформує порядок, форми власності, правовідносини між громадянином і державою, яка не в змозі забезпечити йому нормальні умови життя, особисту безпеку та недоторканність майна

ЧИННИКИ КОРУПЦІЇ

Економічні	Інституційні	Політичні	Соціально-культурні
Це насамперед низькі заробітні плати державних службовців, а також їх високі повноваження впливати на діяльність фірм та громадян. Корупція поширена всюди, де чиновники мають широкі повноваження розпоряджатися якимись дефіцитними благами. Особливо це помітно в країнах, що розвиваються, і в перехідних країнах, але проявляється і в розвинених країнах. *Наприклад, у США зафіксовано багато проявів корупції при реалізації програми пільгового надання житла нужденним сім'ям.*	Високий рівень закритості в роботі державних відомств, громіздка система звітності, відсутність прозорості в системі законотворчості, слабка кадрова політика держави, що допускає поширення синекур та можливості просування по службі незалежно від дійсних результатів роботи службовців.	Загальна політична ситуація, що характеризується мінливістю, не прогнозованістю та постійною боротьбою політичних сил за переділ сфер впливу.	Деморалізація суспільства, недостатня поінформованість та організованість громадян, громадська пасивність щодо свавілля можновладців.

У тих країнах, де діють усі групи факторів (це насамперед, країни, що розвиваються та постсоціалістичні країни), корупція найвища. Навпаки, у країнах західноєвропейської цивілізації ці чинники виражені набагато слабше, тому рівень корупції там менший.

Економічні чинники корупції

- **Бідність**

Дискусійне питання:

1) корупція може існувати в рівній мірі і на ґрунті процвітання і достатку, і за відсутності благополуччя (І. Рогов)

2) особисті (нематеріальні) мотиви є значно сильнішими і глибшими за своєю природою (В. Валлє)

3) корупція є водночас і причиною, і наслідком суспільної бідності (Я. Грицак)

4) корупцію у вищих ешелонах влади можна назвати причиною бідності, а не бідність причиною корупції. А ось на побутовому рівні заперечувати фактор бідності не можна.

- **Майнова поляризація населення**
- **Значна частка тіньової економіки в країні**

Кошти, які обертаються в межах тіньової економіки, є не чим іншим, як «платіжним засобом», без якого проведення корупційних транзакцій було б неможливим, а тому за обсягом коштів тіньової економіки, з певними застереженнями, можна робити висновки і про масштаби корупції.

- **Становлення та розвиток «суспільства споживання»**
- **Відсутність конкурентного середовища у сфері підприємницької діяльності**

Політичні чинники корупції

1. Прорахунки в політиці реформування держави і суспільства (помилкова ідеологія реформ).
2. Гальмування назрілих політичних процесів, що призвело до незавершеності формування політичної системи, повільного розвитку політичної структури та свідомості суспільства.
3. Політична нестабільність, яка, зокрема, проявляється у нестабільності існуючих політичних інститутів.
4. Дисбаланс функцій та повноважень гілок влади.
5. Звуження політичних основ демократії, посилення авторитаризму.
6. Нерішучість і непослідовність у проведенні суспільних перетворень, безсистемне і нерішуче впровадження демократичних засад у різні сфери суспільного життя.
7. Відсутність ефективного парламентського та громадського контролю за діяльністю вищих посадових осіб виконавчої гілки влади, у тому числі керівників правоохоронних структур.
8. Відсутність належної політичної волі щодо системної протидії корупції.
9. Недостатня визначеність, непослідовність і неналежна наукова обґрунтованість здійснюваної антикорупційної політики.

Соціально-культурні та психологічні чинники корупції

- **Правовий нігілізм** - *скептичне ставлення до правових форм*
- **Культура, мораль і менталітет нації**

Залежно від цих якостей у світі сформувались такі моделі корупції як західноєвропейська, ісламська, азіатська, африканська, латиноамериканська та інші. Корупція може бути субкультурою окремих народів

- **Непотизм**

Сприяє встановленню й утвердженню кланових відносин, адже представники різних політичних сил досить часто пов'язані між собою родинними узами, що перетворює ієрархію політичної системи на «клубок» заплутаних родинних зв'язків, що не сприяє ефективності представницьких інститутів, зокрема політичних партій

- **Морально-психологічне ставлення громадян до держави**

Відсутність належного авторитету держави, її посадових осіб та актів, які вони вчиняють та видають, в очах громадян є тим глибинним фактором, що провокує на вчинення корупційних діянь та визнання їх допустимим з погляду моралі

Психологія корупціонера

1. Тенденція спілкуватися з невеликою кількістю людей
2. Підвищена обережність при встановленні близьких відносин
3. Відсутність співчуття по відношенню до жертв корупції
4. Механізми психологічного захисту – заперечення та компенсація:

   4.1 переконаність в тому, що жертви самі здійснюють такі злочини («всі так вчиняють»)

   4.2 не вважають корупцію злочином

При здійсненні протиправної діяльності вважають, що розплата за неї не настане ніколи – **«ефект моральної короткозорості»**

Інституційні чинники корупції

- Інституційна слабкість держави
- Неефективність правової системи
- Проблема управління (координації) антикорупційної системи держави
- Неефективність функціонування спеціалізованих антикорупційних органів, яка зумовлена безсистемним підходом та непродуманістю щодо їхнього утворення
- Політизованість органів правопорядку (у тому числі антикорупційних органів) та ангажованістю їхнього керівництва, що нейтралізує такі принципи їхньої діяльності як політична нейтральність, незалежність, неупередженість, верховенство права, законність, справедливість

Причиною **високої корупції** більшість спеціалістів вважають недосконалість політичних інститутів, які забезпечують внутрішні та зовнішні механізми стримування

Об'єктивні умови існування високої корупції

- Двозначні закони
- Нестабільна політична ситуація у країні
- Незнання чи нерозуміння законів населенням, що дозволяє посадовцям довільно перешкоджати здійсненню бюрократичних процедур чи завищувати належні виплати
- Відсутність сформованих механізмів взаємодії інститутів влади
- Професійна некомпетентність бюрократії

- Двозначні закони
- Залежність стандартів і принципів, що лежать в основі роботи бюрократичного апарату, від політики правлячої еліти
- Кумівство та політична протекція, що призводять до формування таємних угод, що послаблюють механізми контролю над корупцією
- Низький рівень участі громадян у контролі над державою

Гіпотези щодо причин високої корупції

- **Низький рівень заробітної плати у державному секторі порівняно з приватним сектором**

З одного боку, підвищення заробітної плати у державному секторі порівняно з приватним сектором не призводить до негайного скорочення корупції. З іншого боку, це сприяє поступовому підвищенню рівня кваліфікації бюрократії та у довгостроковій перспективі має позитивний ефект. У країнах із найнижчим рівнем корупції зарплата чиновників у 3-7 разів перевищує заробітки у виробничому секторі.

- **Державне регулювання економіки**

Прихильники вільного ринку зазначають, що зменшення ролі держави та зростання конкуренції сприяють зниженню корупції, оскільки цим знижується обсяг необхідних дискреційних владних повноважень і скорочуються можливості домогтися переважного становища на ринку за допомогою протекційного регулювання, а отже, можливості для пошуку ренти. Справді, для всіх країн із низькою корупцією характерна відносно вільна економіка. Навпаки, планова економіка, що характеризується монопольною владою чиновників і підтримує ціни на рівні, нижчому за ринкові, породжує стимули для хабарництва як засобу отримання дефіцитних товарів і послуг.

- **Залежність громадян від чиновників; монополія держави на певні послуги**
- **Відірваність бюрократичної еліти від народу**
- **Економічна нестабільність, інфляція**
- **Етнічна неоднорідність населення**
- **Низький рівень економічного розвитку (ВВП на душу населення)**
- **Релігійна традиція**
- **Культура країни загалом**

На сьогодні не існує єдиної думки щодо підтвердження цих гіпотез

Причини корупції для кожної з країн можуть відрізнятися, але головними серед них є:

- невдало побудована система державного управління (або незакінчені реформи в системі державного управління);
- непрофесійність топ-менеджерів в державі;
- відверто недосконала судова система;
- політична корупція в парламенті;
- відсутність політичної волі національних лідерів щодо ефективного протистояння корупційним проявам (насамперед проявам політичної корупції);
- слабкість інститутів громадянського суспільства

В Україні присутні майже всі можливі причини корупції, які зумовлюють її в різних країнах світу. Масштабність та збіг політичних, економічних, історичних, соціально-психологічних факторів перетворюють вітчизняну корупцію на ледь не найскладніший випадок.

Глибинність причин корупції в Україні, їх специфіка і унікальність у триваючому системному зв'язку, становить не лише інтерес для світової наукової спільноти, але й насамперед свідчить про виняткову складність прикладного завдання – усунути ці причини, а разом з ними – значно мінімізувати корупцію.

1.3 Види корупції

МОДЕЛІ КОРУПЦІЇ

МОДЕЛЬ	ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ
Західноєвропейська	Низький рівень, що забезпечується високим рівнем культури і свідомості суспільства, несприйняттям корупції як певної аномалії, що порушує закон. Яскравими представниками західноєвропейської моделі корупції є Швейцарія, Франція, Фінляндія та Нідерланди.
Азіатська	Відзначається соціальним різновидом корупції. Історичний розвиток, традиції та культура породили корупційні відносини, що тісно пов'язані з соціальними взаєминами: родинними, етнічними, корпоративними (корпорації часто стають для працівників сім'єю), земельними тощо.
Африканська	Сформувалась за умов неконсолідованої політичної влади, домовленостей та припинення боротьби між фінансово-бюрократичними групами, досягнення олігархічного консенсусу між ними і частиною політичної еліти. При цьому задовольняються лише найголовніші потреби населення задля уникнення соціальних конфліктів і відбувається деградування економіки.
Латиноамериканська	Характеризується зростанням могутності «тіньового» криміналізованого сектору економіки, який стає державою в державі.

Види корупційних зловживань в залежності від:

- **того, хто зловживає службовим положенням:**

  державна, комерційна, політична

- **того, хто виступає ініціатором корупційних відносин:**

  вимагання, підкуп

- **того, хто є надавачем хабаря:**

  індивідуальний хабар, підприємницький хабар, кримінальний підкуп

- **ступеня регулярності корупційних зв'язків:**

  епізодична, систематична, клептократія

- **рівня розповсюдження корупційних відносин:**

  низова, верхівкова, міжнародна

- **цілей корупції з точки зору хабарника:**

  прискорюючий хабар, гальмуючий хабар, хабар «за прихильне ставлення»

- **форми вигоди особи, що отримала хабар:**

  грошовий хабар, обмін взаємними послугами (патронаж, непотизм)

- **ступеня централізації корупційних відносин:**

  децентралізована корупція, централізована корупція "знизу - вгору", централізована корупція "згори - вниз"

СФЕРА ДІЯЛЬНОСТІ:

- **Корупція у сфері державного управління (державна)**

існує можливість державного службовця (чиновника) розпоряджатися державними ресурсами та приймати рішення не на користь держави та суспільства, а виходячи зі своїх особистих корисливих спонукань.

- **Парламентська корупція (політична)**

взаємна та непрозора домовленість між політичними та бізнес-агентами, які експлуатують таку домовленість для досягнення взаємної вигоди всупереч суспільному благу населення

- **Корупція на державних підприємствах (комерційна)**

- *адміністративна (коли чиновник за хабар готовий заплющити очі на порушення законів або регуляторних актів);*
- *захоплення держави (здійснення політичного впливу через зміни законів, політику, регуляцію для отримання несправедливої вигоди конкретним бізнесом).* Захоплення відбувається коли корупція здійснюється менеджерами, призначених для цих цілей політиками, а останні використовують вкрадені гроші для фінансування політичних кампаній.

- **Корупція на підприємствах (комерційна)**

Співробітник організації (комерційної чи громадської) також може розпоряджатися ресурсами, що йому не належать: у нього також є можливість незаконного збагачення за допомогою дій, що порушують інтереси організації, на користь другої сторони, яка отримує від цього свої вигоди.

ПРИКЛАД: кредити, що отримують за хабарі у комерційних банках під проекти, мета яких – вилучити гроші та зникнути.

Рівень розповсюдження корупційних відносин:

- **Верхівкова**

охоплює політиків, вище та середнє чиновництво та пов'язана з прийняттям рішень, що мають високу ціну (формули законів, держзамовлення, зміна форм власності тощо).

- **Низова**

поширена на середньому та нижчому рівнях і пов'язана з постійною, рутинною взаємодією чиновників та громадян (штрафи, реєстрації тощо).

- **Вертикальна**

вона, як правило, виступає як міст між верхівковою і низовою корупцією. Часто обидві зацікавлені у корупційній угоді сторони належать до однієї державної організації. Наприклад, коли чиновник дає хабар своєму начальникові за те, що останній покриває корупційні дії хабародавця. Це особливо небезпечно, оскільки свідчить про перехід корупції зі стадії розрізнених актів у стадію організованих форм, що укорінюються.

ПРИКЛАД: Купівля голосів виборців під час виборів

- **Міжнародна**

глобальний рівень поширення корупції, корупція в міжнародному бізнесі

НАПРЯМ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

- **Внутрішня**

спостерігається в межах однієї організації чи установи. При цьому і корупціонер, і особа, яка пропонує, чи в якої вимагають певні матеріальні або нематеріальні вигоди, є співробітниками однієї установи.

- **Зовнішня**

передбачає, що домовленість укладається між посадовою та приватною особою

МЕТА ХАБАРОДАВАЧА:

- **Прискорююча**

Якщо потрібно вирішити певне питання з позитивним результатом

- **Гальмівна**

коли просять створити перешкоди для вирішення певної справи

- **За прихильне ставлення**

коли ініціатор корупційних взаємовідносин намагається «прикормити», «навести мости» з можливим корупціонером і для цього надає йому матеріальні чи нематеріальні вигоди, послуги тощо

СТУПІНЬ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ:

- **Децентралізована**

при цьому хабародавці діють на власний розсуд

- **Централізована «знизу-вгору»**

посадовці нижчих ешелонів влади збирають хабарі й діляться ними з керівництвом

- **Централізована «згори-вниз»**

Керівник встановлює підвищені оклади та видає премії «в конвертах» своїм підлеглим, щоб «купити» їх мовчання про його службові злочини

Класифікації корупції зарубіжних дослідників

- **А. Хайденхаймер :**

Біла, сіра та чорна. Біла означає практики, щодо яких у громадській думці існує згода: ці дії не вважаються поганими. Вони по суті інтегровані в культуру і не сприймаються як проблема. Чорна корупція є об'єктом іншого консенсусу: дії засуджуються всіма верствами суспільства. Щодо проявів сірої корупції ніякої згоди не існує. Саме довкола сірої корупції виникають скандали.

- **М. Джонстон :**

- хабарі чиновників у сфері торгівлі (за продаж нелегально виробленої продукції, завищення якості товарів тощо);
- відносини в патронажних системах, зокрема заступництво «босів» з урахуванням земляцьких, споріднених, партійних принципів;
- дружба та кумівство;
- т.зв. кризова корупція, обумовлена тим, що підприємці змушені працювати в умовах надзвичайного ризику, коли рішення органів влади можуть призвести до суттєвих для бізнесу змін і тому ці рішення стають предметом торгівлі.

Н. Катаєв і Л. Сердюк:

- суто кримінальна (в основному економічного характеру);
- політична корупція: девіантна поведінка та злочинна поведінка

Е. Ожиганов :

- бюрократична та політична;
- примусова та узгоджена;
- централізована та децентралізована.

Я. Кузьмінов:

у широкому значенні: корупція пов'язана з порушенням посадовцем своїх обов'язків заради матеріальної винагороди,
у вузькому: з хабарництвом та чиновницьким підприємництвом

ФОРМИ КОРУПЦІЇ:

- **ХАБАРНИЦТВО -** *сплата фіксованої суми, певного відсотка від контракту або будь-якої іншої послуги, за виконання якої сплачуються кошти. Хабарі використовуються або вимагаються для того, щоб прискорити, згладити або більш прихильно провести бюрократичні процедури, або щоб уникнути «тягаря» (наприклад, сплати податків, сплати за порушення дорожнього руху тощо)*
- **ШАХРАЙСТВО -** *поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди третьої сторони; яка охоплює і хабарництво і розтрату*
- **РОЗКРАДАННЯ -** *умисне незаконне привласнення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища*
- **РОЗТРАТА -** *використання посадовцем державної установи систематично для того, щоб убезпечити та розширити власні приватні бізнес-інтереси. Наприклад: процеси неправомірної приватизації, коли державна власність переходить у приватні руки за ціною, яка нижча за ринкову.*
- **ВИМАГАННЯ -** *примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності на певні дії або бездіяльність*
- **НЕПОТИЗМ (дружба або «кумівство») –** *призводить до виникнення несправедливих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади, пільгової купівлі власності, доступу до твердих валют тощо.*
- **ЗЛОВЖИВАННЯ –** *зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб*
- **ЛОБІЮВАННЯ, ЛОБІЗМ (від англ. «lobby» –вестибюль, передпокій, кулуари) –** *будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи*
- **ЛОБІЮВАННЯ, ЛОБІЗМ (від англ. «lobby» –вестибюль, передпокій, кулуари) –** *будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи*

НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНІ ВИДИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

- **Політична корупція**

В її основі лежить протиправне набуття та/чи утримання влади або розширення владного впливу, – це основна противага і загроза демократії. Поширення політичної корупції пропорційно знижує рівень демократичності держави, а зростання її впливу неминуче веде до узурпації влади. Звичайно, не всі знаходять прямий негативний зв'язок між корупцією та демократією, але всі згодні, що усталені демократії і корупція – явища несумісні та взаємовиключні.

- **Корупція в правоохоронній та судовій системі**

Корупційні діяння в цих сферах поділяють на ті, що:
а) вчиняються спеціальними суб'єктами в межах здійснення їх загальної компетенції;
б) вчиняються ними під час розслідування (документування) або розгляду справ про корупційні діяння.

«Корупція у справах про корупцію» є одним з найбільш корупціогенних факторів в Україні. Корупція в судовій та правоохоронній системах становить особливу небезпеку не тільки через безпосереднє зловживання владою відповідними посадовими особами, але й через пряму залежність результатів протидії корупції від їхньої діяльності.

- **Корупція в освіті**

Негативне соціальне явище, що полягає в умисному використанні особою займаної посади в корисливих цілях для особистого збагачення чи збагачення інших осіб усупереч інтересам держави та суспільства.

Корупція в системі освіти представляє серйозну загрозу демократії та правам людини, рівності та соціальної справедливості, повноцінному функціонуванню освітніх організацій, їх економічному розвитку

1.4 Вплив на соціально-економічний розвиток держави

ОЦІНКИ МАСШТАБІВ КОРУПЦІЇ У СВІТІ

Інститут Світового банку (WBI):

Понад 1 трильйон доларів США (1000 млрд доларів США) – це приблизна цифра, яка дає лише загальне уявлення про те, скільки хабарів виплачується у всьому світі.

Всесвітній економічний форум:

Корупція оцінюється більше ніж у 2,6 трильйона доларів США в рік, що становить приблизно п’ять відсотків світового валового внутрішнього продукту

Transparency International

Глобально втрати від корупції у секторі оборони становлять 20 млрд доларів США щороку – за скромними підрахунками, адже мотиви національної безпеки є надійною ширмою для приховування корупційної діяльності.

Зарубіжні дослідження щодо впливу корупції на економічний розвиток держави

- **Д. Трайсман:**

В демократичних країнах, де відкрита економіка, вільна преса, розвинута торгівля, велика частка жінок в уряді, існує мінімальний рівень корумпованості. Натомість для менш розвинених країн, які залежать від експорту палива, сировини, які мають складну регулятивну та законодавчу систему і економіка яких характеризується «інфляційною нестабільністю», характерно значний та дуже високий рівень корупції

Сила впливу корупції на економіку залежить також і від правової та інституційної бази країни, й від якості управління та політичного режиму

- **Б. Ротштейн та С. Холмберг:**

Корупція постійно корелює з нижчими темпами зростання, ВВП на душу населення, економічною рівністю, а також нижчим рівнем людського розвитку

- **Дослідження Світового Банку:**

У корумпованих країнах середній дохід становить третину доходу населення країн з низьким рівнем корупції, у яких також рівень грамотності населення приблизно на 25% вищий, а рівень дитячої смертності втричі нижчий.

Ці дані говорять про те, що корупція становить серйозну небезпеку для соціально-економічного стану країни та системно впливає на рівень економічного розвитку

- **В. Танзі та Г. Давуді:**

Визначено соціально-економічні наслідки корупції, шляхом її впливу, по-перше, на економічну активність індивідів, по-друге, на суспільні фінанси, і, по-третє, через нерівномірний розподіл доходів, корупція спричиняє негативний вплив на людський розвиток

Корупція має статистично значущу негативну кореляцію з податками на прибуток фізичних осіб, податками, зібраними з ПДВ, податком з продажів та податком з обороту

Вітчизняні дослідження щодо впливу корупції на економічний розвиток держави

- **В. Трепак:**

В економічній сфері корупція сприяє виникненню й розвитку негативних явищ і процесів: спотворює механізм ринкової конкуренції та сприяє виникненню монополістичних тенденцій в економіці; детермінує неефективний розподіл коштів державного бюджету; зумовлює несправедливий розподіл доходів, збагачуючи суб'єктів корупційних відносин за рахунок інших членів суспільства; сприяє підвищенню цін на товари й послуги за рахунок так званих корупційних «накладних витрат»; детермінує існування та розвиток організованої злочинності й тіньової економіки

- **Є. Невмержицький:**

Корупція вразила більшість сфер суспільного життя, посилює соціальну напругу, породжує у населення невпевненість у здатності влади здійснити організаційні та практичні заходи щодо подолання системної кризи, вона реально протистоїть конституційному і суспільному ладу, є причиною небувалого зростання в Україні «тіньової» економіки та економічної злочинності

- **В. Мазярчук, І. Федько:**

Корупція зменшує загальний обсяг інвестицій і, як наслідок, знижує швидкість економічного зростання. Таке скорочення інвестицій відбувається через завищені виробничі витрати та невизначеність, яку корупція створює. Зниження темпів зростання є прямим наслідком зниження темпів притоку інвестицій; скорочує витрати на освіту й охорону здоров'я через легкість проведення бюджетних маніпуляцій у цих сферах; збільшення частки державних інвестицій через легкість отримання чиновниками вигоди з державних інвестиційних проектів; погіршення інфраструктури країни та державних інвестиційних проектів; зменшує податкові надходження через корумпованість податкових адміністрацій та митниць. Як наслідок знижується якість виконання державних функцій через недостатність бюджетних надходжень; зменшує обсяг прямих іноземних інвестицій, тому що корупція створює такий самий ефект, як і податок

- **І. Бураковський:**

Корупція – це втрата державного суверенітету

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА БЮДЖЕТ КРАЇНИ

1. Різні види бюджетних надходжень по-різному реагують на поширеність корупції. Збільшення рівня корупції на 1 % пов’язане зі зниженням частки виручки в загальному обсязі ВВП на 1,5 %, а також зі зниженням частки податків у ВВП на 2,7 %, на підставі чого зроблено висновок, що податкові надходження страждають від корупції більше, ніж інші доходи бюджету
2. Коли держави ведуть боротьбу з корупцією, доходи державного бюджету в далекостроковій перспективі зростають у чотири рази (ООН)
3. Одним із джерел негативного впливу корупції на економічне зростання є потенціал корупції збільшувати розміри оподаткування через необхідність компенсувати втрати державного бюджету, так само як і неефективні видатки
4. Мілітаризація економіки корумпованої держави: здатність корупції призводити до більших витрат на військову сферу, зокрема простежується збільшення обсягів закупівель озброєння: як у відношенні до розміру ВВП, так і частки військових витрат у структурі загальних державних витрат

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

- Встановлення непередбачених законом обмежень та додаткових вимог щодо ведення підприємницької діяльності, надання необґрунтованих пільг окремим суб'єктам господарювання та створення умов, за яких суб'єкти господарювання змушені укладати невигідні для них договори. Тому деякі фірми, особливо з відносно не корумпованих країн, не мають навичок, необхідних для проведення корупційних оборудок. У результаті вони втрачають свою частку ринку або вважають за краще працювати в країнах з низьким рівнем корупції
- Недостатня прозорість ведення бізнесу призводить до втрати інтересу зі сторони інвесторів, що в подальшому є чинником збільшення економічного відставання корумпованих регіонів від тих, в яких вищі стандарти прозорості бізнесу
- Ускладнення організації нових підприємств та проектів. Корупція наносить значну шкоду інноваційній діяльності, тому що новатори потребують таких публічних послуг, як надання дозволів і квот на імпорт, більше ніж виробники, що вже налагодили бізнес-процеси. Попит на такі публічні послуги є високим і нееластичним, а отже, вони стають головними об'єктами корупції.
- Новатори не мають розгалужених корупційних чи лобістських зв'язків, а тому є особливо вразливими до вимагання хабарів та експропріації. Будучи більш обмеженими в отриманні кредитних коштів, новатори часто є менш спроможними брати участь в корупційних практиках, що в умовах корумпованого середовища унеможливлює їх нормальну діяльність

ОПОСЕРЕДКОВАНИЙ ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ СИСТЕМУ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТАБІЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

- Тіньові доходи, джерелом яких є хабарі та неформальні платежі, перебувають поза зоною впливу офіційної влади, оскільки Національний банк України та уряд не можуть управляти грошовою масою, яка перебуває в тіні. Якщо її обсяг зростає до критичної позначки, то цей фінансовий потік може дестабілізувати будь-який сегмент внутрішнього ринку за умов створення панічних настроїв.

- Оптимальний рівень інфляції повинен зростати з корупцією, тому що більший розмір тіньової економіки за рахунок нарощення грошової маси є ефективнішим інструментом збільшення доходів уряду, ніж зміни в системі оподаткування
- Інфляція знижує зарплати в бюджетному секторі і, відповідно, збільшує потребу в додатковому доході, тобто причинно-наслідковий зв’язок у цьому контексті може існувати в обох напрямах.

Наслідки впливу корупції на економіку



1.5 Методи та механізми протидії корупційним діям

МЕТОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

ПРЕВЕНТИВНІ

застосовують ще до вчинення корупції та запобігають їй

Держава створює такі умови в законодавстві чи в системі державної влади, економіки, бізнесу, що корупція стає неможливою або ж зводиться до мінімуму в тій чи іншій сфері суспільного життя

КАРАЛЬНІ

застосовують уже після вчинення корупційного правопорушення задля запобігання наступним

За корупційні злочини та правопорушення карають високою мірою покарання

Ці методи можна вважати певною мірою превентивними, оскільки вони запобігають учиненню корупції в майбутньому через страх покарання

МЕТОДИ КОРУПЦІЇ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1. Психологічні

З допомогою психологічних методів можливо вплинути на першопричину корупційних дій, тобто нівелювати бажання та прагнення найманих працівників до незаконного збагачення за рахунок держави, а насправді − за рахунок усього суспільства.

2. Технічні

Технічні методи дають можливість виключити або зменшити вірогідність змови між учасниками шляхом усунення можливості особистих контактів між ними та підвищення ризиків щодо викриття корупційних дій.

3. Регламентні (процедурні)

Регламентні (процедурні) методи передбачають проведення закупівель відповідно до правил та процедур, що унеможливлюють або знижують ризики виникнення корупційних дій. У цьому разі сукупність процедур протидії виникнення корупції проводиться на основі двох методів:
– створення ефективної системи правил, які чітко та однозначно регламентують корупційно небезпечні процедури проведення публічних закупівель;
– формування механізмів контролю за безумовним дотриманням встановлених правил

4. Репресивні методи

Репресивні методи спрямовані на створення умов, за яких корупційні заходи стають недоречними під час проведення закупівель.

Transparency International: Найефективніший способ у боротьбі із корупцією - публічність

МЕТОДИ:

- публічне декларування посадовцями власних видатків;
- створення вільного доступу громадськості до інформації про державні закупівлі;
- створення електронного документообігу;
- створення публічного доступу до Єдиного державного реєстру осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні діяння;
- створення незалежного органу контролю, а саме, Національного антикорупційного бюро;
- запровадження легкої процедури притягнення до відповідальності високопосадовців тощо.

ІНСТРУМЕНТИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

БАЗОВІ :

1. Прояв найсильнішої політичної волі;
2. Однозначне та беззаперечне верховенство закону для всіх і кожного

ІНСТИТУЦІЙНІ

Інституційні заходи протидії корупції відрізняються за напрямом їхнього впливу, при цьому, як правило, вони впливають на феномен опосередковано, протидіючи «монополії держави», збільшуючи транспарентність діяльності державного та чиновницького апарату або навіть через підвищення оплати праці державних службовців.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ

Характеризують довіру суспільства до імплементаторів ініціатив, які дозволяють протидіяти корупції. Високий рівень важливості участі суспільства під час проведення відповідних реформ.

Інституційні методи протидії корупції

ВПЛИВ	ЗАХОДИ
ДЕМОНОПОЛІЗАЦІЯ	1. Приватизація 2. Лібералізація 3. Конкурентні закупівлі 4. Паралельні повноваження 5. Стимулювання конкуренції
ЗБІЛЬШЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ	1. Свобода інформації 2. Відкритий бюджет 3. Електронний уряд. 4. Декларування
ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ	1. Антикорупційні відомства 2. Інформатори
ЗРОСТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	1. Покарання 2. Незалежність судової системи
СТИМУЛЮВАННЯ	1. Скорочення числа працівників 2. Оплата праці 3. Вимоги до персоналу

Суспільно-політичні методи протидії корупції

ВПЛИВ	ЗАХОДИ
ВИСВІТЛЕННЯ	1. Вільні ЗМІ 2. Зв'язки із громадськістю 3. Опитування громадської думки 4. Некомерційні організації
МОБІЛІЗАЦІЯ ВОЛІ	1. Політична воля 2. Конкурентні вибори 3. Міжнародний тиск 4. Сильне громадянське суспільство

Особливості застосування антикорупційних заходів у найменш корумпованих країнах світу

КРАЇНА	ЗАХОДИ
ДАНІЯ	Політика «абсолютної нетерпимості» до корупції на всіх рівнях
НОВА ЗЕЛАНДІЯ	Несприйняття громадянами корупції як засобу вирішення проблем
ФІНЛЯНДІЯ	Правосвідомість громадян, ЗМІ як засіб цивільного контролю, відсутність недоторканності представників влади
НІДЕРЛАНДИ	Служби внутрішньої безпеки державних органів та приватних кампаній, в обов'язок яких входить своєчасне виявлення, реєстрація та припинення порушень антикорупційних правил
ШВЕЦІЯ	Система «етичної» люстрації, однозначне законодавство, незалежність судової системи, відсутність спеціалізованих антикорупційних органів
НІМЕЧЧИНА	Реєстр корумпованих фірм та реальний громадський контроль за діяльністю державних службовців усіх рівнів влади
СІНГАПУР	Жорсткі покарання, високі доходи чиновників, звітність урядовців

Вироблення дієвих заходів має відбуватися комплексно за всіма напрямами: економічним, соціальним, правовим, інституціональним

Напрями протидії корупції

Економічно-фінансовий

- різке скорочення обсягу функцій державних органів; - зміцнення та забезпечення відкритості бюджетної сфери;
- забезпечення реалізації контрактних прав, прав власників та акціонерів, встановлення прозорості діяльності підприємств для акціонерів;
- удосконалення податкового законодавства з метою зменшення тіньової економіки;
- зменшення готівкового обороту, розширення сучасних електронних засобів розрахунку, впровадження сучасних форм звітності

Соціальний

- комерціалізація частини соціальних (зокрема комунальних) послуг, запровадження конкуренції у цій сфері;
- делегування вирішення частини соціальних завдань інститутам громадянського суспільства (під державним контролем витрачання ресурсів); - підтримка інститутів громадянського суспільства

Правовий

- удосконалення роботи всієї судової системи; - гарантування гідного забезпечення суддів; - удосконалення системи підготовки та відбору кадрів; - зміцнення арбітражних судів, забезпечення більшої процедурної та інформаційної надійності їхньої роботи

Інституціональний

- зміцнення незалежних контрольних структур; - реформа виконавчої влади; - реформування державної служби; - зміцнення правоохоронної системи; послаблення впливу корупції на політику

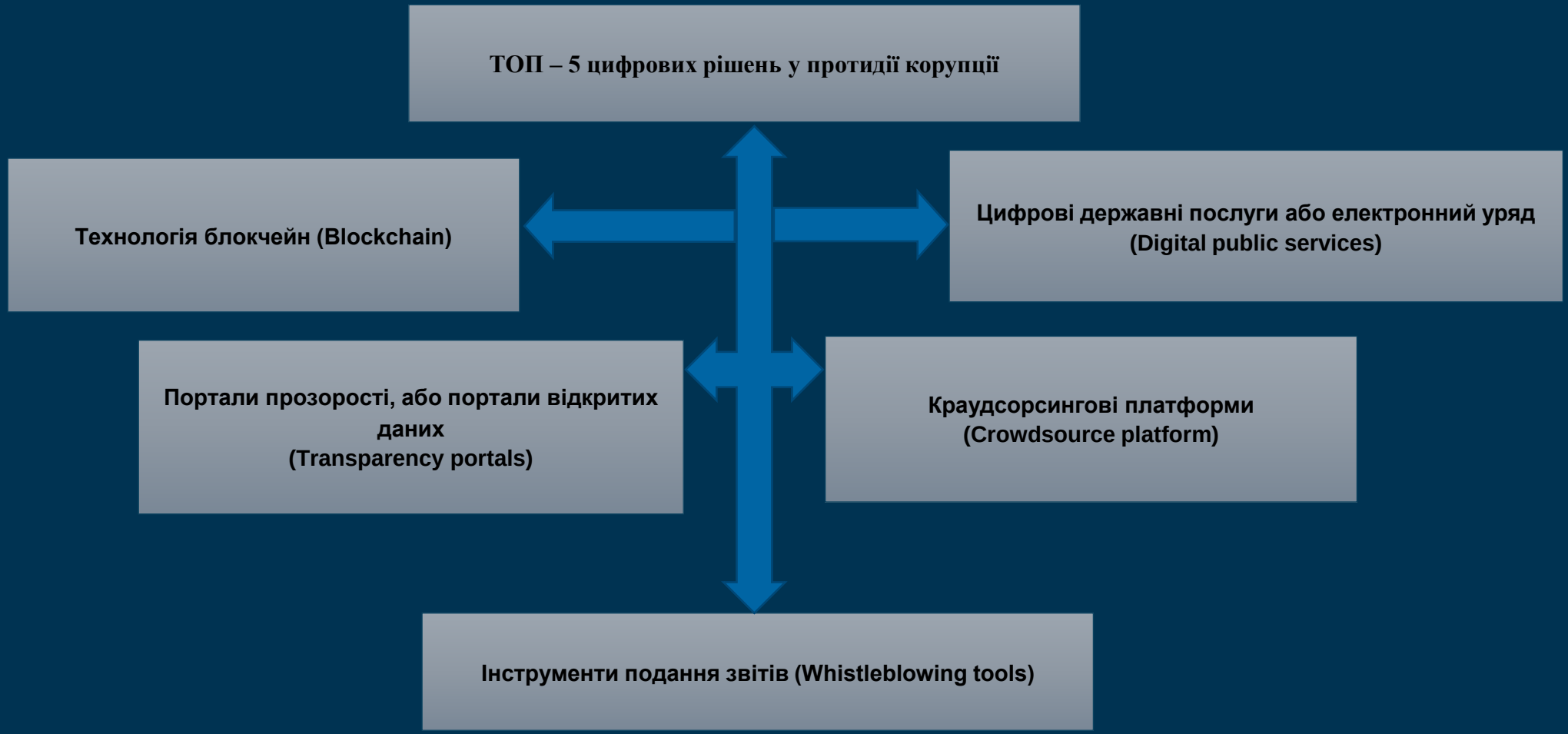
У 2014 році в Україні було проголошено реформу боротьби з корупцією, головними її напрямами були:

Складові реформи боротьби з корупцією в Україні

- Належне та ефективне функціонування Єдиного державного реєстру декларацій
- Підвищення рівня доброчесності публічних службовців та громадськості
- Забезпечення ефективної діяльності Державного бюро розслідувань та Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
- Забезпечення ефективної комунікаційної підтримки реформи
- Удосконалення системи контролю за партійними фінансами

1.6 Сучасний цифровий інструментарій у боротьбі з корупцією

Провідні технологічні цифрові рішення у сфері боротьби з корупцією



Технологія блокчейн (Blockchain)

Відкрита база даних, яка складається з пов'язаних між собою блоків інформації. Вона міститься не на одному сервері, а розподілена між усіма пристроями. Оскільки інформація зберігається в усіх учасників, ніхто не може видалити або непомітно змінити її.

СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН (BLOCKCHAIN):

1) перевірка особи
2) реєстр активів
3) відстеження грошових транзакцій

ПРИКЛАДИ: *Південноафриканський стартап створив платформу, на якій донори можуть фінансувати витрати на комунальні послуги для південноафриканських шкіл за допомогою криптовалюти біткойн з підтримкою блокчейна. Це дозволяє обійти розподіл коштів через організації або державних адміністраторів, де часто трапляються дрібна корупція та безгосподарність.*

Африканська платформа TruBudget, де міжнародні донори можуть бачити рішення міністерств про витрати.

ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН (BLOCKCHAIN):

Якщо люди неправильно записують транзакції, вводять неточні дані або навмисно фальсифікують записи

Технологія блокчейн може навіть становити загрозу для антикорупційних зусиль, оскільки дає можливість повністю анонімних і зашифрованих транзакцій з криптовалютою, які можуть використовуватися для розкрадання або шахрайських угод корумпованих суб'єктів, не можна очікувати значного позитивного впливу від застосування технології.

Складність технологій DLT може викликати підозру у громадян, особливо в країнах, які страждають від ендемічної недовіри до уряду.

Система цифрових державних послуг (Digital public services)

Ще має назву «ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД» - стосується державних служб, де фізичні або юридичні особи можуть отримати необхідні адміністративні послуги та виконати юридичні трансакції.

Передбачає використання ІКТ, зокрема Інтернету, веб-пристроїв та електронних систем керування даними, для надання державних послуг громадян

ПЕРЕВАГИ:

- Автоматизація послуг та спрощення повторних бюрократичних процесів
- Підвищує низхідну прозорість, впливаючи на урядову інформацію, доступну громадянам та іншим суб'єктам, таким як донори допомоги у розвитку, щоб притягнути уряди до відповідальності
- Цифрові державні послуги зменшують контакти віч-на-віч між державними службовцями та громадянами, зменшуючи бюрократичний розгляд та позбавляючи можливості взаємодіяти, а також зміцнювати довіру, необхідну для протидії корупції. Наслідком може стати зменшення корупції, особливо дрібної.
- Зменшують корупційну поведінку, пов'язану з проблемою принципал-агент, дозволяючи державним наглядовим органам більш ефективно контролювати діяльність інших державних службовців.

ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ DIGITAL PUBLIC SERVICES:

Часто зазнають невдачі через слабкі адміністративні ресурси та низький потенціал, а також через невідповідні проекти, які не відповідають реальним реаліям.

Перешкодою для широкого використання цифрових державних послуг у багатьох країнах є цифровий розрив, тобто нерівність у доступі громадськості до ІКТ (і основних вимог до електроенергії та інтернет-з'єднання), а також можливості та мотивації використовувати їх за призначенням.

Замість посилення нагляду цифрові державні послуги можуть створити нові можливості для систематичного зловживання. Вони потенційно можуть перемістити дрібну корупцію до тих сфер, де використовуються паперовий документообіг, або дозволити приховати корупційні дії окремих технічно грамотних чиновників

Портали прозорості (Transparency portals)

Це онлайн-платформи, якими зазвичай керують уряди чи національні урядові організації, які публікують інформацію про діяльність уряду. Вони включають портали відкритих даних, де збираються державні набори даних, і портали свободи інформації, які полегшують запити громадян на інформацію. Портали прозорості в ідеалі надають державну інформацію у вигляді відкритих даних, що означає, що дані є вільним і легкодоступними, машиночитаними і без обмежень у використанні. Відкриті дані можуть бути, але не обов'язково, великими даними, тобто дуже великими обсягами різнорідних і складних даних, які вимагають спеціальних інструментів обробки даних та аналітичних засобів.

ПРИКЛАДИ: Аргентинська газета Dinero y Politica надає дані про фінанси політичних партій;
OpenSpending.org звітує про державні бюджети шляхом відображення грошових потоків;
DIGIWHIST OpenTender.eu публікує інформацію про державні контракти разом з індикаторами ризику корупції, які мають на меті аналізувати та висвітлювати випадки масштабної корупції.

ПЕРЕВАГИ:

- Відкривають нові можливості для громадського нагляду за «бюрократами нижчого рівня», а також політичною елітою.
- Посилюють потік інформації від урядів до громадян, що сприяє низхідній прозорості, а також може мобілізувати тих, хто програв у корупції, наприклад, на протести проти усунення корумпованих лідерів.
- Існування таких платформ може перешкодити державним службовцям брати участь у корупції, оскільки зростає ризик покарання.

ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ ПОРТАЛІВ ПРОЗОРОСТІ (TRANSPARENCY PORTALS):

Низхідна прозорість уряду, як правило, є сумнівною концепцією, оскільки вона забезпечується самими урядами, а це означає, що «незручна» інформація може залишатися нерозголошеною або видалятися з-під контролю громадськості

Уряди можуть «відбілити» себе – наприклад, приєднавшись до таких ініціатив, як Партнерство з відкритим урядом – фактично не вносячи суттєвих змін, які б підвищили прозорість та підзвітність.

Якщо державні установи оприлюднюють неповні, неточні або безцільні дані, інформація, яка найбільше цінує громадськість, може залишитися нерозголошеною.

Обмежені ресурси та численні логістичні проблеми перешкоджають ефективному використанню порталів прозорості громадянами, а також державним сектором

Краудсорсингові платформи (Crowdsource platform)

Краудсорсингові платформи збирають повідомлення від громадян про випадки дрібної корупції, як правило, через Інтернет або телефон. Ці платформи в першу чергу призначені для збору фактів дрібної корупції в державному секторі, з якою стикається велика група громадян. Вони можуть керуватися державою чи громадянським суспільством, щоб зменшити дрібну корупцію та неефективність у державному секторі, і іноді вони керуються державою або створюються місцевим громадянським суспільством або міжнародними організаціями. Принципи функціонування цих майданчиків краудсорсингу та краудфандингу досить схожі. Різниця полягає лише в тому, що замість грошей користувачі збирають інформацію. А саме: громадяни повідомляють про випадки корупції та публічно діляться своїм досвідом.

ПРИКЛАДИ: Краудсорсингова платформа «I Paid A Bribe» («Я заплатив/заплатила хабар») в Індії, яка потім була запроваджена ще у 10 країнах світу.; Yosoborno в Колумбії, Toidihoilo у В'єтнамі або Ushahidi в Кенії. Деякі антикорупційні краудсорсингові платформи зосереджені на конкретних питаннях, таких як проект Check My School на Філіппінах, де громадяни повідомляють про використання державних коштів школами

ПЕРЕВАГИ:

- Підвищують обізнаність громадськості, навчаючи громадян щодо їхніх прав та протиправності корупції.
- Об’єднання поодиноких випадків демонструє поширеність корупції та потенційно сприяє солідарності, об’єднує громадян та створює антикорупційну спільноту, здатну до колективних дій.
- Існування таких платформ може перешкодити державним службовцям брати участь у корупції, оскільки зростає ризик покарання.
- Підвищують прозорість, оскільки громадяни надають інформацію уряду, що забезпечує горизонтальну підзвітність, вони також можуть сприяти подоланню проблем колективних дій шляхом посилення антикорупційних норм серед жертв корупції.

ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ КРАУДСОРСИНГОВИХ ПЛАТФОРМ (CROWDSOURCE PLATFORM):

Доступність та якість інфраструктури ІКТ; навички та вміння користувачів; взаємні очікування та довіра між особами; сприйняття інших користувачів; бачення та стратегія краудсорсингової ініціативи

Недоліки в доступі, можливостях та довірі користувачів або недоліки в дизайні платформи та організаційній та технічній підтримці можуть легко призвести до зниження цінності або провалу ініціатив краудсорсингу

Анонімне надсилання краудсорсингових даних. Інформацію важко перевірити, що відкриває можливості для неправдивих звинувачень і ускладнює подальші дії. Ризик лазівок у безпеці в захисті даних користувачів може викликати недовіру та поставити їх під загрозу

Антикорупційні краудсорсингові платформи також можуть мати мимовільний ефект, фактично сприяючи дрібній корупції, оскільки вони можуть бути інформаційно корисними людям, які прагнуть підкупити посадових осіб.

Дякую за увагу!

Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Тема 2. Законодавство ЄС щодо запобігання та протидії корупції

Тетяна Мельник

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус + 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Питання:

2.1Розвиток нормативно-правового забезпечення антикорупційної політики ЄС

2.2 **Інституціональна структура антикорупційної політики в країнах ЄС**

2.3 **Приклади ефективних європейських практик у боротьбі з корупцією**

2.1 Розвиток нормативно-правового забезпечення антикорупційної політики ЄС

Проблеми корупції в ЄС вирішуються на трьох рівнях:

- **НАЦІОНАЛЬНОМУ:** кожної країни, що входить в ЄС
- **РЕГІОНАЛЬНОМУ:** ЄС в цілому
- **ГЛОБАЛЬНОМУ:** або в тій його частині, де ЄС є залученим до цієї схеми

Основна частина діяльності боротьби з корупцією в Євросоюзі припадає на національний (за допомогою нормотворчості) та субнаціональний (як правило, у частині правозастосування) рівні.

Складність проблеми полягає у різночитаннях і доопрацюваннях нормативно-правових актів між законодавствами країн учасниць ЄС, самого ЄС і Ради Європи.

Основні антикорупційні нормативно-правові акти ЄС

- Конвенція «Про захист фінансових інтересів Європейського Співтовариства» від 26.07.1995 р. та два протоколи до неї:

  - Протокол про боротьбу з корупцією від 27 вересня 1996 р.

  - Протокол про відмивання грошей та кримінальну відповідальність юридичних осіб від 19 червня 1997 р. (ці акти для більшості країн об'єднання, за винятком Данії, замінені новішою директивою 2017 року)

- Конвенція «Про боротьбу проти корупції серед функціонерів Європейського Співтовариства і функціонерів країн-учасниць Європейського Союзу» від 26.05.1997 р.
- Директива Ради ЄС від 10.06.1991 р № 91/308 «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей»
- Рамкове рішення 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» спрямоване на криміналізацію як активного, так і пасивного підкупу
- Конвенція ООН за 2004 рік «Про боротьбу з корупцією»
- Декларація Європейського парламенту від 9 червня 2011 р. «Про боротьбу з корупцією у Європейському спорті»
- Рішення Ради від 24 жовтня 2008 р. «Про мережу контактних пунктів проти корупції»
- Директива від 3 квітня 2014 р. «Про заморожування та конфіскацію засобів скоєння злочинів та доходів від злочинів у Європейському союзі»
- Директива Європейського парламенту та Ради від 5 липня 2017 р. «Про боротьбу з шахрайством у фінансових інтересах Союзу за допомогою кримінального права»
- Резолюція Європейського парламенту від 25 жовтня 2016 р. «Про боротьбу з корупцією»
- Директива Європейського парламенту та Ради від 5 липня 2017 р. «Про боротьбу з шахрайством у фінансових інтересах Союзу за допомогою кримінального права»

БОЛГАРІЯ

Одна з найбільш корумпованих країн ЄС (згідно з результатами різних досліджень), з високим рівнем децентралізації, проте без законотворчих повноважень у регіонів.

Положення про протидію корупції містяться в різних нормативних актах:

1. Кримінальний кодекс,
2. Закон «Про державних службовців»,
3. Закон «Про запобігання та розкриття конфлікту інтересів»,
4. Закон «Про захист конкуренції та державні закупівлі»,
5. Закон «Про політичні партії»,
6. Стратегічні документи:

6.1 Антикорупційна стратегія;
6.2 П'ятирічний план дій щодо запобігання корупції;
6.3 Програма пріоритетних заходів щодо боротьби з основними причинами корупції.

Покарання за корупцію включають у себе позбавлення волі, штрафи та вилучення власності, проте фінансові санкції застосовуються вкрай рідко. Слабкість інституційних рамок та неефективність судової влади поряд із високим рівнем кумівства, використання посадового становища, зловживання владою серед суддів перешкоджають результативному здійсненню правоохоронної діяльності в країні.

ХОРВАТІЯ

Громадяни Хорватії також дуже критичні в оцінках стану корупції в країні та ефективності вжитих заходів щодо боротьби з нею, багато в чому через низьку якість державного управління та рівень реалізації потенціалу виконавчої влади.

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Положення кримінального законодавства;
2. Закон про запобігання конфлікту інтересів у державних установах,
3. Закон про фінансування політичної діяльності та виборчих кампаній,
4. Кодекс етики державних службовців,
4. Національна антикорупційна стратегія на п'ятирічний період.

В країні діє спеціальний антикорупційний орган – **Управління боротьби з корупцією та організованою злочинністю** – відповідальний за судове переслідування у відповідних справах. Низька залученість влади до створення механізмів боротьби з корупцією частково компенсується активністю громадянського суспільства, некомерційних організацій, проекти яких здебільшого пов'язані із забезпеченням відкритості та доступності інформації.

ФІНЛЯНДІЯ

Як і інші скандинавські країни традиційно очолює рейтинги як держава з найнижчим рівнем корупції. При цьому високий ступінь децентралізації в країні робить однією з найбільш схильних до корупційних проявів сфер державні закупівлі, 52% яких припадають на регіональний і місцевий рівні.

Положення про протидію корупції містяться в різних нормативних актах:

1. Закон про державні закупівлі та концесійні контракти (Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista);
2. Закон «Про державну цивільну службу»;
3. Посібник «Цінності в щоденній службовій діяльності. - Етика державних цивільних службовців».

При цьому саме явище корупції не сприймається в країні як повсюдне, попередження корупції здійснюється в основному через розвиток етичних норм, забезпечення прозорості та контролю

ФРАНЦІЯ

Оцінюється експертами як країна із помірним рівнем корупції.

Положення про протидію корупції містяться в різних нормативних актах:

1. Кримінальний кодекс, що криміналізує корупційні злочини, такі як активне та пасивне хабарництво, у тому числі іноземних посадових осіб, торгівлю впливом, здирництво та розтрату з боку посадових осіб, а також корупцію в приватному секторі;
2. Закон «Про прозорість, боротьбу з корупцією та модернізацію економічного життя»

Цей закон вніс значні нововведення в боротьбу країни з корупцією, зокрема, передбачає:

- використання угод про відстрочення судового розгляду, встановлення обов'язків організацій, чисельність яких перевищує 500 осіб, а річний оборот – 100 млн. євро (7 млрд. рублів);
- вжиття заходів щодо запобігання корупції;
- створення Антикорупційного агентства з розширеним порівняно з попереднім органом переліком повноважень,
- посилення заходів щодо захисту заявників про корупцію тощо.

У країні також діє Вище відомство із забезпечення прозорості громадського життя, яке контролює збір та опублікування декларацій активів та інтересів посадових осіб, у віданні якого з 1 липня 2017 року знаходиться ще й реєстр лобістів.

НІМЕЧЧИНА

У Німеччині успіхи у боротьбі з корупцією оцінюються на рівні від «добрих» до «дуже добрих». Країна з федеративним устроєм, вирізняється певною мірою самостійністю регіонів, у тому числі у питаннях протидії корупції. Крім того, у кожному регіоні (федеральному штаті) країни існує своя поліція. У таких умовах створення єдиного антикорупційного органу у Німеччині є досить проблематичним.

Нормативні акти:

1. Протидія корупції на національному рівні регулюється насамперед:

Кримінальним кодексом,

Законом про боротьбу з корупцією,

Законом про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб при здійсненні міжнародних ділових угод та деякими іншими,

Стратегічними документами Міністерства юстиції та захисту споживачів.

Окремим Законом про боротьбу з корупцією в системі охорони здоров'я,

Законом про посилення нефінансової звітності компаній щодо позиції та управління групою, що передбачає обов'язок компаній, орієнтованих на ринок капіталів, з річним доходом понад €40 мільйонів. звіти, у тому числі про роботу щодо запобігання корупції та хабарництва.

2. Серед ініціатив по боротьбі з корупцією на субнаціональному рівні можна відзначити, наприклад, Посібник із запобігання корупції в державних закупівлях на місцевому рівні, розроблений спільно Асоціацією міст і муніципалітетів та Федеральною асоціацією малих та середніх будівельних підрядників для використання муніципальними органами при проведенні тендерів.

ІТАЛІЯ

За результатами опитувань в Італії рівень корупції є досить високим.

Нормативні акти:

1. Закон про протидію корупції (2012 р.)
2. Законодавчий декрет «Про реорганізацію порядку забезпечення необхідної гласності, прозорості та поширення інформації державними органами» наголошує на значущості відкритості у запобіганні корупції.

У 2012 р. було створено Національне антикорупційне відомство.

Найбільш високі корупційні ризики у сфері державних закупівель. Контроль за цією сферою, окрім Національного антикорупційного відомства, здійснює Координаційний комітет з високого нагляду за інфраструктурою та пріоритетними роботами. Увагу до високої корумпованості закупівель привертають і окремі проекти, наприклад Проект CAPACI, покликаний здійснювати моніторинг фінансових потоків учасників об'єктів громадської інфраструктури, або Проект Itaca.

РУМУНІЯ

У Румунії, незважаючи на всі зусилля щодо формування антикорупційної політики та розвитку відповідного законодавства, корупція залишається серйозною проблемою.

Нормативні акти, що лежать в основі національної системи боротьби з корупцією:

1. Закон «Про запобігання, виявлення та припинення корупції»;
2. Закон «Про декларування та контроль за активами посадових осіб, суддів, державних службовців та інших осіб, які заміщають керівні посади»
3. Положення Кримінального кодексу.

У країні було прийнято понад 150 актів боротьби з корупцією.

Так, Румунія стала першою європейською країною, в якій з'явилися законодавчі норми захисту заявників, а система декларування активів, доходів та інтересів посадових осіб Румунії ставиться в приклад іншим країнам.

Незважаючи на розвинену нормативну базу, корупція у країні залишається високою. Експерти пов'язують це з низькою якістю правозастосування, а також з тим, що прийняті документи, часто непослідовні та зайві, не зачіпають елементи корупції, що реально потребують регулювання.

Зусилля Європейської Комісії щодо боротьби з корупцією

1. Включення антикорупційних положень у горизонтальне та галузеве законодавство та політику ЄС:

Важливого прогресу досягнуто у законодавстві про боротьбу з відмиванням грошей, державними закупівлями, захистом викривачів та поверненням активів.

2. Моніторинг результатів у боротьбі з корупцією державами-членами;

3. Підтримка впровадження антикорупційних заходів на національному рівні шляхом фінансування, технічної допомоги та обміну досвідом:

- регулярно організовує семінари з обміну досвідом щодо боротьби з корупцією в рамках ЄС.

- регулярно та постійно надає фінансування для підтримки широкого кола проектів за допомогою фондів ISF або ESIF Internal Security Fund

4. Вдосконалення кількісної доказової бази для антикорупційної політики:

- публікація Комюніке про огляд Європейського Союзу в рамках Механізму перегляду імплементації Конвенцій ООН проти корупції (UNCAC) – 2020р.

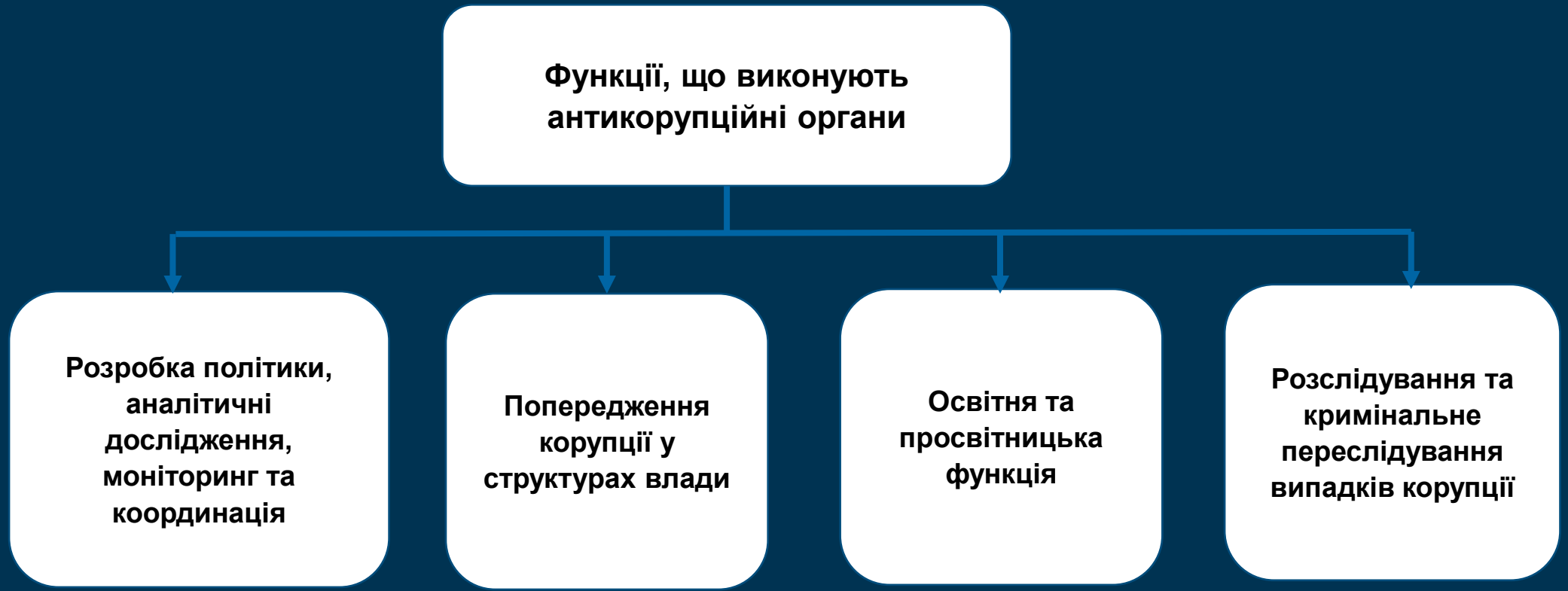
2.1 Інституціональна структура антикорупційної політики в країнах ЄС

На міжнародному рівні ухвалені договори вимагають від держав-учасниць заснування спеціалізованих органів для боротьби та запобігання корупції:

Конвенція ООН проти корупції передбачає наявність двох типів інститутів:

- орган (органи) щодо запобігання корупції
- орган (органи) чи особи, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних засобів

Функції інституційного забезпечення антикорупційної політики



Типологія органів з попередження та боротьби з корупцією в ЄС

Органи попередження та боротьби з корупцією

Багатоцільові агенції, як з повноваженнями правоохоронних органів, так і з функціями по попередженню корупції

Країни: Латвія, Литва

Органи по запобіганню корупції, розробці політики та координації дій у сфері боротьби з корупцією

Країни: Франція, Македонія, Албанія, Мальта, Сербія, Чорногорія, Болгарія

Установи з боротьби з корупцією у структурі правоохоронних органів

Країни: Великобританія, Німеччина, Норвегія, Бельгія, Іспанія, Хорватія, Румунія, Угорщина

БАГАТОЦІЛЬОВІ АГЕНЦІЇ

комплексний підхід та зосередження в рамках однієї установи всіх основних функцій щодо попередження та боротьби з корупцією.

Основні види діяльності:

- розробка політики,
- аналітична діяльність,
- технічна допомога,
- взаємодія з громадянським суспільством,
- здійснення відкритого доступу до інформації,
- моніторинг,
- слідча діяльність,
- Кримінальне переслідування (у більшості – окрема функція БА)

ПРИКЛАДИ: Литва (Спеціальна служба розслідувань - Special Investigation Service)
Латвія (Бюро з попередження та боротьби з корупцією - Corruption Prevention and Combating Bureau).

ОРГАНИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СТРУКТУРІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Найпоширеніша організаційна модель у країнах Західної Європи

- У межах цієї моделі існує багато типів спеціалізованих інститутів;
- Вони можуть створюватися в органах, які відповідають за виявлення та розслідування корупції (оперативно-розшукові органи) або в органах прокуратури.
- У деяких країнах всі три функції поєднуються в межах одного відомства.
- До цієї категорії входять структури внутрішньої безпеки – підрозділи правоохоронних органів із вузькою юрисдикцією з розслідування корупції серед своїх співробітників.

ПРИКЛАДИ: Норвегія (Норвезьке національне управління з розслідування та кримінального переслідування злочинів у сфері економіки та навколишнього середовища ОКОКРИМ);
Бельгія (Головне управління боротьби з корупцією – ОЦРК);
Іспанія (Спеціальна прокурорська служба з переслідування економічних злочинів, що мають відношення до корупції - Servicio de Vigilancia Aduanera);
Хорватія (Управління із запобігання корупції та організованій злочинності – УПКОП);
Румунія (Національний директорат боротьби з корупцією - National Anticorruption Directorate)
Угорщина (Головне слідче бюро - ЦІОППС).
Німеччина (Департамент внутрішніх розслідувань)
Велика Британія (Загін по боротьбі з корупцією в Поліції метрополії)

Органи по запобіганню корупції, розробці політики та координації дій у сфері боротьби з корупцією

Ця модель включає спеціалізовані інститути, що виконують одну або кілька превентивних функцій. Ці органи, як правило, не мають повноважень правоохоронних органів. Однак вони можуть виконувати спеціальні контрольні функції та у зв'язку з цим наділяються особливими правами.

Основні функції:

- проведення досліджень та аналізу,
- розробка та координація політики у сфері боротьби з корупцією,
- проведення навчання та надання консультацій різним відомствам про ризик корупції, можливі заходи щодо її запобігання тощо.

ПРИКЛАДИ: Франція (Центральна служба з попередження корупції - Agence française anticorruption),
Республіка Македонія (Державна комісія з попередження корупції),
Албанія (Антикорупційна моніторингова група),
Мальта, Сербія та Чорногорія (Антикоррупційне управління - Anti-Corruption Agency) та у Болгарії (Комісія з координації зусиль у сфері боротьби з корупцією).

Критерії ефективності антикорупційних інститутів



Критерій ефективності антикорупційних інститутів: НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

захист від неправомірного політичного впливу

НЕОБХІДНІ УМОВИ:

- справжня політична воля, спрямованої на викорінення корупції
- структурно-операційна автономія інституту, а також чітко прописані правовий статус та повноваження конкретного органу, управління чи відділу.
- прозора процедура призначення та зняття з посади керівника організації поряд з ефективним управлінням кадровими ресурсами та наявністю системи внутрішнього контролю.
- доступ громадськості до інформації щодо їхньої роботи.

Критерій ефективності антикорупційних інститутів: СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ

наявність у їх складі спеціально підготовлених кадрів з особливими знаннями та досвідом та зі спеціальними повноваженнями у сфері боротьби з корупцією.

- Форми спеціалізації залежать від вибору конкретної держави
- Конвенція Ради Європи з кримінальної відповідальності за корупцію встановлює певні стандарти для спеціалізованих правоохоронних органів, які можуть бути забезпечені як за допомогою створення нового спеціалізованого органу, так і призначенням відповідальних осіб у рамках вже існуючих інститутів.
- Країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою часто створюють самостійні спеціалізовані інститути боротьби з корупцією внаслідок високого рівня корупції в існуючих інститутах влади. Найчастіше такі організації створюються під тиском організацій-донорів та міжнародного співтовариства.

Критерій ефективності антикорупційних інститутів: РЕСУРСИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

підвищення професійної підготовки, а також складання та виконання бюджету.

- наділення антикорупційних органів достатнім обсягом повноважень, необхідних для застосування спеціальних слідчих заходів та збору доказів.
- найефективнішим підходом до використання ресурсів є командна робота слідчих, прокурорів та інших фахівців, наприклад, фінансових експертів, аудиторів, спеціалістів з інформаційних технологій.

Організація антикорупційної політики в ЄС

ЄС вирішує проблему корупції всередині держав-членів переважно через використання заходів кримінального законодавства, які фокусуються на невчиненні злочину.

Запобігання корупції регулюється певною мірою ЄС через законодавство в сфері держзакупівель і систему зобов'язань для європейських компаній шляхом встановлення відповідності міжнародним стандартам бухгалтерського обліку та аудиту.

Розробка заходів у сфері відмивання грошей і фінансування тероризму сприяють підвищенню прозорості фінансової системи і виявлення зловживань всередині неї, в тому числі при переводі доходів від корупції.

2.2 Приклади ефективних європейських практик у боротьбі з корупцією

Прогрес країн у сфері антикорупційної діяльності

CPI - Corruption Perceptions Index

Країна	Значення індексу CPI		Зміна індексу, +/-
	2012	2021	
Данія	90	88	-2
Фінляндія	90	88	-2
Норвегія	85	85	0
Швеція	88	85	-3
Швейцарія	86	84	-2
Нідерланди	84	82	-2
Люксембург	80	81	+1
Німеччина	79	80	+1
Великобританія	74	78	+4
Австрія	69	74	+5
Естонія	64	74	+10
Ірландія	69	74	+5
Ісландія	82	74	-6
Бельгія	75	73	-2
Франція	71	71	0
Португалія	63	62	-1
Іспанія	65	61	-4
Литва	54	61	+7
Латвія	49	59	+10
Словенія	61	57	-4

Країна	Значення індексу CPI		Зміна індексу, +/-
	2012	2021	
Італія	42	56	+14
Польща	58	56	-2
Чехія	49	54	+5
Мальта	57	54	-3
Кіпр	66	53	-13
Словаччина	46	52	+6
Греція	36	49	+13
Хорватія	46	47	+1
Румунія	44	45	+1
Угорщина	55	43	-12
Болгарія	41	42	+1
Північна Македонія	43	39	-4
Сербія	39	38	-1
Албанія	33	35	+2
Боснія та Герцеговина	42	35	-7

Значно покращили свої позиції за CPI 9 країн ЄС:

Італія (+14),
Греція (+13),
Естонія та Латвія (+10),
Литва (+7),
Словаччина (+6),
Австрія, Ірландія та Чехія (+5).

ІТАЛІЯ

Покращення Італії за індексом CPI 2021 року «є результатом зростання уваги, приділеної проблемі корупції в останнє десятиліття, і є хорошим підґрунтям для відновлення економіки країни після кризи, спричиненої пандемією» - Transparency International.

ФАКТОРИ:

- Демократичний устрій. В Італії абсолютної владою не володіє ні прем'єр-міністр, ні тим більше президент, а сильні партії по-справжньому виборюють владу, конкурують і, отже, не пробачають одна одній помилок.
- Вільні засоби масової інформації. Від телебачення та преси не стали приховувати таємниці, і журналісти із задоволенням розкрутили скандал, залучивши широкі верстви населення.
- Послідовність правоохоронних органів. У статті журналу «Експерт» зазначено: "Мета операції полягала в тому, щоб оголити всю глибину явища в розрахунку на те, що далі підуть інші - ті, хто продовжить демонтаж корупційної системи".
- Сильна та незалежна судова влада. Незалежність магістратури (прокурорських службовців, суддів, слідчих) в Італії проголосила ще Конституція 1947 року. Призначити чи зняти з посади суддів може лише Вища рада, більшість членів якої обираються вищою магістратурою. У своїх рішеннях вона ні від кого не залежить.

ГРЕЦІЯ

Хоча наразі Греція знаходиться серед країн аутсайдерів ЄС у сфері протидії корупції, за останні роки вже можна спостерігати результати впровадження антикорупційних реформ.

Здійснені кроки у напрямі протидії корупції:

- Використання міжнародних та національних правових інструментів проти корупції, хабарництва та відмивання грошей значно підвищило ефективність судового переслідування в таких справах.
- Постійне оновлення внутрішнього законодавства відповідно до дійсного законодавства ЄС (та міжнародного).

Реструктуризація положень протидії корупції та хабарництва, які тепер включені в Кримінальний кодекс Греції (GCC)

- Заходи для заохочення причетних осіб до розголошення інформації в обмін на поблажливе ставлення та захисту матеріальних свідків від можливої відповідальності або судового переслідування щодо фактів, які вони викривають владі (опрацювання конфіденційної інформації, відповідальність за наклеп тощо)
- Ефективний моніторинг державного сектору - Національний орган з питань прозорості (який об’єднав різні регуляторні та ревізійні органи державного сектору, тобто Генерального інспектора державного управління, Органу інспекторів з питань громадських робіт та Інспекторів- Контролери органу для транспорту)

ЕСТОНІЯ

Продовжує здійснювати позитивні кроки вперед завдяки комплексному антикорупційному плану на 2021-2025 роки та новим рекомендаціям щодо лобіювання та конфлікту інтересів.

ФАКТОРИ:

- Політична воля: нова політична еліта не була пов'язана корупційними зв'язками зі старою
- «Супутні» реформи, які сприяли викорінюванню корупції:

1) *податкова: вперше у Східній Європі було запроваджено пропорційне оподаткування (однакова ставка податку на прибуток для всіх рівнів доходу) та значно спрощено адміністрування податків (що пізніше стало дуже популярним у регіоні). Це стало досить сильним економічним стимулом для зменшення тіньових операцій, ухиляння, а відтак і корупції у державних органах.*
2) *перехід від дозвільної моделі регулювання діяльності бізнес-агентів (радянського зразка, де повноваження чиновника є майже необмеженими з точки зору видачі дозволів на певний вид діяльності) до відомство-контрольної (коли більшість дозволів видаються за принципом «мовчазної» згоди, а контролюючі функції чиновників чітко та вичерпно визначені у законодавстві)*

- Використання ІТ-послуг та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у країні: «електронний уряд», електронне декларування громадян, е-школа, е-поліція та е-медицина
- Розслідуванням фактів корупції займаються три органи: префектура поліції - якщо йдеться про чиновника, який працює в органах самоврядування, а також у приватних підприємствах; поліція безпеки – якщо йдеться про вищих державних чиновників (президент, міністри); державна прокуратура – якщо мова йде про співробітників правоохоронних органів.

ЛИТВА

Литві вдалося створити в країні систему по боротьбі з корупцією, яка на даний час вважається однією з найкращих в Європі. В основі її діяльності лежить комплексний підхід, що поєднує превентивну і репресивну функції, правові й організаційні заходи.

ФАКТОРИ:

- Прихильність керівництва Литви ідеалам боротьби з корупцією протягом багатьох років,
- Стимули від Міжнародних організацій, вимоги по проведенню відповідних реформ, необхідних для вступу країни в ЄС,
- Членство Литви у міжнародних організаціях по боротьбі з корупцією і проведенню моніторингу корупції, наприклад, ГРЕКО Ради Європи.
- Важливим стимулом для проведення законодавчої реформи стало приєднання Литви до міжнародних угод в сфері боротьби з корупцією, участь у різних програмах технічного співробітництва і оцінки рівня корупції, що проводилися ОЕСР та іншими міжнародними організаціями
- Хабародавцю загрожує кримінальна відповідальність до семи років ув'язнення за спробу підкупу посадової особи. Більше того, викритий хабародавець довго не зможе працювати нотаріусом, оцінювачем нерухомості або майна, адвокатом, аудитором, організатором поїздок, мисливцем, працівником у сфері забезпечення безпеки та охорони, лобістом, фінансистом, також не зможе стати опікуном дитини, володіти вогнепальною зброєю тощо.

ЛАТВІЯ

- Бюро із запобігання і боротьби проти корупції (КНАБ) – було засновано у 2002 році, повноцінно запрацювало у лютому 2003 і функціонує під керівництвом уряду Латвії.
- Місія Бюро звучить так: “Ми протидіємо корупції за допомогою сили закону і підтримці суспільства, щоб забезпечувати доброчесне використання посадовими особами довіреної їм влади в інтересах держави і суспільства”.
- Важливим поштовхом до актуалізації проблеми корупції в Латвії стало приєднання до Європейського Союзу. Ще 1999-го року Латвія підписала конвенцію Ради Європи, яка зобов’язала країну створити спеціальний орган для боротьби з корупцією. Утім, Рада із запобігання корупції, до якої входили представники різних існуючих державних органів, не дала очікуваних результатів, тож було прийнято рішення створити окремий незалежний орган.

Обов’язки КНАБ:

- запобігання корупції (аналіз чинного законодавства, аналіз і розробка методів превенції, координація міжнародної співпраці тощо);
- боротьба проти корупції та розслідування злочинів, пов’язаних із цим (хабарництво, перевищення повноважень, недобросовісне використання службового положення тощо);
- здійснення контролю за виконанням правил фінансування політичних правил (контроль за поданням декларацій, фінансовий аудит, моніторинг видатків тощо);
- координування національної політики у сфері протидії корупції;
- просвітницька робота серед громадян та навчання публічної служби щодо питань корупційних ризиків та законодавства.

Залежно від злочину, у Латвії правопорушникам за корупцію може загрожувати штраф або позбавлення волі строком від 3 до 11 років.

СЛОВАЧЧИНА

За індексом CPI Словаччина – «середньо-корумпована країна»

З 2014 року у **Словаччині** діє закон про захист викривачів.

Створено нове Управління із захисту викривачів.

Діяльність Словацького офісу захисту викривачів:

- підтримка та захист працівників, які повідомляють про корупцію та недобросовісні дії;
- з метою налагодження внутрішніх процесів звітності ефективним та відповідальним чином запропоновано роботодавцям навчання
- забезпечення захисту викривачів, формування експертних висновків та консультацій щодо застосування законодавства
- контроль за дотриманням закону
- надання винагороди тим, хто повідомляє про незаконну діяльність.
- відповідальність за підвищення обізнаності громадськості та консультування у співпраці з неурядовими організаціями

АВСТРІЯ

В Австрії антикорупційне законодавство складається з міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих парламентом країни та національного законодавства.

Напрями антикорупційного реформування:

- для боротьби з хабарництвом набула чинності низка ініціатив, які обмежили прийняття подарунків держслужбовцями та розширили кримінально-правове переслідування за корупційні злочини;
- антикорупційне законодавство складається з міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих парламентом країни та національного законодавства (Конвенція ОБСЄ проти хабарів у міжнародному торговому обороті, Конвенція ООН проти корупції, Кримінально-правова та цивільно-правова конвенція проти корупції Ради Європи, Рамкова угода Ради Європи від 22 липня 2003 р. про боротьбу з хабарництвом у приватному секторі, Угода про протидію хабарництву, Кодекс лікарських засобів).
- Спеціальна прокуратура з протидії корупційним злочинам займається виявленням порушень, пов'язаних із: зловживанням службовим становищем; прийняттям подарунків посадовими особами та суддями; наданням та отриманням хабарів як на державній службі, так і в приватному секторі економіки; підкупом депутатів; протизаконним лобіюванням інтересів; фактами недотримання службової таємниці; відмиванням коштів; змовами, що обмежують конкуренцію.
- діють освітні програми щодо виховання нетолерантного ставлення до корупції громадян, починаючи зі шкільного віку

Особливості застосування антикорупційних заходів у найменш корумпованих країнах світу

КРАЇНА	ЗАХОДИ
ДАНІЯ	Політика «абсолютної нетерпимості» до корупції на всіх рівнях
НОВА ЗЕЛАНДІЯ	Несприйняття громадянами корупції як засобу вирішення проблем
ФІНЛЯНДІЯ	Правосвідомість громадян, ЗМІ як засіб цивільного контролю, відсутність недоторканності представників влади
НІДЕРЛАНДИ	Служби внутрішньої безпеки державних органів та приватних кампаній, в обов'язок яких входить своєчасне виявлення, реєстрація та припинення порушень антикорупційних правил
ШВЕЦІЯ	Система «етичної» люстрації, однозначне законодавство, незалежність судової системи, відсутність спеціалізованих антикорупційних органів
НІМЕЧЧИНА	Реєстр корумпованих фірм та реальний громадський контроль за діяльністю державних службовців усіх рівнів влади
СІНГАПУР	Жорсткі покарання, високі доходи чиновників, звітність урядовців

Дякую за увагу!

Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Тема 3. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ Й ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Тетяна Мельник

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Питання:

3.1. Напрями підтримки ЄС у сфері протидії корупції

3.2. Спільні програми боротьби з корупцією

3.3. Імплементація європейського досвіду антикорупційної політики в Україні

1. Напрями підтримки ЄС у сфері протидії корупції

Україна та ЄС мають тісні відносини, засновані на Угоді про Асоціацію. Одним із ключових напрямів співпраці є боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права.

Євроінтеграція та антикорупційні реформи

Угода про Асоціацію та ПВ ЗВТ передбачають реформи в державному управлінні.

Важливими є децентралізація, судова реформа, антикорупційна політика.

Виконання Угоди потребує прискорення: у 2020 р. прогрес становив лише 34%.

Виклики у виконанні антикорупційних реформ

Внутрішні проблеми: слабке державне управління, низька ефективність боротьби з корупцією.

Зовнішні фактори: російська агресія, COVID-19, геополітична нестабільність.

Високий рівень корупції гальмує економічний розвиток України.

Досягнення в антикорупційних реформах

Запровадження електронного декларування доходів.

Прозорість державних закупівель через систему ProZorro.

Реформи у банківському секторі та політиці конкуренції.

Створення Вищого антикорупційного суду.

Антикорупційні інституції України

НАБУ – розслідування корупційних злочинів.

САП – процесуальний нагляд за справами НАБУ.

НАЗК – контроль за декларуванням та фінансуванням партій.

ВАКС – судовий розгляд справ топ-корупції.

Підхід ЄС до боротьби з корупцією

Запобігання через прозорість та відкриті дані.

Конкуренція в економічних секторах як запобіжник корупції.

Інституційна спроможність – підтримка НАБУ, САП, ВАКС.

Міжнародна співпраця – обмін досвідом та контроль реформ.

Виклики у боротьбі з корупцією

Судова реформа – необхідність «перезавантаження» Вищої ради правосуддя.

Загрози незалежності антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, САП).

Недостатня політична воля для системних змін.

Реакція ЄС на проблеми в антикоруп ційній сфері

2021: Європарламент критикує гальмування реформ.

2020: рішення КСУ про скасування антикорупційних норм викликало критику ЄС.

Вплив антикорупційних досягнень на безвізовий режим та макрофінансову допомогу.

Антикорупційні рекомендації ЄС для України

Прискорити реформу судової системи та Вищої ради правосуддя.

Посилити незалежність антикорупційних органів.

Гарантувати прозорість фінансування політичних партій.

Активніше залучати міжнародних експертів у відбір суддів.

2. Спільні програми боротьби з корупцією

Корупція залишається серйозною проблемою в Україні, що впливає на її демократичний та економічний розвиток.

Міжнародні організації та країни-партнери допомагають Україні впроваджувати антикорупційні реформи.

Спільні програми ЄС, Ради Європи, ОБСЄ, ПРООН та інших організацій спрямовані на підтримку боротьби з корупцією.

Проект «Боротьба з корупцією в Україні»

2015-2017 рр. – спільний проект ЄС та Ради Європи.

Бюджет: 1 млн євро (90% – кошти ЄС, 10% – Рада Європи).

Мета: впровадження демократичного врядування, боротьба проти корупції та відмивання коштів.

Технічна допомога від міжнародних організацій

ПРООН: проект «Прозорість і доброчесність публічного сектору України» (2015-2018, фінансування – Уряд Данії, 3,3 млн дол. США).

ОБСЄ: ряд ініціатив, зокрема «Підтримка діагностики, моніторингу та переслідування корупції в Україні» (фінансування – 193 тис. євро).

Канада: проект EDGE – підтримка НАБУ, розробка навчальних програм.

Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні (EUACI)

Спільний проект ЄС та Данії, найбільша антикорупційна програма в Україні.

Бюджет: €15,84 млн.

Основні цілі: підтримка антикорупційних органів, парламентський контроль, залучення громадянського суспільства.

Основні компоненти EUACI

1. Посилення спроможності антикорупційних органів.

2. Посилення контролю Верховної Ради.

3. Розширення участі громадянського суспільства у боротьбі з корупцією.Підтримка антикорупційних державних органів

- Допомога шести ключовим державним структурам:
  - НАПК (запобігання корупції);
  - НАБУ (розслідування);
  - САП (процесуальне керівництво);
  - АРМА (розшук і управління активами);
  - Держфінмоніторинг (аналіз фінансових потоків);
  - Вищий антикорупційний суд (розгляд справ ТОП-корупції).

Верховна Рада та парламентський контроль

Посилення спроможності Комітету ВР з питань запобігання та протидії корупції.

Створення Міжнародної антикорупційної консультативної ради (МАКР).

МАКР надає експертну оцінку антикорупційним ініціативам, законодавчим змінам та реформам.

Боротьба з корупцією на місцевому рівні

Підтримка громадянського суспільства та молоді у боротьбі з корупцією.

Проект «Міст Доброчесності» – демонстрація ефективних антикорупційних заходів у невеликих містах.

Покращення підзвітності місцевої влади та залучення громадян до контролю.

Підтримка громадянського суспільства та ЗМІ

Залучення журналістів-розслідувачів до викриття корупційних схем.

Навчання громадських активістів щодо антикорупційного моніторингу.

Впровадження цифрових технологій для аналізу державних витрат.

3. Імплементація європейського досвіду антикорупційної політики в Україні

Імплементація європейського досвіду антикорупційної політики в Україні

· Ефективна боротьба з корупцією потребує належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи органів, координації антикорупційної політики та превентивних заходів.

Україна в міжнародному антикорупційному русі

· Україна приєдналася до міжнародних антикорупційних ініціатив, ратифікувала ключові міжнародно-правові документи та адаптувала національне законодавство до європейських стандартів.

Початок міжнародної антикорупційної політики

· 1975 р. – Резолюція ГА ООН 3514(XXX) закликала уряди вживати заходів проти корупції.

· Надалі прийнято низку документів, які уточнили антикорупційні стандарти.

· Важливі міжнародні документи

Основні положення Конвенції ООН проти корупції

- Запобігання корупції
- Криміналізація корупційних злочинів
- Міжнародне співробітництво
- Відшкодування активів

Роль Ради Європи в антикорупційній політиці

· Створено Групу держав проти корупції (GRECO)

· Розроблено обов’язкові для країн-учасниць стандарти

· Контроль за їх виконанням

Україна та GRECO

- Моніторинг виконання антикорупційних заходів
- Впровадження механізмів запобігання корупції
- Оцінка ефективності національної політики

Співпраця України з ОЕСР

· Україна бере участь в Антикорупційній мережі ОЕСР.

· Виконує рекомендації Стамбульського плану дій боротьби з корупцією.

Стамбульський план дій

- Прозора державна служба
- Боротьба з хабарництвом
- Залучення громадськості до реформ

Запровад жені інституції

- НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

- НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

- ВАКС – Вищий антикорупційний суд

Успіхи та виклики

✅ Підвищення прозорості державних процесів

✅ Запровадження антикорупційного електронного декларування

⚠ Виклики: тиск на антикорупційні органи, недостатня ефективність правозастосування

Подальші кроки

- Посилення незалежності антикорупційних органів
- Покращення координації між правоохоронними структурами
- Підвищення рівня суспільної свідомості щодо корупції

Дякую за увагу!

Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Тема 4. Вплив корупції на економічну безпеку України

Тетяна Мельник

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус + 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Питання:

4.1 Стан корупції в Україні

4.2 Основні виклики антикорупційної реформи в Україні

4.3 Пріоритетні напрями вдосконалення антикорупційної політики України

4.1 Стан корупції в Україні

Інституційне становлення боротьби з корупцією в Україні

- 10 квітня 1997 р. Указом Президента України було затверджено Національну програму боротьби з корупцією
- 24 квітня 1998 р. – Концепція боротьби з корупцією на 1998–2005 роки;
- 11 вересня 2006 р. – Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»;
- 21 жовтня 2011 р. – Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 роки.
- Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки

Ці стратегічні документи не відповідали реальним потребам запобігання корупції:

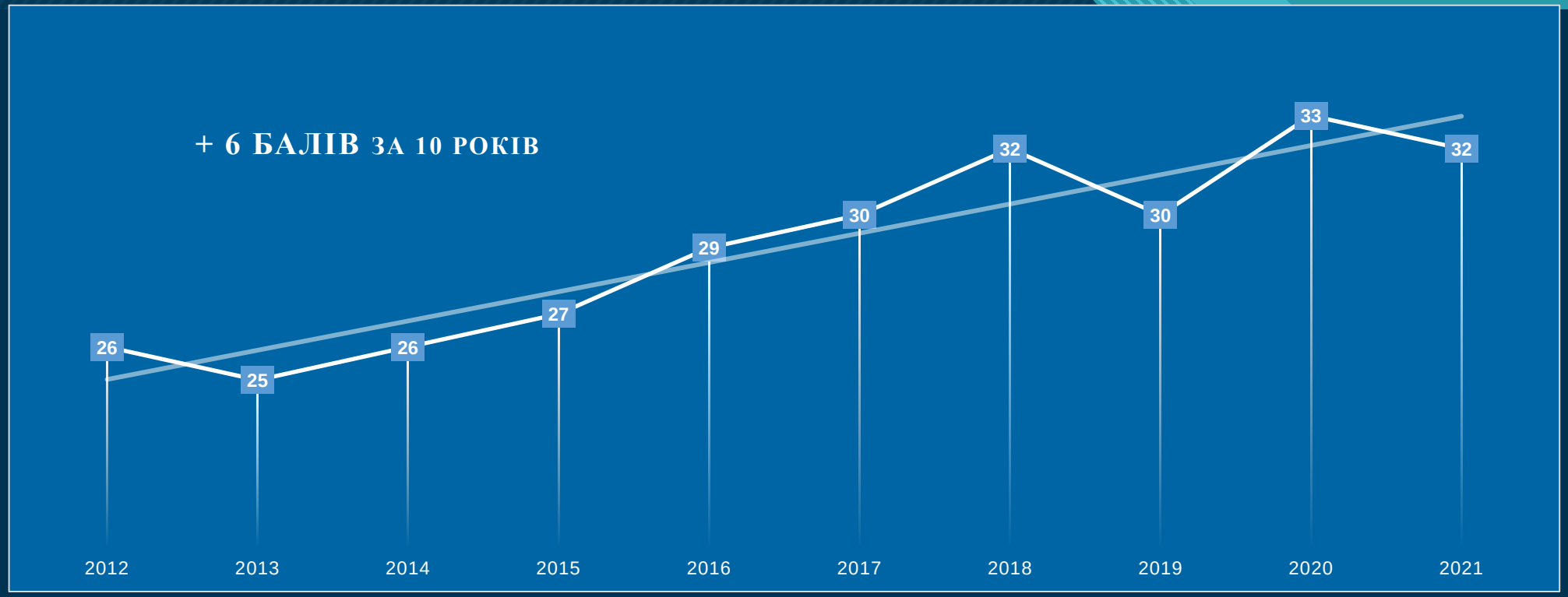
- не були результатом всебічного аналізу поточної ситуації з корупцією;
- не ґрунтувалися на фундаментальному аналізі попередніх зусиль у цій сфері;
- не узгоджувалися із загальноєвропейськими тенденціями у сфері подолання корупції;
- не враховували позитивного досвіду зарубіжних країн, а тому не відповідали реальним потребам запобігання корупції.

Напрями протидії корупції в Україні (Антикорупційна стратегія на 2015-2024рр.)



За Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI*) *Transparency International (TI)*

за 10 років Україна набула лише 6 балів.



У 2021 році за Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI) *Transparency International* Україна отримала 32 бали (у 2020 році – 33 бали) зі 100 та посіла 122-гу позицію зі 180 країн, яку розділила з африканською країною – Есватіні (Свазіленд).

*Примітка: * - Індекс сприйняття корупції (CPI) базується на даних з кількох різних джерел, які описують, як представники бізнесу та експерти з відповідної країни сприймають рівень корупції в державному секторі.*

Методика розрахунку індексу сприйняття корупції (CPI)

1. Вибір джерел даних: *CPI 2021 розраховується з використанням **13** джерел інформації від **12** різних організацій, які вивчають сприйняття корупції протягом останніх двох років.*
2. Стандартизація джерела даних: *за шкалою від 0 до 100, де 0 означає найвищий рівень корупції відповідно до сприйняття респондентів, а 100 — найнижчий. Для цього від результату кожної країни віднімається середнє значення за кожним джерелом у вихідному році, а отримане значення ділиться на стандартне відхилення цього джерела у вихідному році. Це віднімання та ділення з використанням параметрів вихідного року використовуються для того, щоб результати CPI можна було порівнювати рік за роком починаючи з 2012. Після цього стандартизовані результати переводяться у шкалу CPI за допомогою множення на значення стандартного відхилення CPI у 2012 році (20) та додавання середнього значення CPI у 2012 році (45), щоб дані відповідали шкалі CPI від 0 до 100.*
3. Обчислення середнього значення: *щоб країна чи територія були включені в CPI, мають бути наявні принаймні три джерела інформації для оцінки. Результат CPI цієї країни розраховується, як середнє значення усіх стандартизованих результатів, які доступні для цієї країни. Результати округлюються до цілих чисел.*
4. Додання інформації про похибку: *для CPI розраховується стандартна похибка та довірчий інтервал, що враховує різницю в оцінках різних джерел даних, доступних для цієї країни/території.*

Результати розрахунку індексу CPI України у 2021 р.:

У 2020 році були відновлені усі повноваження НАЗК, збережений інститут викривачів, оновлені закони щодо роботи АРМА і НАБУ, винесені десятки вироків ВАКС, запрацював інструмент цивільної конфіскації. Позитивно на даних Індексу відбився також запуск Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) електронного реєстру звітності політичних партій Politdata. Реєстр почав працювати навесні 2021-го, проте довгоочікуване електронне звітування для партій поки не запрацювало на повну, а сам цей надважливий процес був призупинений законом ще навесні 2020 року через пандемію COVID-19.

У 2020-2021 роках парламентські партії отримали майже 1,5 млрд грн коштів платників податків, але як їх було витрачено — досі залишається загадкою. У листопаді 2021 року Президент ветував і повернув до Верховної Ради закон про псевдовідновлення звітності політичних партій, до чого закликали ТІ Україна та ще понад 60 громадських організацій.

Усі позитивні зміни — завершення процесів, закладених до 2021 року. Натомість негативні прояви за останній рік вже подеколи набули системного характеру, і лише активний супротив справді зацікавлених у прогресі України депутатів, урядовців, представників ЗМІ, громадськості та міжнародної спільноти дозволив мінімізувати просідання показника України в CPI.

+6 балів за 10 років — це недостатньо хороший результат для країни, очільники якої поставили боротьбу з корупцією як одну з пріоритетних цілей своєї діяльності.

Негативні фактори, що вплинули на зниження індексу CPI у 2021 р.:

- Зміни до антимонопольного законодавства;
- Втручання у роботу вищого антикорупційного суду (вакс);
- Загальне зростання тиску на антикорупційну екосистему, у тому числі через тривалу відсутність постійних керівників в інституціях;
- Затримка з імплементацією судової реформи.

Індекс CPI відображає виключно сприйняття корупції в державному секторі, а не саму корупцію, оскільки її реальні обсяги точно визначити практично неможливо. Крім того, індекс жодним чином не враховує побутову корупцію – в лікарнях, школах, університетах тощо.

За результатами CPI-2020 ТІ Україна надала владі 3 блоки рекомендацій, які б могли покращити показники. Жодна з цих рекомендацій не була реалізована повністю, лише дві виконані частково.

Виконано частково:

Запровадити прозоре та підзвітне управління публічними активами та гарантувати подальший розвиток сфери закупівель:

- *Розблокувати та підготувати об'єкти до приватизації*
- *Розкрити інформацію про об'єкти державної власності. Розробити новий Реєстр об'єктів державної власності як доступний та зручний інструмент для візуалізації та пошуку об'єктів. Змінити законодавчу базу у сфері управління об'єктами державної власності.*
- *Вдосконалити сферу закупівель відповідно до взятих міжнародних зобов'язань. Мінімізувати ризики ухвалення законопроєктів, які суперечать Закону України "Про публічні закупівлі" та/або розширюють перелік винятків з-під дії вказаного закону. Забезпечити ефективний контроль та моніторинг закупівель Держаудитслужбою.*

Забезпечити незалежність та спроможність антикорупційної інфраструктури:

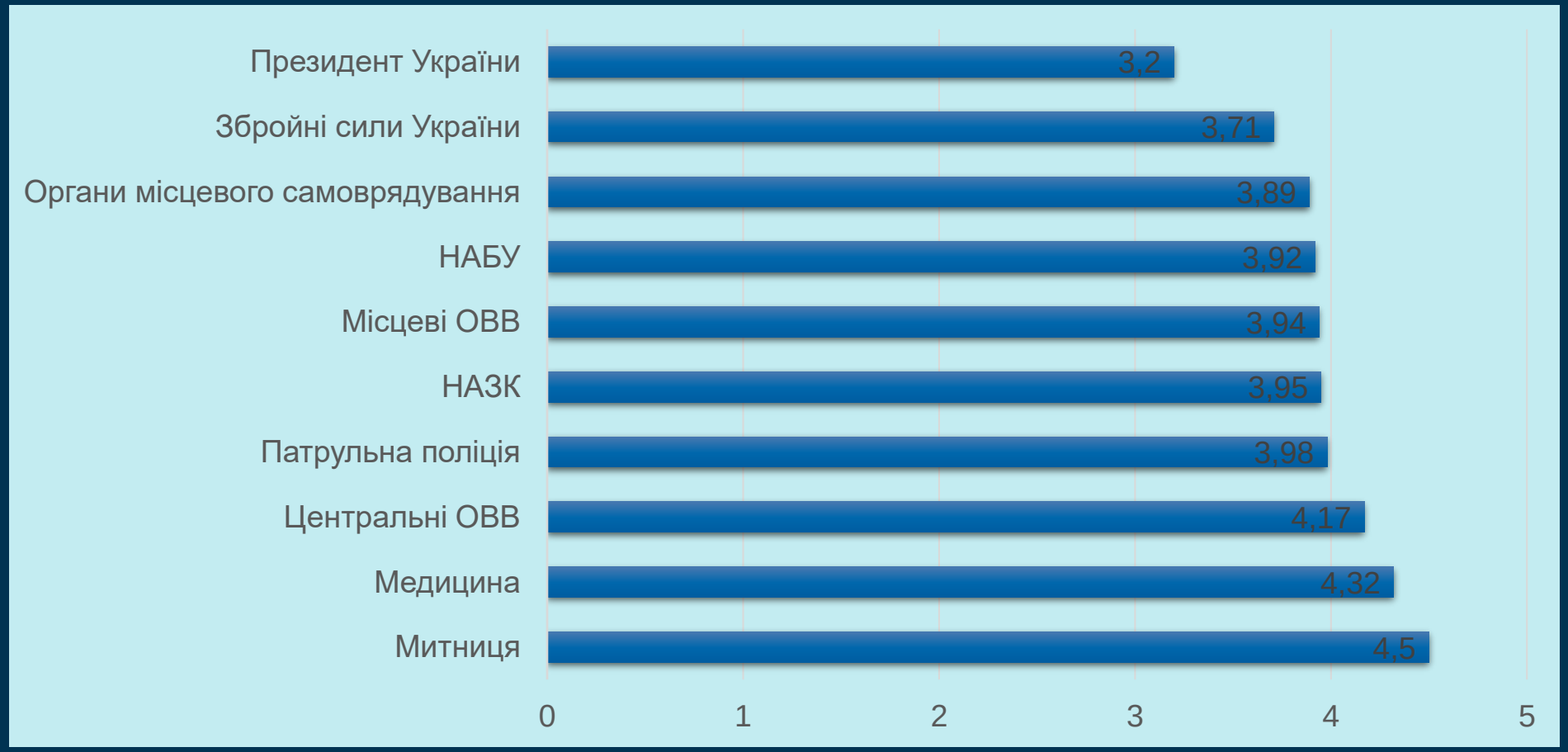
- *Провести прозорі та політично неупереджені конкурсні відбори керівників антикорупційних інституцій.*
- *Забезпечити дієву систему стримувань і противаг для незалежності антикорупційної інфраструктури від адміністративного та політичного тиску*
- *Законодавчо забезпечити антикорупційні органи необхідними інструментами для повноцінного здійснення своїх функцій*
- *Запровадити збалансовану кримінальну відповідальність за "брехню в деклараціях" та умисне неподання декларації, що передбачала б санкцію у вигляді позбавлення волі*

Не виконано:

Сформувати професійну та незалежну судову владу:

- *Обрати доброчесний склад Вищої ради правосуддя за участі міжнародної спільноти та громадських експертів*
- *Ліквідувати Окружний адміністративний суд Києва, який досі виносить ганебні рішення*
- *Ініціювати новий комплексний законопроєкт з урахуванням усіх рекомендацій від Венеційської комісії щодо реформи Конституційного Суду та розглянути його найближчим часом*

Рейтинг корумпованості інституцій в Україні (EUACI -2020р.)



Більшість українців стикались з ситуаціями, що мають ознаки корупції в державних закладах охорони здоров'я та дитсадках і школах. При цьому серед населення зросла з 2017 року частота корупційних практик при відносинах з судами, патрульною поліцією та енергетичними компаніями *(EUACI -2020р.)*



Найгостріші корупційні проблеми на місцевому рівні

РЕГІОН	ВИДИ КОРУПЦІЇ
Вінниця	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери, землевідведення, будівництво). 2. Побутова корупція в освітній і медичній сферах. 3. Політична корупція (лобізм незаконних рішень, непрозорі призначення на посади).
Миколаїв	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери) землевідведення, будівництво. 2. Побутова корупція в медичній та освітній сферах. 3. Корупція в діяльності порту та на митниці
Сєверо-донецьк	1. Основним об'єктом корупційних дій є освоєння та перерозподіл бюджетних коштів, що майже не передбачає прозорості та будь-якої участі представників громади. 2. Комунальна сфера: ремонт будівель і шляхів, нецільове витрачання та використання бюджетних коштів, пасажирські перевезення. 3. Нелегальний видобуток вугілля, так звані копанки. 4. Контрабанда з непідконтрольних територій. 5. Перевезення людей через лінію розмежування
Полтава	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери, землевідведення, будівництво). 2. Побутова корупція в освітній і медичній сферах. 3. Політична корупція (лобізм незаконних рішень, непрозорі призначення на посад
Рівне	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери, землевідведення, будівництво). 2. Побутова корупція в освітній і медичній сферах. 3. Політична корупція (лобізм незаконних рішень, непрозорі призначення на посади). 4. Видобуток бурштину. 5. Вирубка лісу

РЕГІОН	ВИДИ КОРУПЦІЇ
Тернопіль	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери, землевідведення, будівництво). 2. Непрозорий розподіл бюджетних коштів. 3. Побутова корупція в освітній і медичній сфера
Ужгород	1. Комунальне майно (неефективне управління, розтрати, непрозорі тендери, землевідведення, будівництво). 2. Побутова корупція в освітній і медичній сферах. 3. Політична корупція (лобізм незаконних рішень, непрозорі призначення на посади). 4. Митні органи (контрабанда, в тому числі бурштину). 5. Клановість у місцевій владі
Харків	1. Житлово-комунальне господарство, дозвільна система, міський благоустрій і громадський транспорт. 2. Корупція в правоохоронних органах має системний характер. 3. Правоохоронці використовують інформацію щодо організацій та осіб з корупційною метою. 4. Медицина та освіта на всіх рівнях
Херсон	1. «Розпил» бюджетних коштів міськрадою. 2. Махінації обласної ради та держадміністрації навколо незаконної передачі землі в оренду та нецільового використання приміщень комунальної власності Херсонської облради. 3. Махінації з землею за участі Держземагентства. 4. Махінації з виділення землі учасникам АТО. 5. Митні органи (контрабанда).
Чернігів	1. Політична корупція в міській раді. 2. Партійне квотування сфер впливу. 3. Розподіл бюджетних коштів. 4. Сфера житлового та комунального господарства. 5. Ремонт і будівництво доріг. 6. Благодійність в освіті та медицині (система освіти й охорони здоров'я вважаються досить корумпованими в цілому).

Кількість виявлених корупційних злочинів*

	Правопорушення за фактом:															
	привласнення, розтрата майна, або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем				одержання неправомірної вигоди службовою особою				зловживання владою та службовим становищем				зловживання впливом			
	2016	2018	2020	2021**	2016	2018	2020	2021**	2016	2018	2020	2021**	2016	2018	2020	2021**
Зареєстровано правопорушень	9787	10713	11160	6635	1578	2189	1607	1143	3360	3589	4060	2423	254	285	193	140
Вручено підозру	4741	5953	5676	3516	758	659	485	253	133	301	131	144	197	209	128	72
Направлені до суду провадження з обвинувальним актом	3545	5347	4679	2540	594	429	314	89	99	250	109	103	179	173	110	46
Засуджено осіб (за вироками, що набрали чинності)	294	134	276	-	264	257	81	-	22	5	6	-	144	166	79	-

*Примітки: * -злочини, які виявили органи поліції, ДБР, НАБУ, СБУ, ДФС за даними єдиних звітів про кримінальні правопорушення.*

*** - 6 міс.2021р.*

Визнання корупційних правопорушень судами України

	2017	2018	2019	2020
Кількість справ про вчинення правопорушення (надійшло до судів)	5000	9800	11000	8000
Кількість розглянутих справ із винесенням постанови	3900	8000	10000	7100
Кількість закритих проваджень стосовно осіб	1800	3900	5000	2600
Накладено штрафи, осіб	2200	4100	5000	4600
Сума накладених судами штрафів (тис. грн)	4179	5132	5286	4835
Позбавлено права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, осіб		3	15	10

В Україні відсутня цілеспрямована, скоординована діяльність органів правопорядку й прокуратури по боротьбі із корупцією

Органами правопорядку в Україні не забезпечується виконання покладених на них завдань по боротьбі із корупцією, яка загрожує національній безпеці держави

корупційними кримінальними правопорушеннями завдано збитків на суму 3 млрд 25 млн грн, з яких відшкодовано лише 276,3 млн грн., що складає всього 9,1%, у т.ч.: інтересам держави та територіальних громад – на суму 2 млрд 512 млн грн., а відшкодовано лише 189,7 млн грн, що складає ще менший відсоток – 7,6%.

Причини поширення корупції в органах місцевого самоврядування

Політичний аспект пов’язаний безпосередньо з владними повноваженнями посадових осіб органів місцевого самоврядування.

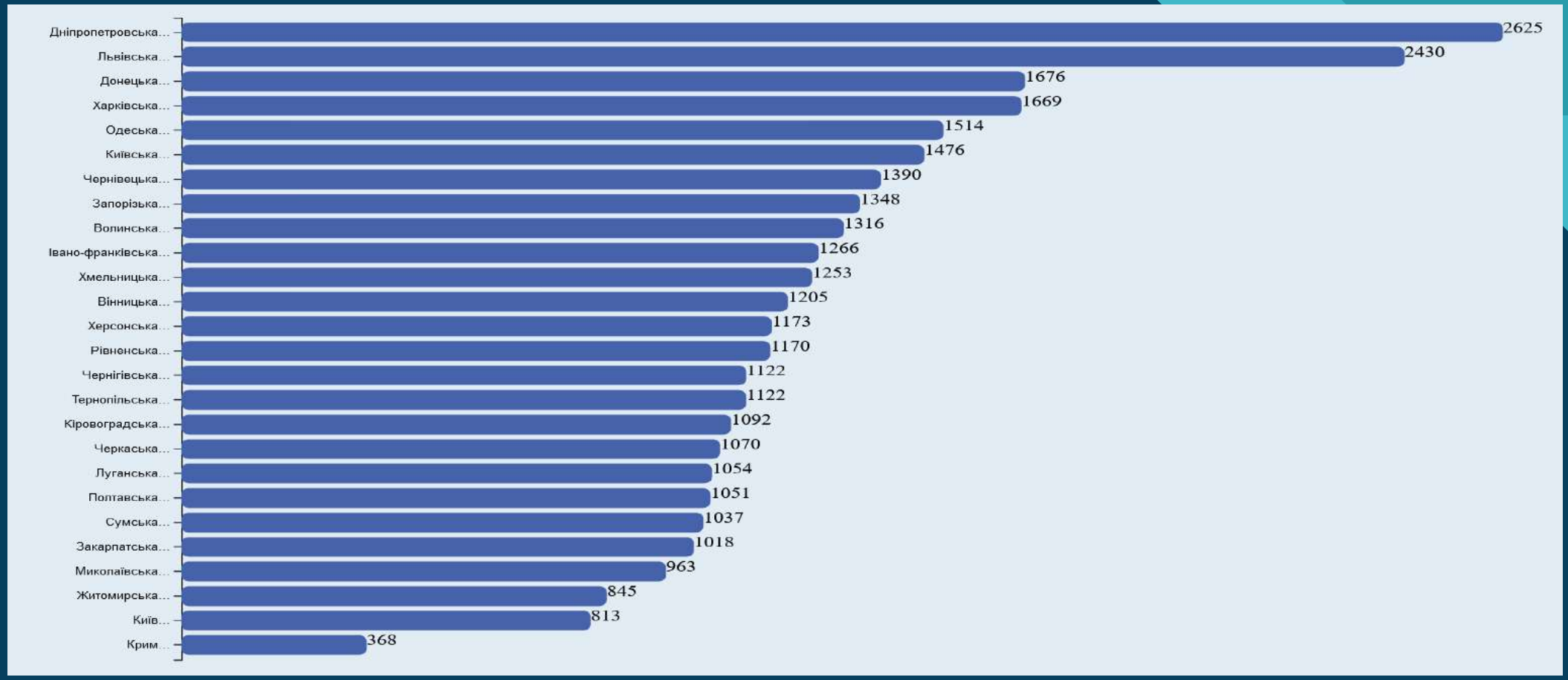
Економічний фактор проявляється у незаконному використанні державних коштів не за призначенням, у недостатній прозорості окремих економічних процесів.

Причинами соціального характеру є пасивність та низький рівень корупційної нетерпимості громадськості, корупційна спрямованість багатьох державних службовців та поблажливе ставлення до цього їх керівників.

Правовий аспект корупції лежить у царині наявності прогалин у законодавстві, що інколи дає можливість оминути закон.

РЕЗУЛЬТАТИ ДАНИХ РЕЄСТРУ КОРУПЦІОНЕРІВ (РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ)

найбільше судових рішень винесли в Дніпропетровській області, а також у Львівській та Донецькій. Київська область лише на шостому місці, а Київ, як не дивно, в кінці рейтингу, хоча саме в столиці працює найбільша кількість державних службовців



Кількість судових рішень у розрізі областей

З метою боротьби з корупцією Україна вже створила необхідну законодавчу базу та систему антикорупційних органів.

Проте, як показує проведений аналіз, цього виявляється не досить для максимального викорінення корупційного складника в усіх сферах суспільного життя.

Слід застосовувати й інші підходи до запобігання корупційній діяльності:

1. Формування активної громадянської позиції щодо боротьби з корупцією у свідомості суспільства, залучення громадських організацій до боротьби з корупцією. Часто територіальною сферою дій громадських організацій є саме місцевий рівень, тому їх участь може бути досить ефективною.
2. Боротьбу з корупцією необхідно розпочинати з викорінення її серед звичайного населення, що зменшить корупційну практику спочатку в органах місцевого самоврядування, а надалі й у вищих органах державної влади. Тому важливо підвищувати правову культуру громадян та виховувати нетерпимість до будь-яких корупційних проявів.

4.2 Основні виклики антикорупційної реформи в Україні

Нормативно-правові акти, спрямовані на подолання корупції і які містили заходи, що за своєю суттю були елементами національної антикорупційної стратегії

- «Національна програма боротьби з корупцією», прийнята 10 квітня 1997 року та затверджена Указом Президента України N 319/97
- Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, затверджена Указом Президента України від 24 квітня 1998 року № 367/98;
- Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності», схвалена Указом Президента України від 11 вересня 2006 року № 742/2006;
- Національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки;
- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»

Аналіз вказаних документів дозволяє констатувати, що їх якість в аспекті заходів боротьби з корупцією з кожним роком поліпшувалася:

Загальною позитивною рисою усіх стратегічних документів було також доволі чітке та об'єктивне відображення ситуації з корупцією в Україні та об'єктивні висновки щодо причин та умов існування корупції і корупційних ризиків, а також причин невиконання окремих раніше передбачених заходів, спрямованих на протидію корупції. Заходи, що були передбачені відповідними документами були адекватними виявленим корупційним ризикам та відповідали тій ситуації, що існувала з корупцією в країні у певний проміжок часу. Цілком адекватними та реальними виглядали строки, що встановлювалися для виконання тих чи інших заходів.

Недоліки цих стратегічних документів:

- деякі з заходів вимагали суттєвих витрат з державного бюджету, зокрема на зміну структури правоохоронних органів та створення підрозділів з запобігання корупції, збільшення кількості співробітників таких органів, що відривало зміст концепції від реалій, оскільки достатніх коштів у державному бюджеті і в той час не було;
- загальним недоліком планів дій або заходів було і те, що передбачені заходи були сформовані у вигляді завдань, без зазначення індикаторів та критеріїв оцінки їх виконання, що практично унеможливлювало контроль за їх виконанням. Крім цього ні в концепціях, ні в планах дій не було передбачено процедуру моніторингу та контролю виконання заходів, передбачених відповідними документами, окрім національної стратегії 2011 року;
- ставлення до корупції як до суто кримінального явища, невід'ємної частини проблеми економічної та організованої злочинності;
- практично в усіх документах, що містили антикорупційні заходи вживаються доволі загальні формулювання поставлених завдань, що ускладнювали розуміння виконавцями цих завдань і, відповідно, унеможливлювали контроль за виконанням;
- розбіжності у змісті стратегій (концепцій) та планів дій (заходів) з їх реалізації;
- кожна наступна концепція та інші стратегічні документи приймалися без належного аналізу стану виконання попередніх та без врахування результатів попередніх заходів, що були вжиті і аналізу причин невжиття окремих заходів. Це призвело до фрагментарності, відсутності послідовності та взаємозв'язку заходів, що передбачалися відповідними планами та програмами;
- нормативно-правові акти стратегічного антикорупційного характеру піддавалися критиці з боку фахівців Ради Європи, Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку.

Причини неефективності боротьби з корупцією в Україні

П’ять років в України була **відсутня стратегія боротьби з корупцією.**

в Україні створено унікальну систему антикорупційних органів (НАБУ, САП, НАЗК, ВАКС, АРМА), запущено передові антикорупційні цифрові інструменти (е-декларування, Prozorro, e-data, тощо), але з тих пір відбувається їх постійний захист/забезпечення/відновлення незалежності.

Паралельно різними темпами і з різним успіхом відбуваються галузеві реформи, в якій кожен з десятків органів по-різному розуміє, як треба боротись з корупцією. У результаті це виглядає як боротьба заради боротьби, а відчутного ефекту чи хоча б як оцінити результат – незрозуміло.

Таким чином, без чіткого визначення конкретних цілей, відповідальних, строків і показників ефективності, без належної координації **боротьба з корупцією ніколи не буде ефективною чи результативною.**

20.06.2022 р. прийнято Антикорупційну стратегію

її виконання призведе до:

1. Чіткого формулювання задач, відповідальних, строків, очікуваних результатів і координації виконання.

Стратегія працюватиме одразу в двох напрямках: удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції та мінімізація корупції у найбільш пріоритетних сферах. Такий підхід є найбільш дієвим, бо підвищує ефективність антикорупційної інфраструктури з одночасним відчутним результатом в сферах, корупція в яких є найбільш болючою

2. Відчутного ефекту для громадян та бізнесу.

Пріоритетні сфери, які були включені до Стратегії, визначались на основі опитувань громадян, бізнесу та експертів. Так, було сформульовано 8 сфер/блоків, у яких наявний найбільший корупційний досвід та/або які сприймаються найбільш корумпованими: охорона здоров'я та соціальний захист, судова влада, органи прокуратури та правопорядку, податки і митниця, земельні відносини, будівництво та інфраструктура, державне регулювання економіки і взаємодія держави та приватного сектору, а також оборонний сектор з огляду на пріоритетне значення в умовах російської агресії

3. Антикорупційного ефекту економічних реформ.

Ключові сфери, визначені в Стратегії, відповідають пріоритетам, визначеним в програмних документах уряду, наприклад, земля, приватизація, верховенство права, цифровізація тощо.

4. Соціально-економічного розвитку та економії бюджетних коштів.

За даними досліджень, якщо рівень корупції в Україні залишатиметься на такому ж рівні, що й зараз, то до 2040 року показник ВВП становитиме близько 30% від середнього для країн Європейського Союзу, але якщо Україна зможе знизити рівень корупції, то цей показник перевищить 50% і після того буде швидко наближатись до середньоєвропейського ВВП

5. Реалізації, власне, антикорупційної політики

Антикорупційна реформа вимагає системності в реалізації, яка має відображатись в конкретних рішеннях і діях найвищого керівництва держави – Президента, Верховної Ради і Кабінету Міністрів. Без цього антикорупція в Україні приречена на постійне "гасіння пожеж". Вона також вимагає координації і постійного моніторингу виконання.

Несформованість та неналежний захист права власності

Основою поширення корупції в Україні залишається **несформованість та неналежний захист права власності** як основоположного інституту розвитку економіки. Саме незахищеність права власності, особливо публічної, неналежний її облік, обмеження доступу до інформації про публічні ресурси, а також їх незаконне відчуження на користь третіх осіб з використанням владних повноважень є ключовою причиною поширення корупції в Україні.

У рейтингу Міжнародного індексу права власності (International Property Rights Index 2021) від Property Rights Alliance у 2021 р. Україна посіла 106 місце зі 129 країн (у 2017 - 123-тя позиція зі 127 країн), що засвідчує системність цієї проблеми та загалом недостатню ефективність проведених антикорупційних реформ. Якщо розбити всі країни світу за якістю захисту прав власності, то Україна потрапляє до нижніх, найнеблагополучніших 20% країн світу.

Найбільш корумпованою сферою економічної діяльності в Україні є містобудування

Підґрунтя такої корупції формують неналежний облік публічних ресурсів, передусім землі, та недотримання, а часто й непублічність, встановлених режимів її використання. Усе це створює умови для зловживання осіб владними повноваженнями шляхом надання потенційним бенефіціарам інформації про такі публічні ресурси, а також прийняття рішень без урахування існуючих обмежень господарської діяльності в інтересах потенційних забудовників з порушенням публічних прав держави, територіальних громад та окремих громадян.

Основною причиною високого рівня корупції є недосконалість законодавчого регулювання, що поєднана з відсутністю ефективної реалізації заходів із мінімізації корупційних проявів. Прийняття рішень відповідальними органами влади зберігає високий рівень неформального впливу бізнесу, що стимулює розвиток у цій галузі корупційних практик.

Корупційні ризики у цій сфері, а саме при отриманні містобудівних умов та обмежень (МУО), що є першочерговим обов'язковим етапом для реалізації проєкту будівництва:

- Невизначеність процедури надання МУО, що дає змогу посадовим особам на власний розсуд тлумачити свої обов'язки та права отримувача послуги.
- У результаті порушення вимог законодавства при розробці та затвердженні планів зонування та детальних планів органами місцевого самоврядування різні рівні містобудівної документації на місцевому рівні можуть суперечити один одному.
- Надання МУО за відсутності затвердженого детального плану території (ДПТ), що фактично наділяє посадових осіб уповноважених органів частиною виключних повноважень місцевої ради, одночасно позбавляючи територіальну громаду її права на участь у плануванні території населених пунктів.
- Продаж інформації та зловживання щодо змісту містобудівних умов та обмежень.

Усунення корупційних ризиків у сфері містобудування передбачає:

- спрощення та автоматизація адміністративних процедур;
- ліквідацію «ринку посередників» між заявниками та уповноваженими органами;
- зменшення витрат забудовників на розробку проєктної документації;
- забезпечення відповідності наданих МУО містобудівній документації.

4.3 Пріоритетні напрями вдосконалення антикорупційної політики України

Принципи запобігання корупції

системності,

об’єктивності,

практичної спрямованості

радикальності заходів,

наукової обґрунтованості,

взаємодії владних структур,

комплексної протидії

«верховенства права» і «законності»

Пріоритетні напрями удосконалення антикорупційної політики з метою забезпечення системної протидії та подолання корупції на всіх рівнях
(послання Президента України)

1. Розробка цілісної, всеохоплюючої концепції антикорупційної політики в Україні, в основу інституційного базису якої покласти визнання корупційних дій загрозою національній безпеці України. При її розробці врахувати світовий досвід успішних антикорупційних реформ.

2. Визначення того, що пріоритетні напрями антикорупційних заходів мають враховувати взаємозалежність і взаємообумовленість поширення корупції, криміналізації, тінізації економіки та організованої злочинності:

- концентрацію організаційно-інституційних зусиль на попередженні корупції, усуненні об'єктивних і суб'єктивних соціально-економічних передумов та чинників мотивування корупційних дій;
- невідворотність покарання за корупційні дії, включно з кримінальною і повною матеріальною – майном та коштами, з використанням європейської практики застосування принципу презумпції вини державних службовців, які не можуть пояснити джерел походження свого майна та доходів;
- застосування дієвих і невідкладних заходів щодо повернення та використання в інтересах держави майна і коштів нелегального, корупційного та кримінального походження, забезпечення протидії різним формам їх легалізації та виведенню в зони офшорної юрисдикції, невідворотності їх повернення і конфіскації в інтересах держави, запровадження інституційних обмежень на інвестиції з походженням з офшорних зон;
- розробку і реалізацію програм суспільної легітимізації власності за принципом визнання права власності на ресурси, інвестовані в охорону здоров'я дітей та дорослих, обороноздатність і потужність держави, в освіту і науку, охорону довкілля, на противагу амністії капіталів чи податковим компромісам.

3. Розширення нормативно-правового поля антикорупційної політики, для чого запровадити:

- обов'язкову щорічну звітність та публічне обговорення наслідків корупційних дій і покарання за них. Передбачити щорічний звіт міністра внутрішніх справ, голів НАЗК, НАБУ, САП, АРМА, ДБР у парламенті про факти корупції і вжиті заходи щодо покарання причетних осіб;
- обов'язкове оприлюднення на офіційних веб-сторінках Міністерства внутрішніх справ, НАБУ, САП матеріалів про викриття корупційних схем, якщо вони не стосуються системи національної безпеки;
- чіткий регламентований порядок здійснення пожертв на фінансування виборчих кампаній, партій, політичних фондів, окремих кандидатів на виборах, зокрема із забороною анонімних пожертв, та щорічний порядок їх звітності за пожертви;
- дотримання вимог етичної поведінки державних службовців, для чого розробити відповідний Кодекс, законодавчо забезпечити невідворотність покарання за порушення посадової етики;
- онлайн-систему контролю за розглядом службовцями заяв громадян щодо корупційних діянь.

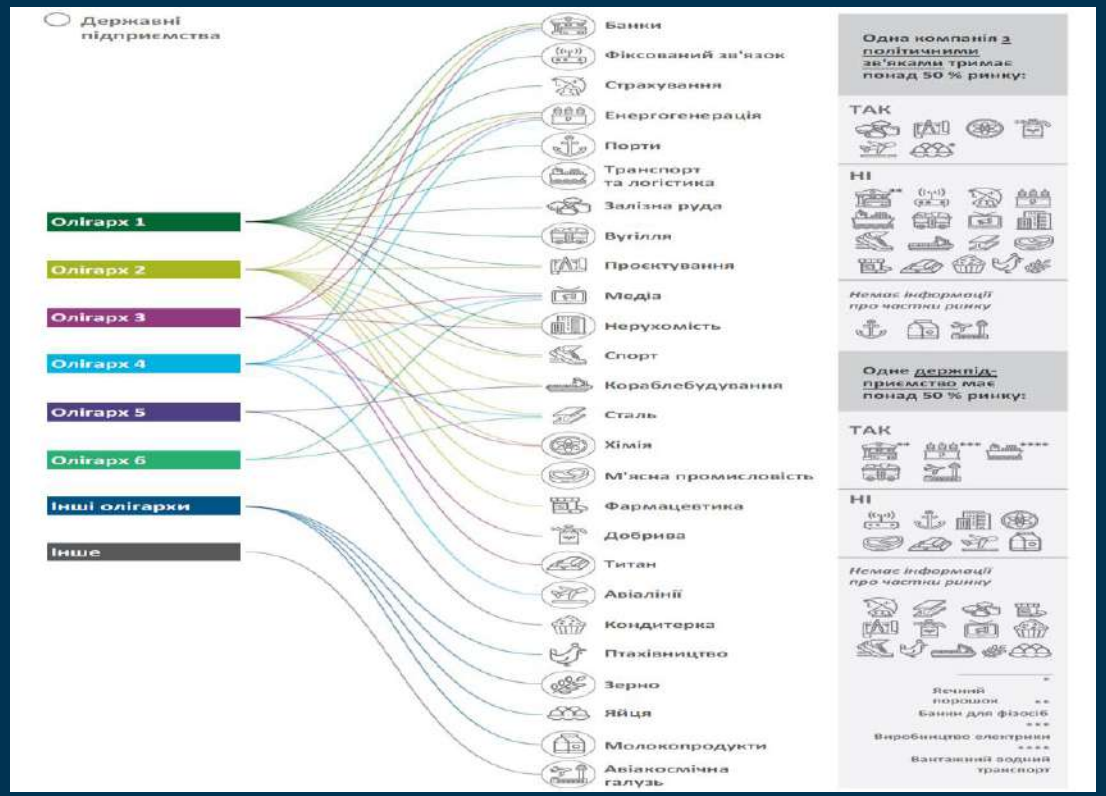
Перелік необхідних рекомендацій
(Трансперенсі Інтернешнл Україна та Коаліція «Реанімаційний Пакет Реформ»)

- Ухвалення закону про державну антикорупційну стратегію на 5 років.
- Ухвалення закону про підвищення кримінальної відповідальності за недостовірне декларування та неподання декларації.
- Удосконалення закону про НАБУ, щоб усунути положення, які можуть бути потенційно визнані неконституційними. Видалити норму щодо дострокового звільнення чинного очільника Національного антикорупційного бюро.
- Удосконалення конкурсної процедури відбору Директора НАБУ із залученням міжнародних експертів та наданням їм вирішальної ролі в процесі відбору. Затвердити обрання серед кандидатів одного, а не двох претендентів на посаду.
- Зміна конкурсної процедури відбору керівника САП із залученням міжнародних експертів, забезпечення додаткових гарантій незалежності САП як інституції.
- Запуск прозорого конкурс на голову АРМА та ухвалення закону для більш ефективної реалізації Агентством функції з управління активами.

Перелік необхідних рекомендацій
(Європейська палата аудиторів (ЕСА))

У звіті 2021 року ЕСА зазначено, що олігархи і корисливі інтереси продовжують підривати верховенство закону в Україні і загрожувати розвитку країни.

Україні потрібна цілеспрямована та ефективна стратегія для боротьби з владою олігархів і зменшення захоплення держави.



- "розробити стратегічний документ про попередження та боротьбу з корупцією високопосадовців, включаючи захоплення держави (усунути вплив олігархів)";
- запропонувати разом з державами-членами новий санкційний формат, який вдарив би по олігархах, позбавивши їх права в' їзду до ЄС;
- посилити підтримку журналістів-розслідувачів, а також громадянського суспільства, у тому числі у проєктах з розробки моніторингових механізмів у питаннях протидії корупції;
- запровадити чіткішу умовність програм допомоги Україні, з сильнішими антикорупційними умовами;
- в інституційній підтримці антикорупційних органів ще більше уваги приділяти питанням доброчесності (приміром, у ВРП, ВККС тощо).

Основні принципи нової Антикорупційної стратегії

ПРИНЦИПИ

- **Оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування**
- **Цифровізація більшості процесів та послуг**
- **Створення зручних та законних альтернатив корупційним практикам**
- **Дієвий державний контроль за дотриманням публічними службовцями правил етичної поведінки та вимог антикорупційного законодавства**
- **Забезпечення невідворотності відповідальності**
- **Формування суспільної нетерпимості до корупції**

Антикорупційна стратегія охоплює питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє велику увагу питанню відповідальності за корупцію.

Пріоритетні сфери державного управління:

- суд, прокуратура, поліція;
- державне регулювання економіки;
- державний та приватний сектори економіки;
- податки та митниця;
- будівництво, земля, інфраструктура;
- сектор оборони;
- охорона здоров’я та соціальний захист;
- система запобігання та протидії корупції.

Пріоритетні сфери боротьби з корупцією та очікувані результати впровадження Антикорупційної стратегії

ПРІОРИТЕТНА СФЕРА	Суд прокуратура поліція	Державне регулювання економіки	Державний та приватний сектори економіки	Податки та митниця	Будівництво, земля інфраструк-тура	Сектор оборони	Охорона здоров'я і соціальний захист	Система запобігання і протидії корупції
ПРОБЛЕМИ	1. Недовіра до органів в системі правосуддя. 2. Не практикується доброчесність і професійна етика. 3. Прогалини та недосконаліть законодавства у системі правосуддя. 4. Непрозорість та неефективність внутрішніх управлінських процесів у прокуратурі. 5. Відсутність ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі Національної поліції	1. Не здійснено цифрову трансформацію реалізації повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування 2. Вибіркове застосування обов'язкових правил для бізнесу 3. Надмірне та необгрунтоване регуляторне навантаження на бізнес 4. Неефективне державне регулювання, що заважає розвитку доброчесного бізнесу 5. Недостатній обсяг інформації щодо діяльності АКУ	1. Неефективність існуючої моделі управління у суб'єктах господарювання державного сектору економіки 2. Недостатня прозорість процедур приватизації та невиконання покупцями умов продажу об'єкта приватизації 3. Недостатній обсяг публічно доступної інформації про державних суб'єктів господарювання 4. Високий рівень толерування корупції у приватному секторі економіки	1. Недостатня прозорість та ефективність роботи митних органів 2. Непрозорість підходів у класифікації товарів, визначенні їх митної вартості та призначенні перевірок 3. Недосконала процедура адміністративного оскарження дій посадових осіб митних органів 4. Надмірна зосередженість роботи органів податкової служби на функції застосування санкцій	1. Непублічність інформації у сфері містобудування та землеустрою 2. Відсутність публічної інформації щодо об'єктів культурної спадщини 3. Недосконала система державного контролю та регулювання у будівництві 4. Ускладнена процедура формування земельних ділянок 5. Безоплатна приватизація земель державної та комунальної власності	1. Непрозоре та неефективне користу-вання та розпорядження землями оборони, об'єктами нерухомості в ОПК, надлишковим рухомим військовим майном, ОІВ; некон-трольоване споживання пального, що закупову-ється для потреб ЗСУ. 2. Надмірне засекречення закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення 3. Неефективне використання бюджетних коштів та зловживання під час забезпечення житлом військовослужбовців	1. Пацієнти та лікарі не отримують лікарські засоби й медичні вироби вчасно та у повному обсязі 2. Не отримання пацієнтами необхідного лікування за кордоном, а також під час надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації 3. Недостатня інтегрованість електронної системи охорони здоров'я з іншими базами даних	1. Проблеми дисциплінарної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства 2. Системні недоліки існуючої процедури притягнення осіб до адміністративної відповідальності 3. Особи, що вчинили корупційні злочини, звільняються від кримінальної відповідальності та/або покарання 4. Низька загальна динаміка розгляду судами справ про
РЕЗУЛЬТАТИ	4. Електронна система управління персоналом, прозора та дієва система оцінки якості роботи прокурорів 5. Система оцінки ефективності роботи Національної поліції та електронна система управління персоналом.	1. Єдина інтероперабельна система державних баз даних 2. Ризик-орієнтована система державного нагляду (контролю) 3. Аналітичний модуль оцінки регуляторного навантаження на різні види бізнесу 4. Структурований ефективний процес аналізу політики 5. АКУ здійснює свою діяльність на засадах прозорості, передбачуваності та правової визначеності	1. Щорічний незалежний аудит суб'єктів господарювання державного сектору економіки 2. Інструменти запобігання проявам негативного впливу органів приватизації та організаторів привати-заційних аукціонів на кількість учасників та конкуренцію 3. Реєстр державних та комунальних унітарних підприємств 4. Стимулювання приватного сектору для підвищення добропорядності ведення бізнесу	1. Автоматизація та цифровізація митного оформлення 2. Відкрита знеособлена онлайн-база даних рішень митних органів про класифікацію товарів та визначення їх митної вартості 3. Ефективний і прозорий механізм розгляду скарг на дії посадових осіб митних органів 4. Головний критерій для оцінки ефективності роботи органів податкової служби та їх посадових осіб - ступінь дотримання законодавства зі сплати податків	1. Єдина державна електронна система у сфері будівництва 2. Публічність електронного реєстру об'єктів культурної спадщини 3. Авторський і технічний нагляд, незалежний інженерний контроль, залучення акредитованих лабораторій та органів з інспектування 4. Комплексна електронна процедура формування земельних ділянок 5. Скасування безоплатної приватизації земельних ділянок	1. Система електронного обліку об'єктів у сфері оборони 2. Зниження до обгрунтованого рівня секретності у сфері оборонних закупівель 3. Нові механізми задоволення житлових потреб військовослужбовців: використовуються державні іпотечні та лізингові програми; застосовується грошове відшкодування; житло будується із залученням зовнішніх кредитних коштів тощо	1. Прозорі та детальні процедури закупівлі лікарських засобів та медичних виробів відповідно до об'єктивних потреб централізованими закупівельними організаціями 2. Державна інформаційна система трансплантації та автоматизований порядок обліку громадян України, які потребують направлення для лікування за кордоном 3. Інтеграція електронної системи охорони здоров'я з іншими державними базами даних	1. Удосконалення законодавства при притягненні до дисциплінарного відповідальності 2. Удосконалення законодавства при притягненні до адмін. відповідальності 3. Пропорційність санкцій за вчинення корупційних правопорушень; вони мають значний забезпечувальний і превентивний ефект 4. Безперервний судовий розгляд кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів

Аналіз наукових джерел та проведене дослідження у сфері стану протидії корупції в Україні показав необхідність реалізації таких напрямів антикорупційної діяльності:

1. Спільно з органами ЄС розробити стратегічний документ про попередження та боротьбу з корупцією високопосадовців, включаючи олігархів.
2. В пріоритеті має бути профілактика запобігання та протидії корупції (попередження, вжиття упереджувальних заходів з недопущення виникнення корупційних ситуацій).
3. Формування негативного ставлення суспільства до корупції та корупціонерів шляхом проведення серед населення антикорупційної пропаганди, агітації в засобах масової інформації.
4. Створення «переліку посад» з підвищеними корупційними ризиками та найбільш втягнуті у корупцію, для яких запропонувати перейти на строкові контракти з «компенсаційним пакетом», що становить часткову виплату з бюджетних коштів, які чиновник втратить, відмовляючись від хабара.
5. Підвищення для держслужбовців ефективності правил етичної поведінки в напрямі забезпечення доброчесної поведінки, уникнення конфлікту інтересів та деталізувати поняття «інституту правового компромісу» щодо суб'єктів корупційних діянь, вчинених ними особисто або іншими особами, які добровільно сприяли їхньому виявленню, розслідуванню та припиненню.
6. Підвищення якості надання управлінських послуг та розроблення критеріїв її оцінювання й формування прозорих механізмів прийняття управлінських рішень, максимально їх перевести у форму технічного процесу, дистанційно, обмеживши безпосередній контакт з чиновниками.
7. Створення в органах державної влади структурних підрозділів внутрішніх розслідувань корупційних діянь.
8. Створення дієвого механізму захисту людей, які повідомлятимуть про корупційні дії.
9. Крім того, для вдосконалення механізму протидії корупції (антикорупційної діяльності) необхідно в Україні посилити роль інститутів громадянського суспільства.

Дякую за увагу!

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Co-funded by the European Union

Інновації та корупція

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Омельяненко Віталій

доктор економічних наук, доцент,

академік Української технологічної академії,

План

- Інновації
- Інновації у протидії корупції
- Цифровізація та фактори корупції
- Досвід використання інструментів електронного урядування та електронної демократії у запобіганні корупції
- Ключові перспективні інновації у протидії корупції

Інновації

Інновації

Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери (*Закон України «Про інноваційну діяльність»*)

Керівництво Осло розрізняє чотири типи інновацій: продуктові, процесові, маркетингові та організаційні.

- *Продуктова інновація* являє собою впровадження товару або послуги, які є новими або значно поліпшеними у частині їхніх властивостей або способів використання. Сюди включаються значні удосконалення в технічних характеристиках, компонентах і матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні, у ступені приязності стосовно користувача або в інших функціональних характеристиках.
- *Процесова інновація* є впровадження нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту (послуги). Сюди входять значні зміни у технології, виробничому устаткуванні та/або програмному забезпеченні.
- *Маркетингова інновація* є впровадження нового методу маркетингу, що включає значні зміни в дизайні або упакуванні продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні ціни продажу.
- *Організаційна інновація* є впровадження нового організаційного методу в діловій практиці, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.

Приклади інновацій

- Електронне урядування — спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій

- Електронний уряд — це модель державного управління, яка заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею.

- Штучний інтелект – це здатність машин і програм аналізувати отриману інформацію, робити висновки, приймати на їхній основі рішення. Ключова характеристика ШІ-пристроїв – вміння постійно навчатися, накопичувати знання і успішно застосовувати їх, тобто це здатність до тих дій, які виконує людський мозок.

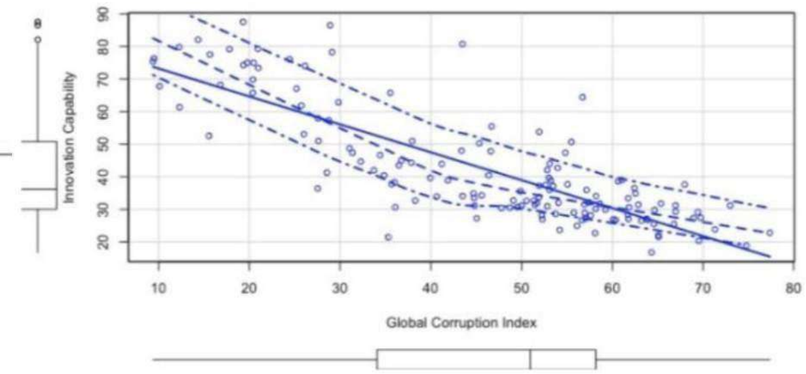
Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI)

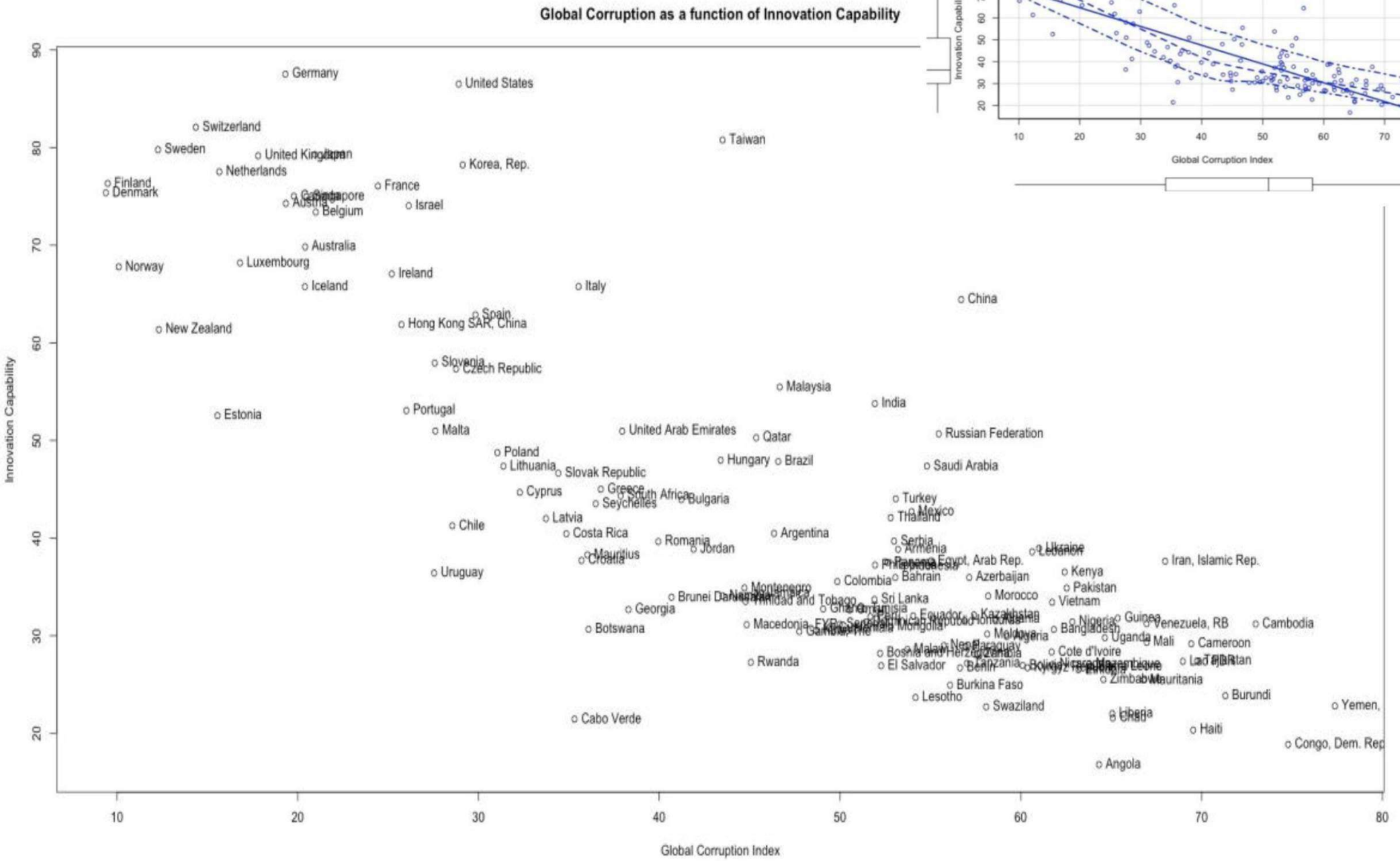
	Перший компонент:	Другий компонент:	Третій компонент:
Сутність компоненту	Допомога антикорупційним органам держави	Залучення законодавців до вдосконалення правових норм і ефективного нагляду за процесом реформування антикорупційних інституцій	Залучення органів місцевого самоврядування, ЗМІ та громадських організацій до боротьби з корупцією
Дії EUACI	•Ділитися досвідом •**Передавати інформаційно-технологічні інструменти** •Надавати експертну підтримку	•Створити Міжнародну антикорупційну консалтингову раду для підтримки профільного Комітету ВРУ з метою:здійснювати антикорупційну експертизу в галузі законотворчості або безпосередньо залучитися до втілення антикорупційних реформ; •спостерігати й оцінювати процес втілення антикорупційної політики та законодавства в життя; •проводити експертний аналіз організаційної діяльності Комітету; •стежити за процесом розслідування, судових переслідувань і ухвалень вироків у корупційних справах щодо високопосадовців.	•Впровадити антикорупційні інструменти у відібраних містах з метою підвищити прозорість і підзвітність місцевої влади (концепція «Міста Доброчесності»). •Виробити в громадянського суспільства функції антикорупційних наглядачів — Watchdog (на обласному та місцевому рівні). •Підтримати розслідувальну журналістику (місцевий, обласний, національний рівень)
Учасники	•НАБУ •НАЗК •САП •АРМА •ДСФМУ •Антикорупційний суд	•Верховна Рада України	•Органи місцевого самоврядування •Громадські організації •Журналісти

Огляд досліджень

- поширена точка зору полягає в тому, що корупція прямо обмежує інноваційну діяльність
- боротьба з корупцією підвищує рівень довіри в суспільстві, а це важливо для розвитку підприємницького середовища та інноваційної діяльності
- неефективність урядів на периферії Європейського Союзу створює перешкоду для інновацій
- економісти також аргументують тезу про те, що антикорупційні зусилля мають або принаймні повинні мати сприятливий вплив на інноваційний розвиток
- дослідження американських експертів показало, що корупція заважає інноваційному розвитку, але її негативний вплив менший у розвинених країнах
- корупція в державі є суттєвою детермінантою інвестиційного капіталу на ринках, що розвиваються
- виявлено стійкий зв'язок між продуктовими інноваціями та збільшенням «корупційного тягаря фірми»

Огляд емпіричних досліджень (світовий рівень)





Огляд емпіричних досліджень (рівень ЄС)

				GII	CPI
SE	Sweden	0	1	0,636	9,2
FI	Finland	0	1	0,622	8,9
DE	Germany	0	1	0,596	8
UK	United Kingdom	0	1	0,575	7,7
DK	Denmark	0	1	0,574	9,3
AT	Austria	0	1	0,536	7,9
LU	Luxembourg	0	1	0,525	8,2
BE	Belgium	0	1	0,516	7,1
IE	Ireland	0	1	0,515	8
FR	France	0	1	0,501	6,9
NL	Netherlands	0	1	0,491	8,9
EE	Estonia	1	2	0,481	6,6
CY	Cyprus	1	2	0,479	6,6
SI	Slovenia	1	2	0,466	6,6
CZ	Czech Republic	1	2	0,415	4,9
PT	Portugal	0	3	0,401	5,8
ES	Spain	0	3	0,377	6,1
GR	Greece	0	3	0,370	3,8
IT	Italy	0	3	0,363	4,3
MT	Malta	1	3	0,343	5,2
SK	Slovakia	1	4	0,331	4,5
HU	Hungary	1	4	0,328	5,1
PL	Poland	1	4	0,317	5
LT	Lithuania	1	4	0,313	4,9
RO	Romania	1	4	0,294	3,8
LV	Latvia	1	4	0,261	4,5
BG	Bulgaria	1	4	0,231	3,8

Джерело: https://essay.utwente.nl/60313/1/BSc_J_Golla.pdf

Цифровізація та фактори корупції

Групи факторів появу корупції

- Політичні
- Економічні
- Соціальні
- Організаційні

Політичні фактори

- обумовлюють корупційні діяння, що впливають на рівень захищеності громадянських свобод, особливо, рівень свободи преси, спроможності громадян створювати неурядові організації, а також рівень структурної, активної політичної конкуренції

- обумовлюють такі негативні явища як протекціонізм, непотизм, тіньове лобіювання тощо

- **особливе значення для подолання політичних факторів має розвиненість громадянського суспільства та його інформаційна (комунікативна) активність**

- для того, щоб здійснювати контроль над поширенням корупції, громадяни повинні мати можливість отримувати інформацію про діяльність органів публічної влади і їх посадових осіб та вживати відповідних заходів

Політичні фактори

Для подолання чи мінімізації політичних факторів корупції інформаційно-комунікаційний інструментарій може здебільшого застосовуватися в частині:

- забезпечення реалізації конституційного права кожного на свободу думки та слова шляхом досягнення максимально повної відкритості діяльності органів публічної влади та їх посадових осіб, можливості донесення позиції громадян до посадових осіб, здійснення громадського контролю за їх діяльністю;

- забезпечення прозорості адміністративних процедур, зокрема щодо надання адміністративних послуг, для громадян;

- забезпечення чесності та відкритості виборчого процесу, розширення можливостей для участі у виборах для різних категорій громадян.

Політичні фактори (ІКТ-інновації)

- веб-сайти органів публічної влади, а також спеціалізовані веб-сайти організацій громадянського суспільства
- портали публічної інформації
- портали відкритих даних
- портали адміністративних послуг
- системи електронних звернень громадян (петицій)
- електронного голосування тощо

Економічні фактори

- пов’язані передусім з тим, що органи публічної влади, їх посадові особи здійснюють незаконне втручання в процеси державного регулювання економіки, а також, беручи до уваги внутрішню інформацію, створюють можливості для забезпечення власних економічних інтересів або економічних інтересів своїх партнерів

- ця група факторів знаходиться у площині реалізації економічної політики держави, розпоряджання бюджетними коштами, використання державного та комунального майна

- якщо ці напрями діяльності органи публічної влади та їх посадові особи будуть здійснювати без участі громадськості та належного контролю з її боку, без забезпечення прозорості та підзвітності, то це може перетворитися в предмет зловживань

Економічні фактори

Для подолання чи мінімізації економічних факторів корупції інформаційно-комунікаційний інструментарій може бути використано насамперед щодо:

- забезпечення прозорості та підзвітності органів публічної влади та їх посадових осіб у частині розпорядження бюджетними коштами, державним і комунальним майном, здійснення регуляторної політики;
- забезпечення необхідного рівня прозорості фінансового та майнового стану посадових осіб і їх близьких для громадськості та контролюючих органів.

Економічні фактори (ІКТ-інновації)

- інформаційно-аналітичні системи з відкритим доступом через Інтернет на кшталт: «Відкритий бюджет», «Єдиний веб-портал використання публічних коштів»;
- системи електронних публічних закупівель;
- відповідні вкладки на веб-сайтах органів публічної влади для доступу до матеріалів щодо плану закупівель, приватизації державного чи комунального майна, декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру осіб, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування тощо.

Соціальні фактори

- обумовлюють існування так званої «побутової корупції», що викликана комерціалізацією низки соціальних послуг, існуванням ринку дефіцитних соціальних, житловокомунальних, освітніх, медичних послуг, які надаються державними та комунальними закладами, а також толерантне ставлення громадян до такого роду корупційних проявів.

Соціальні фактори

З метою подолання чи мінімізації соціальних факторів корупції інформаційно-комунікаційний інструментарій може бути використано для:

- активізації інформаційних обмінів між окремими громадянами, об'єднаннями громадян, засобами масової інформації та органами публічної влади, спрямованих на поширення інформації про послуги, що надаються в публічному секторі, порядок їх надання, можливість оскарження фактів не надання (неякісного надання) таких послуг;
- проведення просвітницьких інформаційних кампаній серед громадян, покликаних знизити рівень толерантності до «побутової корупції»;
- розвитку системи надання публічних послуг в електронній формі.

Соціальні фактори (ІКТ-інновації)

- соціальні медіа
- спеціалізовані веб-сайти громадських об’єднань
- портали адміністративних послуг
- портали публічних послуг (включно з системою оцінювання якості наданих послуг)
- Інтернет-медіа та інші інформаційно-комунікаційні інструменти

Організаційні фактори

- обумовлюють імовірність корупційних проявів за умови невпорядкованості загальних адміністративних процедур, наявності великої кількості правил та інструкцій, коли посадові особи отримують більше можливостей для використання їх у своїх інтересах або для їх порушення. Зокрема, це стосується випадків, коли такі особи здійснюють необмежений контроль у сфері публічного управління

- ці фактори визначають такий різновид корупції, коли розмір винагород і покарань перебувають під контролем певної посадової особи та дозволяють цій особі розпоряджатися ними на свій власний розсуд

- подолання зазначених факторів пов’язують зазвичай з необхідністю кардинальних реформ у системі публічного управління

Організаційні фактори

Для подолання чи мінімізації організаційних факторів корупції інформаційно-комунікаційний інструментарій може бути використано, передусім, з метою:

- реінжинірингу адміністративних процесів і процедур, застосування інноваційних технологій, що підвищують об'єктивність та забезпечують прозорість прийняття органами публічної влади рішень, у тому числі шляхом упровадження систем електронного документообігу;
- упровадження інформаційно-аналітичних систем для здійснення контролю (у тому числі автоматичного) за виконанням посадовими особами певних посадових повноважень.

Організаційні фактори (ІКТ-інновації)

- численні системи електронного документообігу
- системи внутрішнього контролю за дотриманням службової дисципліни тощо.

Кейс Швеції

- Муніципальне самоврядування, яке також називають місцевим самоврядуванням, є основою всієї шведської адміністративної системи. Шведська модель місцевого самоврядування є не тільки моделлю побудови добробуту країни, що ефективно функціонує; вона також визначає зусилля Швеції у сфері цифровізації.

- Децентралізована модель урядування Швеції складається з трьох рівнів: національного, регіонального та місцевого. Державні, регіональні та муніципальні органи публічної влади є автономними та мають і мали повноваження на визначення такого порядку пріоритетності цифрової трансформації, який вони вважають доцільним.

- Наявність менших адміністративних одиниць спростила процес запуску й управління місцевими проєктами цифровізації. Стала можливою досить швидка реалізація невеликих проєктів цифровізації. Значніші національні проєкти здебільшого дуже дорогі та потребують багато часу.

- На додаток до місцевого самоврядування, Швеція має тривалу історію високого рівня довіри громадян до публічних установ. (Statskontoret, 2017) Наявність високого рівня довіри є однією з основ легітимності органів влади та трансформацій, які вони втілюють. Таким чином, високий рівень довіри до органів влади у Швеції допоміг прокласти шлях у сфері цифровізації послуг публічного сектору.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ

Антикорупційні стратегії із застосуванням технологій електронного урядування та електронної демократії для країн, що розвиваються

- **стратегія «запобігання»**, яка полягає в тому, що технології електронного урядування забезпечують спрощення правил та процедур. Використання ІКТ усуває посередників, знеособлює та стандартизує процес надання послуг, зменшує можливості зловживання повноваженнями та інші можливості для корупційних діянь

- **стратегія «тиску»** полягає в тому, що комп'ютеризовані процедури дають можливість стежити за прийняттям рішень та дій, і тим самим є додатковим стримуючим фактором для корупції

- **стратегія «підзвітності»** здійснюється через збільшення доступу до інформації і розширення прав та можливостей громадян. Опублікування урядової інформації створює підзвітність шляхом надання доступу до неї громадянам.

- **стратегія розвитку телекомунікаційної інфраструктури**, комп'ютерної грамотності та культури управління суспільством», що багато в чому виключає корупцію.

Ключові перспективні інновації у протидії корупції

- Технологія блокчейн (**Blockchain**)

- Цифрові державні послуги або електронний уряд (**Digital public services**)

- Портали прозорості або портали відкритих даних (**Transparency portals**)

- Краудсорсингові платформи (**Crowdsource platform**)

- Інструменти подання звітів (**Whistleblowing tools**)

Блокчейн

- **Блокчейн (blockchain)** – це технологія розподілених реєстрів
- Унікальна криптографічна архітектура блокчейн-систем здатна забезпечити максимальну надійність зберігання інформації та її публічність
- Документ, записаний у блокчейн, вкрай складно або майже неможливо змінити, підробити, знищити. А оскільки реєстр – розподілений, і його оригінал зберігається на численних вузлах, стає неможливо приховати записаний до реєстру документ
- блокчейн – перспективний технологічний інструмент для публічної інформації
- низка країн світу вже розглядають блокчейн та криптовалюту як потенційні інструменти у боротьбі з корупцією

3 види поширеного застосування технології блокчейн у боротьбі з корупцією

- перевірка особи
- реєстр активів
- відстеження грошових транзакцій.

Наприклад, в режимі реального часу можна перевіряти призначення грошових переказів, бачити виплату зарплат і порівнювати ціни серед постачальників.

Ризики використання блокчейну

- в Opendatabot підрахували, що чиновники задекларували 75 мільярдів гривень лише у біткоїнах
- криптовалюти стали непоганим інструментом для того, щоб чиновники відбілювали свої корупційні кошти
- З 800 тисяч українських чиновників, «крипту» задекларували 652 людини. Якщо рахувати одні лише біткоїни та розділити загальну вартість задекларованих криптоактивів на кількість декларантів, тоді на кожного виходить суму в понад 115 млн грн.
- Біткоїн — саме цю крипту задекларувала більшість чиновників — 61%. Меншою популярністю користується ефір — його задекларували 24,2% чиновників. В меншій кількості у деклараціях також є Litecoin, ADA, Stellar, Monero, MIOTA, Monero, Bitcoin Cash та Bitcoin Gold.

Джерело: https://ucap.io/blockchain-po-ukrayinsky-chomu-bitkoyin-stav-instrumentom-dlya-legalizacziyi-korupczijnyh-statkiv/

Оподаткування криптовалют в Україні

- правовий статус криптовалют залишається неврегульованим, у даному випадку платнику податків слід звернутися до загальних правил Податкового кодексу України

- існуючі ставки не кореспондуються з характером обігу криптовалют: базою оподаткування в такому випадку є не прибуток за результатом операції з криптовалютою (різниця суми купівлі та суми продажу), а вартість, за якою актив було продано (без вирахування витрат)

- потребують врегулювання питання оподаткування криптоактивів, отриманих в результаті майнінгу

- Що робити, якщо ви намайнили біткоїн, але не продали його? Фактично ви отримали дохід та, ймовірно, прибуток, але надходжень у вигляді грошей за такий актив не отримали

- серед податкових органів практика притягнення осіб до відповідальності з приводу операцій з криптовалютами є вкрай непоширеною, що також пов’язано з відсутністю правового регулювання

Цифрові державні послуги або електронний уряд (Digital public services)

- система стосується державних служб, де фізичні або юридичні особи можуть отримати необхідні адміністративні послуги та виконати юридичні трансакції. Наприклад, до таких належить реєстрація приватного підприємства.

- очевидною є перевага відсутності особистого контакту між чиновником та звичайним громадянином. Якщо функцію чиновників перевести на алгоритм та автоматизувати, то можна прибрати й самого чиновника. Таким чином, зникає хабарництво, мінімізується вплив людського фактора і залишається прозора схема.

Розумний контракт

- **Розумний контракт (smart contract)** – унікальна функція блокчейну. Це не контракт у звичному розумінні, а програмний код, алгоритм, який може забезпечувати настання юридично значущих подій за виконання певних умов.

- Наприклад, програма отримує від автоматизованих логістичних систем інформацію про доставку вантажу, прибуття рейсу чи їхню затримку і сама здійснює оплату послуг, штрафних санкцій, створює необхідну первинну документацію тощо.

- Необхідна умова для роботи розумних контрактів – децентралізоване середовище, яке унеможливлює (зловмисний) вплив людини на неї.

- Розподіл вагонів, видачу всеможливих дозволів, ліцензій на перевезення, призначень на маршрути тощо може контролювати розумна система розподілених реєстрів, яка аналізує відповідність заявленим критеріям, приймає рішення публічно, автоматично та без впливу людського чинника.

Розумний контракт (сфери використання)

- Система голосування на основі смарт-контрактів зможе запобігти шахрайству та матиме превентивний ефект від корупції.

- У зв’язку з продажем нерухомості.

- Впровадження смарт-контрактів могло бути ефективним у зв’язку з тим, як організації керуються та захищаються.

- Смарт-контракти у зв’язку з різними процесами в системі охорони здоров’я ефективно реалізують ряд процесів у цьому випадку.

Розумний контракт (переваги)

- Реалізація смарт-контрактів у ряді ситуацій, безсумнівно, сприятиме впорядкуванню кількох процесів у нинішній ситуації, наприклад, у зв’язку з оплатою рахунків. Наразі людина залежить від банку, який є третьою стороною, але з децентралізованою технологією потреба в третій стороні зникне і таким чином спростить процес.

- Розумні контракти мінімізують ймовірність корупції. Причина цього в тому, що оскільки технологія децентралізована, процес відбувається дещо іншим чином. Ця технологія тісно пов’язана з технологією блокчейну, а це означає, що для того, щоб транзакція проходила, наприклад, відповідна транзакція має бути схвалена великою кількістю користувачів у блокчейні. Це також мінімізує ймовірність злому.

- Оскільки така транзакція проходить лише після того, як її схвалює x кількість користувачів, це призводить до підвищення довіри до всього, що відбувається в блокчейні в довгостроковій перспективі.

Краудсорсингові платформи (Crowdsource platform)

- Принципи функціонування цих майданчиків краудсорсингу та краудфандингу досить схожі. Різниця полягає лише в тому, що замість грошей користувачі збирають інформацію. А саме: громадяни повідомляють про випадки корупції та публічно діляться своїм досвідом.

- Відомий приклад широкого використовування антикорупційної краудсорсингової платформи «I Paid A Bribe» («Я заплатив/заплатила хабар»), який потім був запроваджений ще у 10 країнах світу. На цьому майданчику користувачі могли вказувати такі деталі, як характер корупційної дії, місцеперебування та її вартість, а також випадки, коли вони відмовились платити хабар або спілкувалися з чесними посадовими особами.

Інструменти подання звітів (Whistleblowing tools)

- Цей механізм чимось нагадує платформи для краудсорсингу. Але інструменти подання звітів розроблені для великих випадків корупції, які можуть дійти до судової справи та кримінального переслідування. Зрозуміло, що проти них потрібно використовувати більш серйозні методи.

- Обов'язкові характеристики таких платформ – захист викривачів та надійність даних. Технологічний дизайн майданчиків повинен містити їх, наприклад, шляхом маскування IP-адрес викривачів та захисту передачі даних. Також варто враховувати законодавчі рамки, які у багатьох країнах не захищають всебічно анонімних викривачів.

Підходи до побудови антикорупційної політики ЄС

1) **системний** - постійний моніторинг ситуації, щодо боротьби з корупцією у Європейському Союзі та державах-членах, запровадження та адаптація нових правил та норм;

2) **комплексний** - передбачає налагоджену роботу між всіма державами-членами Європейського Союзу, між державами-кандидатами на вступ та Європейськими інституціями;

3) **послідовний** – поетапне впровадження змін, дотримання відповідних рішень**,** створення нових інституцій, впровадження нових законів;

4) **проєктний** - залучення всіх суб'єктів до боротьби з корупцією, це безпосередньо і держави-члени, і держави-кандидати на вступ, і вся міжнародна спільнота, при цього створення нових проєктів для боротьби з корупцією;

5) **стратегічний** - запобігання та контроль за процесом боротьби з корупцією.

Проекти “Quick-win”

- “EU-coordinated Darknet monitoring to counter criminal activities for 2020” (Europol та European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction)

- project to develop Accountability Principles for Artificial Intelligence (AI) used in the area of Freedom, Security and Justice” (Europol)

- Artificial Intelligence (AI) initiatives in European Travel Information and Authorization System

- Maritime Surveillance Aerostat Pilot Project - розгортання інноваційних технологічних рішень для оцінки надійності, продуктивності та економічності в багатоплатформній архітектурі для інтегрованого спостереження за береговою смугою;

- Land border pilot for Entry-Exit System (EES) solutions - пілотування найсучаснішої технології збору біометричних даних і визначення окремого «пакета» перевірки перетину кордону та реєстрації;

- The EU Green Deal and the European Border and Coast Guard - визначити нормативно-правову базу та інструменти ЄС, які мають відношення до спільноти EBCG, і визначити відчутні дії, які дозволять спільноті EBCG зменшити вплив на навколишнє середовище та досягти й підтримувати високий рівень екологічності стійкість;

- Technology Foresight on Biometrics for the future of travel – дослідження щодо майбутніх можливостей, які біометричні технології та системи прикордонного контролю з підтримкою біометрії можуть надати Frontex та спільноті Європейської прикордонної та берегової охорони (EBCG).

Висновки

- технології необхідні, але лише їх недостатньо: технологічні рішення можуть допомогти виявити корупцію та захистити державні витрати на благо громадян
- інновації потрібно поєднувати з людським наглядом, а прозорість є ключовою.
- впровадження технологій має враховувати особливості країни
- співпраця має вирішальне значення: урядові установи, громадянське суспільство, засоби масової інформації та приватний сектор повинні співпрацювати для боротьби з корупцією
- уряд має співпрацювати з технологічними компаніями, щоб йти в ногу з технологічним розвитком і співпрацювати з іноземними партнерами, створюючи альянси для стримування транскордонного відмивання грошей і незаконного фінансування
- технологічні компанії повинні співпрацювати з урядами, щоб подолати технологічний розрив між державним і приватним секторами
- технологічні компанії повинні запропонувати інноваційні та масштабовані технологічні рішення, щоб допомогти уряду в боротьбі з корупцією
- необхідність створення глобального фонду для підтримки громадянського суспільства та журналістів для проведення незалежних розслідувань

Висновки

1. Реалізація проектів електронного урядування є дієвим рішенням проблеми корупції. Автоматизовані адміністративні процеси, підвищення прозорості та відкритості, наділення громадян функціями контролю роблять електронне урядування одним з найбільш дієвих інструментів антикорупційної політики.

2. Наведені приклади інструментів контролю за публічними коштами показують, що прозорість у виконанні бюджету не тільки надає громадянському суспільстві та ЗМІ інструменти для моніторингу процесу, але й наявність єдиної платформи з фіскальними даними покращує та полегшує роботу публічних службовців.

3. Вплив технологій електронного урядування на зменшення рівня корупції можливо через вдосконалення роботи не тільки за рахунок збільшення кількості сервісів (кількісних показників), але і за рахунок якості послуг, що надаються; через підвищення навичок використання технологій електронного урядування та інструментів електронної демократії у людей, популяризація інструментів електронного урядування; підвищення рівня людського капіталу в цілому.

ДЕРЖАВННЙ ТО
УНІВЕРСИТЕТ /
ТОРГОВЕЛЬНО-

Co-funded by the
European Union

Антикорупційна політика в контексті EU Green Deal: гірничодобувний та енергетичний сектори

Омельяненко Віталій
доктор економічних наук, доцент,
академік Української технологічної академії,
СумДПУ імені А.С. Макаренка,
Інститут економіки промисловості НАН України

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +
101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH
Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

План

- **EU Green Deal**
- **Інструменти політики Green Deal**
- **Антикорупційна політика в енергетичному секторі**
- **Ініціатива прозорості у видобувних секторах**

EU Green Deal

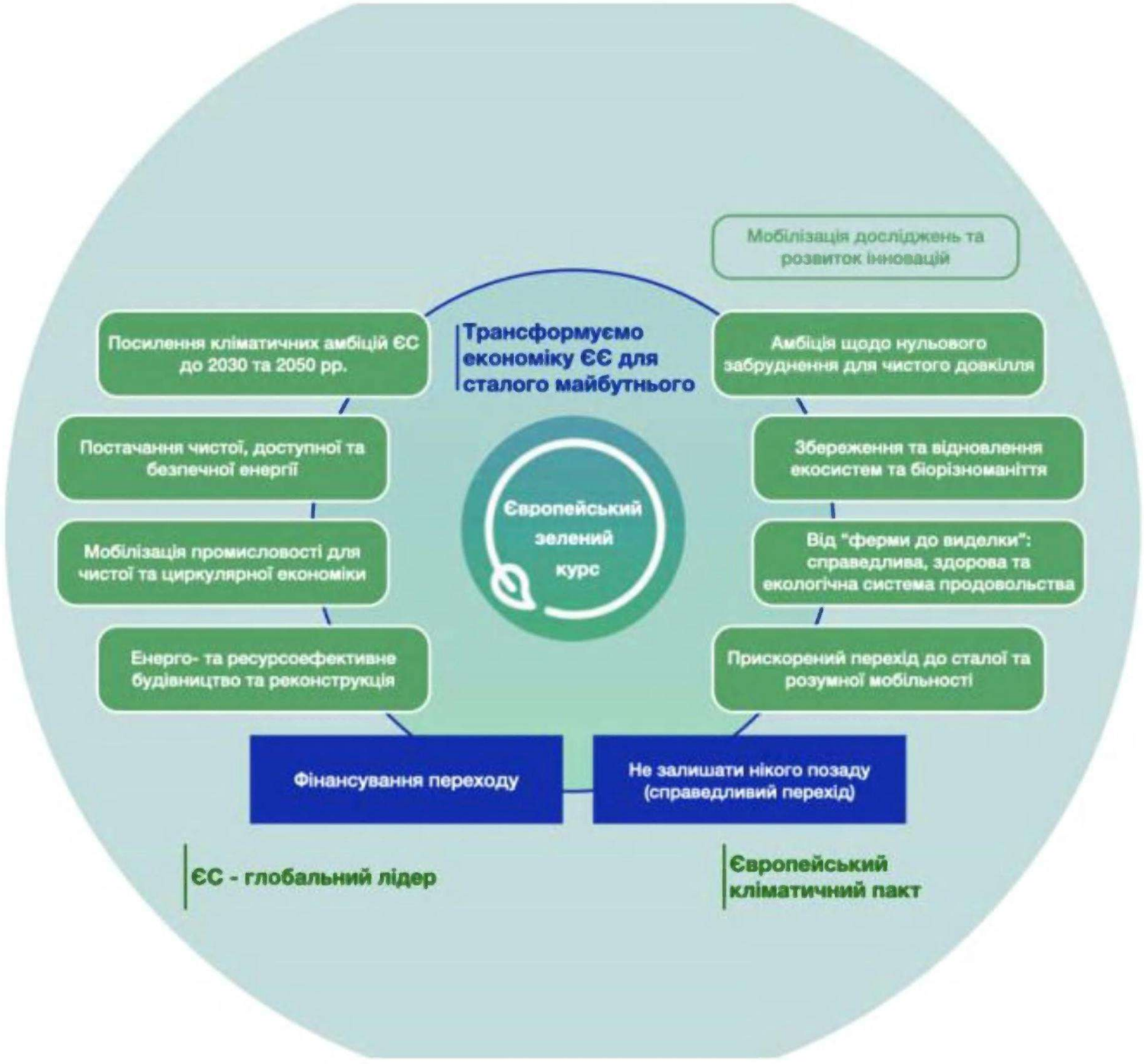
- Європейський зелений курс («англ. The European Green Deal») — це набір політичних ініціатив, висунутих Європейською Комісією з загальною метою зробити Європейський континент кліматично нейтральним до 2050 року.

- Зелений курс був офіційно представлений Президентом ЄК Урсулою фон дер Леєн в Європарламенті 11 грудня 2019 року.

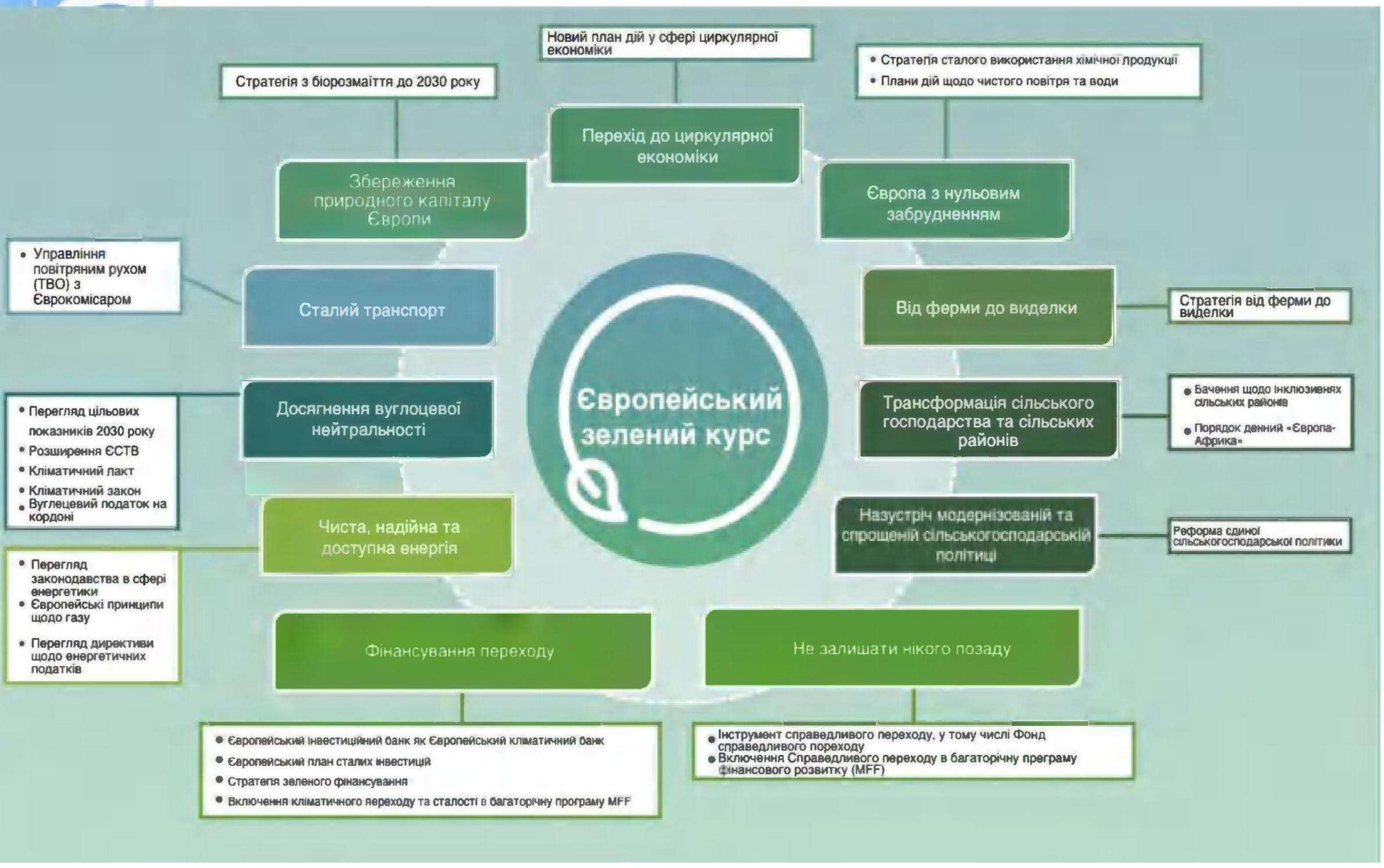
- У 2020 році в Україні розпочалися внутрішні дискусії з бізнес-колами щодо Європейського зеленого курсу (ЄЗК). 21 січня 2020 року Міністерством енергетики та захисту довкілля було презентовано проект концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року.

- Наприкінці березня 2021 року Україна визначила ціль досягти кліматичної нейтральності до 2060-го року.

- Бачення експертів Екодії щодо дорожньої карти участі України у ЄЗК (https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ezk-ua-fin.pdf)


Мобілізація досліджень та розвиток інновацій
Посилення кліматичних амбіцій ЄС до 2030 та 2050 рр.
Трансформуємо економіку ЄС для сталого майбутнього
Амбіція щодо нульового забруднення для чистого довкілля
Постачання чистої, доступної та безпечної енергії
Європейський зелений курс
Збереження та відновлення екосистем та біорізноманіття
Мобілізація промисловості для чистої та циркулярної економіки
Від "ферми до виделки": справедлива, здорова та екологічна система продовольства
Енерго- та ресурсоефективне будівництво та реконструкція
Прискорений перехід до сталої та розумної мобільності
Фінансування переходу
Не залишати нікого позаду (справедливий перехід)
ЄС - глобальний лідер
Європейський кліматичний пакт

EU Green Deal: стратегічні документи



Енергетичне співтовариство

- **Енергоспівтовариство** або **Енергетичне співтоварнство** — це міжнародна організація, що включає в себе країни ЄС і треті країни. Метою діяльності організації є розширення енергетичного ринку Євросоюзу на країни Південно-Східної Європи та на інші. Країни-члени беруть на себе зобов'язання в області енергетики, згідно з якими створюють нормативно-правову базу відповідно до Acquis communautaire ЄС та лібералізують свої енергетичні ринки.

- Енергетичне Співтовариство засновано з метою структуризації європейської електроенергетики через процеси інтегрування енергетичних комплексів країн південно-східної та східної Європи, що цілком зрозуміло в умовах формування єдиного європейського енергоринку. Воно об'єднує регіональні енергетичні ринки з населенням понад 70 мільйонів чоловік і передбачає, що країни-члени Співтовариства узгодять свою нормативно-правову базу з вимогами стандартів Європейського Союзу і згодом створять умови для об'єднання енергетичних ринків усього регіону. Ратифікацією Протоколу «Про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» 15 грудня 2010 Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство в сфері енергетики, довкілля, конкуренції та відновлювальних джерел енергії до вимог **acquis communautaire** та виконати ці вимоги у встановлені строки.

- Завдання Енергетичного Співтовариства:
  - створення стабільної правової та комерційної бази, сприятливої для інвестицій, щоб забезпечити стабільне та постійне енергопостачання,
  - створення єдиного регуляторного простору для обміну енергією в мережі,
  - підвищення безпеки поставок у цій галузі та розвиток відносин із сусідніми країнами,
  - підвищення енергоефективності та захисту навколишнього середовища, пов'язаних з мережевою енергетикою, та розвиток відновлюваних джерел енергії,
  - посилення конкуренції на енергетичних ринках мережі.

- З 2011 року Україна є стороною Договору про Енергетичне Співтовариство

Acquis Communautaire

- Acquis Communautaire — обов'язковий мінімум законодавства ЄС, адаптація до якого є передумовою для інтеграції у внутрішній ринок ЄС і набуття права на вступ до Союзу.

- Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629г-15#Text)

Енергетичне співтовариство

1. Енергетична безпека, солідарність і довіра. Диверсифікація пропозиції розглядається як ключовий аспект, оскільки різноманітність джерел енергії є запорукою безпеки та стійкості. Для реалізації цієї мети Комісія зосередила свою увагу на розвитку фізичної інфраструктури.

2. Повністю інтегрований європейський енергетичний ринок. Інфраструктура є основним компонентом, оскільки європейських електро- та газотранспортних систем, особливо транскордонних об'єднаних енергосистем, як і раніше, не достатньо для належного функціонування внутрішнього ринку енергоресурсів. «Для електроенергії було встановлено конкретні мінімальні цільові показники взаємопов'язаності в розмірі 10% установленої потужності виробництва електроенергії держав-членів, які має бути досягнуто до 2020 року». У той же час основною метою, як і раніше, є повна імплементація Третього енергетичного пакета.

3. Внесок ефективного використання енергії в скорочення попиту. Комісія зазначає, що величезного виграшу в ефективності можна досягти в будівельній промисловості; ставиться мета спростити доступ до існуючої системи фінансування та пропонуються різні шаблонні рішення для поліпшення ситуації. Вона також відзначає необхідність посилення норм викиду CO_2 для легкових автомобілів і мікроавтобусів у період після 2020 року з метою заохочення використання «програм дорожніх зборів на основі принципів "платить винуватець забруднення" і "платить споживач" й активізації роботи зі створення єдиної європейської транспортної зони».

4. Низьковуглецева економіка. Як вже зазначалося, ЄС взяв на себе зобов'язання щодо скорочення на своїй території викидів парникових газів не менше ніж на 40% від рівня 1990 року, а також із встановлення частки поновлюваних джерел енергії, споживаної в ЄС, на рівні не менше 27% у 2030 році.

5. Дослідницька діяльність, інноваційні розробки та конкурентоспроможність. До нового дослідницько-інноваційного підходу до енергетики в ЄС ставляться як до способу забезпечення розвитку технологій використання відновлюваних джерел енергії та створення сприятливих умов для участі споживачів за допомогою розумних енергосистем, розумних побутових електроприладів тощо.

Лібералізація ринку

Лібералізація ринку електроенергії – це політичний та регуляторний процес, який створює конкуренцію замість монополії у енергетиці.

Головна мета лібералізації – підвищення ефективності на ринку е/е через конкуренцію



Лібералізація ринку

Протягом 1990-х років більшість національних ринків електроенергії Європейського союзу були монополізовані. Тому для поступової лібералізації були прийняті наступні директиви:

- **Перший енергопакет** – Директива 96/92/ЄС стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії. Ця директива створила передумови для лібералізації ринку електричної енергії ЄС шляхом надання переваги конкуренції та вільній торгівлі.
- **Другий енергопакет** – Директива 2003/54/ЄС стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС. Прийняття цієї директиви було спрямоване на забезпечення постачання електроенергії всім споживачам, стимулювання конкуренції та створення незалежного регулюючого органу.
- **Третій енергопакет** – Директива 2009/72/ЕС щодо загальних правил для внутрішнього ринку електроенергії. Ця директива була зосереджена на питаннях, пов'язаних із поліпшенням функціонування внутрішнього ринку електроенергії, посиленням повноважень та незалежності національних регуляторів, заходах щодо посилення безпеки постачання.



Третій енергетичний пакет

- Третій енергетичний пакет (набув чинності у вересні 2009 року) - низка законодавчих актів, з прийняттям яких завершилося формування спільного енергетичного ринку ЄС.

- Мета третього енергопакету — створити єдиний ринок газу та електроенергії в ЄС, умови для конкуренції. Ці заходи роблять ринок ефективним та допомагають утримати низький рівень цін, підвищити стандарти обслуговування та забезпечити безпеку постачання.

- **Unbundling** (відокремлення) монопольних та конкурентних видів діяльності (Директива 2009/72/ЕС та Директива 2009/73/ЕС) Відокремлення конкурентних видів діяльності (таких як видобуток енергоносіїв, виробництво електроенергії, або торгівля ними) від монопольних (транспортування та розподілення електроенергії та газу мережами). Якщо одна компанія управляє магістральної або розподільчою мережею і водночас генерує та продає енергоресурс, у неї є стимул для того, щоб перешкоджати доступу конкурентів до цієї інфраструктури. Це шкодить чесній конкуренції на ринку і може спричинити підвищення цін для споживачів.

Третій енергетичний пакет

- **Незалежні регулятори** (Директива 2009/72/ЕС та Директива 2009/73/ЕС) Конкурентний внутрішній енергетичний ринок не може існувати без незалежних регуляторів, які забезпечують імплементацію та виконання обов'язкових правил.

  Відповідно до Третього енергопакету, вимоги до національних регуляторів зазнали деяких змін. Зокрема:

  - регулятор є незалежним як від інтересів галузі, так і від уряду

  - регулятор уповноважений видавати обов'язкові до виконання рішення і накладати штрафні санкції у разі їх порушення

  - регулятори з різних країн ЄС повинні співпрацювати один з одним для сприяння конкуренції, відкриттю ринків, забезпечення ефективного і безпечного функціонування енергетичної інфраструктури.

- **Агентство з питань співробітництва енергетичних регуляторів.** Для того, щоб допомогти різним національним регуляторам співпрацювати та забезпечити безперебійне функціонування внутрішнього енергетичного ринку, ЄС створив Агентство зі співробітництва енергетичних регуляторів (ACER), що є, свого роду, координаційним центром.

Третій енергетичний пакет

- **Транскордонне співробітництво**. Національні оператори магістральних мереж відповідають за безпеку постачань електроенергії та газу. Завдяки транскордонному характеру енергетичного ринку Європи, вони повинні працювати разом для забезпечення оптимального управління мережами ЄС. Це здійснюється через Європейську мережу операторів систем передачі електроенергії (ENTSO-E) та Європейську мережу операторів систем передачі газу (ENTSOG). Вказані організації розробляють стандарти, щоб допомогти гармонізувати потік електроенергії та газу через системи передачі у різних країнах, розбудовувати мережу тощо.

- **Відкриті та чесні роздрібні ринки** (Директива 2009/72/ЕС та Директива 2009/73/ЕС). Третій енергопакет включає правила, спрямовані на посилення та захист прав європейських споживачів енергії. Зокрема, право вільно вибирати або змінювати постачальників енергоресурсів без додаткових витрат, отримувати інформацію про споживання енергії, відстоювати свої права в судах тощо.

Переваги впровадження Третього енергетичного пакету

- забезпечення відкритого та недискримінаційного доступу до мереж, якими транспортуються та розподіляються енергоресурси;
- усунення бар'єрів між ринками різних країн;
- споживачі отримали більше прав і можливостей при виборі постачальника енергоресурсів;
- збільшення перетоків електроенергії між країнами допомогло звести до мінімуму відключення електроенергії і дозволило операторам досягти безпеки постачання на рівні 99, 9 % (наприклад, Данія);
- зниження ціни для побутових споживачів шляхом запровадження сучасних приладів обліку та систем управління енергоспоживанням.

Кейси

- Сьогодні понад 15 великих європейських енергетичних і газових компаній активно ведуть діяльність в рамках більш ніж однієї країни ЄС. У 20 державах-членах ЄС налічується більше 3 основних постачальників електроенергії, що дозволяє споживачам (в тому числі й домогосподарствам) вибирати з декількох постачальників і вільно змінювати одного постачальника на іншого.

- За експертними оцінками, сьогодні споживачі ЄС мають можливість щорічно заощаджувати близько 13 млн. євро за рахунок оптимального вибору постачальника з більш вигіднішими пропозиціями.

- Економічною перевагою інтеграції ринку є те, що як на регіональному, так і на рівні всього ЄС, потенційне зростання соціального добробуту за рахунок повністю інтегрованих ринків електроенергії може коливатися в межах від 16 млрд. до 43 млрд. євро щорічно до 2030 р. Це залежить від того, наскільки оптимізованою є генерація, пропускної спроможності міжмережевих з'єднань, а також від ступеня управління попитом. Основна частина соціального добробуту зростає за рахунок гармонізованих оптових цін на енергоносії та спільного балансування мережі.

Ключові законодавчі акти ЄС

- Директива 2003/54/ЄС встановлює зобов'язання країн ЄС з дерегулювання та лібералізації електроенергетики
- Директива 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел на внутрішньому ринку електричної енергії»
- Регламент 1228/2003 від 26 червня 2003 року щодо доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії
- Директива 2005/89/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про заходи, що забезпечують безперебійність постачання електроенергії й інвестування в інфраструктуру»
- Директива 2001/80/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин великими спалювальними установками»

CBAM: завдання для України

- Попри невизначеність щодо цінових механізмів прикордонного вуглецевого коригування, керівникам підприємств слід розпочати підготовку до певної форми податку на вуглець з імпорту в ЄС

- Рекомендується компаніям **починати вимірювати свої вуглецеві відбитки**, відстежувати ціни на вуглець та їх вплив на витрати підприємства, розробляти алгоритми дій, які доцільно вживати за різними сценаріями, та співпрацювати з урядом, щоб допомогти формувати політику країни щодо CBAM

- На початку січня 2021р. в Україні набрав чинності Закон України (№377-IX) «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» (МЗВ), прийнятий у рамках Угоди про Асоціацію з ЄС, який передбачає створення національної системи торгівлі вуглецевими викидами. Система моніторингу, звітності та верифікації викидів CO_2 запрацювала в Україні з 01.01.2021 р. і вже до 31.03.2022 р. компанії мають надати перші звіти про моніторинг за 2021р. (згідно з ухваленими підзаконними актами - постановами Кабінету Міністрів, які регулюють МЗВ). Очікується, що така система дозволить: отримувати точну інформацію про обсяги емісії парникових газів від виробничих установок; забезпечити контроль за викидами та обмежувати їх; впровадити обов'язкову методику розрахунку емісії парникових газів для всіх установок, з яких ці викиди здійснюються.

- **Впровадження в країні системи торгівлі квотами ПГ**, як передбачено Директивою ЄС 87/2003, імплементація якої здійснюється відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. У процесі створення в Україні ринку торгівлі квотами на викиди необхідно орієнтуватися на європейську модель Emission Trading System (ETS).

REMIT

- **REMIT** походить від назви Регламенту (ЄС) № 1227/2011 про цілісність і прозорість оптового енергетичного ринку (**Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency**, або **REMIT**).

- Мета Регламенту, розробленого безпосередньо після фінансової кризи 2008 року та прийнятого 2011 року, – виявлення та запобігання зловживанням, що впливають на оптові енергетичні ринки (**інсайдерська торгівля, маніпуляції на ринку**).

- Регламент вимагає від держав, які є членами Європейського Союзу або сторонами Енергетичного Співтовариства, встановити на національному рівні такі вимоги та правила, що забезпечать прозорість та цілісність оптових енергетичних ринків (ринків електричної енергії та природного газу), та дозволять попереджувати зловживання учасників на оптових енергетичних ринках, зокрема, що стосується маніпулювання ринками, торгівлі інсайдерською інформацією, використання переваг, пов'язаних з монопольним становищем тощо.

- **REMIT** містить такі основні елементи: зобов'язання розкривати інсайдерську інформацію, заборону маніпулювання ринком, звітність за даними. Регламент також підсилює повноваження Агентства по співпраці органів регулювання енергетики (**ACER**) і національних регуляторів у сфері розслідування та правозастосування.

- На технічному рівні регулювання **REMIT** зобов'язує всіх учасників ринку електроенергії та газу ЄС, які здійснюють трансакції, та/або електронні платформи, через які здійснюються трансакції, реєструватися в **RRM** (**Registered Reporting Mechanism**, «Зареєстрований механізмі звітності»).

- Роль **RRM** полягає в забезпеченні безпечного каналу зв'язку для виконання зобов'язань учасників ринку щодо звітності та для стандартизації і спрощення процесу звітності.

EU Green Deal (2021)

- ринок поновлювальних джерел виявив стійкість під час пандемії. У 2020 році вперше поновлювальні джерела перевищили вуглецеве пальне як головне джерело в енергобалансі ЄС

- суттєве зростання інвестицій в сектор поновлювальних джерел. У 2020 році в масштабах ЄС у цей сектор були спрямовані інвестиції на суму у 48,8 мільярда євро в той час, як у 2019 році цей показник складав 32,9 мільярда євро

- в 2020 році рівень залежності ЄС від імпорту вуглецевого пального був найвищим за ціле десятиліття. У середньостроковій та у довгостроковій перспективі необхідно знайти заміну для такого вуглецевого пального. Біометан та водень складуть основу для декарбонізації у широкому колі секторів, та збільшать автономію ЄС завдяки внутрішньому виробництву

- переваги енергетичного взаємопоєднання між країнами ЄС. Зокрема, це стосується створення спільної мережевої платформи у сфері електроенергії, що є особливо важливим на фоні поточного сплеску цін. Ті країни, що мають краще взаємопоєднання і є менш залежними від вуглецевого пального, виявилися менш вразливими до коливання цін на енергію. Ринкове взаємопоєднання є своєрідним антидотом для цінового феномену.

- необхідність нарощування зусиль для збереження провідних глобальних позицій ЄС у сфері «чистої» енергетики, оскільки цей сектор є об'єктом «жорсткої» світової конкуренції. ЄС зберігає передові позиції в дослідженнях у сфері «чистої» енергетики на глобальному рівні, зокрема, у сфері вітрової енергії, але глобальна конкуренція у цьому сегменті залишається дуже жорсткою. ЄС також зберігає сильні світові позиції у розвитку водневих технологій, у сховищах та шляхах транспортування

Корупція VS Green Deal

- Розвиток ринків відновлюваної енергії ставить перед собою ряд унікальних проблем корупції, особливо в українському контексті

- Досвід зеленої трансформації змусив деяких представників галузі попередити про потенційне «зелене прокляття». Варто замислитися про наслідки, до яких призводить поблажливе ставлення до «сонячних» та «альтернативних» виробників. Практика показує, що це жодним чином не наближає до запланованого «розвитку нових технологій та інновацій», а навпаки – призводить до прямого паразитування окремих виробників на енергетичній галузі загалом, а також до «вимивання» коштів з державного бюджету шляхом запровадження різного роду шахрайських і корупційних схем.

- Зацікавлені сторони в ланцюгах створення вартості відновлюваної енергії включають не лише виробників, постачальників та користувачів, а й державні установи, фінансові установи та приватні технологічні компанії, а також неформальні локальні мережі

- Потенційні форми корупції включають хабарництво, крадіжки, змови та фальсифікацію торгів

- Стратегії боротьби з корупцією, розроблені для сектора, мають усвідомлювати, що місцеві контекстуальні реалії настільки ж важливі, як і галузеві особливості сектору зеленої енергетики

Форми корупції в енергетичному секторі

- завищені / необґрунтовані ціни / тарифи
- необґрунтовані преференції окремим енергокомпаніям
- отримання надприбутків через преференції
- низька якість сервісу
- зловживання у закупівлях
- контроль фінансових потоків державних підприємств та Державного бюджету

Вплив корупції на стейкхолдерів енергетичного сектору

Стейкхолдер	Вплив корупції
Споживачі енергії	Вищі ціни на енергоносії; менш доступне і надійне енергопостачання; негативний вплив на навколишнє середовище, здоров'я та безпеку.
Місцеві жителі та громади	Більше негативних проектів екологічного та соціального впливу; менше соціальних або зовнішніх переваг; вищі ризики зубожіння; менше коштів для місцевих громад на відшкодування збитків, пом'якшення негативних впливів та розподіл вигід; менше зобов'язань щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та більша вразливість до зміни клімату.
Енергетичні компанії	Нижчий ККД в експлуатації; більший негативний вплив на навколишнє середовище та екологічні податки; вищі витрати на енергопостачання; вищі відсотки та витрати на позики, включаючи вищі витрати на акціонерний капітал; менше фінансових ресурсів для розширення послуг та підвищення якості; відкладені та завищені інфраструктурні проекти; збільшення боргів, збитків та ризику банкрутства.
Держава	Вищі витрати в енергетичному секторі; збільшення бюджетних видатків на погашення кредитів чи гарантій по кредитах та підтримку незахищених верств населення; негативний вплив на реалізацію соціальної та екологічної політики; негативний вплив на навколишнє середовище та пов'язані з цим впливи на здоров'я, що вимагають додаткових заходів щодо пом'якшення; уповільнення економічного зростання та створення робочих місць; зростання енергетичної та іншої бідності та вразливості населення; зростання соціальної напруги, ризики політичної нестабільності.
Незалежні виробники електроенергії, розробники приватного бізнесу в енергетичному секторі	Спотворення конкуренції; недобросовісна конкуренція та втрати ефективності; даремні тендерні платежі та інші додаткові витрати та збитки; скасовано погодження, припиняючи проекти.
Фінансові установи	Вищі ризики та небезпеки репутації; більший попит на позики; додаткові витрати та шахрайські претензії; несприятливий відбір і проблеми морального ризику; ризик банкрутства та фінансової кризи.

Кейс

Виробник сонячної енергії, який одночасно є споживачем енергії з «класичної» мережі.

Законодавством визначено, що кожен споживач має право і можливість встановити обладнання для генерування сонячної електроенергії, а її надлишки продавати енергопостачальній компанії.

Різниця у вартості електроенергії – в 20 разів (57 коп. проти 11,8 грн.). Існує вірогідність, що споживач за одним «побутовим» лічильником придбає електричної енергії 100 кВт/год. за ціною 57 грн. і тут же реалізує («прогонить» цей же обсяг) як вироблений щойно на своїй станції вже за 1179 грн. (ці тарифи на електроенергію, що відпускається населенню, були затверджені постановою НКРЕКП від 26.02.2015 №220, а «зелені» тарифи постановою НКРЕКП від 29.12.2015 №3215).

Кейс

- Стаття 10 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» дає розширений і цілком ґрунтовний виклад труднощів та обмежень щодо використання альтернативної енергетики. Насамперед це її залежність від багатьох факторів, у тому числі й атмосферних, а за такої ситуації практично неможливо дати відповідь на питання про те, яким чином, у який спосіб, у якому обсязі та в який час виробнику вдається виробити електричну енергію за рахунок використання сонячних променів.

- Встановити повний контроль над усім «павутинням» електромереж і кабелів на території споживачавиробника (якщо це певна промислова зона чи скупчення будинків або інших об'єктів) не видається можливим. Зрештою можна взагалі не купувати жодних сонячних батарей, а лише оголосити, що їх придбано й встановлено, від них іде кабель до лічильника та вимагати його приєднання, аби після введення в дію просто «проганяти» крізь лічильник електричну енергію, яку крізь інший лічильник за декілька метрів поруч придбано в енергопостачальної компанії.

- Відмовляти контролюючим органам у доступі до об'єкта виробництва можна, наприклад, через наявність складного або універсального винаходу, який реалізовано в панелі. «Захист промислової власності» – переконливе словосполучення, яке може бути використано для відведення контролерів від спроб довести, що жодної енергії подібний пристрій виробляти не може. Для таких виробників невигідно змінювати будь-що чи розробляти новітні технології, адже за існуючих умов отримання ними коштів із державного бюджету є гарантованим, а тому втілення будь-яких інновацій не має сенсу. Більше того, у разі запровадження нововведень у напрямі енергоефективності та збільшення показників коефіцієнту корисної дії тарифи буде зменшено і грошових коштів (принаймні в такому ж обсязі як і раніше) вони вже не отримають.

Німецька програма стимулюючих тарифів

- Центральне місце в нормативно-правовій базі, що лежить в основі німецької програми стимулюючих тарифів, посідає Закон про відновлювані джерела енергії (EEG), спрямований на підтримку виробництва електроенергії з ВДЕ.

- Моніторинг застосування EEG здійснюється Федеральним мережевим агентством. До трьох основних компонентів програми належать обов'язок із купівлі, гарантовані фіксовані ціни та система погашення витрат. Оператори місцевих мереж виступають у ролі гарантованих покупців, а EEG передбачає гарантовані мінімальні ціни для ВДЕ за 20-річними контрактами з мінімальним інвестиційним ризиком або його відсутністю.

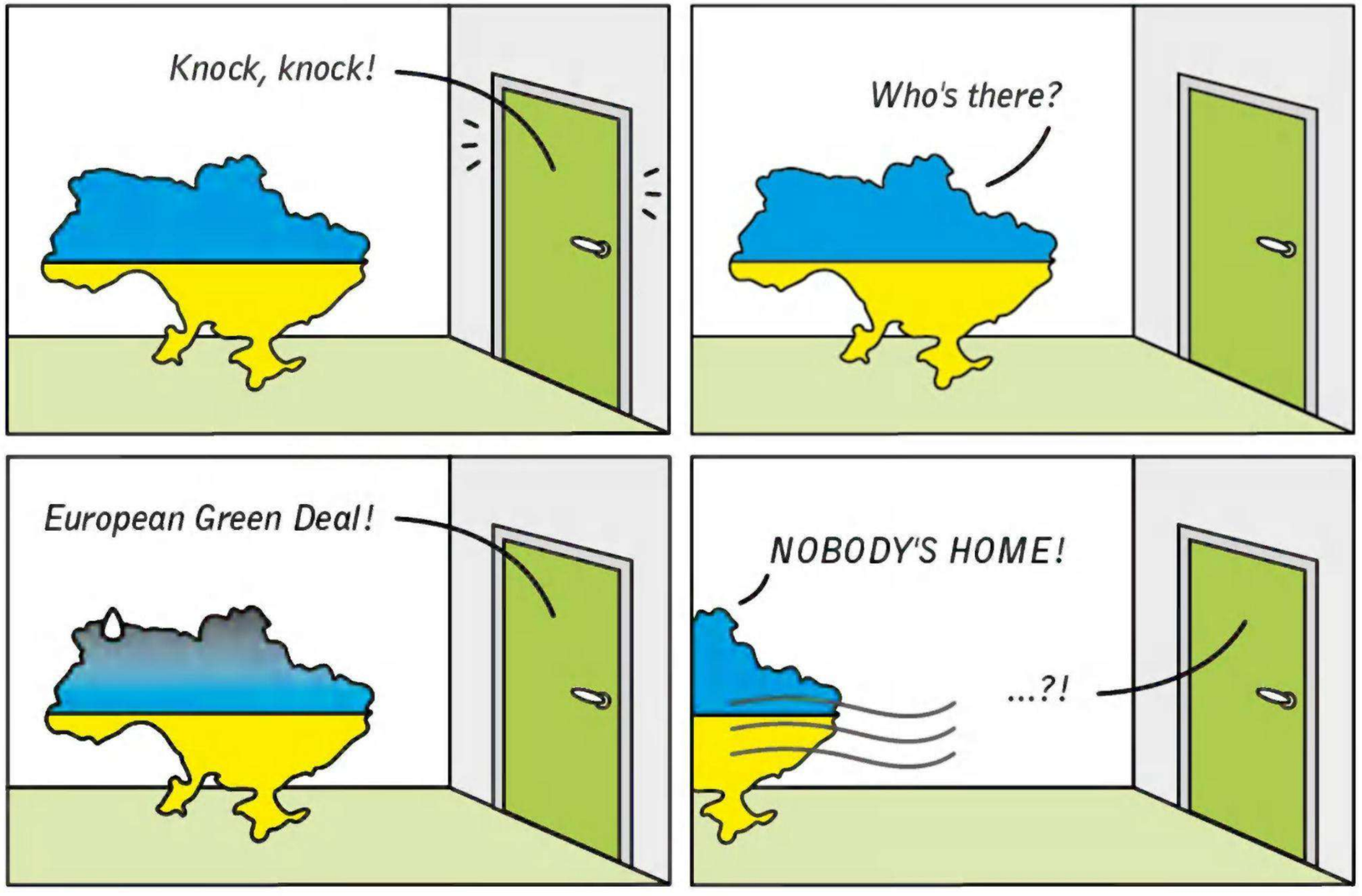
- До запровадження фіксованого тарифу німецькі стимулюючі тарифи встановлювалися на рівні 80–90 % середньої вартості електроенергії, що істотно відрізнялася залежно від вартості технологій і встановленої потужності. Однак згодом до тарифу почали включати вартість виробництва електроенергії залежно від вибраного ВДЕ та його використання у країні, а також знижки, щоб стимулювати підвищення ефективності виробництва електроенергії.

- Наразі Німеччина відходить від стимулюючих тарифів на користь підходу, що поєднує «зелені» тарифи з аукціонною системою на основі тендерних пропозицій.

Реалізація Зеленого курсу в Україні

- створення повноцінного конкурентного середовища на енергетичному ринку Україні;
- зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємств з паралельним створенням у цих регіонах альтернативних робочих місць;
- забезпечення споживачів пропорційними тарифами;
- вибудовування пропорційної тарифної політики у сфері використання відновлюваних джерел енергії задля забезпечення зростання частки відновлюваної енергетики та збереження сприятливого інвестиційного клімату у цій сфері;
- збереження високої частки атомної генерації, враховуючи при цьому необхідність забезпечення дотримання граничних термінів експлуатації, безпеки і попередження техногенних ризиків.

Україна та Green Deal



Корупційні ризики в підсекторах енергетики України

- **Нафтогазовий сектор** в Україні довго був сприятливим середовищем для корупції. Одним із ключових джерел корупційних ризиків в газовому секторі є регулювання цін, яке здійснюється у формі публічних спеціальних обов'язків (ПСО). Режим спеціальних обов'язків дав поштовх багатьом схемам розкрадання коштів та іншим маніпуляціям.
- **Нафтовий сектор** є особливо прибутковою мішенню для корупції. Особливу тривогу викликають ознаки захоплення влади на одному з основних державних підприємств у нафтовій галузі. Зокрема, зловживання монопольним статусом та неправомірний вплив приватних груп на управління державним підприємством призвели до монополізації аукціонів у нафтовому секторі.
- У секторі **атомної енергетики**, корупція найчастіше зустрічається в публічних закупівлях. У той час як зловживання, пов'язані з закупівлями, поширені в інших підсекторах енергетики, корупційні схеми в атомній промисловості передбачають поєднання різних форм зловживань і засобів приховування.
- Корупція у **вугільній галузі** також пов'язана насамперед із публічними закупівлями, які найчастіше включають розкрадання коштів, фіктивні закупівлі або переплату при закупівлях держпідприємствами.
- У **гідроенергетиці** виявлено лише поодинокі епізоди корупції, здебільшого пов'язані з розкраданням коштів, пов'язаних із будівництвом ГЕС. Існує ряд корупційних ризиків на рівні операторів систем передачі, наприклад, відсутність чіткої картини виконання основними держпідприємствами державних обов'язків на ринку електроенергії.
- Сектор **відновлюваної енергетики** вважається одним із найбільш прозорих. Однак існуючі стимули для виробництва відновлюваної енергії, неефективна політика та нестабільність ринку можуть призвести до корупції та неправомірного впливу в галузі. Поєднання державної підтримки з відносно новими технологіями, що швидко розвиваються, породжує власні ризики.

Джерело: Антикорупційний огляд енергетичного сектору в Україні. https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/corruption/acn/Anti-Corruption-Review-of-the-Energy-Sector-in-Ukraine-Highlights-UA.pdf

Кейси (2022)

- https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/06/7/687882/
- https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/26/687490/
- https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/29/686428/

Корупція в енергосекторі України

- проблеми з корупцією в енергетичному секторі є втіленням двох чинників, що в інституційному контексті України створюють відповідні можливості — технічна складність реформування ринків електроенергії навіть у більш розвинутих країнах і ризики, притаманні відновлюваній енергетиці.

- Складність ринків електроенергії означає, що учасники, які перебувають у вигідному становищі, можуть отримувати значні рентні доходи шляхом маніпулювання або навіть забезпечення змін досить технічних аспектів ринкових правил, тобто речей, що їх можуть не розуміти виборні виробники політики, не кажучи вже про широкий загал.

- Що стосується ВДЕ, поєднання нових технологій, які швидко змінюються (і, відповідно, швидко змінюється структура витрат) із потребою в певній державній підтримці створює особливі ризики. Державна допомога в секторі ВДЕ може привабити корупціонерів і кримінальних елементів, які можуть скористатися інформаційною асиметрією, щоб отримати державну підтримку. За наявності слабких інституцій навіть добре продумана та орієнтована на ринок політика може мати зворотні наслідки.

ГАЛУЗЕВИЙ ЗРІЗ КОРУПЦІЇ, ЯКУ РОЗСЛІДУЮТЬ НАБУ ТА САП*

(станом на 30.06.2020)

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ

ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИЙ КОМПЛЕКС

20+ справ у суді

30+ справ розслідують

7 осіб визнали свою провину — стосовно них набрав законної сили обвинувальний вирок суду

50+ обвинувачених

25+ підозрюваних

3+ млрд грн збитків встановлено (у справах, скерованих до суду)

2012-2018 рр. період вчинення злочинів

ст.364, ст.255, ст.191, ст.209 КК України інкриміновані злочини

Найпоширеніші схеми:

- купівля державними підприємствами товарів за завищеною вартістю
- незаконне переуступлення права вимоги боргу за спожиту електроенергію
- заволодіння пільговим природним газом

*інформація про провадження, в яких встановлено осіб, задіяних у вчиненні злочину (з особами, яким повідомлено про підозру або обвинувальні акти стосовно яких скеровано до суду)

Корупція в ПЕК України

За обсягами корупційних зловживань паливно-енергетичний комплекс країни стабільно займає перші позиції з-поміж решти галузей економічного життя держави.

Найпоширеніші схеми у ПЕК

- купівля державними підприємствами товарів за завищеною вартістю;
- незаконне переуступлення права вимоги боргу за спожиту електроенергію;
- заволодіння пільговим природним газом.

Особливості корупції у ПЕК

- Більшість держпідприємств ПЕК, що потерпають від корупції, є ключовими у своїх сегментах або ж є монополістами (наприклад, НКРЕКП, НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Укргазвидобування», ПАТ «Укрнафта», НАЕК «Енергоатом», ДП «ВК «Краснолиманська», ДП «Селидіввугілля», ДП «Мирноградвугілля», ДП «Первомайськвугілля» тощо)
- Найпоширеніша корупційна схема в ПЕК пов'язана з продажем/купівлею продукції через посередника за завищеними цінами, із прийняттям регуляторних актів в інтересах юридичних осіб приватного права (наприклад, «Роттердам+»)
- Проблематикою розслідувань корупції у ПЕК є ускладнена процедура документування злочинів

Джерело: https://www.facebook.com/notes/1015576985580907/

ІНДЕКС ПРОЗОРОСТІ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ 2021

СУКУПНИЙ БАЛ

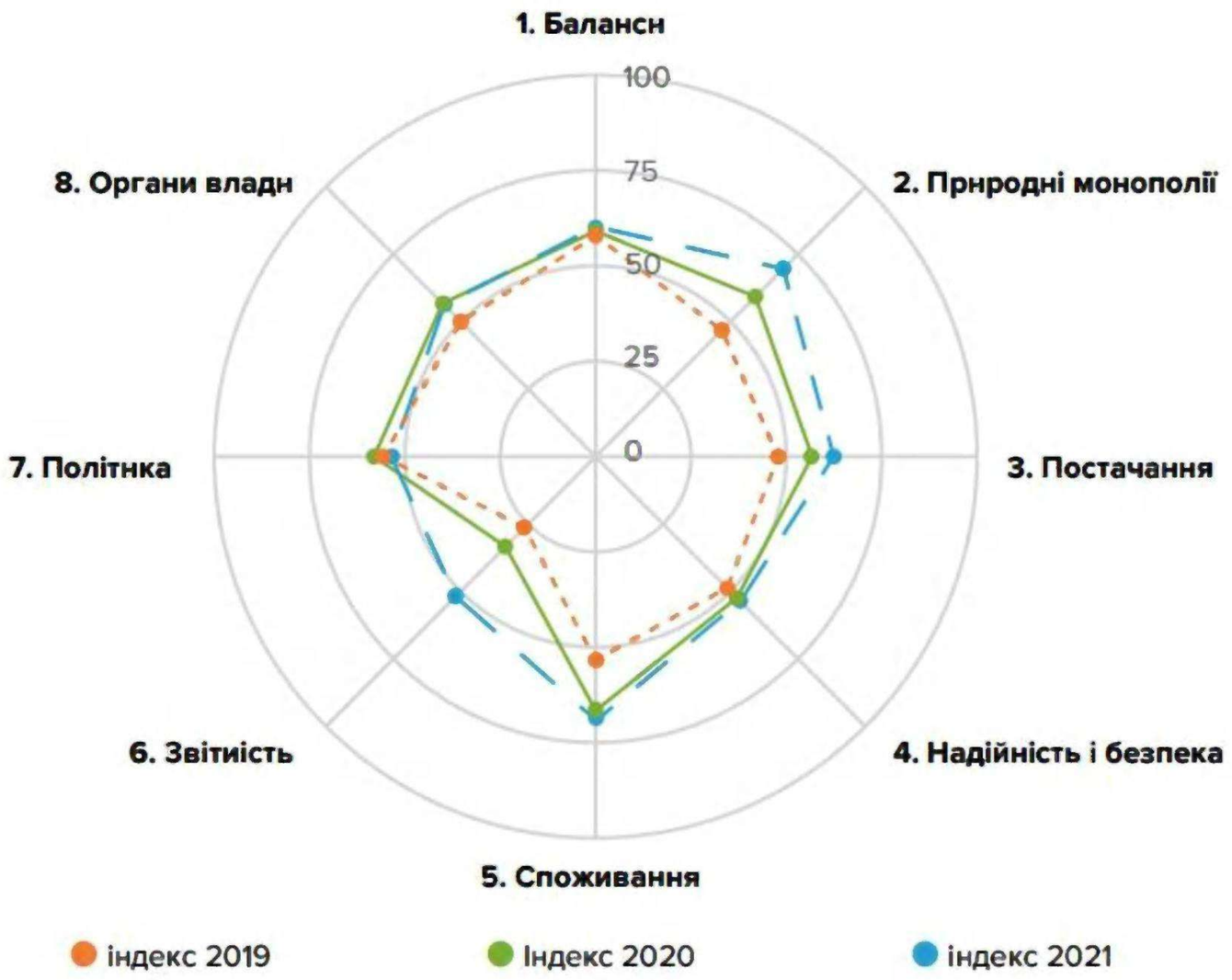
63 **С, середня прозорість; +5 порівняно з Індексом-2020**

Оцінки прозорості за категоріями:

Категорія	Кількість індикаторів	Бал	Порівняно з Індексом-2020	Оцінка	Характеристика
1. Баланси	9	58	0	C-	середня прозорість
2. Природні монополії	71	70	+11	B-	добра прозорість
3. Постачання	35	63	+5	C	середня прозорість
4. Надійність і безпека	15	54	+1	D+	недостатня прозорість
5. Споживання	34	70	+2	B-	добра прозорість
6. Звітність	12	53	+18	D+	недостатня прозорість
7. Політика	21	54	-5	D+	недостатня прозорість
8. Органи влади	15	57	+1	C-	середня прозорість
Інтегральний індекс	**212**	**63**	**+5**	**C**	**середня прозорість**

https://index.ua-energy.org/assets/indexes/Index_2021_A4_FINAL.pdf

Індекс прозорості енергетики України



https://index.ua-energy.org/assets/indexes/Index_2021_A4_FINAL.pdf

Індекс прозорості енергетикн
2021

Оцінкн прозорості за секторамн (рннкамн):

Категорія	природнній газ	електрична еиергія	иафта й рідке паливо	енергетичне вугілля	теплова енергія
1. Баланси	63	63	38	63	75
2. Природні монополії	77	76	23	n/a	17
3. Постачання	69	69	35	54	83
4. Надійність і безпека	91	75	0	75	0
5. Споживання	56	71	22	n/a	81
Секторальні індекси	72	73	23	60	69
Прогрес до Індексу-2020	+8	+7	+1	+12	-5

Оцінкн прозорості за органамн владн:

Орган влади	Кількість індикаторів	Бал	Прогрес до Індексу-2020	Оцінка	Характеристнка
Регулятор (НКРЕКП)	54	71	-1	B-	добра прозорість
Міненерго	24	58	+5	C-	середня прозорість
Антимонопольнний комітет	17	50	0	D+	недостатня прозорість
Держстат	14	55	+3	C-	середня прозорість
Держенергоефективності	12	70	+4	B-	добра прозорість
Міндовкілля	7	70	0	B-	добра прозорість

https://index.ua-energy.org/assets/indexes/Index_2021_A4_FINAL.pdf

Індекс прозорості енергетики України
https://index.ua-energy.org



Індекс прозорості енергетикн Україні

Індекс прозорості енергетики розроблено для комплексного оцінювання доступності та якості інформації у енергетичному секторі.

Індекс - це:

- **кінцевий продукт**, що надає загальну та деталізовану оцінки інформаційній відкритості енергетичного сектору країни й діагностує прогалини;
- **універсальнній інструмент**, який дозволяє аналізувати прозорість за окремими категоріями, енергетичними ринками та індикаторами, відстежувати прогрес як у динаміці, так і в порівнянні з іншими країнами.

Головним кінцевим бенефіціаром Індексу є *споживач*, обізнаність якого покращує можливості захисту своїх прав, допомагає бути повноцінним учасником ринку і приймати більш раціональні економічні рішення. Прозорі і конкурентні ринки сприятимуть покращенню якості обслуговування споживачів та справедливому ринковому ціноутворенню. Результати дослідження представлятимуть інтерес для *компаній* та *потенційних інвесторів*, які прагнуть відкритого конкурентного середовища, менших ризиків ведення бізнесу і кращих відносин з владою і громадськістю. Індекс буде корисним *державним інституціям*, відповідальним за розкриття інформації, для удосконалення прозорості своєї діяльності та регулювання в частині оприлюднення інформації учасниками ринків. *Зарубіжні партнери* отримають кращі можливості для розуміння енергетичної політики та ринків України.

Індекс охоплює 200+ індикаторів, що базуються на конкретних нормативних вимогах і кращих світових практиках розкриття інформації.

Оцінювання є результатом опрацювання даних відкритих джерел про функціонування й розвиток енергетичного сектору за ланцюжком "від виробника до споживача".

Дослідження «Барометр настроїв споживачів у енергетиці за 2018 — 2020 роки» у рамках проєкту USAID «Прозорість Енергетичного Сектору»

- 3723 респондентів віком від 18 років, які проживають в усіх регіонах України (окрім наразі непідконтрольних уряду територій)
- 73% респондентів знають про обсяги свого споживання (з 2018 року показник збільшився на 15 пунктів). Зросла й обізнаність у субсидіях (61%), цінах і тарифах (54%).
- менша кількість українців активно цікавиться корупцією в енергетичній сфері (11%)
- **«Корупційними» тарифи, як і в 2018-му, називають майже 80% опитаних.**
- на думку респондентів, корупція здійснюється на рівні створення тарифної ціни (78%), через зловживання в закупівлях (48%), а також низьку якість послуг і товарів (46%) і сервісу (42%).
- найбільша частка респондентів готові брати участь в обговоренні із друзями, знайомими (55%). Готовність підписувати петиції у 2020 році зросла до 39%. Варто відмітити, що частка громадян, які допускають можливість виходу на мітинги, демонстрації протесту знизилася із 23% до 19%, а про неготовність до активних протестів повідомляють 69% (порівняно з 63% у 2018 році

https://cs.detector.media/community/texts/184293/2021-04-19-interes-ukraintsiv-do-koruptsii-v-energetytsi-znyzhuietsya-doslidzhennya/

Завдання

- **Пришвидшити імплементацію базових Директив ЄС в сфері енергетики**. Зокрема, прийняти закони щодо державного регулювання в енергетиці та ринку електроенергії згідно з Третім енергетичним пакетом; розробити, прийняти та впровадити технічні регламенти, будівельні норми і стандарти щодо підвищення енергоефективності, використання місцевих та відновлювальних джерел енергії; підтримати впровадження різних форм державноприватного партнерства щодо використання місцевих та відновлювальних джерел енергії, раціонального використання енергоресурсів (ESCO, BOT, BTO, BOOT, тощо).

- **Посилювати прозорість і підзвітність енергетичного сектору України**. Зокрема, посилити прозорість роботи державних енергетичних компаній, шляхом публікації звітів щодо їх діяльності та аудитів; зробити публічною інформацію про витрати державного бюджету в енергетичній сфері, зокрема витрати органів влади, що працюють в сфері енергетики, дотації, бюджетне фінансування компаній. Прийняти закони, що забезпечать прозорість контрактів в сфері енергетики, а також відкриють кінцевих власників компаній, що працюють в сфері енергетики. Такі кроки допоможуть ефективно розслідувати питання корупції та хабарництва, зроблять уряд більш підзвітним у своїй діяльності.

- **Активізувати діяльність в сфері енергоефективності**. Зокрема, через запровадження нових програм стимулювання енергозбереження та енергоефективності, виконання Національного плану з енергоефективності, розробки тематичних програм співпраці між Україною та ЄС щодо раціонального використання енергоресурсів та енергоефективності, а також підтримки використання місцевих та відновлювальних джерел енергії з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони довкілля; альтернативних видів палива, зокрема сталого виробництво та використання біопалива та нових джерел енергії;

- **Забезпечити, поряд із реформами, належний захист прав споживачів**. Суттєве підвищення цін та тарифів на енергоносії для населення, в умовах складної економічної ситуації, вимагає особливої увагу уряду та парламенту до запровадження механізму реального захисту найбільш незахищених верств населення, та максимальної прозорості як структури цін і тарифів, так і інформації про використання коштів від продажу енергоносіїв.

Внесок видобувних галузей в економіку України

- У 2020 році внесок видобувних галузей у ВВП України становив 190,34 млрд грн, або 4,54% загального обсягу ВВП (5,59% - у 2019 році). Частка видобувних галузей у вартості експорту всіх товарів з України склала 5,96%, а у вартості загального експорту всіх товарів і послуг - 4,94% (3,42% - у 2019 році), її зростання здебільшого зумовлено нарощенням експорту неагломерованих руд заліза.

- Частка платежів підзвітних видобувних галузей у всіх податкових і неподаткових надходженнях на користь держави у звітному році становила 11,21% (186 658 453,51 тис. грн). Найбільший обсяг платежів на користь держави було здійснено галуззю видобування нафти та природного газу (149 339 058,93 тис. грн).

- Внесок видобувних галузей у капітальні інвестиції України склав 10,66% їх загального обсягу в 2020 році, або 44 755,57 млн грн. Значні обсяги капітальних інвестицій було здійснено галузями видобування руд заліза та природного газу, які сумарно становили 76,83% капітальних інвестицій підзвітних видобувних галузей у 2020 році.

- Згідно з даними Держстату, у 2020 році у видобувних галузях було зайнято 2,54% середньооблікової кількості штатних працівників України: 186,4 тис. осіб, серед яких 74,68% - чоловіки та 25,32% - жінки. Середньомісячна заробітна плата працівників видобувних галузей збільшилась порівняно з 2019 роком на 7,25% і склала 16 763 грн.

- **За даними Мінекономіки, рівень тіньової економіки у видобувних галузях України в 2020 році зменшився на 9% відносно попереднього року і становив 41%.**

Україна та ЄС

- З 2011 року Україна є стороною Договору про Енергетичне Співтовариство, ключового політичного інструмента ЄС, який слугує для просування політичних принципів та норм ЄС за його межі.

- Договір про Енергетичне Співтовариство, створений у 2006 році, мав на меті поширити правила та принципи внутрішнього енергетичного ринку ЄС на країни Південно-Східної Європи та Чорноморського регіону на основі юридично зобов'язувальної бази.

- З поступовим розширенням нормативно-правової бази Енергетичного Співтовариства та доповненням її законодавством щодо відновлюваних джерел енергії, енергоефективності, контролю за забрудненням та зміни клімату, Договір став політичним інструментом для прискорення переходу до чистої енергії та загальної декарбонізації Південно-Східної Європи.

Потреба забезпечення прозорості

- **доступ до інформації** – це правило, яке має діяти незалежно від того, хто на посаді і які рішення приймає. Можливість отримати потрібну інформацію є правом кожного, і це право має досягатись без зусиль, довгих очікувань, прохань, чи, тим більше, хабарів. Чим доступнішими є дані про стан справ у секторі, тим об'єктивнішою буде оцінка з боку журналістів, громад, тим важче буде уряду обманювати чи маніпулювати думкою громадян.

- **відкриті контракти** – це про можливість оцінити, наскільки ефективно уряд розпорядився тим, що є власністю народу, – надрами. Довгий час міжнародні компанії не хотіли відкривати угоди ніде в світі, оскільки це нібито заважало їм конкурувати з іншими (ймовірно, йшлося про китайські компанії), які погоджувались бути більш закритими і дозволяли ховати додаткові схеми з відмивання коштів у контрактах на видобуток. Однак, зрештою самі ж компанії почали приходити до висновку, що опублікувати контракт це вигідніше в довгостроковій перспективі, бо дозволяє захистити бізнес від публічних конфліктів і невдоволення громад у країнах видобутку. У результаті відкриті угоди з інструментів ризику перетворились в інструмент захисту від корумпованих урядів та діалогу з громадянами цих країн.

- відкриті контакти і доступна інформація стають інструментами, які дають громадянам можливість приймати активнішу участь в рішеннях про те, як зробити управління природними ресурсами у своїй країні екологічно прийнятним, суспільно вигідним та ефективним. Замість воювати з урядом після виявленої корупції, є шанс сформувати умови, щоб цій корупції запобігти. Маючи майже той самий рівень інформації, що і уряд, громадяни можуть проводити незалежний моніторинг і допомагати уряду з порадами чи ідеями щодо покращення управління природними ресурсами. Але, звичайно, за умови, що вони мають спроможність робити це в умовах демократичних інституцій та процедур.

Контекст забезпечення прозорості видобувних секторів

- виконання міжнародних зобов'язань України у зв'язку з приєднанням до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (далі – ІПВГ)

- імплементація актів законодавства Європейського Союзу в частині підвищення прозорості господарської діяльності у видобувних галузях

- виконання Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях", який визначає правові засади регулювання та організації збирання, розкриття та поширення інформації з метою забезпечення прозорості та запобігання корупції у видобувних галузях в Україні

- доопрацювання електронної системи подання та аналізу звітності та публічної частини національного порталу ІПВГ України.

- Портал з 2021 р. прийнято на баланс Міністерством енергетики України.

- Планом дій із впровадження Ініціативи "Партнерство "Відкритий Уряд" у 2021—2022 рр. передбачено залучення до реалізації ІПВГ на регіональному рівні, представників видобувних компаній, органів влади, місцевого самоврядування та громадськості.

Стандарт ІПВГ (2019)

1. **Нагляд з боку багатосторонньої групи зацікавлених осіб**. ІПВГ вимагає здійснення ефективного багатостороннього нагляду, зокрема багатосторонньою групою зацікавлених осіб, до якої входять представники уряду, компаній та громадянського суспільства. Для цього Стандартом встановлені вимоги щодо зобов'язань уряду, залучення компаній та громадськості, створення та функціонування БГЗО, її робочого плану, що містить чіткі цілі та графік впровадження ІПВГ.

2. **Правова та інституційна база, включаючи укладення договорів та видачу ліцензій**. ІПВГ вимагає розкриття інформації стосовно правил управління видобувним сектором, що, у свою чергу, сприяє розумінню законодавства та процедур з надання прав у галузі розвідки та видобування, законодавчої, регуляторної та договірної бази, а також обов'язків держави в управлінні цим сектором. Вимоги стосуються правової системи та фіскального режиму, договорів та їх укладення, видачі та реєстру ліцензій, бенефіціарного права та участі держави у видобувному секторі.

3. **Розвідка та видобування**. ІПВГ вимагає розкриття інформації про розвідку та видобування, що дозволяє оцінити потенціал цього сектора. Вимоги стосуються інформації, відомостей і даних про розвідувальні роботи, видобування та експорт.

4. **Збирання доходів**. ІПВГ вимагає повного та вичерпного розкриття інформації про платежі компаній та доходи уряду від видобувних галузей. Стандартом встановлені правила щодо повного, своєчасного та якісного розкриття інформації та надання даних, їх розукрупнення щодо податків і доходів, продажу частки продукції держави, субнаціональних платежів, угод за участі державних підприємств, бартерних угод, доходів від транспортування тощо.

5. **Розподіл доходів**. ІПВГ вимагає розкриття інформації, що стосується розподілу доходів, для розуміння їх обліку в національному (субнаціональному) бюджеті, а також контролю за соціальними витратами компаній. Вимоги стосуються розподілу доходів, субнаціональних переказів та управління доходами і витратами.

6. **Соціально-економічні витрати**. ІПВГ заохочує розкривати інформацію про управління доходами і витратами для розуміння того, чи забезпечує видобувний сектор бажані результати для соціально-економічної сфери та довкілля. Положення Стандарту стосуються соціальних та екологічних витрат компаній, квазіфіскальних витрат державних підприємств, загального огляду внеску видобувного сектора в економіку та впливу видобувних галузей на довкілля.

7. **Результати та вплив**. Вимоги ІПВГ, що стосуються результатів та впливу, спрямовані на забезпечення залучення зацікавлених осіб до діалогу про управління доходами від природних ресурсів, проведення публічних дискусій, доступності та прозорості даних, огляду результатів і впливу від впровадження ІПВГ та напрацюванню відповідних рекомендацій.

Ініціатива прозорості видобувних галузей та Україна

- Ініціатива Прозорості Видобувних Галузей, що в перекладі на англійську звучить як Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)

- ІПВГ – це міжнародний стандарт, який сприяє прозорості видобувних галузей країни та передбачає розкриття інформації про стан справ у видобувному секторі держави. Метою впровадження ІПВГ в Україні є забезпечення прозорості в управлінні природними ресурсами країни і розкриття інформації про державні доходи від видобувного сектору. Наразі 55 країни світу впроваджує Стандарт ІПВГ (https://eiti.org/countries)

- У 2013 році Україна приєдналась до Ініціативи прозорості видобувних галузей і, починаючи з 2015 року, публікує щорічні звіти, де показує, скільки компаній працює у видобувних галузях, скільки податків вони сплатили державі, які компанії готові, а які не готові показувати результати своєї роботи

- Для підготовки такого звіту, а також звірки даних за платежами державі від компаній, які здійснюють господарську діяльність з видобування природних ресурсів, країна обирає Незалежного адміністратора – незалежну компанію з відповідним досвідом. Вже опубліковано шість Звітів ІПВГ України, в яких проаналізована видобувна промисловість України за 2013-2019 роки

- Відповідальним за впровадження Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні є Міністерство енергетики України відповідно до Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях"

Рівень розкриття інформації

- Звіти деяких країн у контекстуальних частинах висвітлюють інформацію про екологічне законодавство та компетенцію державних органів, відповідальних за охорону довкілля, відомості щодо діяльності держави в напрямку зменшення негативного промислового навантаження на довкілля та оптимізацію використання природних ресурсів.

- у Звіті ІПВГ Норвегії розкривається інформація щодо платежів, здійснених компаніями за викиди CO2 та NOX . Дану інформацію компанії надавали добровільно під час звітності, або ж вона одержувалася з відкритих баз даних.

- Німеччина у своєму звіті розкриває інформацію щодо використання водних ресурсів видобувними підприємствами, використання відновлювальних джерела енергії, а також переробку відходів та вторинне використання ресурсів підприємствами країни.32 Міжнародний секретаріат ІПВГ оприлюднив черговий Звіт про прогрес, в якому відображено позитивний досвід впровадження оновленого Стандарту ІПВГ у 2020 році.

Кейс Німеччини

- Німеччина вважає, що розкриття інформації про охорону довкілля та його відновлення, включаючи правові основи, податки та обов'язкові платежі, сприяє підвищенню обізнаності громад, стимулює дискусії та просуває відповідальне управління природними ресурсами.

- Вплив гірничодобувного сектора на довкілля є серйозною проблемою в деяких частинах Німеччини, де компенсаційні заходи регулюються законодавством. Забір води є ключовою характерною особливістю багатьох проектів гірничого видобутку. Споживання води вугільною галуззю Німеччини склало 5% від сукупного споживання води промисловістю і домашніми господарствами в 2013 році, при цьому в окремих федеральних землях воно досягнуло 30%. Більшість федеральних земель стягують збори, пов'язані зі споживанням ґрунтових і поверхневих вод, які можуть виступати в якості стимулів для програми раціонального управління водними ресурсами.

- У відповідь на інтерес громадськості Німеччина стала лідером в співтоваристві ІПВГ у розкритті інформації з екологічних питань у видобувних галузях. З ініціативи багатосторонньої групи зацікавлених сторін Німеччини на веб-сайті уряду було опубліковано огляд ставок зборів в секторі природних ресурсів Німеччини. Такий повний огляд був оприлюднений вперше, надавши зацікавленим сторонам більш повну інформацію про управління водними ресурсами.

Кейс Норвегії

- країна досягла неймовірних успіхів в адмініструванні нафтових надходжень, створивши Державний пенсійний фонд – Глобальний (колишній Державний нафтовий фонд)

- до цього Пенсійного фонду Норвегії відраховуються наддоходи нафтової промисловості, до яких належать нафтовий податок, збори, дивіденди від чи не найбільшої нафтової корпорації країни Statoil та грошові потоки від SDFI (State's Direct Financial Interest) – специфічної інституції, в якій держава володіє часткою багатьох нафтогазових родовищ, трубопроводів та об'єктів наземної інфраструктури

- Державний пенсійний фонд – Глобальний не спрямовує ресурси на пенсійне забезпечення, а виконує функції схожі з компанією по управлінню активами. Фонд постійно інвестує в різні проекти по всьому світу, набуває корпоративних прав в найбільших корпораціях та іншим чином забезпечує ефективне збереження та примноження доходів від нафтогазового сектору

- важливим є ступінь відкритості цього Фонду та інвестицій. На сайті установи розміщується максимум інформації про шляхи інвестування, навіть про конкретні підприємства та суми. Наприклад, на сайті Фонду є інтерактивна карта світу, на якій відображені, у тому числі, інвестиції в Україну, а саме: близько 195 млн. дол. вкладено в Уряд країни та близько 27 млн. дол. інвестовано в приватні компанії за відкритим переліком

Основні події в Україні в процесі імплементації ІПВГ

2021

- **Грудень 2021** - Прийняття ВРУ закону України № 1974-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях», яким передбачено розкриття інформації про укладені договори (угоди) щодо користування надрами
- **27 квітня 2021** - за результатами другої валідації встановлено, що Україна досягла значного прогресу із вдосконаленням у виконанні Стандарту ІПВГ
- **Лютий 2021** - запуск Електронної система подання та аналізу звітності Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (ІПВГ) в Україні
- **Січень 2021** - публікація п'ятого національного Звіту ІПВГ

2020

- **Грудень 2020** - публікація шостого національного Звіту ІПВГ
- **30 червня 2020** - початок другої валідації
- **Травень 2020** - публікація четвертого національного Звіту ІПВГ

2018

- **Вересень 2018** - прийняття ВР Закону України №2545-VIII «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»
- **29 червня 2018** - за результатами першої валідації встановлено, що Україна досягла значного прогресу у виконанні Стандарту ІПВГ
- **Травень 2018** - публікація третього національного Звіту ІПВГ

2017

- **Липень 2017** - розпочато першу валідацію з боку Міжнародного Секретаріату ІПВГ
- **Лютий 2017** - публікація другого національного Звіту ІПВГ, який покриває два календарні роки та низку додаткових видобувних галузей

2015

- **Грудень 2015** - публікація першого національного Звіту ІПВГ України
- **31 липня 2015** - укладено договір з Незалежним адміністратором. Початок підготовки першого Звіту ІПВГ
- **16 червня 2015** - ухвалення ВР Закону №421-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»

2013

- **17 жовтня 2013** - отримання Україною статусу країни-кандидата ІПВГ

ПОРТАЛ ДАНИХ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

german cooperation
giz
UAEITI
Extractive Industries Transparency Initiative
Міністерство енергетики України
АСОЦІАЦІЯ ЕНЕРГО-ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ



ПОРТАЛ ДАНИХ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ HTTPS://EITI.GOV.UA

Портал ІПВГ має надати змогу:

- місцевим громадам: дізнатися дані про економічні, соціальні, екологічні та інші зобов'язання видобувних компаній, а також про обсяги їх платежів;

– місцевій владі, суспільству та потенційним інвесторам: чітко розуміти ситуацію у видобувному секторі країни, ефективність управління природними ресурсами та оцінити політику держави у сфері надрокористування.









Основні характеристики Звітів ІПВГ України

Звіт ІПВГ	Рік публікації звіту	Сфера охоплення звіту	Всього обсяг платежів усіх компаній підзвітних галузей	З них, суттєві платежі підзвітних компаній (підлягали звірці)	Повнота звірки
Звіт ІПВГ України за 2013	2015	Видобування природного газу і нафти; Транспортування природного газу і нафти	26,8 млрд грн	Звірка в розрізі платежів та компаній не проводилась	
Звіт ІПВГ України за 2014-2015	2017	+ Видобування вугілля; Видобування руд заліза; Видобування руд титану; Видобування руд марганцю	58,0 млрд грн - 2014 р.	55,6 млрд грн (95,8% від всього)	81,5%
			92,5 млрд грн - 2015 р.	88,4 млрд грн (95,5% від всього)	82,8%
Звіт ІПВГ України за 2016	2018	+ Видобування глин вогнетривких; Видобування глин тугоплавких; Видобування піску кварцового	105,0 млрд грн	100,1 млрд грн (95,4% від всього)	91,8%
Звіт ІПВГ України за 2017	2020	+ Видобування каміння будівельного	145,4 млрд грн	140,6 млрд грн (96,7% від всього)	98,4%
Звіт ІПВГ України за 2018	2021	10 галузей (без змін, порівняно з минулим роком)	187,9 млрд грн	183,4 млрд грн (97,6% від всього)	99,06%
Звіт ІПВГ України за 2019	2020	10 галузей (без змін, порівняно з минулим роком)	165,4 млрд грн	161,1 млрд грн (97,4% від всього)	99,06%
Звіт ІПВГ України за 2020	2021	10 галузей (без змін, порівняно з минулим роком)	186,7 млрд грн	182,9 млрд грн (98,0% від всього)	100%

Дякую за увагу!

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Корупція та міжнародний рух капіталу

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02.2025 р.

Лектор проєкту EU AntiCor

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Андрій ОЛІЙНИК,

к.е.н.,

Доцент кафедри міжнародного менеджменту

Державного торговельно-економічного університету

Корупція та міжнародні потоки капіталу
Антикорупційна політика в міжнародному бізнесі

Порядок денний

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Поняття міжнародного руху капіталу

2. Аналіз міжнародного руху капіталу: особливості регулювання та європейський вимір

3. Вплив корупції на міжнародний рух капіталу

4. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні та можливості мінімізації корупційних ризиків у Плані відновлення України

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Поняття міжнародного руху капіталу

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Що таке міжнародний рух капіталу?

Міжнародний рух капіталу - переміщення капіталу між країнами, у вигляді фінансових ресурсів, що здійснюється державами, корпораціями, міжнародними організаціями або приватними особами, з метою торгівлі, фінансування виробництва, інвестицій чи отримання прибутку, досягнення економічних чи соціальних вигод, або реалізацією цілей пов’язаних з макроекономічної політикою держави.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Прямі іноземні інвестиції

- створення нового об’єкта за кордоном, тобто розміщення капіталу за межами країни резидента, для здійснення підприємницької діяльності («Greenfield» інвестиції);
- часткове або повне придбання прав власності іноземної компанії, отримуючи можливість участі в управлінні цим підприємством («Brownfield» інвестиції);
- контрактна форма співробітництва (ліцензування, франчайзинг, надання технічних і маркетингових послуг, підприємство «під ключ» або угоди щодо здійснення окремих операцій).

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Прямі іноземні інвестиції

Ознака	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні інвестиції
Мета інвестування	Отримання прибутку і контрою над фірмою	**Отримання прибутку у вигляді дивідендів та відсотків**
Намір інвестора	Здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку (доходу)	**Використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні**
Об'єкт інвестування	майно, ноу-хау, цінні папери, основні і оборотні засоби	**Інвестують лише в цінні папери**
Наявність контролю над об'єктом інвестування	Отримання контролю над підприємством	**Контроль відсутній**
Тривалість	Довгостроковий	**Короткостроковий та середньостроковий**
Фактори, що перетинають кордон	Технології, методи управління, фінансові та матеріальні активи	**Фінансові ресурси**
Рентабельність	Висока	**Низька**
Вплив на економіку країни-реципієнта	Прямий та довготривалий вплив	**Не мають значного та довготривалого впливу**
Спільне	**Мотив – отримання прибутку**	

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Фактори переміщення міжнародного капіталу

	Циклічні	Структурні
Зовнішні фактори	- низький рівень процентних ставок; - низький рівень запобігання ризику; - погіршення платіжного балансу країни; - зростання виробництва;	- міжнародна диверсифікація портфеля активів; - низький потенціал зростання; - збільшення кількості інвесторів; - інформаційні та комунікаційні технології;
Внутрішні фактори	- високий показник віддачі активів; - високі процентні ставки; - низький рівень інфляції; - зростання виробництва;	- покращення платіжного балансу країн, що розвиваються; - потенціал зростання; - відкритість економіки;

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Аналіз міжнародного руху капіталу: особливості регулювання та європейський вимір

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Регулювання МРК на національному рівні

- валютні обмеження щодо переміщення капіталу за межі національної економіки країни;

- заходи, що спрямовані на залучення іноземного капіталу (державні гарантії і підтримка інвесторам та кредиторам з інших країн, усунення подвійного оподаткування, страхування ризиків, надання певних пільг)

Регулювання МРК на міжнародному рівні

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- Базельський комітет Банку міжнародних розрахунків;
- Світовий Банк
- Міжурядова комісія по фінансовому моніторингу (FATF)
- Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ)
- Угода СОТ «Про торгівельні аспекти інвестиційних заходів»

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Тенденції МРК

- зростання значення міжнародного інвестування та розподілу ПІІ між країнами
- зростання міжнародних фінансово-кредитних операцій;
- поява нових сегментів та інструментів на фінансовому ринку;
- тенденція до зниження обсягу операцій з капіталом у національному масштабі, на відміну від зростання міжнародних та внутрішньо регіональних;
- посилення ролі держави, а також наддержавних та міжнародних інституцій, які координують, регулюють та розподіляють капітал між країнами;
- зростання прямих іноземних інвестицій у сферу послуг, що пов’язано зі зростанням частки сектору у світовій економіці;
- посилення руху інвестицій між розвинутими країнами: США, Японія, країни Європейського Союзу, Китай та між країнами, що розвиваються;
- розширення географічних меж переміщення капіталу за рахунок, країн, що розвиваються Латинської Америки та Азії;
- зростання конкуренції між країнами щодо залучення іноземних інвестицій, що змушує уряди країн створювати спеціальні програми стимулювання притоку інвестицій;
- зростання масштабів транскордонного злиття та поглинання фірм;
- «перехресні інвестиції» - країни виступають одночасно в ролі експортерів та імпортерів капіталу та інші.

Цілі інвестиційної політики ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Станом на кінець 2019 року **акції прямих іноземних інвестицій, утримувані інвесторами-резидентами ЄС**, у решті країн світу становили **8,990 мільярдів євро**. Водночас **акції прямих іноземних інвестицій, утримувані інвесторами** з третіх країн у ЄС, на кінець 2019 року становили **7,138 мільярдів євро**.

З 2009 року ЄС керує політикою прямих іноземних інвестицій від імені членів ЄС, як частину спільної комерційної політики ЄС.

Інвестиційна політика ЄС спрямована на:

- забезпечення рівних умов гри, щоб інвестори з ЄС за кордоном не зазнавали дискримінації та поганого поводження;
- полегшення інвестування шляхом створення передбачуваного та прозорого бізнес-середовища;
- заохочення інвестицій, які підтримують сталий розвиток, повагу до прав людини та високі трудові та екологічні стандарти - це включає сприяння корпоративній соціальній відповідальності та відповідальній бізнес-практикі;
- залученні міжнародних інвестицій в ЄС, одночасно захищаючи основні інтереси ЄС;
- збереження права країн базування та приймаючих країн регулювати свою економіку в суспільних інтересах.

Регулювання руху капіталу в ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- Розд. IV "Капітали та платежі" Договору про діяльність ЄС
- Директива Ради Міністрів 88/361 від 24 червня 1988 р. «Про імплементацію статті 67 Договору про Співтовариство»
- Резолюція Ради Міністрів від 10 лютого 1975 р. "Про заходи, які повинні вживатися Співтовариством з метою боротьби з міжнародним ухиленням від оподаткування"
- Регламент Європейського Парламенту та Ради Міністрів від 26 жовтня 2005 р. "Про контроль готівкових коштів, що ввозяться або вивозяться зі Співтовариства",
- Директива Європейського Парламенту та Ради Міністрів 2005/60 від 29 жовтня 2005 р. "Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та фінансування тероризму»

Особливості регулювання руху капіталу в ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- Заборонено запровадження обмежень руху капіталу і платежів між державами-членами ЄС та іншими країнами (режим найбільшого сприяння)
- Рух капіталу між державами-членами та іншими країнами має регулюватися однаково
- Лише рада ЄС після консультацій з Європейським Парламентом може одностайним голосуванням вводити обмеження
- Дозволяється реагувати за наявності обставин (застосовувати відмінні положення податкового права з огляду на місце перебування інвесторів, збору адміністративної, статистичної інформації)
- Винятки із загального принципу свободи руху капіталу – недискримінаційні заходи до всіх інвесторів, якщо вони спираються на об’єктивні та стабільні критерії, оприлюднені заздалегідь
- Там, де відсутня гармонізація законодавства, можуть запроваджуватись заходи на свій розсуд (подвійне оподаткування, тощо)
- Спеціальна перевірка клієнта (due diligence) фінансових установ при відкритті рахунку

Особливості регулювання інвестицій ЄС: скринінг інвестора

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Впровадження системи скринінгу інвесторів щодо стратегічних активів (Директива 2019/452)
Координація та співпраця Комісії з країнами-членами щодо імплементації інвестиційного регулювання замість втручання (видання рекомендацій та керівництва щодо регулювання інвестицій з третіх країн до ЄС)

Акцентується увага на скринінг таких сфер:

- Критична інфраструктура (фізична чи віртуальна) – енергетика, транспорт, водопостачання, заклади охорони здоров'я, комунікації, авіація, захист, фінансова, «чутливі активи» (земля, нерухомість);
- Критичні технології і товари подвійного призначення;
- Постачання критичних комплектуючих (енергетика, їжа);
- Доступ до чутливої інформації (персональні дані, можливість її контролю);
- Свобода та плюралізм медіа.

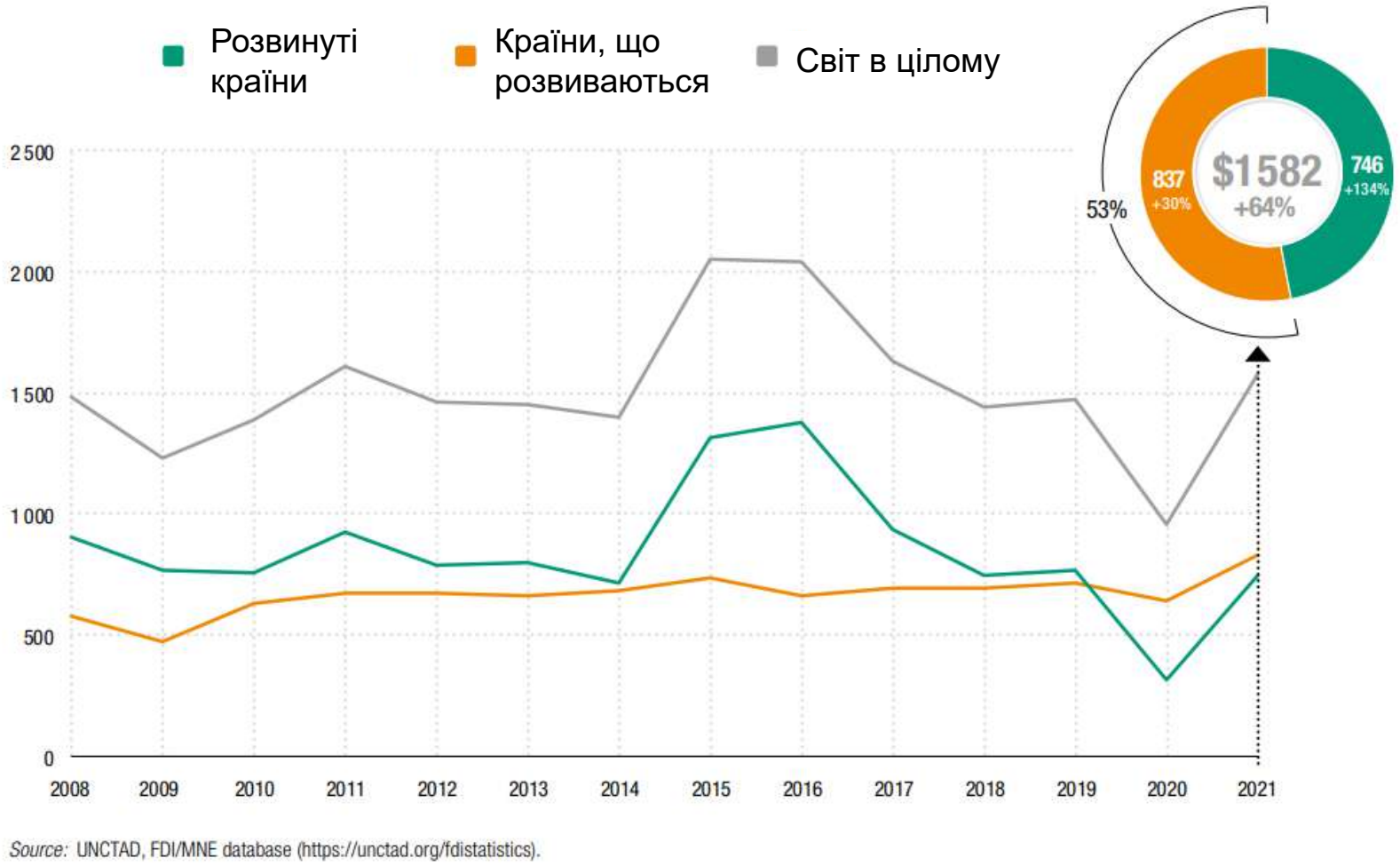
Також звертається увага на те:

- Чи інвестор прямо/непрямо контролюється урядом, включаючи державні органи, військові сили третіх сторін;
- Чи інвестор уже був залучений у активності, що впливали на публічний порядок у країна-членах;
- Чи існує серйозний ризик, що інвестор був задіяний у кримінальних/незаконних видах діяльності

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) по групам країн 2008-2021

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

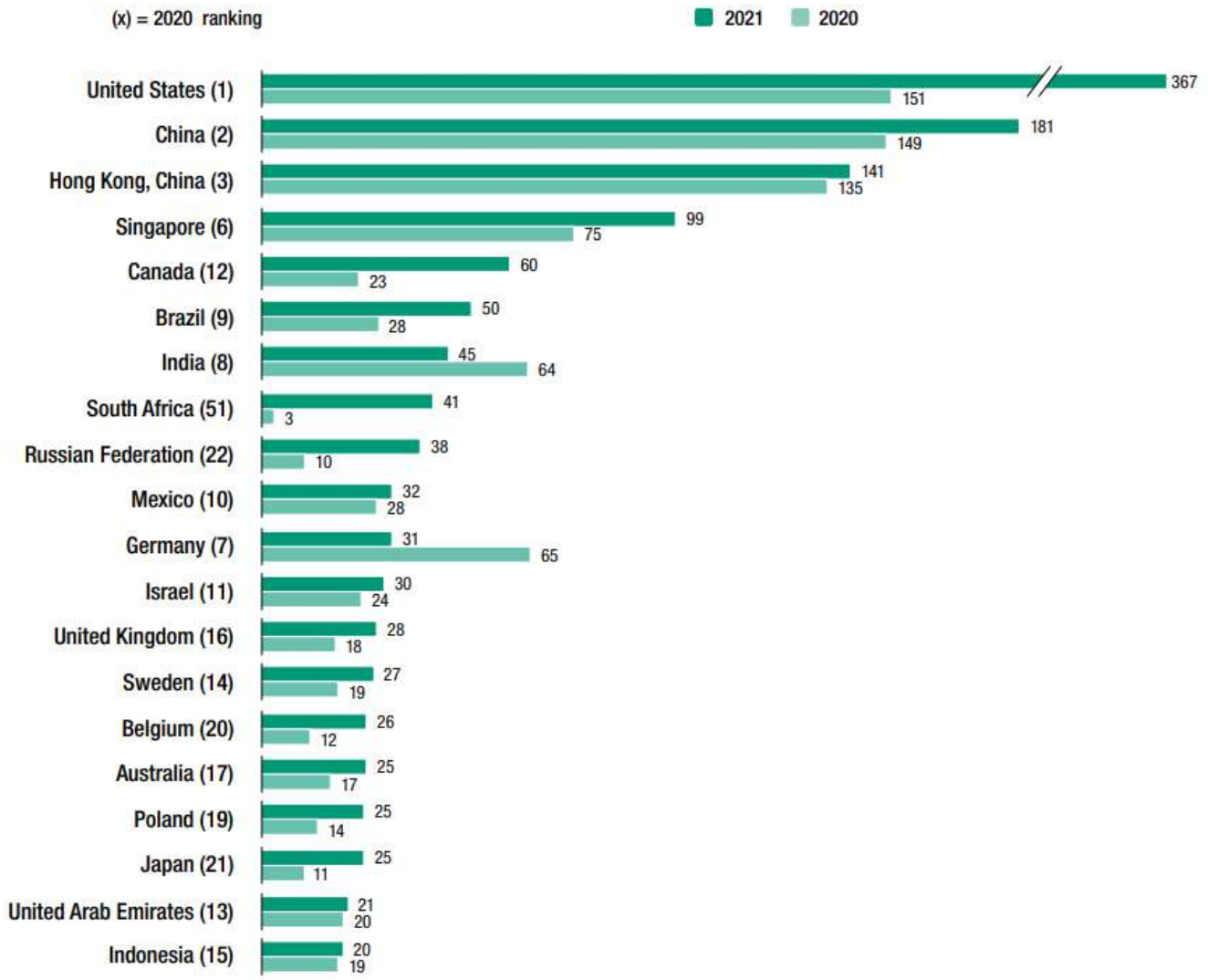


Source: UNCTAD, FDI/MNE database (https://unctad.org/fdistatistics).

ППІ 2020-2021, ТОП 20 країн

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

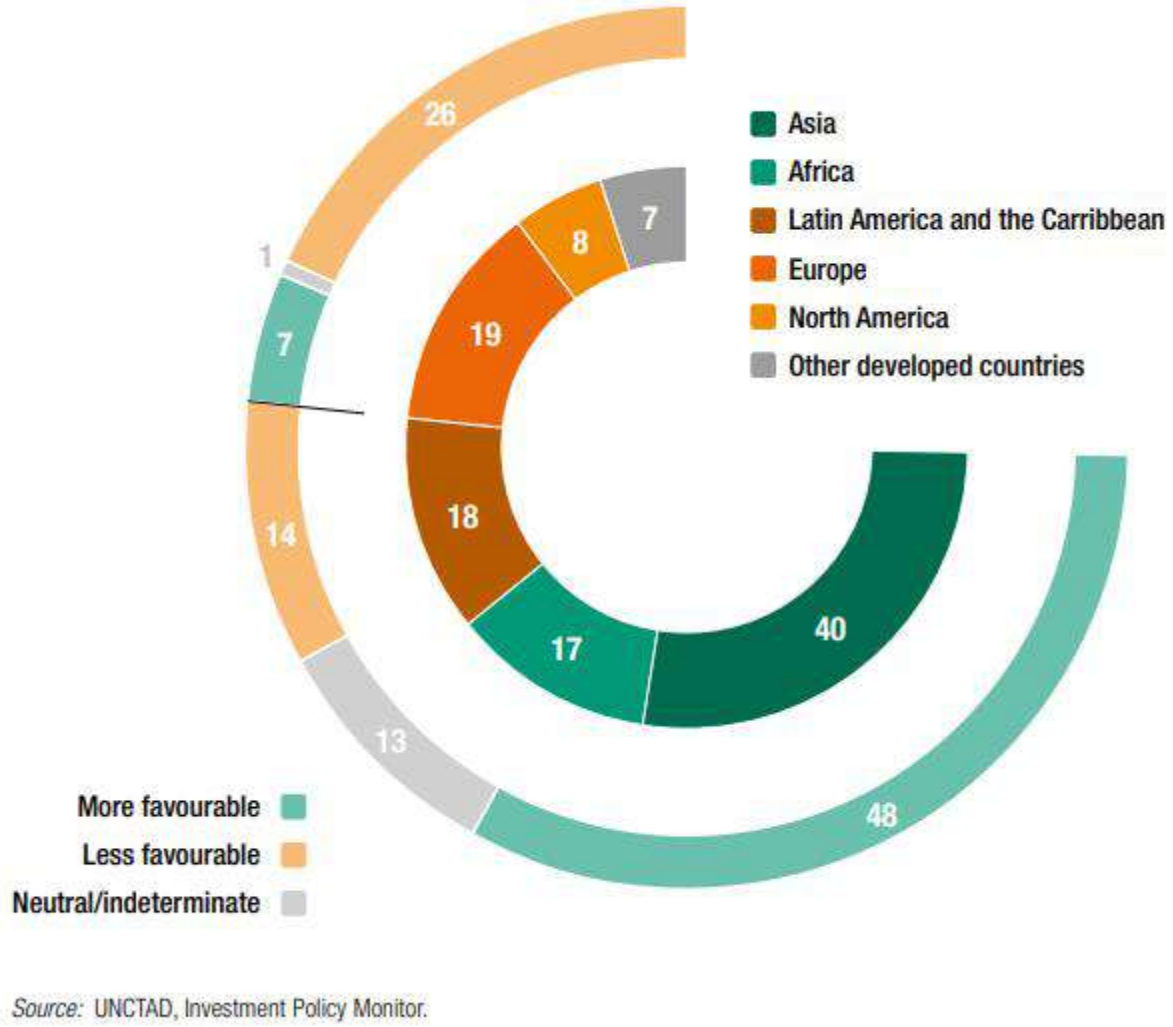


Source: UNCTAD, FDI/MNE database (https://unctad.org/fdistatistics).

Регіональний розподіл заходів інвестиційного контролю на 2021

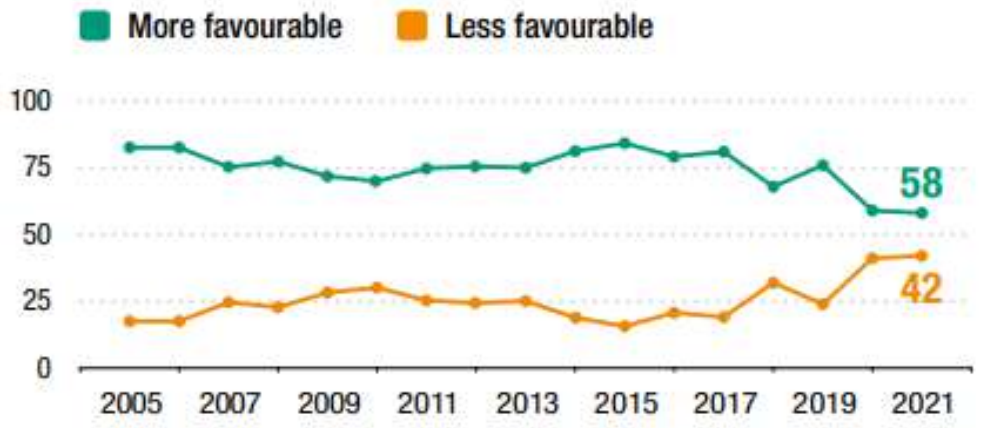
Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Source: UNCTAD, Investment Policy Monitor.

Зміни у національній інвестиційній політиці 2005-2021



Позитивні та негативні наслідки для країн-донорів

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
- розширення ринків збуту та сфери свого впливу на територіях інших країн; - зростання прибутків; - вирішення проблеми перенагромадження капіталу; - диверсифікація ризиків; - зменшення транзакційних витрат (використання дешевшої робочої сили, сировини); - зменшення податкового тягаря у екологічному законодавстві; - можливість обійти митні та не митні бар'єри; - розвиток міжнародного виробництва (злиття та поглинання); - підвищення конкурентоспроможності на світовій арені;	- негативний вплив на рівень зайнятості (стимулювання еміграції робочої сили); - зниження рівня контролю; зростання ризику та можливість втрати прибутку; - можливе сповільнення темпів економічного зростання; - негативний вплив на платіжний баланс; - скорочення готівки та інвестиційних ресурсів; - «втеча» капіталу або виведення ліквідних активів;

Позитивні та негативні наслідки для країн-реципієнтів

Co-funded by the European Union

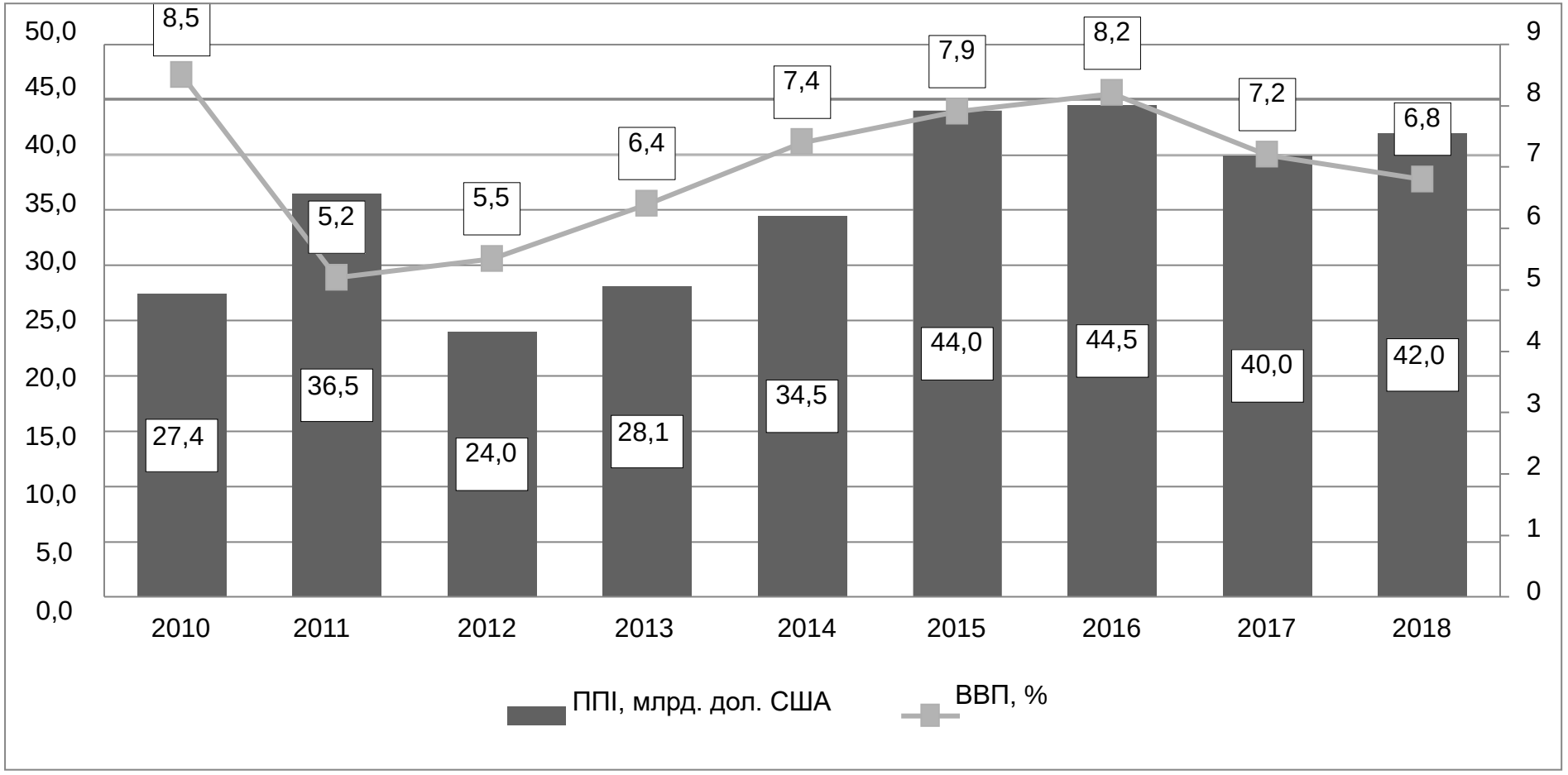
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
- додаткове джерело фінансування, що стимулює економічне зростання та розвиток; - створення нових робочих місць, зменшення безробіття; - отримання додаткових ресурсів та поширення нових технологій; - стимулювання конкуренції на ринку та зростання виробничих потужностей; - збільшення податкових надходжень до бюджету; - покращення стану платіжного балансу внаслідок припливу капіталу; - підвищення інвестиційної привабливості для інвесторів;	- збільшення залежності від іноземного капіталу; - зростання зовнішньої заборгованості, внаслідок ввезення позичкового капіталу; - певна втрата контролю над стратегічно важливими активами; - загроза економічної безпеки та економічної свободи;

Порівняння динаміки припливу ПІІ і темпів економічного зростання Індії

Co-funded by the European Union

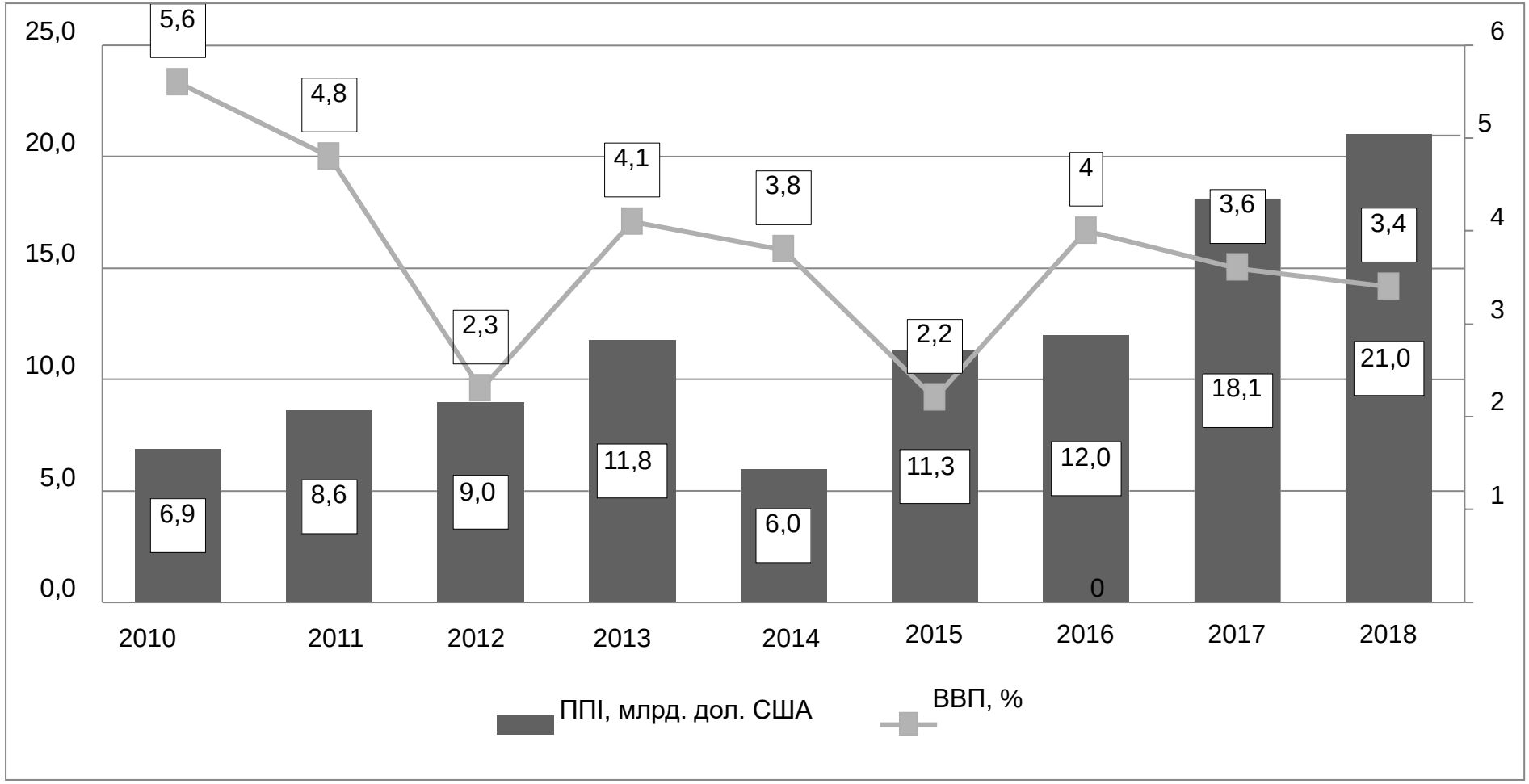
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Порівняння динаміки припливу ПІІ і темпів економічного зростання Ізраїлю

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Вплив корупції на міжнародний рух капіталу

Негативний вплив корупції на міжнародний рух капіталу

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- негативний вплив на економічне зростання
- підвищення собівартості виробництва, невизначеності та неправильного розподілу ресурсів

Позитивний вплив корупції на міжнародний рух капіталу

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

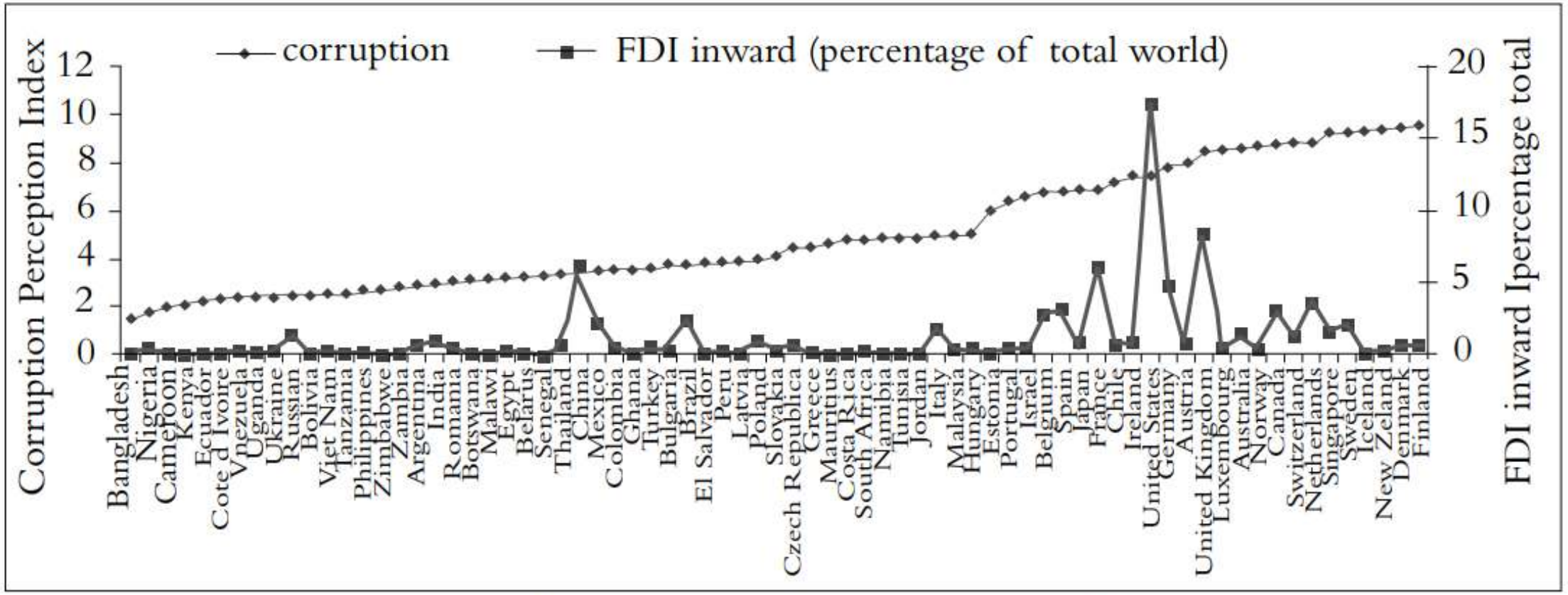
- подолати адміністративної бюрократії та неефективного регулювання шляхом прискорення внутрішніх та зовнішніх інвестицій
- роль «швидких грошей» і зменшення трансакційних витрат, оптимальний розподіл ресурсів, коли ринок зазнає краху

Вплив корупції на ППІ

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Збільшення корупції на 1% зменшує приплив прямих інвестицій в країну на 5%
(за даними Світового банку)



Sources: UNCTAD and Transparency International, authors' calculations

Co-funded by the European Union

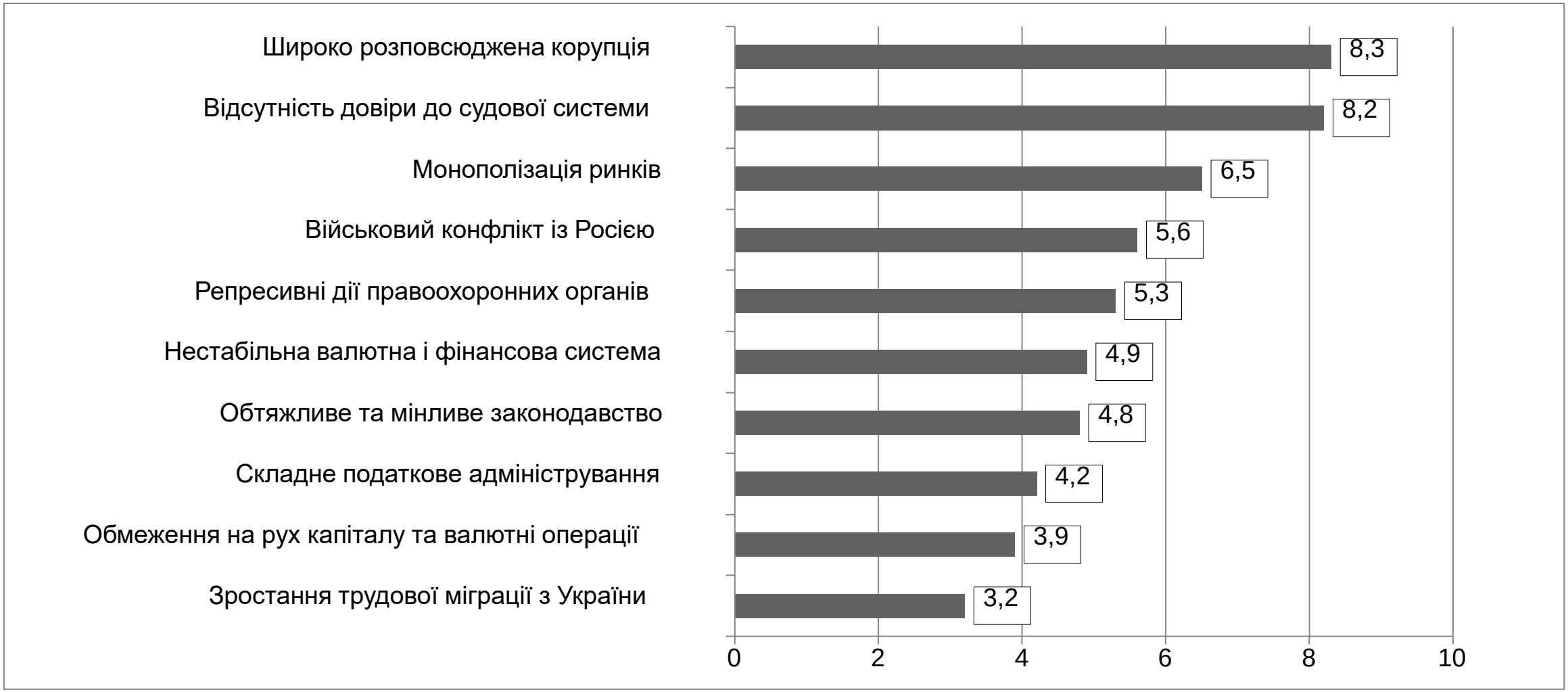
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

4. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні та можливості мінімізації корупційних ризиків у Плані відновлення України

Основні перешкоди для міжнародного капіталу в Україні

Co-funded by the European Union

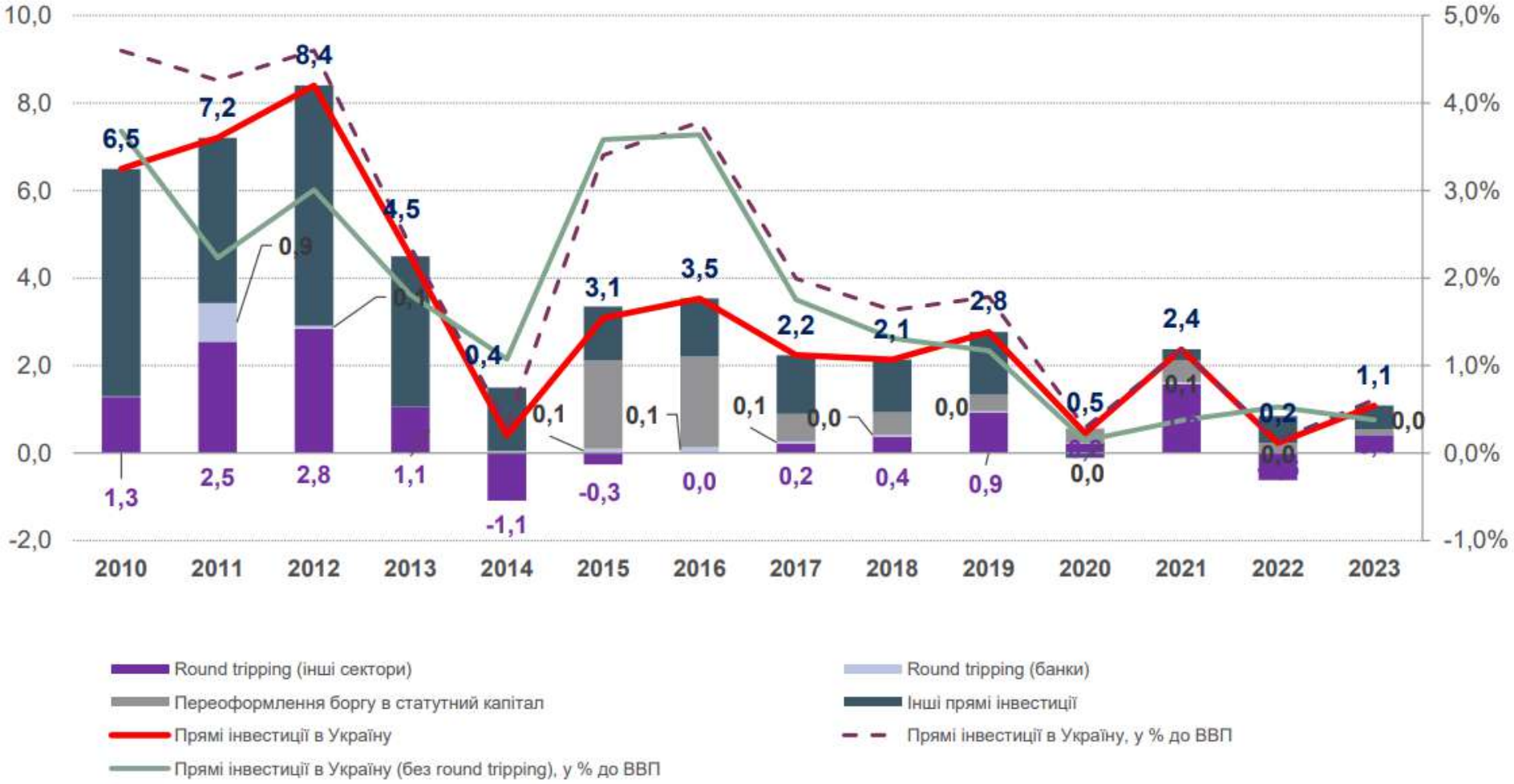
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Прямі іноземні інвестиції в Україну (ПІІ)*, млрд дол. США

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

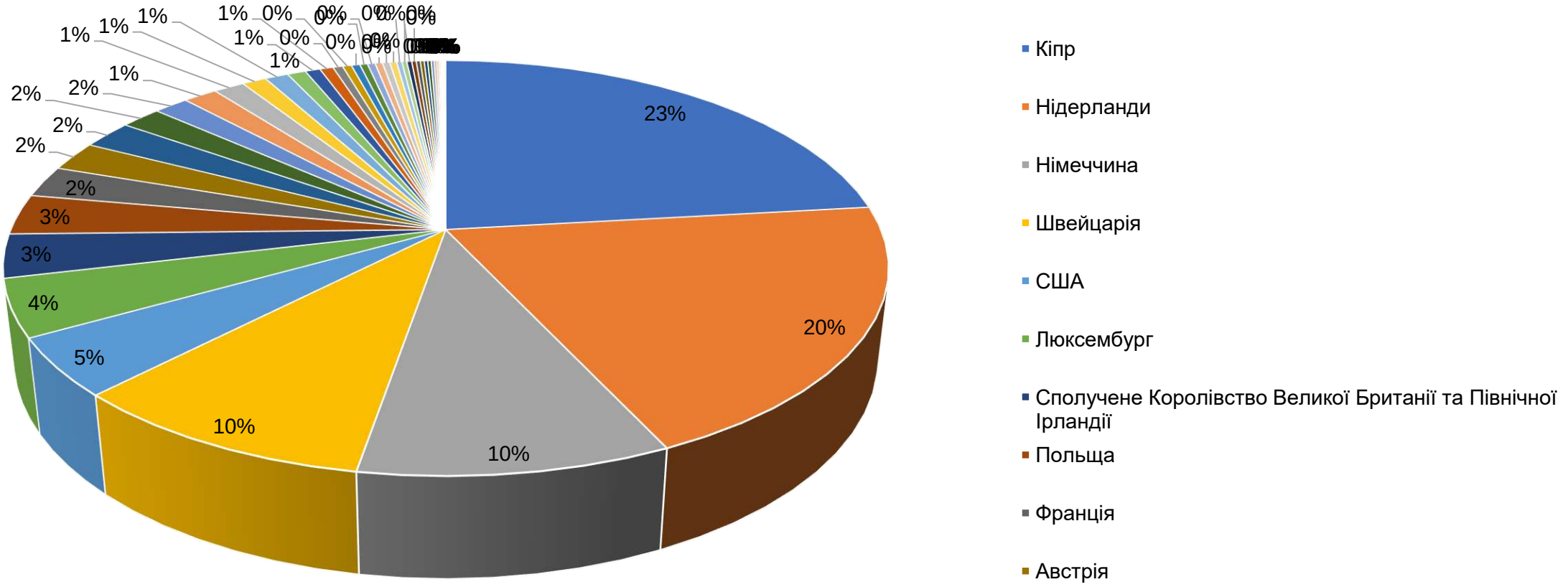


https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_tripping_ICL-DFS_pr.pdf?v=4

Частка найбільших країн-інвесторів в економіці України 2021 рік

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

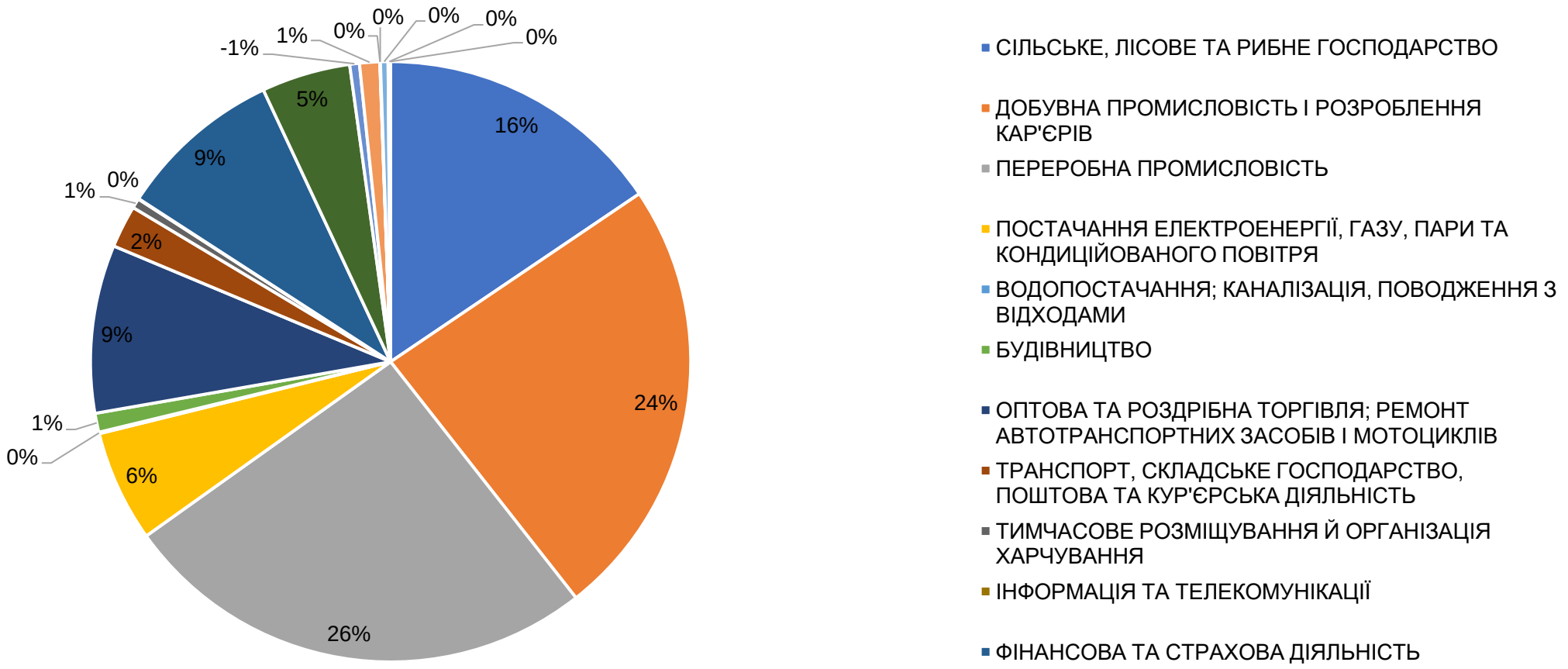


https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5

Структура ПІІ в Україну за видами економічної діяльності станом на 2021 рік

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5

Історія ТРЦ Sky Mall



Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Естонський бізнесмен Хіллар Тедер у 2005 році почав свій бізнес в Україні з будівництва в столиці ТРЦ Sky Mall
Однак фінансова криза 2008 року помішала довести проект до кінця, і Тедер вирішив залучити додаткових інвесторів.

В результаті проведених змін керівниками була створена нова структура – компанія ТОВ «Астра Проперті» (входить до групи компаній Arricano), яка взяла на себе функції реалізації та управління проектами групи.
26 березня 2010 року була підписана угода з продажу 50% +1 акція ТРЦ Sky Mall з компанією Stockman, що входить до групи OLEDO, що належить бізнесмену Андрію Адамовському. Отримані кошти — $40 млн — повинні були піти на завершення будівництва та введення об’єкта в експлуатацію, які призначили на II квартал 2010 року
Існуючим умовою угоди був так **званий колл-опціон**, попередня домовленість щодо викупу контрольного пакета за заздалегідь узгодженою ціною в $51-56 млн залежно від часу, але в період з листопада 2010 року по березень 2011 року.
Однак після добудови другої чергової частини ТРЦ осені 2010 року Адамовський відмовився зворотно продавати свій пакет акцій.
У 2016 році після невиконання рішень Лондонського арбітражу та програшу в апелляції Стокман програв ще одну справу. Тепер він зобов'язаний був до 6 червня 2016 року передавати Arricano акцію SkyMall безкоштовно. Но цього не зробив.

ПАТ «Мотор Січ» та інвестиції з КНР

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Китайський інвестор Beijing Skyrizon вимагає, щоб Україна повернула 4,5 мільярди доларів через Гаазький суд. Гроші вимагають в якості компенсації збитків, які викликало рішення українського уряду повернути «Мотор Січ» у державну власність. Так компанія Beijing Skyrizon подала заяву про арбітраж в Постійний арбітражний суд в Гаазі. Вимога — винести рішення, що Україна порушила двосторонні домовленості про заохочення та взаємний захист інвестицій. Компанія вимагає 4,5 мільярди доларів в якості компенсації. Зазначається, що Україна несправедливо поставилася до китайських інвесторів.

В Skyrizon повідомляють, що мали значні збитки як в Україні, так і в Китаї «через п'ятирічний період несправедливого ставлення і застосування незаконних мір, що досі продовжуються в Україні».

Ще в січні 2022 президент Зеленський підписав указ про введення санкцій по відношенню до трьох громадян Китаю та чотирьох китайських компаній (Skyrizon у тому числі), заморозивши їх активи в Україні. Усі компанії є інвесторами заводу «Мотор Січ».

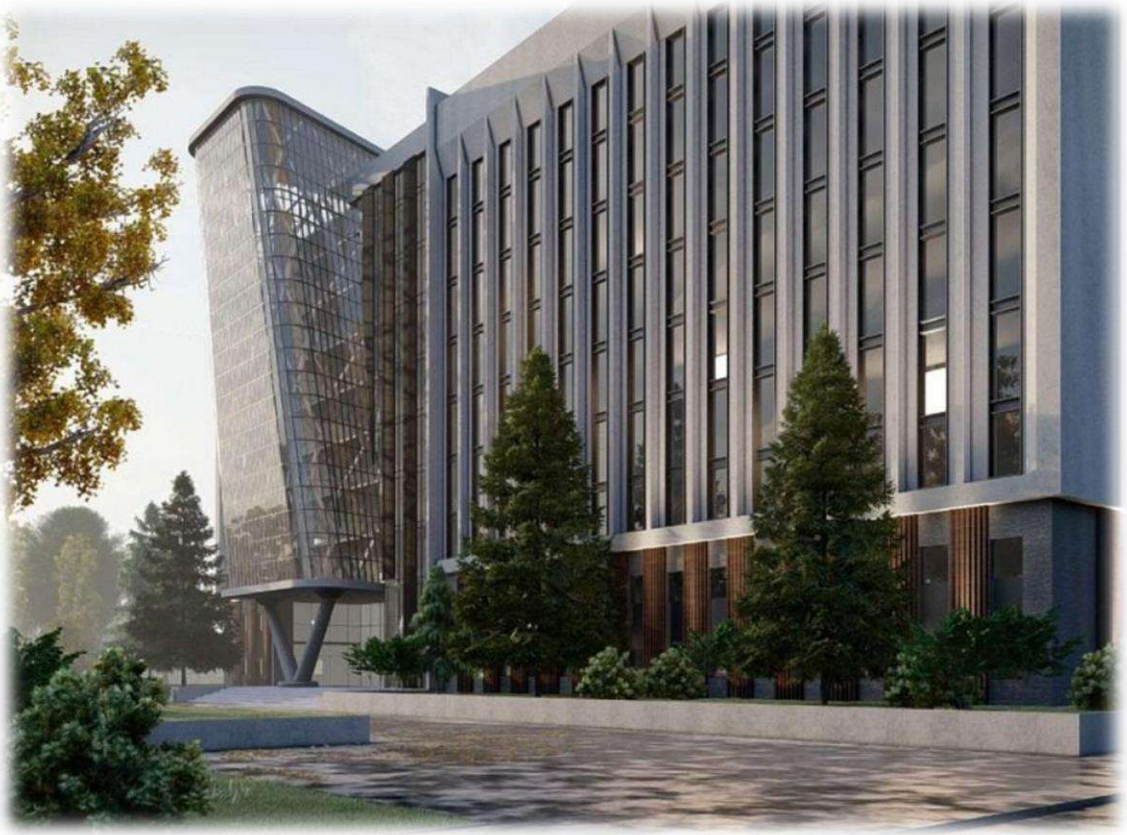
ПАТ «Мотор Січ» повернули в державну власність 11 березня 2023.

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ





План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

План відновлення України від наслідків російської агресії — це план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний період.

Національна рада з відновлення України від наслідків війни є консультативно-дорадчим органом при Президентові України. Основним завданням Ради є розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 в рамках 24 робочих груп розробила проєкт плану повоєнного відновлення.
Він базується на 5 основних принципах:
•Негайний початок і поступовий розвиток;
•Нарощування справедливого добробуту;
•Інтеграція в ЄС;
•Відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
•Стимулювання приватних інвестицій.

https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi

https://recovery.gov.ua

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Позиція та бачення Європейської Комісії (ЄК) щодо повоєнного відновлення зафіксована у комюніке COM (2022) 233 “Ukraine Relief and Reconstruction” від 18 травня 2022 року. Європейська Комісія сформувала своє бачення повоєнного відновлення як системного процесу, що включає відбудову від наслідків війни, модернізацію держави, проведення широкого спектру євроінтеграційних реформ та підтримку середньострокового розвитку економіки та суспільства.

Зобов’язання ЄС щодо підтримки України є давніми і принесли результати. ЄС надав значну фінансову допомогу Україні, яка за роки з 2014 по 2021 рік склала 1,7 млрд євро грантів у рамках Європейського інструменту сусідства, 5,6 млрд євро за п’ятьма програмами макрофінансової допомоги у вигляді позик, 194 млн євро гуманітарної допомоги та 355 млн. євро з інструментів зовнішньої політики. ЄС надає підтримку Україні в розробці політики та всебічних реформах із активним залученням держав-членів до підходу Team Europe. Серед провідних програм – програми з децентралізації, реформи державного управління та боротьби з корупцією.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0233

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Чотири основні стовпи реконструкції вже можна передбачити:·

- Відбудова країни, зокрема інфраструктури, медичних послуг, житла та шкіл, а також цифрової та енергетичної стійкості відповідно до найновіших європейських політик і стандартів;·
- Продовжувати модернізацію держави та її інституцій для забезпечення належного управління та поваги до верховенства права шляхом надання підтримки адміністративного потенціалу та технічної допомоги, у тому числі на регіональному та місцевому рівнях;·
- Реалізація структурного та регуляторного порядку денного з метою поглиблення економічної та суспільної інтеграції України та її народу з ЄС відповідно до її європейського шляху;·
- Підтримувати відновлення економіки та суспільства України шляхом сприяння стійкій та інклюзивній економічній конкурентоспроможності, сталий торгівлі та розвитку приватного сектору, одночасно сприяючи зеленому та цифровому переходу країни.

Встановлення чіткого зв'язку з широким планом реформ буде життєво важливим для успіху зусиль з реконструкції. За ці роки Україна досягла значного прогресу в реформах. Буде важливо консолідувати та прискорити ці реформи, коли розпочнеться повна реконструкція. Реконструкція має відповідати європейському зеленому та цифровому порядку денному; він має зміцнювати стійкість і поважати фундаментальні принципи верховенства права, в тому числі щодо боротьби з корупцією, судової системи, державного управління та належного управління.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0233

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 «Питання Національної ради з відновлення від наслідків війни» розпочато роботу над проектами розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. План включатиме перелік заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, пропозиції щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, перелік нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди.

Закликаємо експертів, науковців, громадськість та бізнес взяти участь в коментуванні проектів розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України.

З проектами розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України можна ознайомитися тут: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi.

Надсилайте коментарі на адресу Uarecoveryplan@gmail.com до 01 вересня 2022 року, в темі листа просимо вказувати назву робочої групи та автора коментаря.

Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni

Довідково

Відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року №266 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» організаційно-технічне забезпечення діяльності Національної ради здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів України та Офіс Президента України. Інформаційно-аналітичне забезпечення робочих груп Національної ради здійснює Офіс реформ Кабінету Міністрів України згідно з Постановою КМУ №518.

https://www.kmu.gov.ua/news/opryliudneno-dlia-komentuvannia-rozdily-planu-vidnovlennia-ukrainy

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

ВСІ 10 РОКІВ

Кількість проєктів	850
Щорічний приріст реального ВВП	>7%
Фінансування	>750 млрд дол.
Індекс Економічної Складності	ТОР-25 країн
Індекс Людського Капіталу	ТОР-25 країн

2023-2025

Кількість проєктів	580
Фінансування	>350 млрд дол.
Індекс Економічної Складності	ТОР-40 країн
Індекс Людського Капіталу	ТОР-40 країн

2026-2032

Кількість проєктів	270
Фінансування	>400 млрд дол.
Індекс Економічної Складності	ТОР-25 країн
Індекс Людського Капіталу	ТОР-25 країн

https://recovery.gov.ua

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Проблеми та ризики

- через відсутність координаційної ролі НФВУ з іншими суб'єктами (органи місцевого самоврядування, органи державної влади, бізнес, міжнародні партнери тощо) існує ризик непрозорого розпорядження коштами затвердження різних за алгоритмом порядків використання коштів зі спеціальних рахунків неминуче призведе до закладення в певні з них корупційних норм, які дозволятимуть за допомогою дискреції або прогалин зловживати недоброчесним чиновникам;
- висока ймовірність політичного впливу під час розподілу коштів у ручному та закритому режимі
- як наслідок - невисокий рівень довіри міжнародних партнерів та інвесторів до такого алгоритму надання коштів, оскільки останні будуть позбавлені можливостей впливу на процеси, нагляду за їх розподілом та використанням, обранням підрядників тощо;
- організація публічних закупівель органами державної влади може спричинити отримання замовлень від підрядників, які є учасниками сталих корупційних схем;
- відсутня відповідальність за координацію та контроль використання коштів на відновлення за схемою “винні всі, але й водночас ніхто”.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Рекомендації

Створення позабюджетної недержавної інституції Національний фонд відновлення України, оснивними завданнями, якого мають стати:

- збір та накопичення коштів на відновлення України;
- координація та комунікація з іншими суб'єктами (органи державної влади та місцевого самоврядування, міжнародні партнери тощо);
- розпорядження коштами фонду в розрізі об'єктів та галузей за запитами профільних міністерств; організація закупівель на конкурентних засадах;
- запровадження механізмів контролю при витрачанні цих коштів розпорядниками нижчого рівня (аудити, документальні перевірки витрат тощо).

У структурі НФВУ мають бути представлені також представники міжнародних організацій та держав у формі наглядової ради з правом повного доступу до будь-якої інформації.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

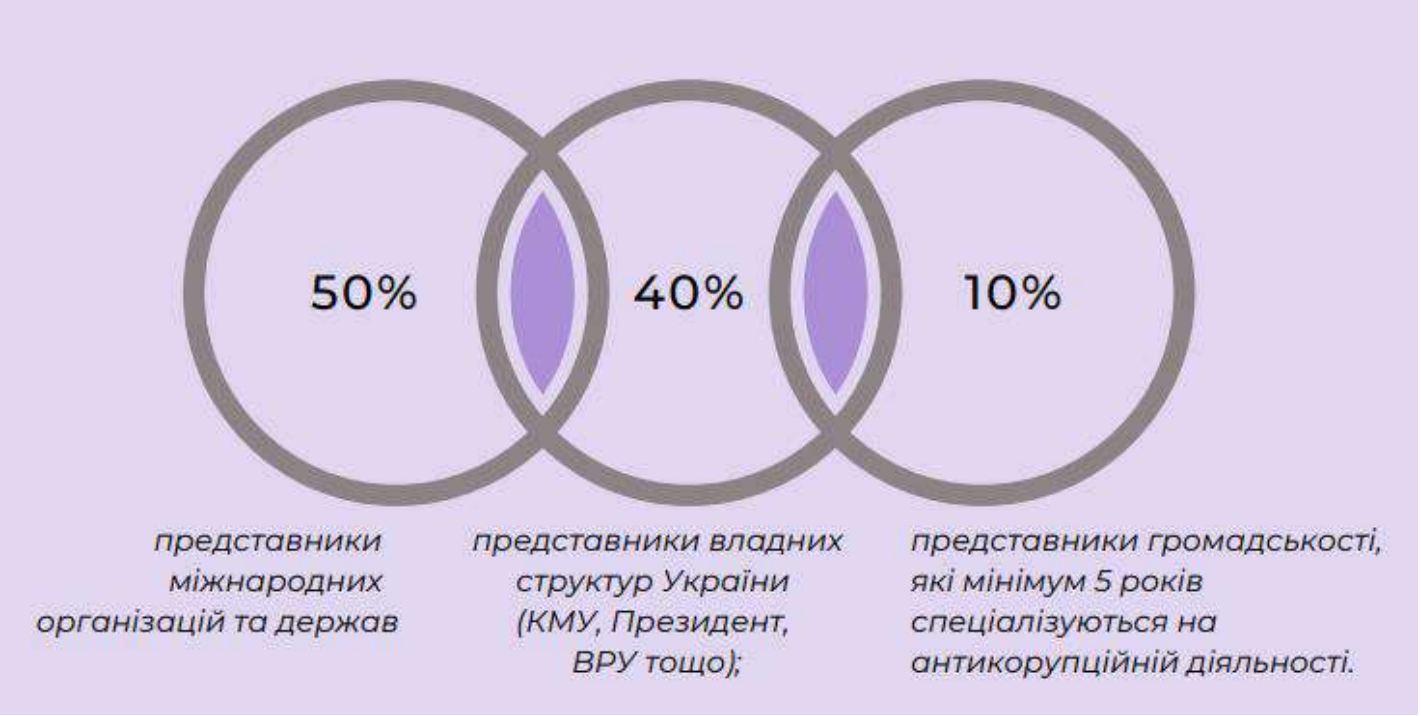
План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Рекомендації

Такий наглядовий орган має складатися з:



Рішення мають прийматись ⅔ голосів членів.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Рекомендації

До основних повноважень наглядового органу має бути віднесено:

- нагляд за діяльністю НФВУ щодо збору та розподілу коштів; обов'язкове погодження проєктів нормативних актів та актів НФВУ з наглядовою радою;
- ініціювання позапланового аудиту діяльності НФВУ із залученням міжнародних аудиторських компаній;
- висловлення недовіри керівництву НФВУ за наслідками виявлення порушень чи зловживань, що відображено та підтверджено звітом аудиторів. Це матиме наслідком автоматичну відставку та оголошення конкурсу на такі вакантні посади;
- обов'язкове погодження основних внутрішньоорганізаційних документів в частині організації роботи НФВУ (інструкції, регламенти, правила, стратегії);
- заслуховування звітів керівника не рідше, як 2 рази на рік.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. ЄДИНИЙ ПІДХІД

Проблеми

До створення НФВУ кількість ініціатив щодо відновлення буде зростати. Кошти на відновлювальні роботи будуть залучатись різними шляхами, в тому числі через процедури, які не вимагають високого ступеню прозорості та підзвітності від органів державної влади та місцевого самоврядування. За таких умов існують ризики подвійного фінансування, відмивання коштів, їх неефективного використання, завищення цін без будь-якого контролю та реальних можливостей впливу, а також вчинення корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень під час розподілу коштів.

Корупційні ризики також підвищуються у зв’язку з наступними обставинами:

необхідність швидкого відновлення, а отже й швидке освоєння коштів;

велика кількість пошкоджених об’єктів, а отже й велика кількість процесів, за якими одночасно має встигати стежити громадськість і контролювати дії влади;

необхідність невідкладно розпочинати програми відновлення, до формування НФВУ (наприклад, відновлювати опалення та електроживлення до зимового періоду 2022-2023).

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. ЄДИНИЙ ПІДХІД

Рекомендації

до початку роботи НФВУ встановити уніфікований прозорий підхід до використання публічних коштів на відновлення України на центральному та регіональному рівнях. Визначити принципи та основні процедури, які мають виконуватись суб'єктами, які залучені до процесу відновлення, у тому числі під час створення Національного фонду відновлення України.

Такий підхід має передбачати:

- **колегіальний спосіб** прийняття рішень щодо розподілу коштів, а на національному рівні - додатково створення наглядових рад за участі представників громадськості та міжнародних експертів;
- **регламент діяльності** колегіального органу має передбачати відкрите засідання із доступом представників ЗМІ та громадськості, оприлюднення порядків денних із матеріалами до кожного питання не пізніше, ніж за 5 робочих днів до засідання, обов'язкове оприлюднення рішень;
- **процедури розподілу коштів** за сферами та об'єктами, критерії, на підставі яких здійснюється такий розподіл та порядок їх застосування задля забезпечення прозорості прийняття рішень;
- **порядок оскарження рішень** такого колегіального органу у разі порушення процедури їх прийняття;
- **процедури внутрішнього контролю** за цільовим використанням коштів із визначенням їх періодичності, змісту та форм реагування на виявлені порушення;
- **періодичне звітування**, яке включає обов'язкове оприлюднення повної інформації про результати.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

3. ЗАКОНОДАВСТВО БЕЗ КОРУПЦІЇ

Фактично на сьогодні закупівлі проводяться без використання конкурентних процедур. Оскільки надано право, а не закріплено обов'язок щодо використання електронної системи закупівель (PROZORRO). За таких умов, замовники в "ручному режимі" обирають підрядників, що сприяє виникненню корупційних ризиків. Так, за даними PROZORRO, обсяг закупівель скоротився зі 136 млрд грн до 24 млрд грн. З початку війни напряму без тендерних процедур було укладено 228 тисяч контрактів. Економія коштів держави внаслідок проведення закупівель без конкурентних процедур скоротилась у 42.2 разів.

Рекомендації

1. Встановити політики укладання контрактів для відновлення країни, з визначеними додатковими нецiновими критеріями для ефективного прийняття рішень стосовно укладання контрактів. Такими нецiновими критеріями можуть бути:

- необхідний для виконання контракту строк (тобто, на скільки оперативно зможе виконавець виконати контракт, яку кількість товарів/послуг за найменш короткий строк зможе відвантажити/надати);
- строк гарантійного обслуговування;
- розмір експлуатаційних витрат;
- використання передових та «зелених» технологій під час будівництва; створення нових робочих місць

2. Запровадити Єдиний реєстр недобросовісних контрагентів, що надасть змогу без їх детальної перевірки замовниками уникнути укладення контракту з тими, хто виконує їх на неналежному рівні
3. Застосовувати відповідальність до підрядників, які не виконують контракти два і більше разів.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

4. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ НАЗК

Проблеми та ризики

У НАЗК відсутній результативний та дієвий механізм реалізації своїх повноважень, у разі виявлення корупційних ризиків у нормативно-правових актах, не передбачено механізм обов'язкового виконання рішення. За таких умов законодавча основа відновлення України може бути побудована із корупційними ризиками, а інструменти впливу будуть відсутні.

Рекомендації

1. Рекомендовано внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції» та надати повноваження НАЗК приймати рішення про необхідність усунення корупційних ризиків у нормативно-правових актах. Механізм прийняття рішення може бути визначено наступний: 1. Підстави для проведення антикорупційної експертизи:

2. звернення фізичних та/або юридичних осіб, їх об'єднань, а також консультативно-дорадчих органів, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування;

3. звернення Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції; власна ініціатива Національного агентства з питань запобігання корупції.

2. Рішення щодо усунення корупційних ризиків підлягає виконанню у строк не більше трьох місяців

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

5. ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОСТІ

Проблеми та ризики

Проблеми, які існували в сфері громадського контролю та залучення громадськості, критично загострюються через воєнний стан та потребу у швидкому прийнятті рішень. Разом з тим швидке та непрозоре прийняття рішень сприяє корупції, адже дозволяє оперувати коштами та власністю громади виходячи не із суспільних інтересів, а злочинних зв'язків. Так, без якісного залучення громадськості при формуванні містобудівної документації існує ризик вчинення корупційних правопорушень у сфері будівництва та посилення впливу лоббі забудовників на владу. Аналогічна ситуація із розпорядженням публічними коштами та залученням кредитів - без широкої участі громадськості в процесах кошти можуть спрямовуватись під впливом корупції. Разом з тим, необхідно забезпечити баланс між можливість достатньо швидкого прийняття рішень з одночасним широким залученням громадськості. Також необхідно максимально широко використовувати електронні інструменти демократії задля врахування інтересів членів територіальної громади, які були вимушені тимчасово покинути її через війну.

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

План відновлення України

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

5. ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОСТІ

Рекомендації

1. Передбачити обов’язкове залучення громадськості при прийнятті рішень Національним фондом відновлення України, із обов’язковим громадським обговоренням стратегічних рішень та залученням представників громадськості до наглядового органу на конкурсних засадах.
2. Затвердити новий Порядок проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні, задля унеможливлення формального проведення громадських слухань без реального врахування громадських інтересів.
3. Передбачити обов’язкове громадське обговорення розподілу коштів громади, включаючи рішення про нові цільові програми, бюджет громади, в тому числі щодо залучення кредитів під державні гарантії. Затвердити відповідний Порядок

Джерело: https://izi.institute/pershochergovi-kroky-shhodo-minimizacziyi-korupczijnyh-ryzykiv-pid-chas-vidnovlennya-ukrayiny/

Co-funded by the European Union

ANTICOR

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Антикорупційна політика в міжнародному бізнесі

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р.

Лектор проєкту EU AntiCor

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Андрій ОЛІЙНИК,

к.е.н.,

доцент кафедри міжнародного менеджменту Державного торговельно-економічного університету

Корупція та міжнародні потоки капіталу
Антикорупційна політика в міжнародному бізнесі

Порядок денний

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Поняття, причини, наслідки корупції в міжнародному бізнесі

2. Аналіз корупції в бізнесі: міжнародний вимір та практика ЄС

3. Інструменти протидії корупції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Поняття, причини, наслідки корупції в міжнародному бізнесі

Ознаки корпуції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- особа чи фірма веде певну форму незаконної діяльності
- особа чи фірма зловживають владою чи повноваженнями, порушуючи існуючі правила та норми, або діють за межі закону
- особа або фірма використовує владу для отримання особистих вигод (фінансових чи інших) замість того, щоб приносити користь суспільству чи акціонерам

Підходи до класифікації корупції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

№	Підхід	
1.	За розміром	1. Дрібна (державні чиновники вимагають невеликі виплати, щоб вчасно виконати свою роботу) 2. Велика корупція (державні чиновники чи політики надають компанії вигоду лише за умови, що компанія дає хабар)
2.	За масштабом розповсюдження	1. Повсюдна (представник компанії стикається з проханням про хабар щоразу, коли йому доводиться мати справу з державними чиновниками) 2. Свавільна (представник компанії стикається з невизначеністю щодо існування та типу хабаря під час взаємодії з державними чиновниками)
3.	За ступенем організованості	1. Організована (існує координація між державними чиновниками, які вимагають хабар, і після того, як представник компанії заплатив хабар, у нього не вимагатимуть додаткових платежів) 2. Неорганізована (відсутня координація по виплаті хабаря: державний чиновник не перешкоджає іншому вимагати додаткового хабаря за ту саму послугу)
4.	За напрямом впливу на застосування правил та законів	1. Виплата хабаря здійснюється для забезпечення того, щоб чинне регулювання застосовувалося інакше, ніж за правилами та відповідно до закону («обійти правила») 2. Виплата хабаря здійснюється для зміни існуючих правил чи законів.
5.	За напрямом впливу на органи влади	1. Корупція з крадіжкою (державний чиновник зберігає собі як хабар, так і офіційний платіж до органів влади, тобто збори за дозвіл, податки) 2. Корупція без крадіжки (державний чиновник зберігає лише хабар, а офіційний платіж надходить до відповідних органів влади)

Причини корпуції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОПИТ. Попит від державних службовців (збагачення, отримання посади, доповнення до низької зарплати)

ПРОПОЗИЦІЯ. Стимул керівників компаній надавати хабар задля отримання вигод (присудження контракту без тендеру, відсутність зобов'язання дотримуватися правил, можливість для менеджера просунутись у кар'єрі)

Наслідки корпуції в міжнародному бізнесі, з точки зору суспільства

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- Країни менш розвинені
- Нижчий рівень інвестицій
- Нижчий рівень експорту
- Зростання проблемних банківських кредитів

Наслідки корпуції в міжнародному бізнесі, з точки зору бізнесу

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Негативні наслідки або «Пісок у колесах торгівлі та бізнесу», коли державний чиновник вимагає хабар

- Додатковий податок з компаній
- Зменшення інвестицій компанії
- Змушує компанії інвестувати з використанням обмежених методів інвестування, таких як методи без участі в капіталі та спільні підприємства
- Збільшення витрат для управління відносинами з корумпованими чиновниками
- Компанії в більш корумпованому середовищі менш схильні бути наполегливими з урядом і співпрацювати з ним
- Збільшення невизначеності діяльності в країні,
- Зниження рівня зростання фірм

Наслідки корпуції в міжнародному бізнесі, з точки зору бізнесу

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Позитивні наслідки» або «Мастило у колесах бізнесу та торгівлі», коли саме менеджер пропонує дати хабар, щоб отримати щось, що допомагає компанії

- Зниження трансакційних витрат і прискорення процедур
- Гарантування своєчасного виконання бюрократичних процедур
- Виплата хабарів створює конкуренцію та доцільність у видачі дозволів
- Політичні зв’язки можуть бути дуже корисними для успіху фірми, особливо в корумпованих середовищах

Підхід не враховує етичні, моральні та юридичні міркування

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Аналіз корупції в бізнесі: міжнародний вимір та практика ЄС

Вимірювання корупції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- люди, залучені в корупційні стосунки, навряд чи визнають це
- показники корупції, як правило, відображають лише одну сторону історії, виплату хабара, а не обидві сторони, виплату та отримання хабара
- не завжди зрозуміло, що таке хабар і як його відокремити від того, що можна вважати звичайними діловими витратами, подарунками або культурно прийнятними послугами

Рейтинги вимірювання корупції в світі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Індексі сприйняття корупції CPI Transparency International (оцінка індикатору усвідомленого рівня корупції на рівні країни, які об’єднують інформацію з кількох опитувань в єдиний показник для країни) показник коливається від 0 (висока корупція) до 100 (низька)

Індикатор контролю корупції CCI World Bank фіксує уявлення про те, якою мірою державна влада використовується для приватної вигоди, включаючи як дрібні, так і великі форми корупції, а також «захоплення» держави елітами та приватними інтересами. корупції.

Рейтинги вимірювання корупції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Огляд підприємств Світового банку The World Bank Enterprise Survey
https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploretopics/corruption

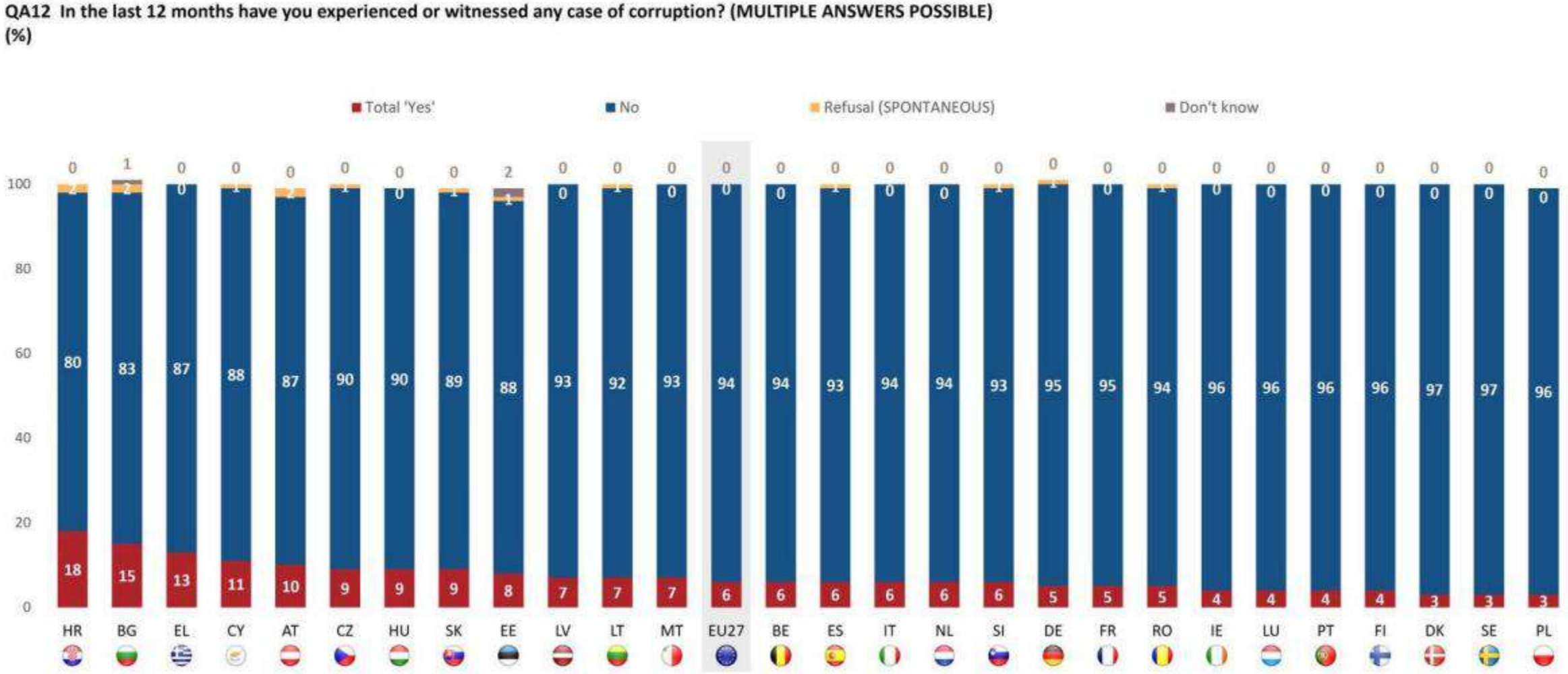
Глобальний барометр корупції Transparency International
Transparency International's Global Corruption Barometer
https://www.transparency.org/en/gcb

Індекс платників хабарів за 2011 рік Bribe Payers Index 2011
Transparency International
https://www.transparency.org/en/publications/bribe-payers-index-2011

Глобальний барометр корупції в ЄС, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

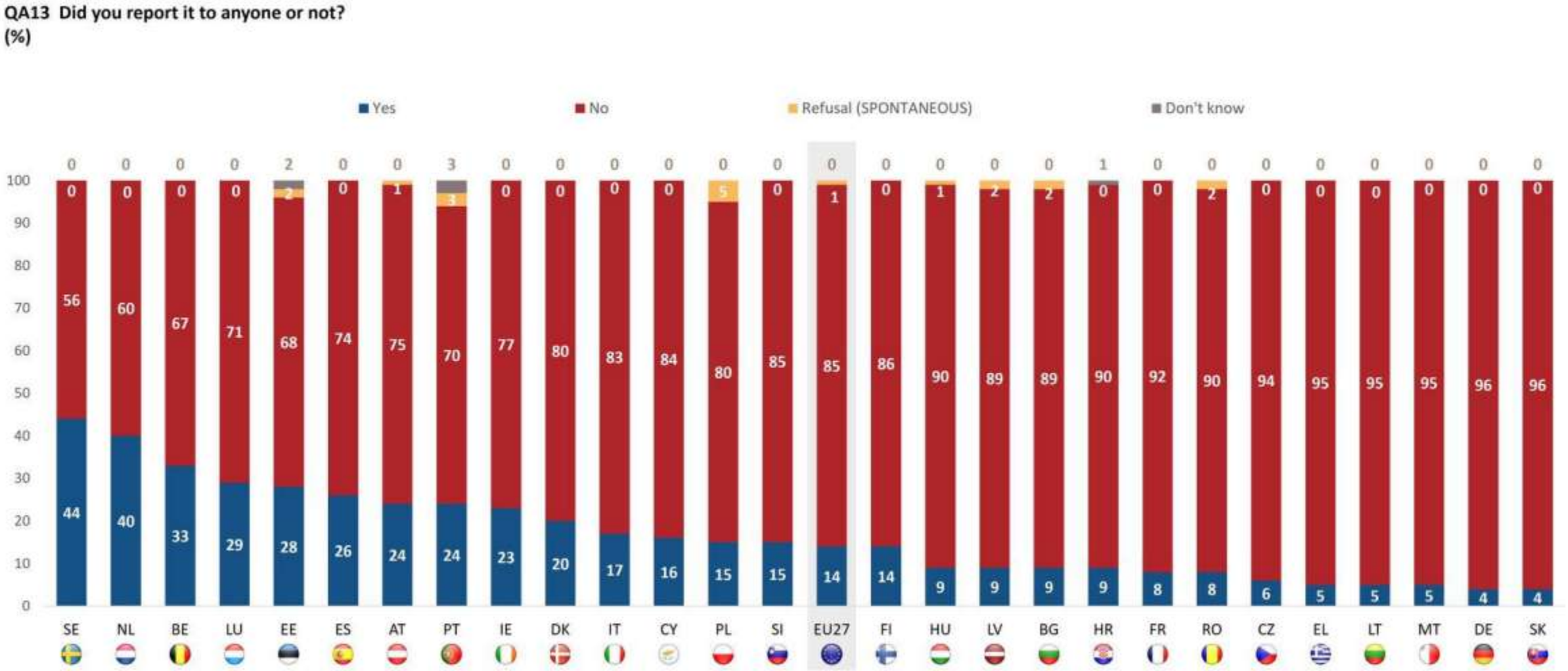


Джерело: https://www.transparency.org/en/gcb/eu/european-union-2021

Глобальний барометр корупції в ЄС, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

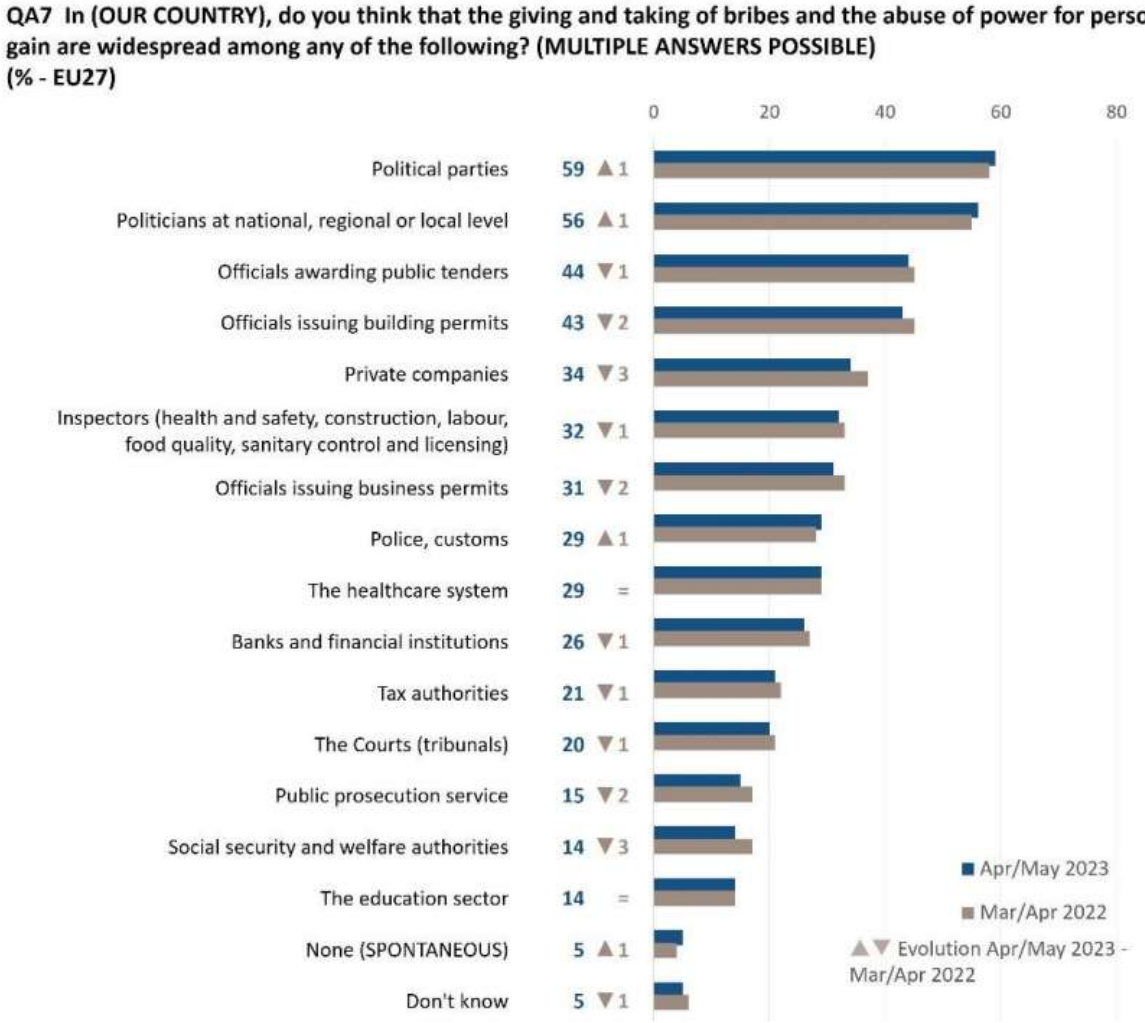


Джерело: https://www.transparency.org/en/gcb/eu/european-union-2021

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Інститути



Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Інститути

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

	EU27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE
Political parties	59	58	43	55	43	54	52	51	67	65	71	57	63	68	43	56	45	59	79	55	52	41	68	44	64	50	23	40
Politicians at national, regional or local level	56	57	46	54	36	54	51	49	68	72	63	61	55	54	34	57	37	62	71	60	55	35	66	44	60	54	32	49
Officials awarding public tenders	44	41	48	62	23	39	37	32	63	41	47	56	57	55	41	52	35	49	73	54	38	33	49	33	50	47	25	37
Officials issuing building permits	43	39	43	42	29	42	39	37	63	46	40	53	57	59	40	52	44	35	78	61	37	28	48	36	50	42	22	37
Private companies	34	33	16	29	46	40	25	29	25	41	43	27	28	32	23	25	40	26	39	50	30	16	45	18	37	28	25	54
Inspectors (health and safety, construction, labour, food quality, sanitary control and licensing)	32	34	39	30	19	33	24	19	64	25	27	46	42	45	28	50	15	27	48	41	27	25	43	30	41	36	8	25
Officials issuing business permits	31	31	40	18	11	32	29	26	59	37	24	45	42	55	28	34	19	29	65	43	28	13	41	30	36	29	12	28
Police, customs	29	37	59	30	10	13	19	29	54	34	40	50	27	55	41	41	15	29	55	39	15	27	39	42	32	45	6	13
The healthcare system	29	11	45	36	10	19	18	17	88	17	17	45	41	61	33	69	13	43	40	19	28	40	33	53	48	59	3	8
Banks and financial institutions	26	24	12	9	28	23	16	34	25	39	34	22	28	38	10	14	28	16	36	38	20	9	53	18	30	20	5	26
Tax authorities	21	23	37	15	8	11	11	12	61	24	23	42	27	44	22	17	13	22	41	23	14	13	38	29	26	28	2	5
The Courts (tribunals)	20	18	39	28	5	7	11	15	39	26	19	53	23	40	22	41	7	23	51	11	13	20	39	27	39	46	3	8
Public prosecution service	15	15	26	18	4	6	8	10	33	17	14	29	19	36	15	30	7	22	49	16	11	15	29	20	26	31	2	8
Social security and welfare authorities	14	13	21	8	11	8	13	11	45	14	10	25	20	31	11	23	11	12	28	16	15	10	34	19	21	25	3	11
The education sector	14	6	19	18	6	9	10	9	19	12	9	22	26	27	13	15	8	13	22	8	20	11	30	25	19	30	3	14
None (SPONTANEOUS)	5	6	1	3	21	7	6	9	0	1	3	1	2	4	2	3	10	3	1	7	8	3	2	3	4	1	30	20
Don't know	5	5	9	6	3	5	12	14	1	3	6	3	5	7	13	6	8	3	5	1	9	8	5	6	4	5	11	1

1st MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM

2nd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM

3rd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM

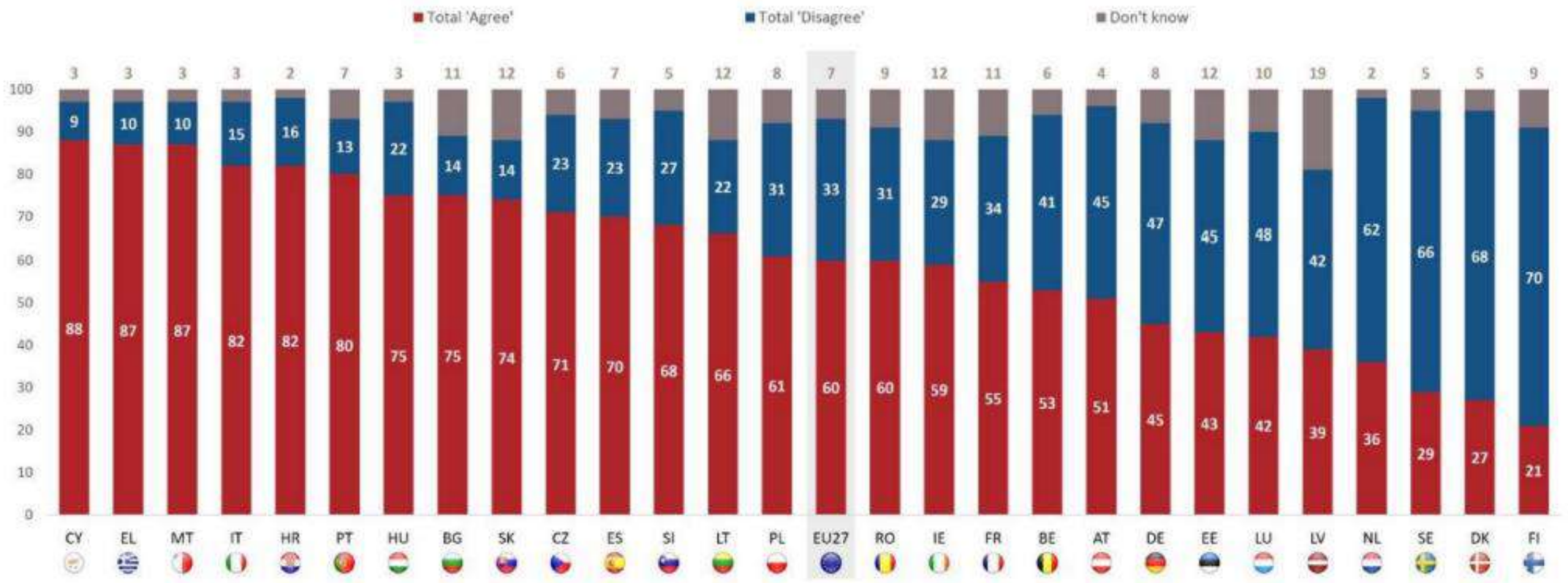
Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Корупція у бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

QA15.3 Please tell whether you agree or disagree with each of the following?
(% - Corruption is part of the business culture in (OUR COUNTRY))



Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Корупція у бізнесі

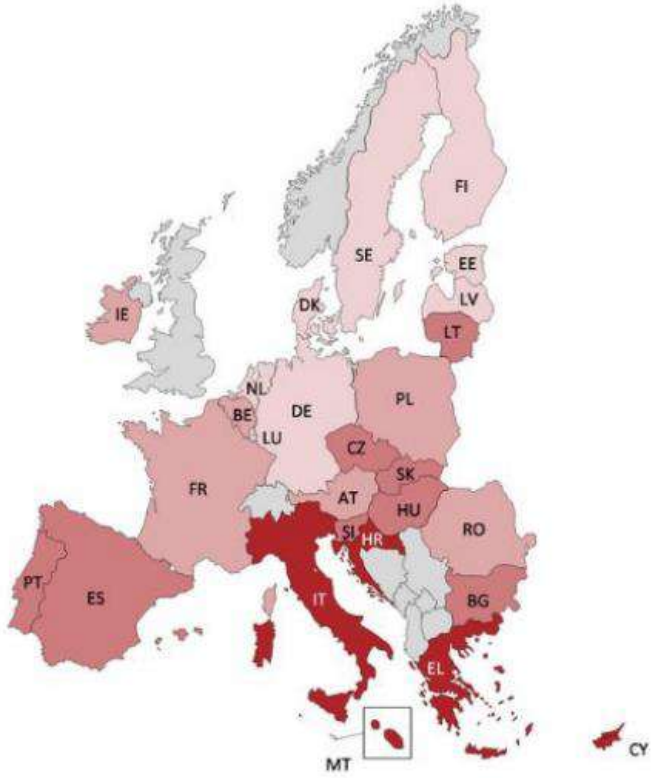
Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

QA15.3 Please tell whether you agree or disagree with each of the following?
Corruption is part of the business culture in (OUR COUNTRY)
(% - Total 'Agree')

CY	88
EL	87
MT	87
IT	82
HR	82
PT	80
HU	75
BG	75
SK	74
CZ	71
ES	70
SI	68
LT	66
PL	61
EU27	60
RO	60
IE	59
FR	55
BE	53
AT	51
DE	45
EE	43
LU	42
LV	39
NL	36
SE	29
DK	27
FI	21

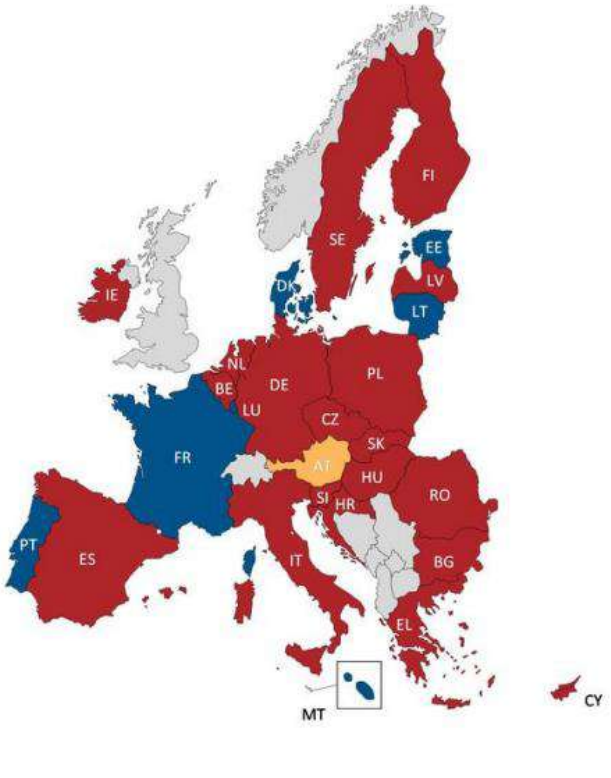
Map Legend: 81-100, 62-80, 51-61, 0-50



QA15.3 Please tell whether you agree or disagree with each of the following?
Corruption is part of the business culture in (OUR COUNTRY)
(% - Total 'Agree')

MT	87	▲15
DK	27	▲8
EE	43	▲7
LT	66	▲6
PT	80	▲4
LU	42	▲3
FR	55	▲2
AT	51	=
SI	68	▼-1
IT	82	▼-1
PL	61	▼-1
EU27	60	▼-1
IE	59	▼-1
DE	45	▼-1
SE	29	▼-1
FI	21	▼-1
SK	74	▼-2
EL	87	▼-3
HU	75	▼-3
CZ	71	▼-3
CY	88	▼-4
ES	70	▼-4
RO	60	▼-4
NL	36	▼-4
HR	82	▼-5
BE	53	▼-6
BG	75	▼-6
LV	39	▼-11

Map Legend: Positive, Stable, Negative



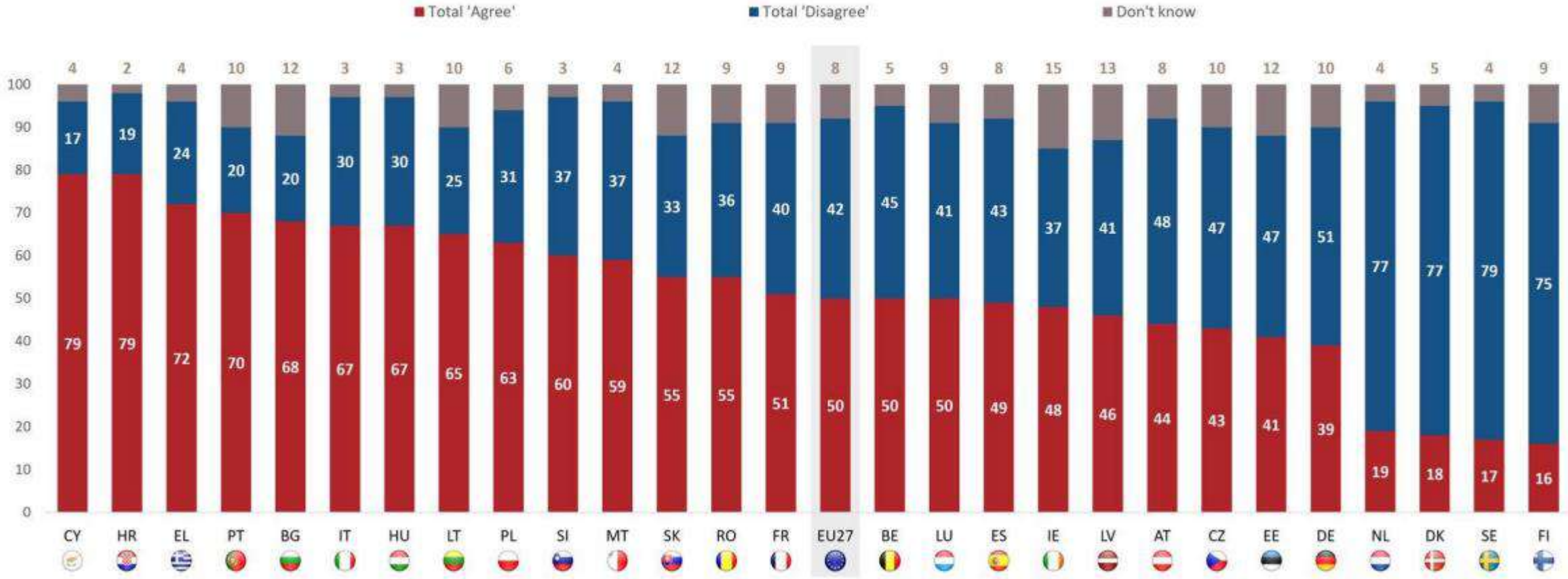
Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Корупція у бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

QA15.11 Please tell whether you agree or disagree with each of the following?
(% - In (OUR COUNTRY) the only way to succeed in business is to have political connections)



Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: тісні зв'язки бізнесу і політики, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Вважають, що уряди не враховують їх точку зору

Вважають, що хабарі або зв’язки широко використовуються бізнесом для гарантування контрактів

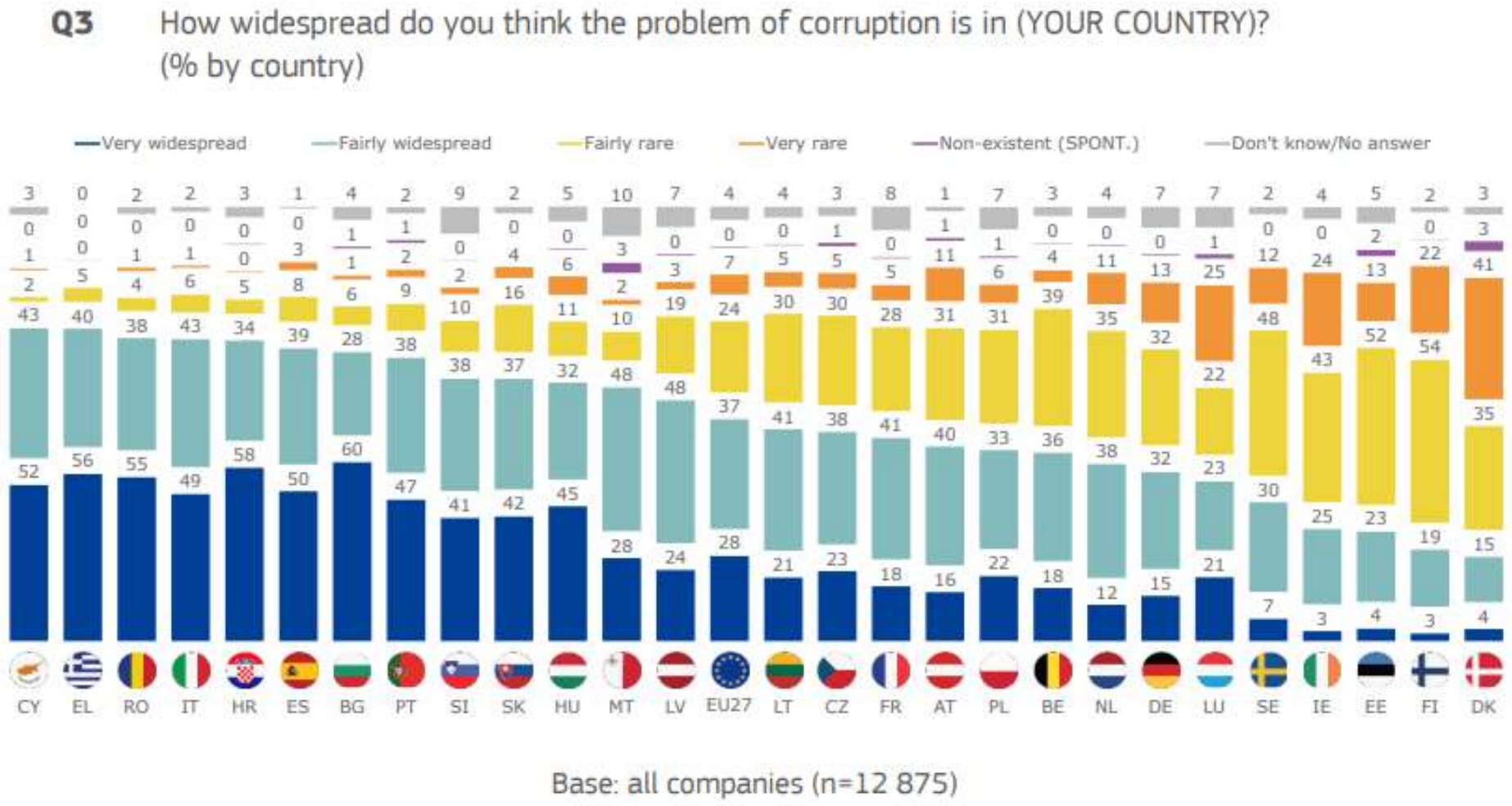
Вважають, що уряд керується приватними (бізнесовими) інтересами

Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Опитування бізнесу, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



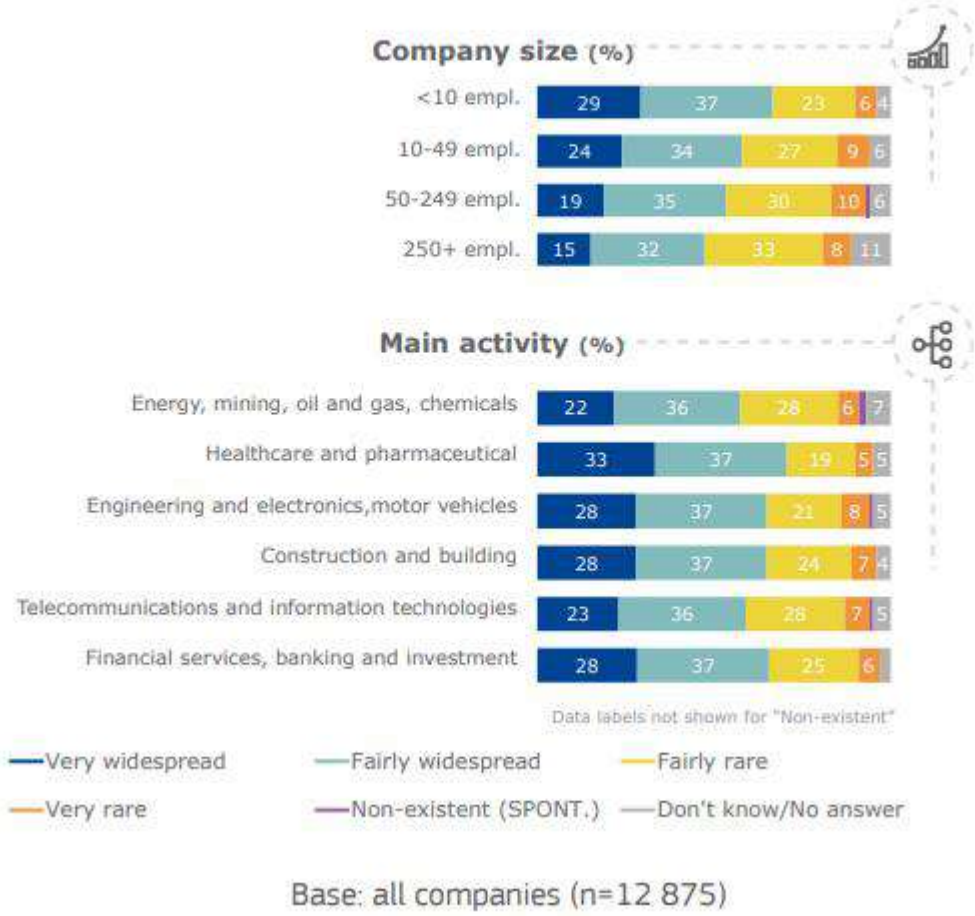
Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Опитування бізнесу, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Q3 How widespread do you think the problem of corruption is in (YOUR COUNTRY)? (% by business characteristics)



Base: all companies (n=12 875)

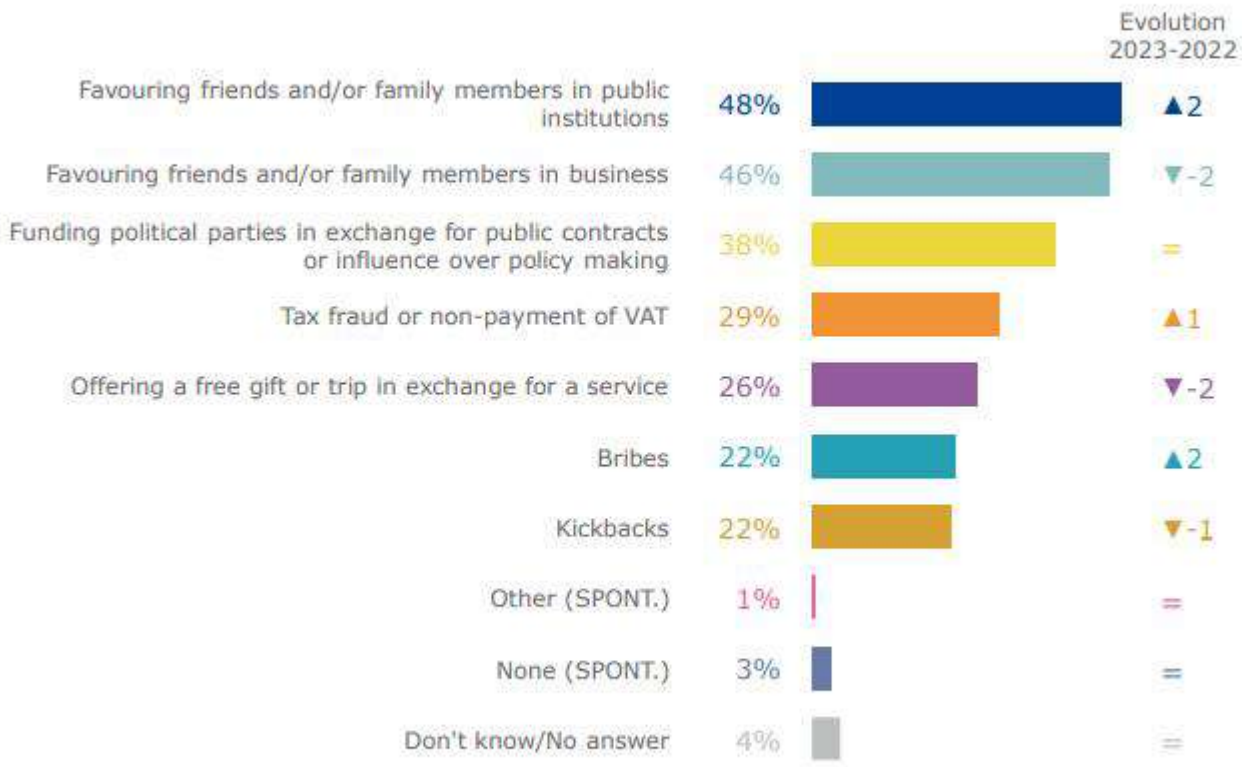
Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Опитування бізнесу, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Q6 Which of the following practices do you consider to be the most widespread in (YOUR COUNTRY)? (Maximum three answers allowed) (% EU27)



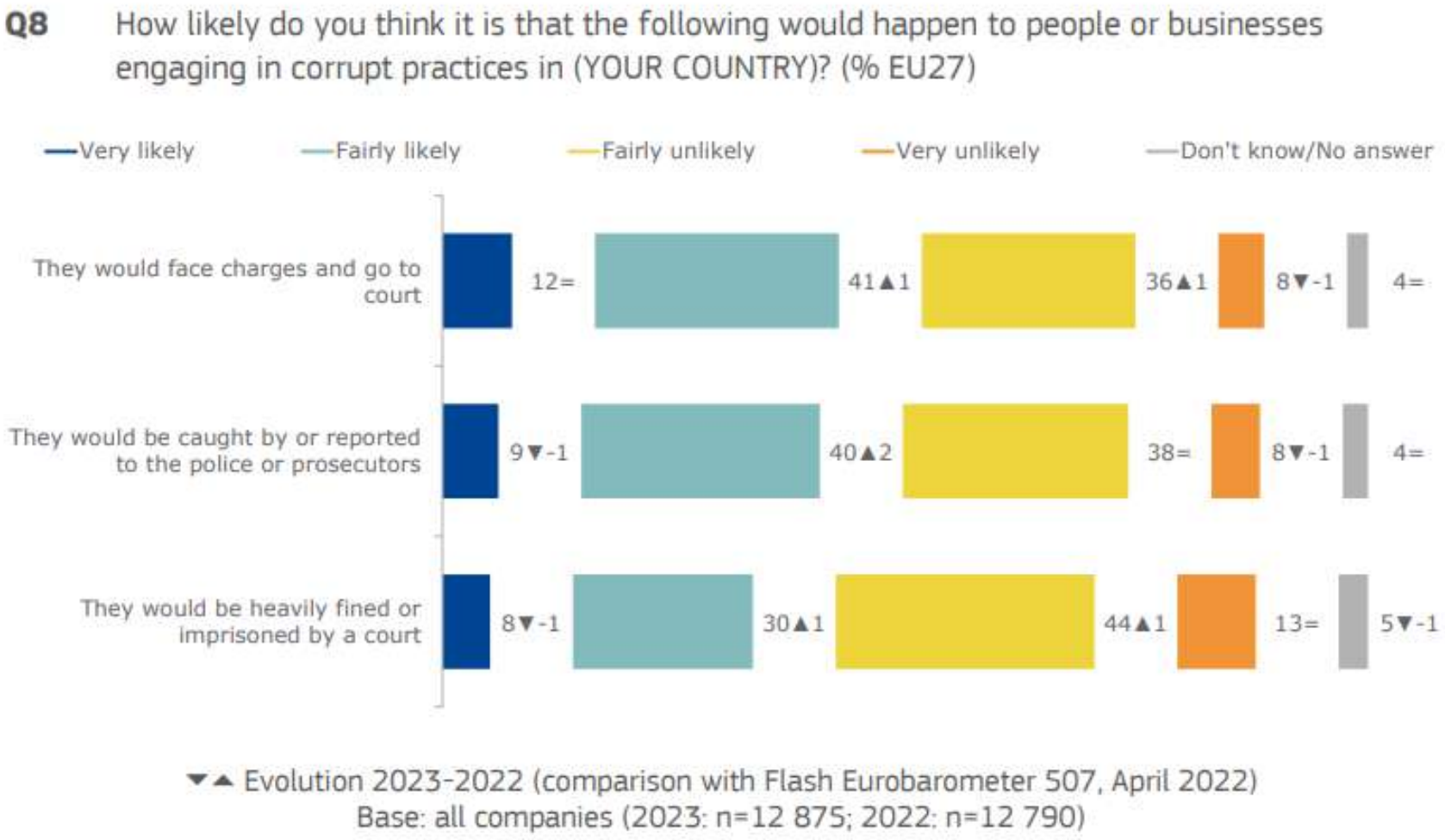
Base: all companies (n=12 875)

Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Опитування бізнесу, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

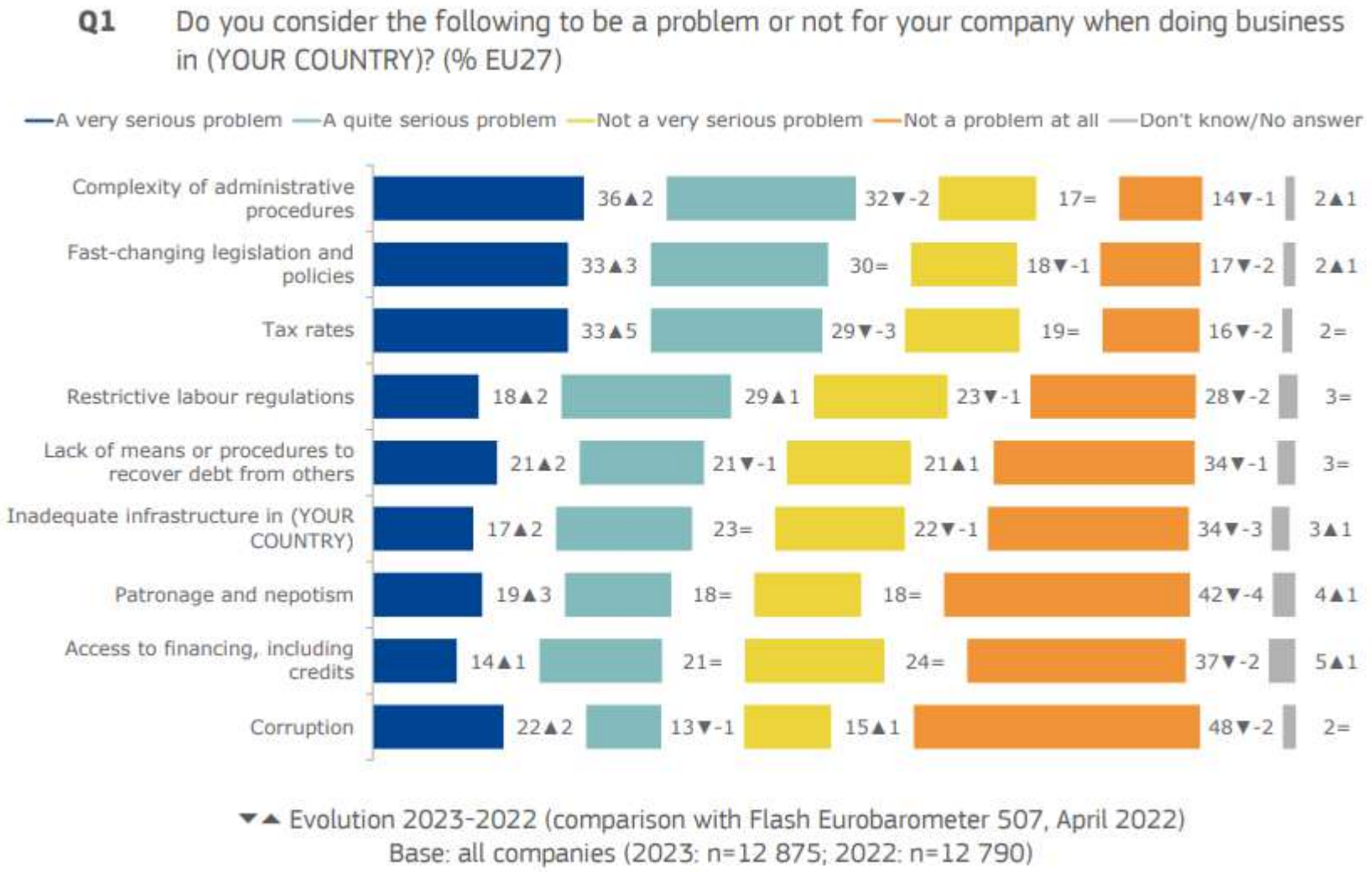


Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Глобальний барометр корупції в ЄС 2023: Опитування бізнесу, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Джерело: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

Огляд підприємств Світового банку, 2023

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Країна	Франція	Литва	Іспанія	Польща	Болгарія	Україна
Поширеність хабарництва (% компаній, які мали принаймні один запит на хабар)	2	0	4	3	10	37
Рівень хабарництва (% публічних транзакцій, де вимагався подарунок або неофіційний платіж)	2	0	3	2	7	34
% компаній, від яких очікували подарунків під час зустрічі з податківцями	3	0	9	3	9	36
% компаній, від яких очікували подарунків, щоб отримати ліцензію на діяльність	0	0	0	1	14	41
% компаній, від яких очікували подарунків, щоб отримати імпортну ліцензію	0	0	0	0	23	26
% компаній, від яких очікували подарунків, щоб отримати дозвіл на будівництво	0	1	0	0	9	56
% компаній, від яких очікували подарунків, щоб отримати електричне підключення	0	0	6	4	0	46
% компаній, від яких очікували подарунків, щоб отримати підключення до води	0	0	1	1	4	50
% компаній, від яких очікували подарунки державні службовці, "щоб зробити справу"	12	6	1	10	13	24
% компаній, які вважають корупцію основною перешкодою ведення бізнесу	16	8	21	23	27	56
% компаній, які вважають судову систему основною перешкодою ведення бізнесу	7	4	11	20	14	32

Джерело: https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploretopics/corruption

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Індекс платників хабарів 2011

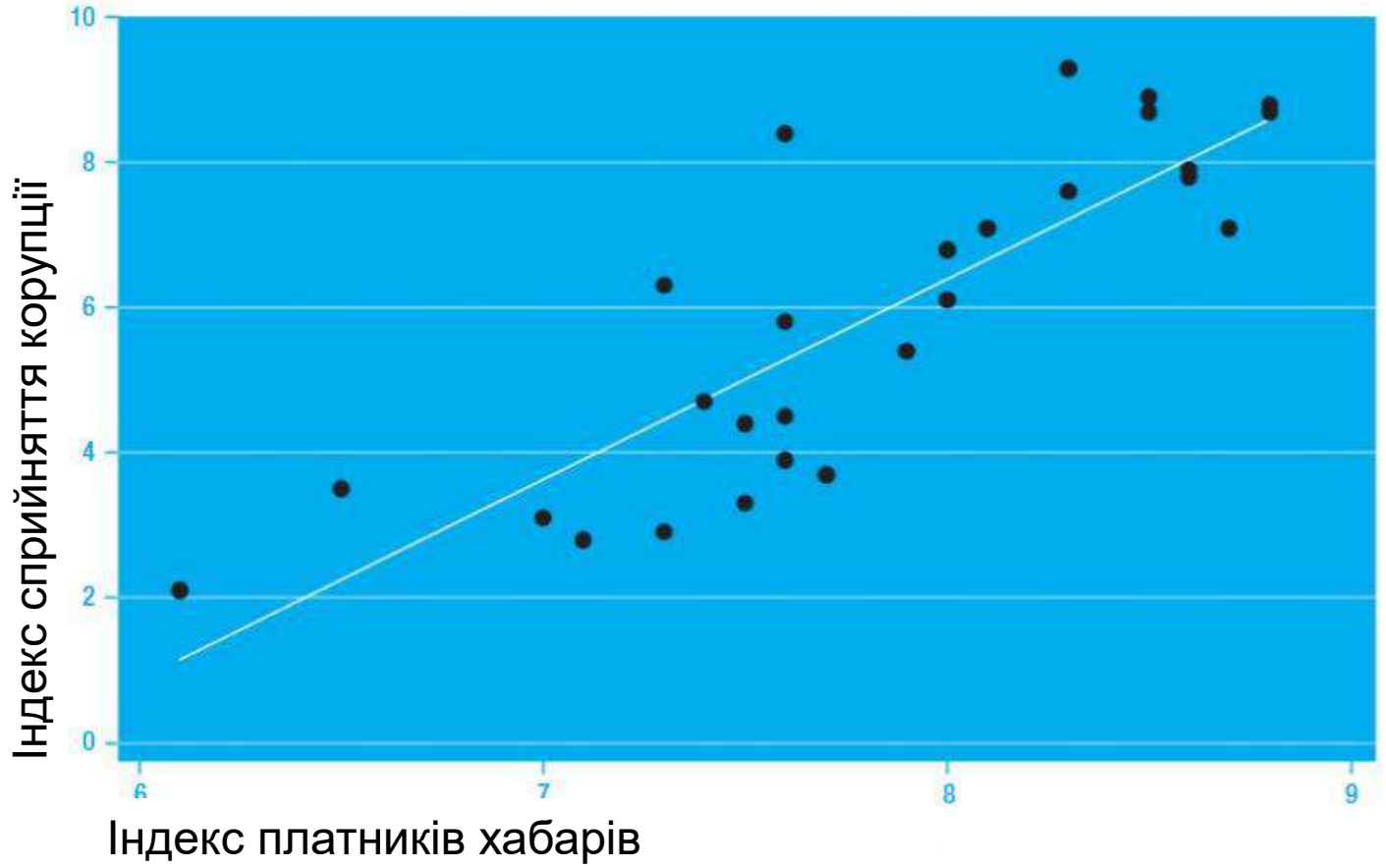
Місце	Країна	Кількість балів	Місце	Країна	Кількість балів
1	Нідерланди	8,8	**15**	Італія	7,6
1	Швейцарія	8,8	**15**	Малайзія	7,6
3	Бельгія	8,7	**15**	Південна Африка	7,6
4	Німеччина	8,6	**19**	Тайвань	7,5
4	Японія	8,6	**19**	Індія	7,5
6	Австралія	8,5	**19**	Туреччина	7,5
6	Канада	8,5	**22**	Саудівська Аравія	7,4
8	Сінгапур	8,3	**23**	Аргентина	7,3
8	Сполучене Королівство	8,3	**23**	ОАЕ	7,3
10	США	8,1	**25**	Індонезія	7,1
11	Франція	8	**26**	Мексика	7
13	Південна Корея	7,9	**27**	Китай	6,5
14	Бразилія	7,7	**28**	Росія	6,1
15	Гонконг	7,6			

Джерело: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/bribe_payers_index_2011

Сприйняття корупції в державному секторі вдома та корпоративного хабарництва за кордоном

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

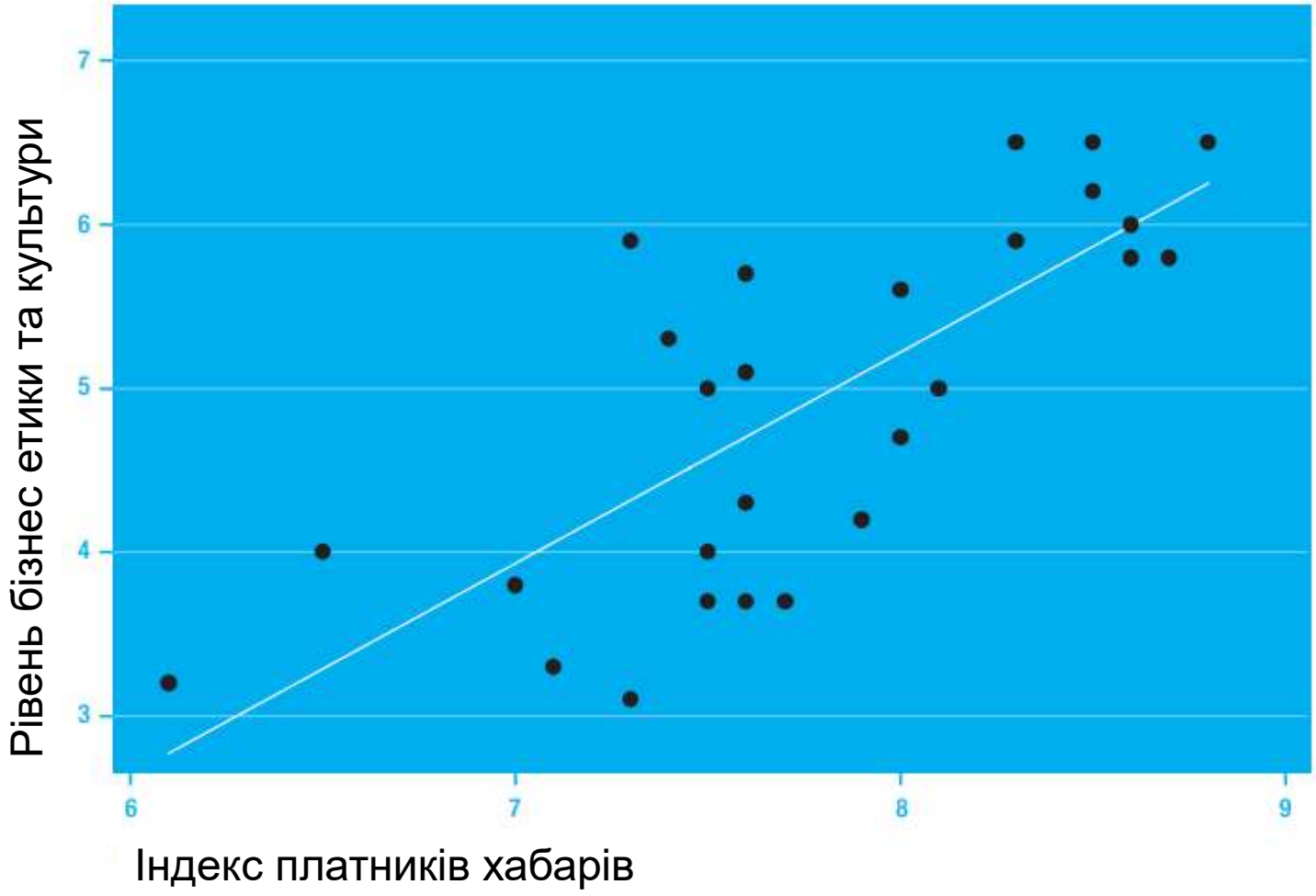


Джерело: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/bribe_payers_index_2011

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Ділова етика та іноземне хабарництво



Джерело: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/bribe_payers_index_2011

Сприйняття іноземного хабарництва за секторами

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

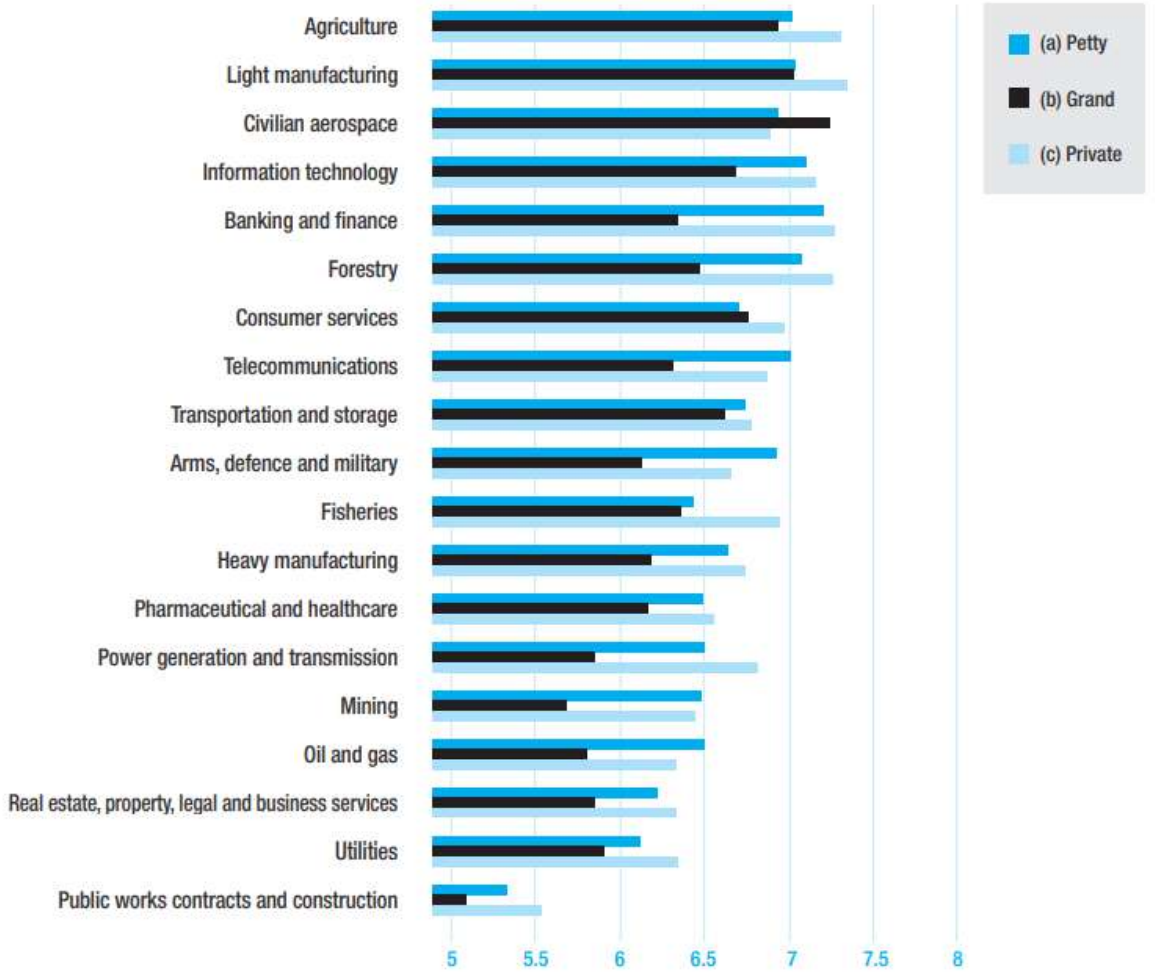
RANK	SECTOR	SCORE	NUMBER OF OBSERVATIONS	STANDARD DEVIATION	90% CONFIDENCE INTERVAL	
					LOWER BOUND	UPPER BOUND
1	Agriculture	7.1	270	2.6	6.8	7.4
1	Light manufacturing	7.1	652	2.4	7.0	7.3
3	Civilian aerospace	7.0	89	2.7	6.6	7.5
3	Information technology	7.0	677	2.5	6.8	7.1
5	Banking and finance	6.9	1409	2.7	6.8	7.0
5	Forestry	6.9	91	2.4	6.5	7.3
7	Consumer services	6.8	860	2.5	6.7	6.9
8	Telecommunications	6.7	529	2.6	6.5	6.9
8	Transportation and storage	6.7	717	2.6	6.5	6.9
10	Arms, defence and military	6.6	102	2.9	6.1	7.1
10	Fisheries	6.6	82	3.0	6.0	7.1
12	Heavy manufacturing	6.5	647	2.6	6.4	6.7
13	Pharmaceutical and healthcare	6.4	391	2.7	6.2	6.6
13	Power generation and transmission	6.4	303	2.8	6.1	6.6
15	Mining	6.3	154	2.7	5.9	6.6
16	Oil and gas	6.2	328	2.8	6.0	6.5
17	Real estate, property, legal and business services	6.1	674	2.8	5.9	6.3
17	Utilities	6.1	400	2.9	5.9	6.3
19	Public works contracts and construction	5.3	576	2.7	5.1	5.5
	Average	6.6				

Джерело: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/bribe_payers_index_2011

Форми хабарництва по секторах

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Джерело: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/bribe_payers_index_2011

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

3. Інструменти протидії корупції в міжнародному бізнесі

Принципи впровадження заходів контролю за корупцією в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут важливіший, ніж історичні та культурні традиції

Північна та Південна Корея

Китай, Тайвань, Гонконг і Сінгапур

Чилі, Уругвай та Аргентина

Наявність чи відсутність корупції не є сталим. Рівень корупції змінюється з часом.

Підходи до класифікації заходів контролю за корупцією в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Засоби контролю, спрямовані на зменшення попиту на хабарі з боку державних службовців та засоби контролю, які намагаються зменшити пропозицію хабарів з боку керівників

2. Хто прагне контролювати корупцію: уряд чи компанія

3. Зменшення можливостей для участі в корупції або зменшення стимулів до участі в корупції.

Контроль корупції міжнародних компаній на рівні урядів

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Закони про протидію хабарництву:

- Закон про корупцію за кордоном США 1977 (FCPA) з правками 1998
- Конвенція Організації економічного співробітництва та розвитку з боротьби з хабарництвом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій 1997
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Рада Європи 1999
- **Конвенція ООН проти корупції 2003**
- Міжамериканська конвенція Організації американських держав проти корупції 1996 року
- Протокол економічного співтовариства західноафриканських держав про боротьбу з корупцією 2001
- Протокол спільноти розвитку Південної Африки проти корупції 2001
- Конвенція Африканського Союзу про запобігання та боротьбу з корупцією 2003

Антикорупційна інфраструктура ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Антикорупційна інфраструктура ЄС включає кілька компонентів, зокрема:

- **Конвенції, стандарти та рекомендації**
- **Інституційна основа**

Європейське управління по боротьбі з шахрайством (1999) (OLAF). З 2010 по 2021 рік OLAF рекомендував стягнути до бюджету ЄС понад 8 мільярдів євро та видав 3200 рекомендацій щодо судових, фінансових, дисциплінарних та адміністративних заходів з боку національних органів влади та органів ЄС

Європейська прокуратура (EPPO) є першим наднаціональним органом прокуратури ЄС, уповноваженим розслідувати та переслідувати кримінальні дії проти фінансових інтересів ЄС. Це включає шахрайство з ПДВ і пов'язані з ним злочини

Європол, Євроюст і Європейська мережа контактних пунктів проти корупції (EACN) сприяють обміну інформацією та оперативному співробітництву між національними органами

- **Механізми моніторингу**

Антикорупційна інфраструктура ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

- **Механізми моніторингу**

Антикорупційний звіт ЄС раз на два роки (2014). Звіт базувався на існуючих міжнародних механізмах оцінки, опитуваннях Євробарометра та інформації експертів і громадянського суспільства. Незважаючи на те, що він включав рекомендації для окремих країн, не існувало формальної процедури оцінки їх виконання.

У 2017 році Комісія відмовилася від звіту та зосередилася на боротьбі з корупцією в рамках Європейського семестру економічного управління. Сучасний підхід ЄС до корупції наголошує на верховенстві права, що призводить до обмежених і роз'єднаних механізмів оцінки, які оцінюють вибрані аспекти відповідних дій або окремих держав-членів. Ці механізми включають Механізм співпраці та перевірки (CVM) і Таблицю показників правосуддя ЄС. Ці механізми входять до щорічного звіту про верховенство права, який критикували за те, що він є механізмом звітування «після події», який не надає всебічної картини системних проблем корупції в ЄС. Нещодавня зосередженість ЄС на зміцненні верховенства права може не підійти для вирішення складних і багатогранних проблем корупції в ЄС. Європейський семестр економічного управління дав лише рекомендації щодо корупції для окремих держав-членів.

Ініціативи ЄС в рамках протидії корупції в міжнародному бізнесі

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Європейське управління по боротьбі з шахрайством (OLAF) https://anti-fraud.ec.europa.eu/investigations/investigations-related-eu-expenditure_en

Центр знань і ресурсів ЄС про боротьбу з шахрайством. Запобігання та виявлення шахрайства у фондах ЄС https://antifraud-knowledge-centre.ec.europa.eu/index_en?prefLang=fi

Євробарометр. Бізнес і корупція. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968

34-й щорічний звіт про захист фінансових інтересів Європейського Союзу та боротьбу з шахрайством – 2022 https://anti-fraud.ec.europa.eu/document/download/a9fd249f-b8a1-4fcb-8c60-a62526fcab52_en?filename=pif-report-2022-325-tfeu_en.pdf

Інструменти контролю корупції на рівні міжнародних компаній

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. **Саморегулювання, тобто визначення поведінки, яка є неприйнятною, запровадивши кодекси поведінки** (приклади в Transparency International, Принципах Організації економічного співробітництва та розвитку для багатонаціональних підприємств або Глобальному договорі Організації Об'єднаних Націй, Міжнародна торгова палата, Кодекс соціальної відповідальності (ISO 26000)

Антикорупційний інструментарій для бізнесу
https://www.transparency.org/en/toolkits/business

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Посібник із боротьби з корупцією (Anti-Corruption Guideline)

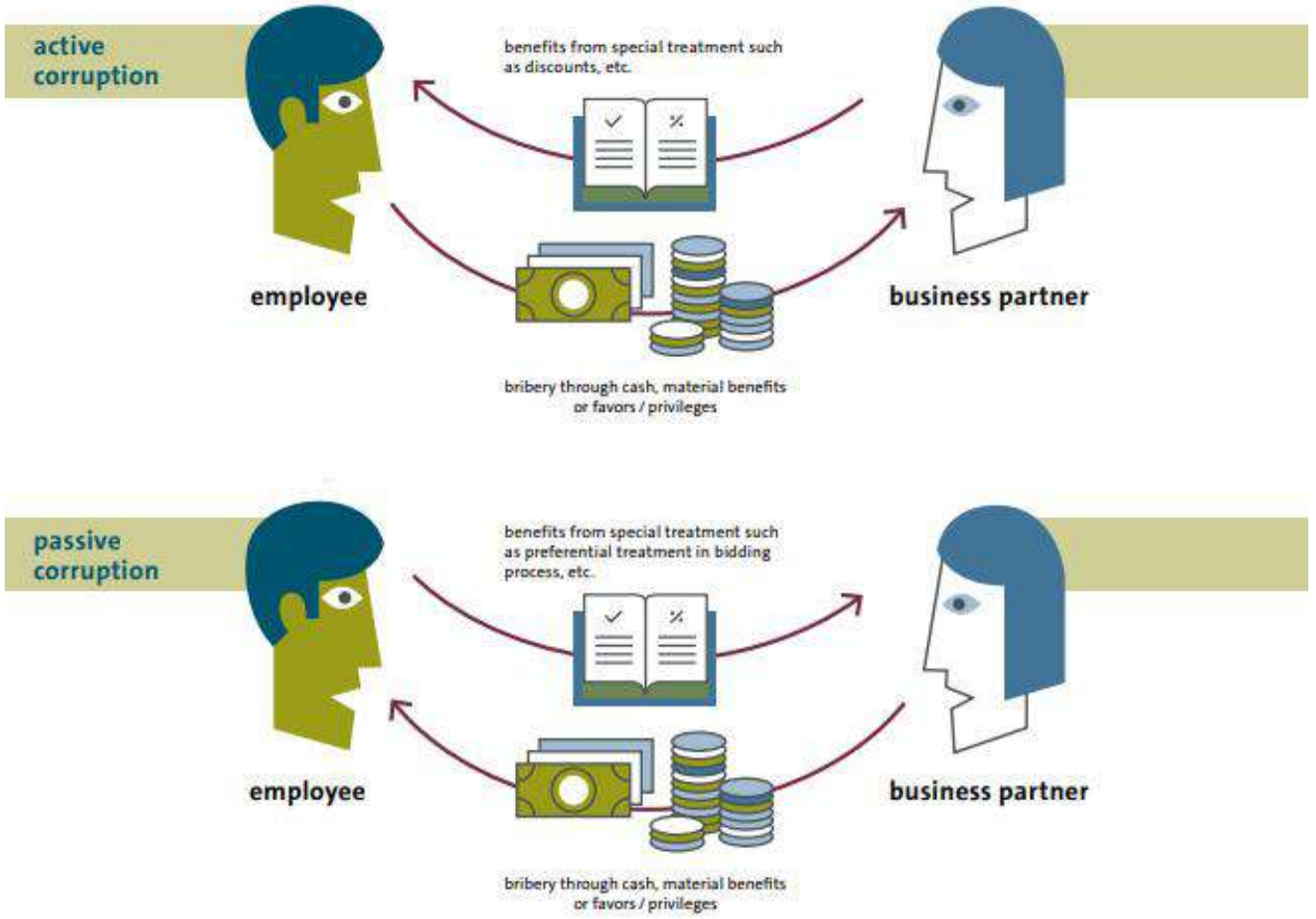
- Які типові ситуації, коли ймовірна корупція?
- Залучення зовнішніх радників і агентів
- Приховані комісії, зокрема відкати
- Фаворитизм
- Вручення сертифікатів державного зразка
- Використання платежів для прискорення процесів надання державних послуг (спрощення платежів)
- Пільги, які надаються посадовим особам, особам, які займають політичні посади та ділові партнери
- Яке визначення посадової особи?
- Яке визначення особи, яка займає політичну посаду?
- Чому можливе надання пільг чиновникам і особам, які займають політичні посади бути проблематичним?
- Спонсорство та пожертви
- Порушення антикорупційного законодавства та їх серйозні наслідки
- Важливі принципи та правила на робочому місці
- Ефективна боротьба з корупцією в Volkswagen Group
- Консультації в окремих випадках
- Можливості навчання
- Перевірка ділового партнера
- Система викривачів
- Слідче відділення
- Омбудсмени
- Контактна інформація
- Де можна знайти більше інформації про боротьбу з корупцією?

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG



Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Залучення зовнішніх радників і агентів

Приклад: Як керівник проекту ви плануєте проект Volkswagen на новому ринку. Однак ви недостатньо обізнані з бізнес-середовищем у цій країні, зокрема щодо культурних особливостей, адміністративних процесів та інших загальних умов. Тому ви вирішуєте звернутися до послуг зовнішнього менеджера проекту.

Контрольний список для вибору зовнішнього консультанта та агентів:

- Чи є у Volkswagen штатні експерти?(У цьому випадку немає необхідності залучати зовнішнього консультанта)
- Чи був процес вибору зовнішньої третьої сторони прозорим і чи був цей процес задокументований?
- Чи містить договір детальний опис послуг, які радник повинен надавати, і чи мають ці послуги законну мету
- Чи зрозуміло, що гонорар консультанта буде сплачено лише за умови подання підтвердженого підтвердження наданих послуг і належного рахунку-фактури?
- Чи пропорційна плата наданим послугам?

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Важливо:

• Відмовляйтеся від будь-яких прохань про виплату готівкою

• Повідомте консультанта про документ під назвою «Вимоги групи Volkswagen щодо сталого розвитку у відносинах з діловими партнерами (Кодекс поведінки для ділових партнерів)», який є основою для співпраці

• Переконайтеся, що контракти завжди укладаються в письмовій формі. Якщо ви сумніваєтеся, попросіть юриста перевірити договір, перш ніж підписати його

• Чи є якісь застереження щодо цілісності третьої сторони. Задокументуйте свою перевірку цілісності. Попросіть свого спеціаліста з комплаєнсу провести подальші перевірки (належна перевірка ділового партнера)



Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Слід уникати співпраці, якщо піднято будь-який із наведених нижче **«червоних прапорців»**:

• Надмірні комісійні консультантам або агентам
• Контракти з консультантами, які включають лише нечітко описані послуги
• Радники, які зазвичай займаються іншою сферою діяльності, ніж та, для якої вони були залучені
• Ділові партнери тісно пов'язані з іноземними офіційними особами
• Ділові партнери, які стали учасниками операції за чітким запитом або наполяганням іноземної посадової особи
• Ділові партнери, які є просто підставною компанією, зареєстрованою в офшорній юрисдикції
• Ділові партнери, які запитують платежі на офшорні банківські рахунки

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Приховані комісії можуть сприяти хабарам. Ці умови оплати також називаються відкатами. Відкат має місце, наприклад, коли консультант, у якого раніше був укладений контракт, сплачує частину надмірної плати за послуги на рахунок працівника. Зазвичай оплата непрозора.

Приклад:Volkswagen бере участь у тендері на великий проект. Виходить посередник і пропонує підтримку. Він стверджує, що якщо буде сплачено додаткову комісію, він забезпечить перемогу Volkswagen у тендері. Посередник пропонує повернути вам частину гонорару (відкат), якщо ви погодитеся сплатити комісію та організуєте її виплату.
Що Вам варто зробити?
• Відмовтеся від пропозиції
• Повідомте про інцидент свого безпосереднього керівника або свого спеціаліста з відповідності вимогам
• Порівняйте умови тендеру з остаточними умовами присудження контракту та перевірте, чи ваша відмова сплатити комісію негативно впливає на оцінку Volkswagen
• Припинити всі ділові відносини з цим посередником
• Задокументуйте інцидент у своїх записах

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Використання платежів для прискорення процесів надання державних послуг (спрощення платежів). Виплати за сприяння (також звані хабарями) — це відносно невеликі суми, які виплачуються чиновникам для прискорення звичайних офіційних процедур, на які громадяни мають законне право. Хабарі є кримінальним злочином у будь-якій країні і тому заборонені. Volkswagen Group категорично забороняє спрощення платежів.

Приклад: Терміново необхідні виробничі запчастини, які тривалий час стояли на митниці. Представник митниці повідомив вам, співробітнику концерну Volkswagen, що єдиний спосіб уникнути подальших затримок – це видати йому готівку.
Що робити в таких ситуаціях?
• Відхиляйте всі пропозиції такого характеру
• Чітко повідомте, що готівкові платежі не здійснюватимуться та що платежі здійснюються лише за наявності офіційної квитанції
• Запитайте ім’я чиновника та наполягайте на розмові з його начальником
• Чітко зазначте партнеру по переговорах у тому, що його пропозиція є кримінальним злочином і неприйнятною для Volkswagen
• Повідомте свого безпосереднього керівника або передайте інцидент місцевому менеджеру групи Volkswagen
• Негайно повідомляйте про всі інциденти відповідального спеціаліста з комплаєнсу
• Задокументуйте інцидент у своїх записах
• Припиніть усі контакти з офіційною особою/посередником або припиніть ділові відносини з посередником

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Volkswagen AG

Виняток:

• Якщо конкретна ситуація становить загрозу вашому здоров'ю чи життю або якщо існує пряма загроза здоров'ю чи життю будь-якої третьої сторони, платежі для запобігання такій загрозі прямо дозволені. Якщо ви зіткнетеся з такою ситуацією, будь ласка, зв’яжіться зі службою безпеки групи якомога швидше, щойно ситуація вирішиться. Потім негайно повідомте свого начальника та відповідального спеціаліста з комплаєнсу, задокументуйте та повідомте про інцидент

• Офіційні зборів можуть встановлювати прискорені процедури в обмін на оплату додаткового збору (наприклад, швидкий паспорт). Це дозволено законом і може здійснюватися лише в обмін на дійсний рахунок/квитанцію

Що стосується цих офіційних зборів, різниця полягає в тому, що оплата здійснюється безпосередньо органу влади, а не відповідній посадовій особі.

Джерело: https://www.volkswagenag.com/presence/konzern/documents/Guideline_Anti_Corruption.pdf

Інструменти контролю корупції на рівні міжнародних компаній

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Корпоративне управління, тобто системи, структури та процедури, що використовуються для управління та контролю корпорації та **комплаєнс**

Корпоративне управління – це система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності компанії та здійснення контролю, і відповідний розподіл прав і обов'язків між органами управління.

Комплаєнс є складовою частиною загальної системи ризик-менеджменту компанії, яка своєю чергою є складовою частиною системи корпоративного управління компанії.

Що таке Комплаєнс-менеджмент?

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Відповідність законам, правилам і стандартам у сфері комплаєнса зазвичай стосується таких питань, як дотримання належних стандартів поведінки на ринку, управління конфліктами інтересів, справедливе ставлення до клієнтів і забезпечення сумлінного підходу при консультуванні клієнтів. До сфери комплаєнса відносяться також специфічні області, такі як:

•протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

•розробка документів і процедур, що забезпечують відповідність діяльності компанії з чинним законодавством;

•захист інформаційних потоків, протидія шахрайству і корупції, встановлення етичних норм поведінки співробітників і т. д.

Наразі при визначені місця і ролі комплаєнсу і ризик менеджменту в системі корпоративного управління компанії здебільшого використовуються прийнята Міжнародним Інститутом Внутрішніх Аудиторів (Institute of Internal Auditors) модель.

Що таке Комплаєнс-менеджмент?

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Система елементів антикорупційної комплаєнс-політики

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

– зобов’язання вищого керівництва, так званий «рух згори»;
– чітко сформульовані стандарти (політики та процедури, пристосовані до реальних ризиків, з якими стикається компанія);
– система внутрішнього контролю, яка ретельно контролюється, впроваджується, дотримується й застосовується;
– налагоджена комунікація всіх ланок управління з вищим керівництвом, які посилюють прихильність усіх учасників управління бізнесом;
– регулярне навчання співробітників і третіх сторін, а також постійний моніторинг та аудит дотримання відповідних коригувальних дій.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Система розслідування інцидентів порушень в рамках комплаєнс-менеджменту



Джерело: https://ethicontrol.com

Ситуація в Україні

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Антикорупційні програми юридичних осіб

Антикорупційна програма юридичної особи є ключовим елементом антикорупційної комплаєнс-системи та комплексом правил, стандартів і процедур, спрямованих на зменшення впливу корупції у діяльності юридичної особи.

Антикорупційна програма, заснована на нульовій терпимості до корупції, є основою для сталого розвитку юридичної особи та її корпоративної культури.

Відповідно до ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції» в обов'язковому порядку антикорупційна програма затверджується керівниками:

1) **державних, комунальних підприємств, господарських товариств** (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 відсотків), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує сімдесят мільйонів гривень;

2) **юридичних осіб, які є учасниками процедури закупівлі** відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», якщо **вартість закупівлі** товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або **перевищує 20 мільйонів гривень.**

Для реалізації антикорупційної програми призначається окрема посадова особа – **Уповноважений**, правовий статус якого визначається ст. 64 Закону України «Про запобігання корупції».

Джерело: https://nazk.gov.ua/uk/spivpratsya-z-biznesom/

Інструменти контролю корупції на рівні міжнародних компаній

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

3. Бухгалтерський облік та аудит (Міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон США Сарбейнса-Окслі 2002 року, регламенти національних урядів, корпоративні вимоги)

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс Приватбанк



30 березня 2018 року в районний суд Нікосії Приватбанк подав офіційний судовий позов щодо кіпрської PricewaterhouseCoopers та української аудиторської компанії PricewaterhouseCoopers.
Сума позовної заяви становить 3 мільярди доларів як відшкодування збитків, яких, як вважає Приватбанк, він зазнав унаслідок серйозних і значних порушень з боку PwC обов'язків під час перевірки фінансової звітності.
В Національному банку заявляли, що PricewaterhouseCoopers оцінювали застави в Приватбанку в рази більше за їхню реальну вартість.
Компанія мала намір оскаржити рішення Національного банку про виключення її з реєстру.

Інструменти контролю корупції на рівні міжнародних компаній

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

4. Неурядові організації (Transparensy International, місцеві НУО)

5 Інфраструктурні кредити та умови (Світовий банк, USAID, NORAD, DFID)

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Корупція як основна причина розвитку тіньової економіки

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02.2025 р.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Людмила СЄРОВА

к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет

Підходи до визначення сутності «тіньової економіки»

1. Економічний.
2. Криміналістичний.
3. Міждисциплінарний.

Тіньова економіка – незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якого є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови і безпека праці тощо)

Джерело - Міністерство економіки України, Наказ від 18.02.2009 №123

Основні передумови формування тіньової економіки

- Податковий тягар
- Інтенсивність регулювання
- Послуги державного сектору
- Громадська думка про тіньову економіку

Головні аспекти «тіньової економіки»

1. Політичний.
2. Демографічний.
3. Психологічний.
4. Економічний.

Вид діяльності	Грошові операції		Безгрошові операції	
Незаконна	Торгівля краденим товаром, торгівля наркотиками і виробництво, азартні ігри, контрабанда, шахрайство тощо		Бартер наркотиків, краденого, контрабанда тощо, виробляти або вирощувати товари для власного вживання, крадіжка для власного споживання	
	Ухилення від сплати податків	***Уникнення від сплати податків***	***Ухилення від сплати податків***	***Уникнення від сплати податків***
Законна	Незадекларований дохід від самозайнятості; доходи та майно, що отримані з неофіційної легальної роботи	Знижки працівникам, додаткові пільги	Бартер (легальний) послуг і товарів	Вся робота своїми руками та допомога сусідів

Правова, тіньова, нелегальна та неформальна економіка



Підходи щодо віднесення різних видів діяльності до списку тіньових

1. Обліково-статистичний.
2. Формально-правовий.
3. Кримінологічний.
4. Комплексний.



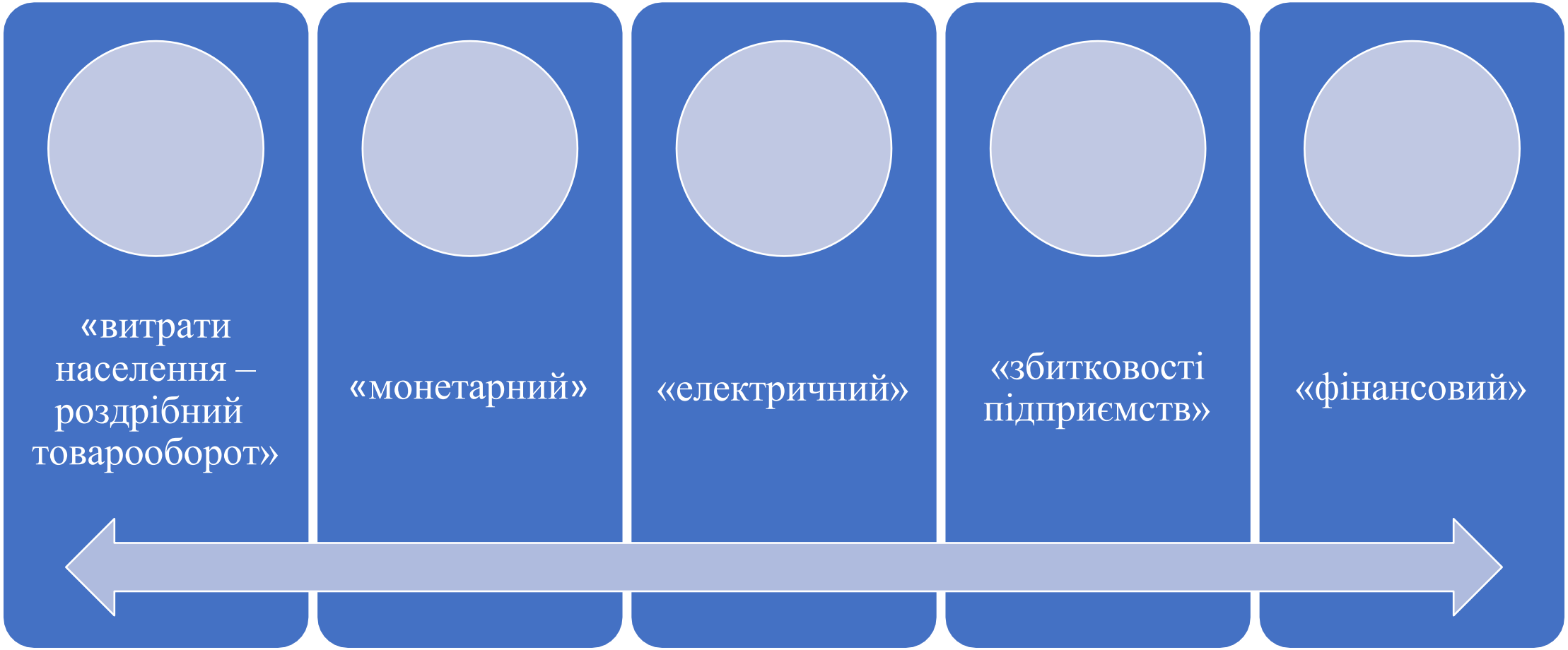
Рис. 1.3.Ознаки тіньової економіки України

Джерело: побудовано за даними [16; 41].

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, пере

Методики оцінки масштабів тіньової економіки, які впроваджені в Україні

(Міністерство економіки України, Наказ від 18.02.2009 №123)



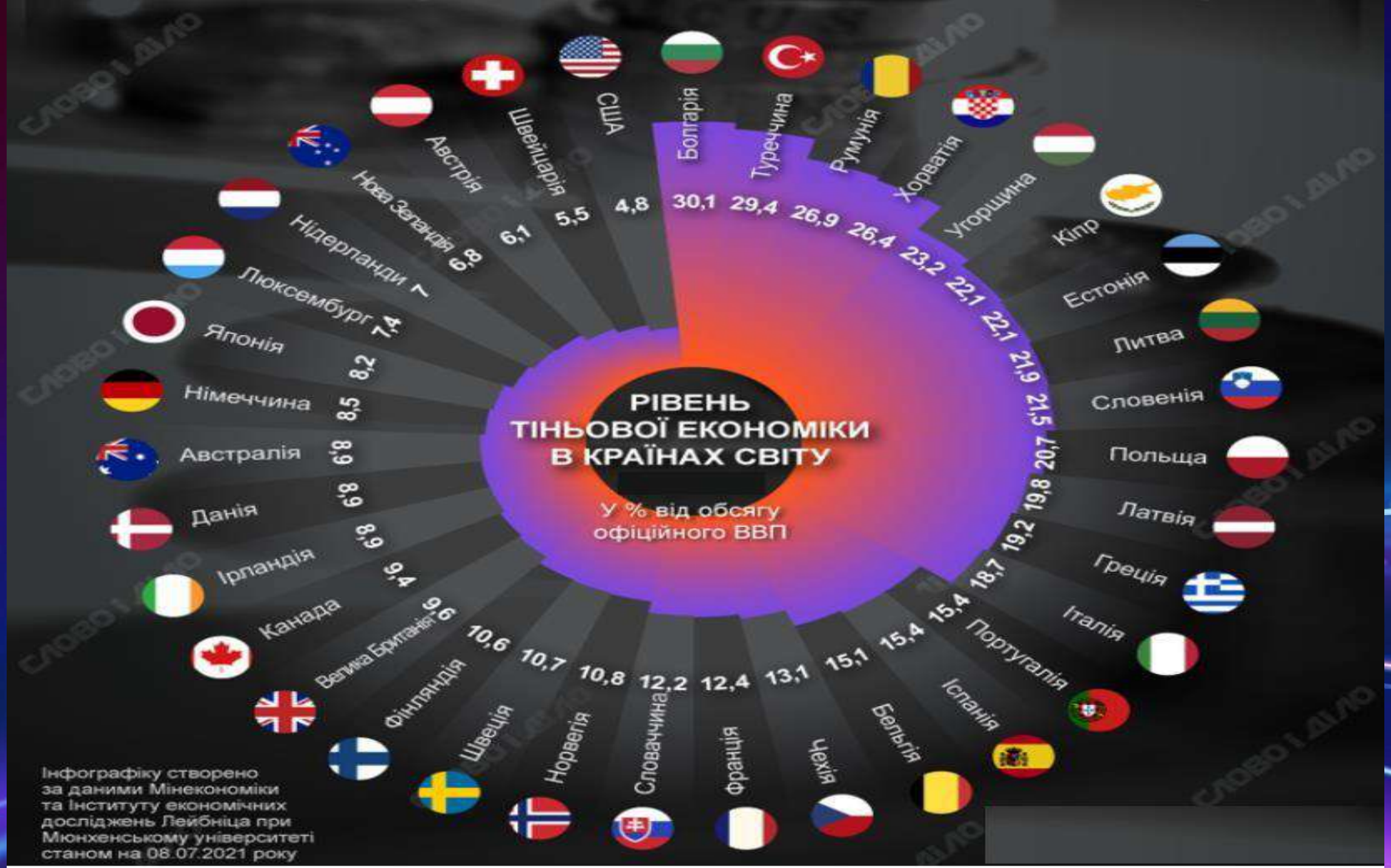

РІВЕНЬ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В КРАЇНАХ СВІТУ
У % від обсягу офіційного ВВП
Болгарія 30,1
Туреччина 29,4
Румунія 26,9
Хорватія 26,4
Угорщина 23,2
Кіпр 22,1
Естонія 22,1
Литва 21,9
Словенія 21,5
Польща 20,7
Латвія 19,8
Греція 19,2
Італія 18,7
Португалія 15,4
Іспанія 15,4
Бельгія 15,1
Чехія 13,1
Франція 12,4
Словаччина 12,2
Норвегія 10,8
Швеція 10,7
Фінляндія 10,6
Велика Британія 9,6
Канада 9,4
Ірландія 6,9
Данія 6,8
Австралія 6,8
Німеччина 8,5
Японія 8,2
Люксембург 7,4
Нідерланди 7
Нова Зеландія 6,8
Австрія 6,1
Швейцарія 5,5
США 4,8
Інфографіку створено за даними Мінекономіки та Інституту економічних досліджень Лейбніца при Мюнхенському університеті станом на 08.07.2021 року



Рис. 2. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами,
% від обсягу офіційного ВВП
Джерело: *розрахунки Мінекономіки*

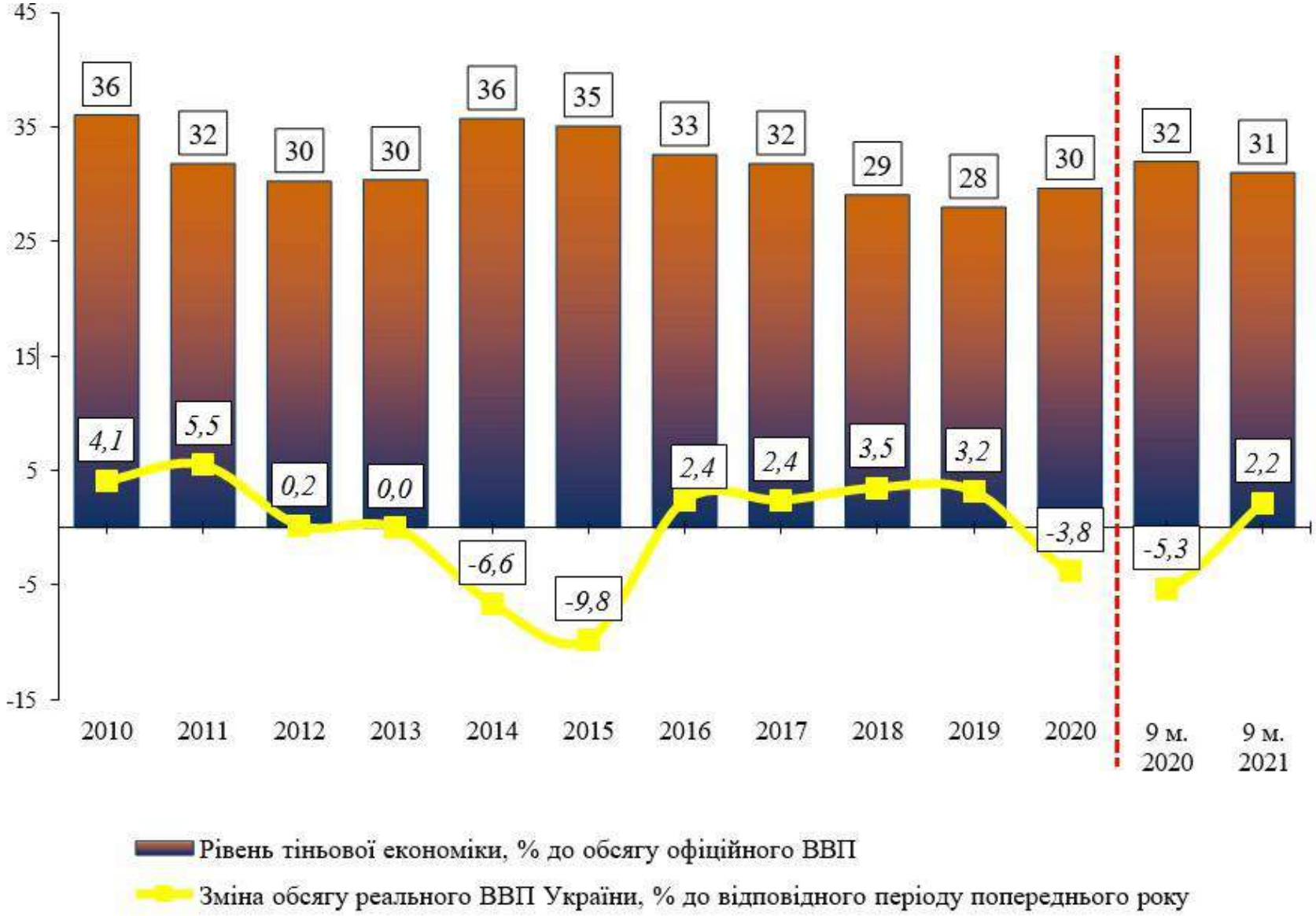


Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні *(у % від обсягу офіційного ВВП)* ***і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП*** *(у % до відповідного періоду попереднього року)*

Джерело: *розрахунки Мінекономіки*

Активация Wind
Чтобы активировать

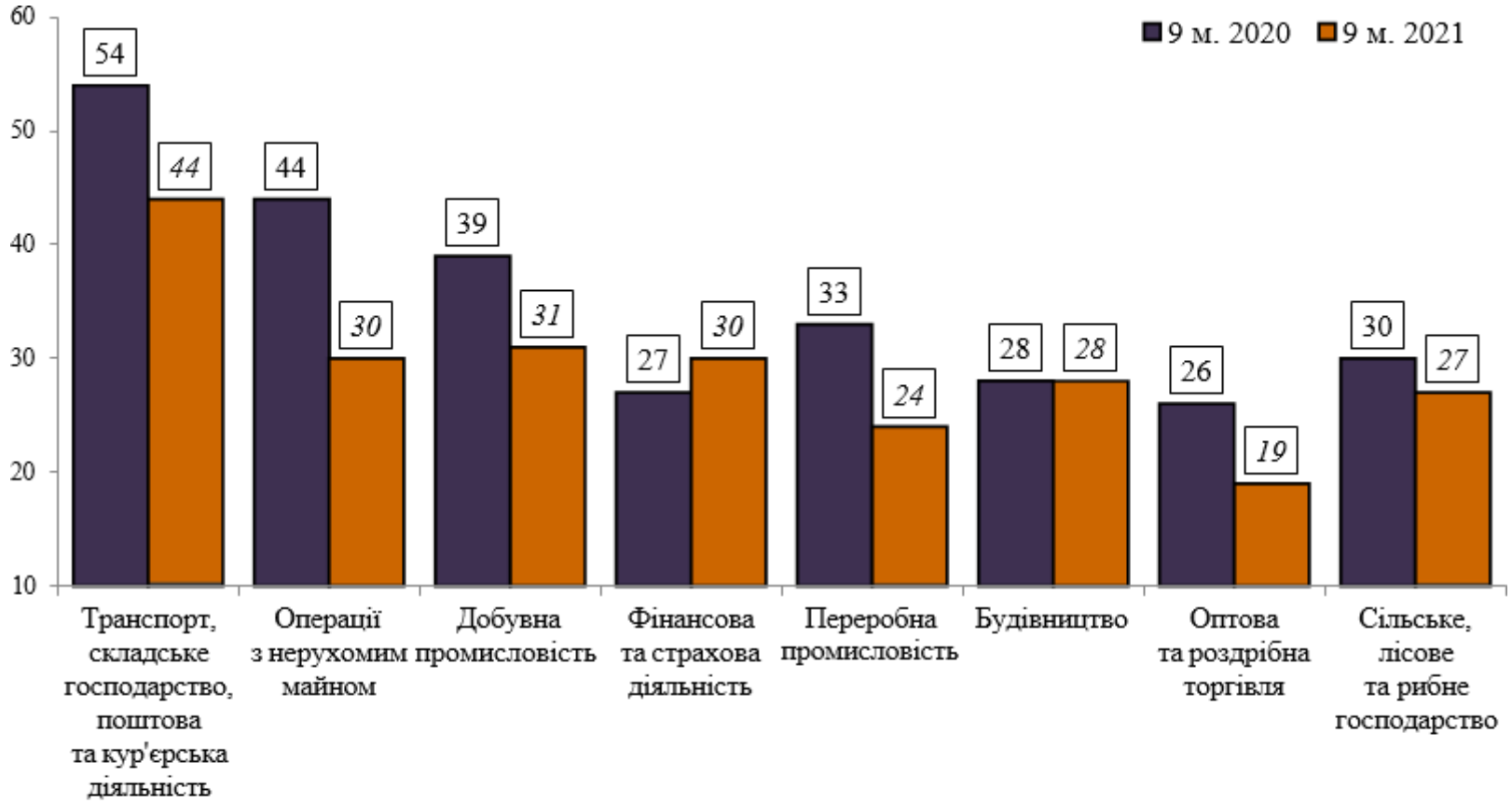


Рис. 4. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності,
% від обсягу офіційного ВДВ відповідного ВЕД
Джерело: *розрахунки Мінекономіки*

Найкорумпованіші сфери на думку **бізнесу** та **експертів**

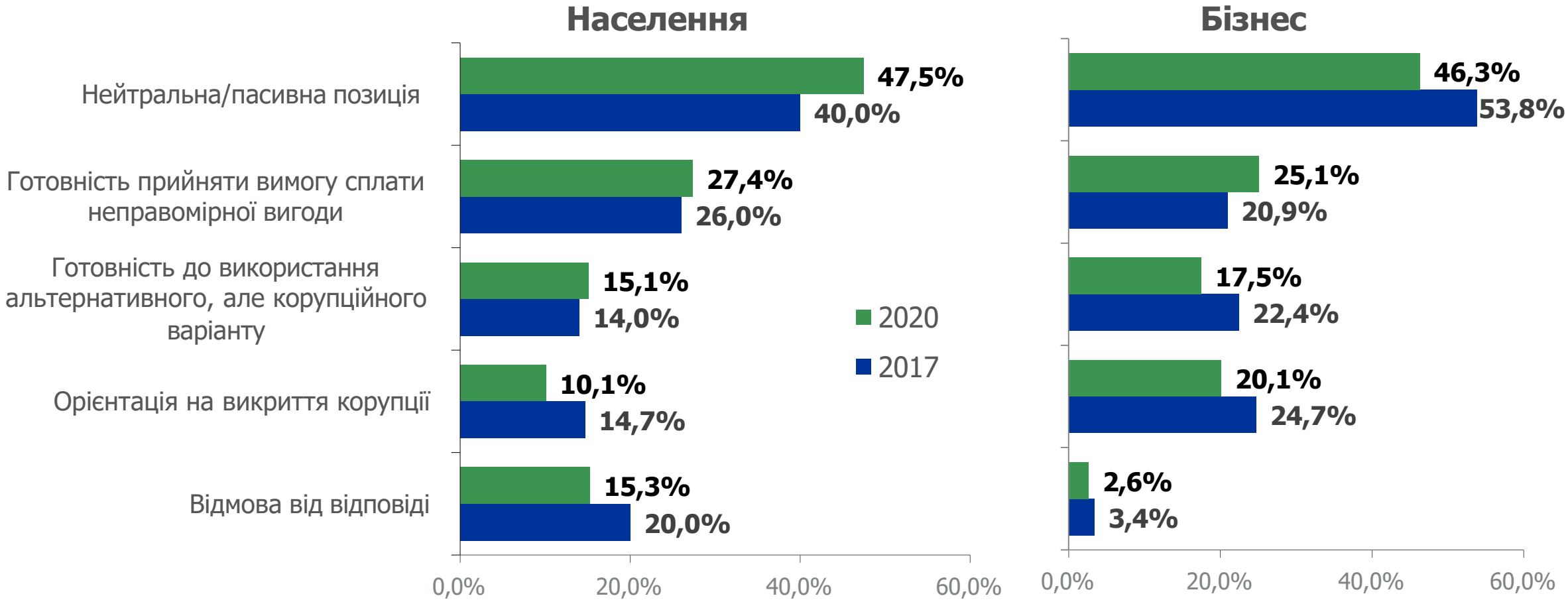
Індекс сприйняття поширеності корупції за оцінками:

(середнє за 5-бальною шкалою, де 1 означає, що корупція відсутня, а 5 – дуже поширена)



Населення та бізнес: орієнтація на викриття корупції знизилась

Готовність обрати корупційну модель поведінки (використання корупції як інструменту)



Населення: інтерес до державних органів, уповноважених на протидію і боротьбу з корупцією, суттєво знизився

Самооцінка рівня обізнаності



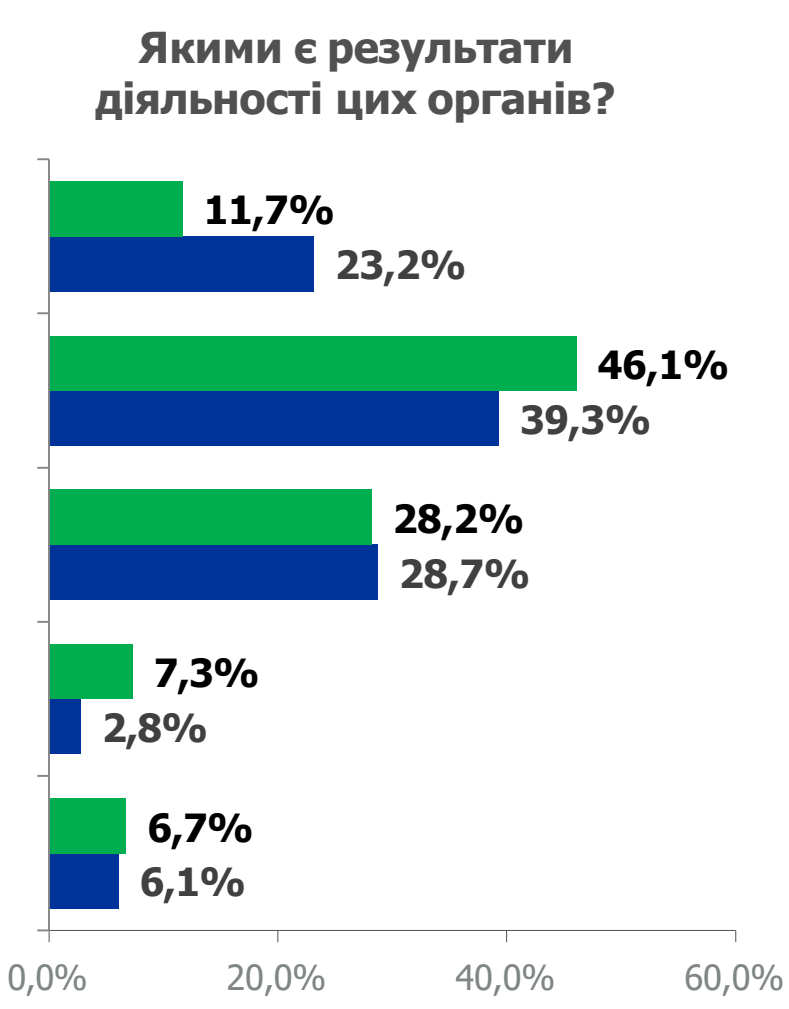




Рис. 2. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами,
% від обсягу офіційного ВВП
Джерело: *розрахунки Мінекономіки*

Основні чинники тінізації економіки України

- Відсутність повноцінного ринкового середовища
- Незавершеність формування інституційної бази економічної політики
- Неефективність управління державною власністю і захисту прав власників
- Вади податкової системи
- Незбалансованість державної регуляторної політики
- Недосконалість бюджетної політики
- Деформація структури зайнятості
- Недоліки у діяльності судової влади
- Зловживання монопольним становищем цінового характеру
- **Корупція**

Негативні наслідки впливу тіньової економіки на фінансово-економічний сектор України

- Неефективне управління державними фінансами
- Недосконалість фіскального адміністрування
- Нерозвиненість безготівкових розрахунків
- Високі витрати ведення легального бізнесу
- Порушення в сфері зовнішньоекономічної діяльності та слабка міжвідомча взаємодія
- Недосконалість законодавства в сфері економічних злочинів, корупція в державних органах та низький рівень правової культури
- Приховане безробіття

- *«СХЕМИ» - тінізація економіки України*

1. ***Уникнення оподаткування за експортно-імпортними операціями зокрема з допомогою офшорних схем***
2. ***Ухилення від сплати податків через порушення митних правил, контрабанду та корупцію на кордоні***
3. ***Зарплати в «конвертах».***
4. ***Ухилення від сплати ПДВ***
5. ***Конвертаційні центри***
6. ***Контрафакт***
7. ***Тіньова оренда сільськогосподарських земель***
8. ***Ухилення від сплати податків з допомогою спрощеної системи оподаткування***
9. ***...***

Найбільш розповсюджені схеми у ЗЕД

Товари прикриття

Заміна товару

Маніпулювання з ваговими характеристиками

Незаявлення точних відомостей, що впливають на визначення митної вартості та визначення коду товару згідно з УКТЗЕД

Міксовані вантажі

Подання неоригінальних документів до митного оформлення

Використання спеціалізованих складів в країнах імпорту з метою заниження митної вартості

Порожний автотранспорт

Розподіл вантажу між фізособами

Трансфертне ціноутворення

...


Соціальний вимір
Політико-економічний вимір
Корупція
Кримінологічний вимір
Кримінально-правовий вимір

До основних факторів, що спричиняють корупційні ризики, належать:

1. ***Політичні***
2. ***Економічні***
3. ***Соціальні***
4. ***Юридично-правові***
5. ***Інституційно-управлінські заходи***

Корупція – Тіньова економіка

«Змащування коліс» чи «засорення коліс» (“grease the wheels” vs “sand the wheels”)

Ввзаємодоповнювачи (компліменти) чи взаємозамінники?


накопичення капіталу
додаткові робочі місця
«Позитивні» ознаки тіньової економіки
реалізація ідей
підвищення конкурентоспроможності

Корупція – Тіньова економіка

«Змащування коліс» чи «засорення коліс» (“grease the wheels” vs “sand the wheels”)

Ввзаємодоповнювачи (компліменти) чи взаємозамінники?

Таблиця А1. Зразки країн класифікуються як "розвинені" і "розвиваються".

Розвинені країни (*країни з високим рівнем доходу*) (54)	**Високий дохід (54)**	Австралія, Бруней, Нова Зеландія, Сінгапур, Південна Корея, Австрія, Чехія, Данія, Ірландія, Італія, Ізраїль, Катар, Латвія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія, Багами, Пуерто-Ріко, Тринідад і Тобаго, Уругвай Кувейт, Мальта, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, США, Гонконг, Японія, Бельгія, Хорватія, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Люксембург, Барбадос, Чилі, Бахрейн, Оман, Канада, Макао, Тайвань, Екваторіальна Гвінея
Країни, що розвиваються (*країни з низьким рівнем доходу*) (131)	**Дохід вище середнього (50)**	Албанія, Алжир, Ангола, Аргентина, Азербайджан, Білорусь, Беліз, Боснія і Герцеговина, Ботсвана, Бразилія, Болгарія, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Домініка, Домініканська Республіка, Еквадор, Габон, Гренада, Угорщина, Іран, Ірак, Ямайка, Йорданія, Казахстан, Ліван, Лівія, Македонія, Малайзія, Мальдіви, Маврикій, Мексика, Чорногорія, Намібія, Панама, Перу, Румунія, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сербія, Сейшельські острови, Південна Африка, Суринам, Таїланд, Тонга, Туніс, Туреччина, Туркменістан, Венесуела.
	Нижче середнього дохід (47)	Вірменія, Бутан, Болівія, Камбоджа, Камерун, Кабо-Верде, Республіка Конго, Кот-д'Івуар, Джибуті, Єгипет, Сальвадор, Грузія, Гана, Гватемала, Гайана, Гондурас, Індія, Індонезія, Кірібаті, Косово, Киргизстан, Лаос, Лесото, Мавританія, Молдова, Монголія, Марокко, Нікарагуа, Нігерія, Пакистан, Папуа-Нова Гвінея, Парагвай, Філіппіни, Самоа, Сан-Томе і Прінсіпі, Сенегал, Шрі-Ланка, Судан, Свазіленд, Сирія, Тимор-Лешті, Україна, Узбекистан, Вануату, В'єтнам, Ємен, Замбія.
	Низький дохід (34)	Афганістан, Бангладеш, Бенін, Буркіна-Фасо, Бурунді, Центральноафриканська Республіка, Чад, Коморські острови, Демократична Республіка Конго, Еритрея, Ефіопія, Гаїті, Кенія, Корея (Північ), Гамбія, Гвінея, Гвінея-Бісау, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мозамбік, М'янма, Непал, Нігер, Руанда, Сьєрра-Леоне, Сомалі, Південний Судан, Таджикистан, Танзанія, Танзанія, Того, Уганда, Зімбабве.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA erasmusplus.org.ua

Дякую за увагу!

https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=43927

https://www.facebook.com/EUAntiCor

l.sierova@knute.edu.ua

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +

101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Термін реалізації: 01.03.2022 р. – 28.02.2025 р.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Людмила СЄРОВА

к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні:

- ***ефективність реалізації державної антикорупційної політики не може здійснюватися лише шляхом аналізу результатів діяльності суб'єктів її реалізації.***
- ***одним із вирішальних чинників ефективності антикорупційної політики держави виступає нормативно-правове забезпечення, що є досить різноманітним.***
- ***ефективність державної антикорупційної політики, залежить не лише від політичної волі.***
- ***багатоаспектність та недосконалість теоретико-методологічної бази у сфері антикорупційної політики утруднює оцінювання ефективності її реалізації.***

У процесі оцінювання процесів формування та реалізації національної антикорупційної політики необхідно застосовувати відповідні методи:

- – системний підхід;
- – інституціональний метод;
- – морфологічний метод;
- – феноменологічний метод;
- – порівняльно-історичний;
- – компаративний;
- – емпіричний та інше.

Заходи щодо запобігання та протидії корупції на державній службі

- *Правовий*
- *Превентивний*
- *Соціально- економічний*
- *Каральний*
- *Забезпечення транспарентності та гласності*
- *Адаптаційний*
- *Організаційно- управлінський*

Спеціалізовані органи антикорупційної політики України

- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)
- Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)
- Вищий антикорупційний суд (ВАКС),
- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА).

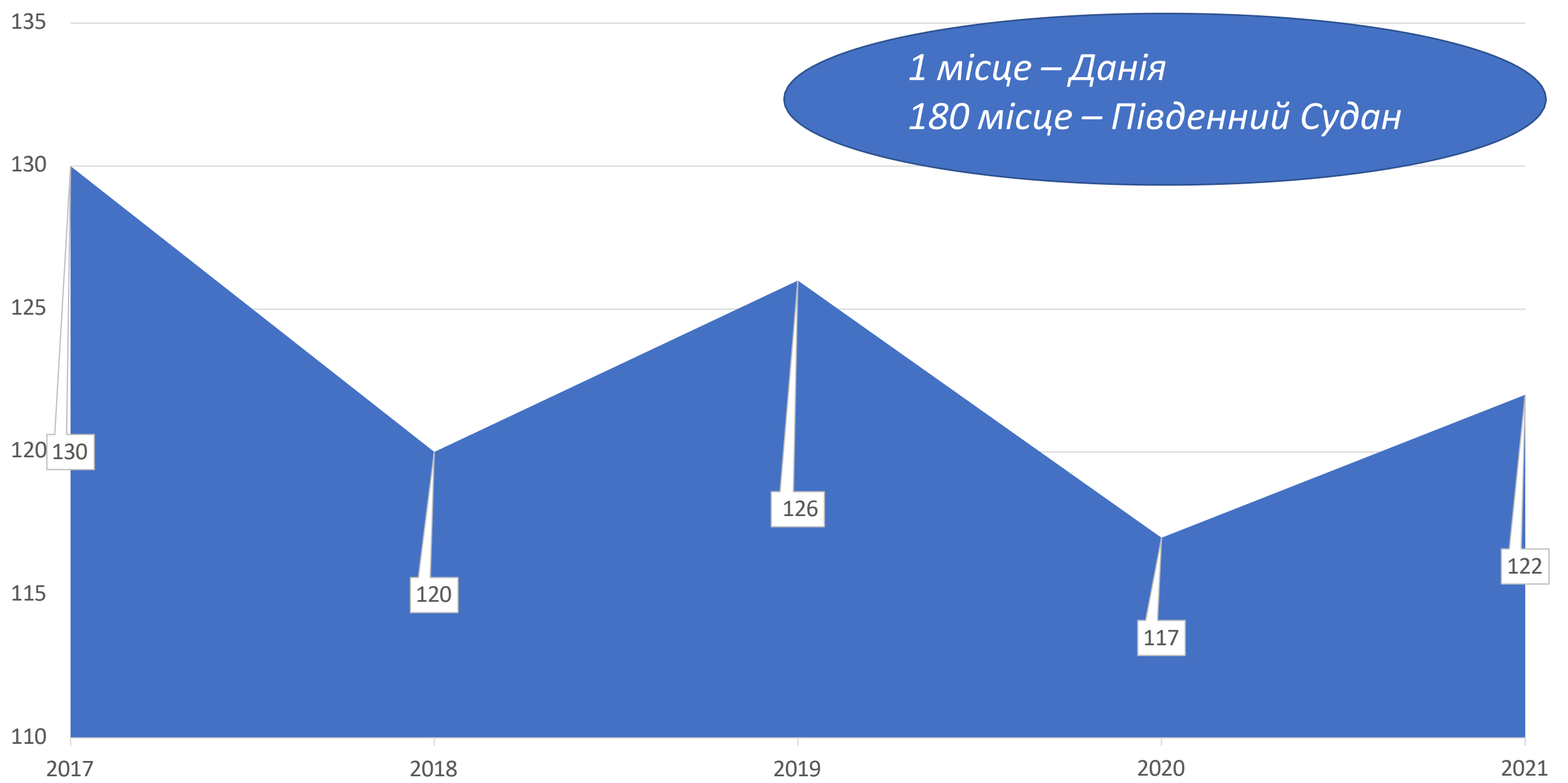
Спеціалізовані органи антикорупційної політики України

- Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI)
  Україна – 32 місце
- Індекс верховенства права (WJP Rule of Law Index)
  Україна - 74 місце
- «Нації в транзиті» (Nations in Transit)
- ICRG (гайд щодо ризиків країн світу)
- CPIA (оцінки державних політик та інституцій)
- Глобальний барометр корупції

TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE



#CPI2021UA

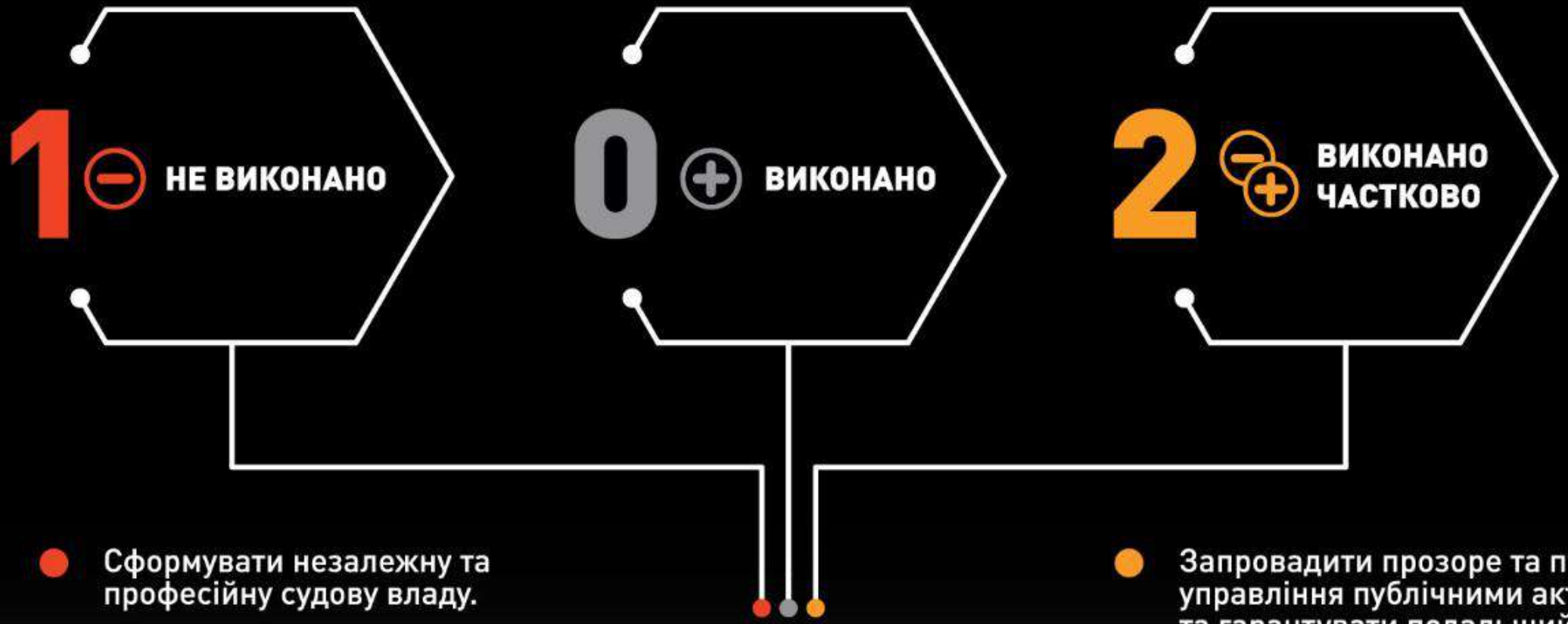


Рейтинг України за індексом сприйняття корупції-2021

Фактори, що вплинули на зменшення балів Індеку сприйняття корупції (Україна)

- *Окремі рішення Конституційного Суду*
- *Загальне зростання тиску на антикорупційну екосистему*
- *Зміни до антимонопольного законодавства*
- *Загострення втручання у роботу ВАКС*
- *Відтермінування прийняття Антикорупційної стратегії*
- *Затримка з імплементацією судової реформи*

TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE



- Сформувати незалежну та професійну судову владу.

3

- Запровадити прозоре та підзвітне управління публічними активами та гарантувати подальший розвиток сфери закупівель.
- Забезпечити незалежність та спроможність антикорупційної інфраструктури.

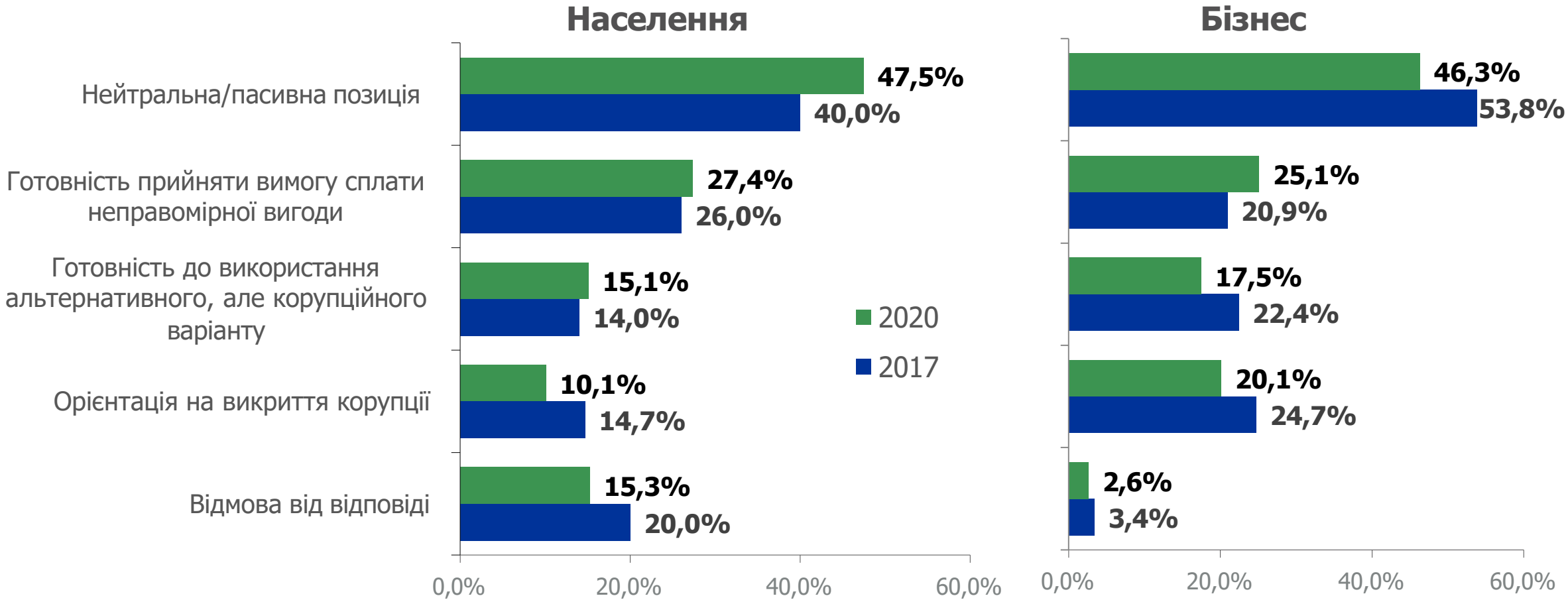
#CPI2021UA

Головні принципи нової Антикорупційної стратегії (ухвалена 20 червня 2022 року)

1. **оптимізація** функцій держави та місцевого самоврядування.
2. **зниження** «людського фактору» та збільшення прозорості і ефективності у стосунках держави з громадянами та організаціями.
3. створення зручних та законних **альтернатив** корупційним практикам;
4. забезпечення дієвого державного контролю за дотриманням публічними службовцями правил етичної поведінки та вимог антикорупційного законодавства;
5. забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні та пов’язані з корупцією правопорушення.

Населення та бізнес: орієнтація на викриття корупції знизилась

Готовність обрати корупційну модель поведінки (використання корупції як інструменту)



1. ***Гіпотеза 1:*** У країнах з низьким рівнем доходу діяльність тіньової економіки та корупція є доповненнями.
2. ***Гіпотеза 2:*** У країнах з високим рівнем доходу тіньова економіка діяльності та корупція є замінниками.
3. ***Гіпотеза 3***: Чим інтенсивніше регулюється офіційна економіка, тим вище тіньова економіка.
4. ***Гіпотеза 4***: Чим інтенсивніше регулюється офіційна економіка, тим вище корупція.
5. ***Гіпотеза 5***: Величезне фіскальне навантаження збільшує розмір тіньової економіки.
6. ***Гіпотеза 6***: Чим вище фіскальне навантаження, тим вище корупція.
7. ***Гіпотеза 7:*** Краща інституційна якість зменшує розмір тіньової економіки.
8. ***Гіпотеза 8***: Краща інституційна якість зменшує корупцію.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA erasmusplus.org.ua

Дякую за увагу!

https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=43927

https://www.facebook.com/EUAntiCor

l.sierova@knute.edu.ua

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +, № 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Фінансовий нагляд та управління ризиками у ЄС: роль фінансових установ у запобіганні корупції

Людмила Гуляєва

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Команда проєкту EU AntiCor



Людмила ГУЛЯЄВА,

к.е.н., доцент,

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Експерт проєкту у сферах:

Фінансовий нагляд та управління ризиками ЄС: роль фінансових установ у протидії корупції

Корупція та державні фінанси

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

План лекції

1. Огляд європейської системи фінансового нагляду
2. Характеристика Європейських наглядових органів як органів мікропруденційного фінансового нагляду
3. Фінансовий нагляд за тіньовою банківською діяльністю
4. Управління ризиками для банків та фінансових установ
5. Боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Огляд європейської системи фінансового нагляду

- Починаючи з кризи 2008 р. стабілізація фінансових ринків перетворилася у нагальну потребу та найважливіший пріоритет європейської політики.
- Фінансова криза викликала **великі витрати економіки** ЄС:

1) щоб запобігти краху фінансової системи лише у 2008-2012 рр європейські уряди та Європейський центральний банк (ЄЦБ) надали державну допомогу в розмірі 5 трлн євро, (тобто більше 40,3% від 2012 року ВВП ЄС);
2) ВВП зростає низькими темпами та зріс рівень безробіття;
3) криза призвела до недовіри більшості домогосподарств до фінансового сектора (за даними опитування 2013 р. це більше 60% громадян ЄС).

Проблема:

фінансові ринки, фінансові інститути не забезпечують потреби реального сектора економіки

ПРИКЛАД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ:
ХТО РЯТУВАВ ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР ПІД ЧАС КРИЗИ 2007-2008?

- У 2007 р тільки 5 найбільших банків Великобританії отримали 40 млрд.фунт.ст. прибутку до сплати сплаті податків, в 2010 р менше, але були прибутковими - 25 млрд.фунт.ст.
- Незважаючи на прибутковість банків, в 2008-2009рр. держава витратила близько 955 млрд.фунт.стерл., а в грудні 2010р. - 512 млрд.фунт.ст. на допомогу фінансовому сектору Великобританії.
- за результатами 2012-2013 фінансового року працівник фінансового сектора Великобританії заробляв 11 900 фунт.ст. бонусів, що в 7 разів вище ніж середній показник для приватного реального бізнесу країни і майже в 40 разів вище державного сектора економіки
- **Таким чином, порятунок фінансових установ важким тягарем було покладено на плечі платників податків нефінансового сектора економіки.**

ЦІЛІ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ЄС:

- підвищення фінансової стабільності та стійкості фінансової системи з метою зниження ймовірності виникнення фінансових криз у ЄС у майбутньому;
- відновлення і поглиблення єдиного ринку ЄС в сфері фінансових послуг.
- забезпечення цілісності ринку та довіри до фінансової системи ЄС шляхом захисту споживачів і інвесторів, протидії зловживанням на ринку і підвищення розкриття інформації та прозорості;
- підвищення ефективності фінансової системи ЄС і забезпечення того, щоб операційні витрати зведені до мінімуму і вартість фінансових послуг адекватно відображали основні ризики фінансових операцій.

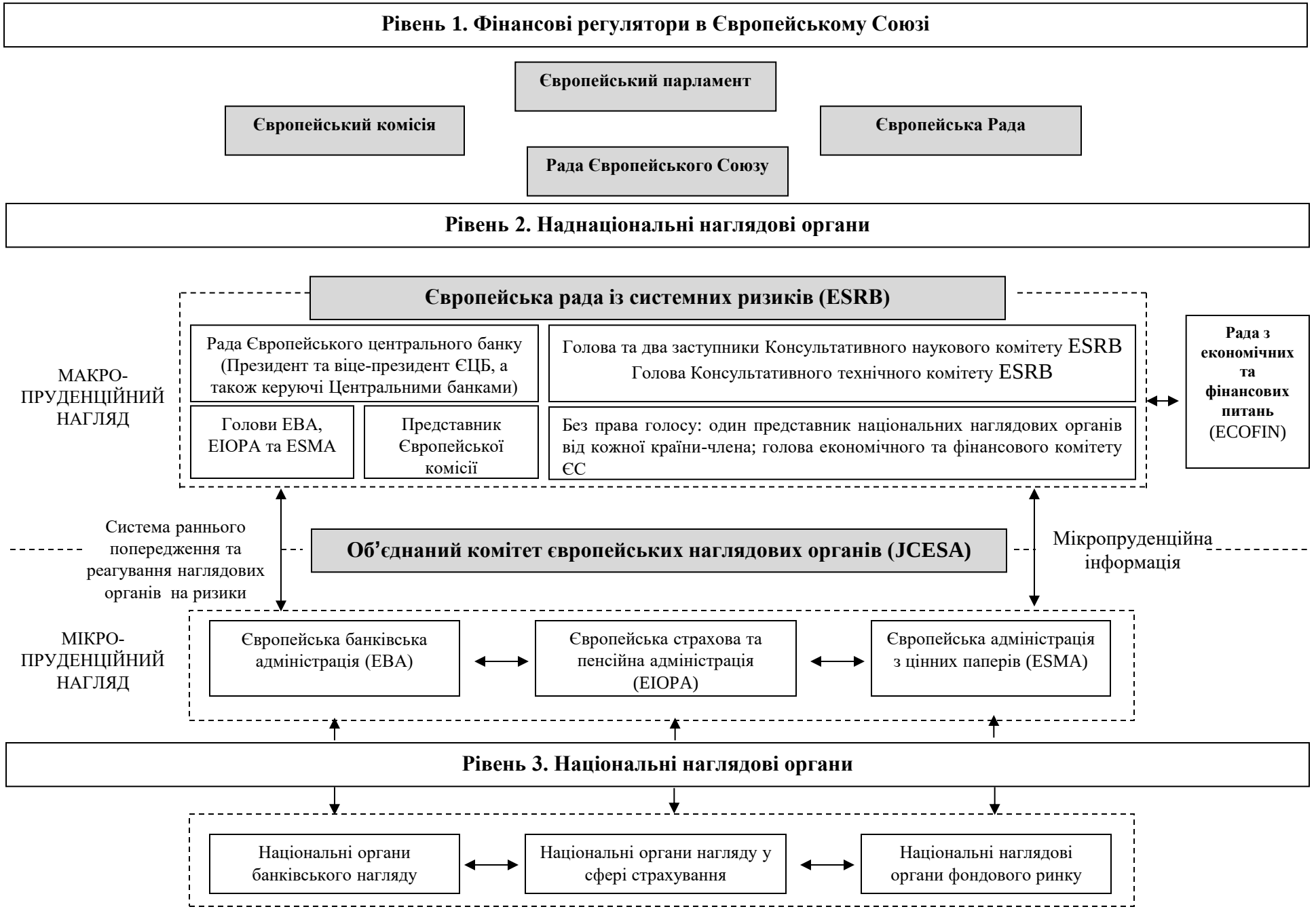
Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2010 р – впровадження Європейської системи фінансового нагляду

(European system of financial supervision, ESFS)

- Створення інтегрованого ринку для фінансових установ
- вирішення потреби у сильнішій синергії всередині ЄС і протистояння світовому ринку, що все більше глобалізується.
- Добре регульовані та безпечні фінансові установи
- Все разом - фінансова стабільність в ЄС.



Європейська система фінансового нагляду

Джерело: https://www.socosvita.kiev.ua/node/1874

Європейська система фінансового нагляду ESFS включає:

- **Європейська рада системних ризиків** (European Systemic Risk Board, ESRB);
- три Європейські наглядові органи (European supervisory authorities, ESAs):
  - **Європейське банківське управління** (European Banking Authority, EBA);
  - **Європейське управління цінних паперів і ринків** (European Securities and Markets Authority, ESMA)
  - **Європейське управління з питань страхування та професійних пенсій** (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA).



Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Запровадження макропруденційної політики

- Уперше макропруденційні заходи застосували центральні банки Гонконгу в 1990х роках, Південної Кореї та Сінгапуру в 2000-х роках у відповідь на приплив надлишкового капіталу.
- Поштовхом стала глобальна фінансова криза 2008-2009 років. У центральних банках почали створювати окремі підрозділи з фінансової стабільності, спеціалізовані на макропруденційних аналізі й регулюванні, оприлюднювати звіти про фінансову стабільність
- У 2010 році за дорученням Європейської Комісії було створено Європейську Раду системних ризиків, щоб **«…посилити фінансовий нагляд, щоб краще захистити європейських громадян і відновити довіру до фінансової системи».**

Co-funded by the European Union



ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Як пов'язані між собою банки, фінансові ринки та корупція?

Як регулювання та нагляд за фінансовою системою може вплинути на корупцію?

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Як пов'язані між собою банки, фінансові ринки та корупція?

- Прозорість платежів, фінансових ринків, банків = можливості контролю та ускладнення реалізації корупційних схем
- Забезпечити реалізацію «Зеленого курсу»
- Конвергенція: єдині правила в різних країнах, єдині реєстри
- Захищеність учасників ринку від зловживань
- Цифровізація та відхід від готівки: видно «слід фінансового потоку», ускладнює незаконну передачу коштів
- Ефективне використання коштів вкладників/інвесторів та їх збереження
- Посилання контролю за небанківським сектором – тіньовий банкінг

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2019 «Зелений курс» ЄС – амбітні цілі

- перетворення ЄС у справедливе процвітаюче суспільство з сучасною ефективною та конкурентною економікою, яка працює за принципами сталого розвитку
- захист, збереження та посилення природного капіталу ЄС, а також захист здоров'я та добробуту громадян від ризиків та наслідків, пов'язаних із довкіллям
- амбітні кліматичні цілі ЄС до 2030р.:

1) скорочення викидів парникових газів на 40% порівняно з 1990р.;
2) частка відновлюваних джерел енергії у кінцевому споживанні енергії 32%;
3) 32,5% економії енергії порівняно традиційними показниками бізнесу

- досягнення нейтральності клімату до 2050 р.
- фінансова підтримка громадянам, бізнесу та регіонам ЄС, які найбільше постраждають у процесі руху до зеленої економіки (ініціатива «Механізм справедливого переходу», 100 млрд. євро на період 2021-2027 рр.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Амбітні цілі – серйозні фінансові виклики!

- Щоб досягнути нейтральності клімату до 2050р. в ЄС, потрібно додатково до поточних асигнувань щорічно здійснювати інвестиції від 175 до 290 млрд. євро
- Європейська комісія пропонує країнам для сталого розвитку виділяти щорічно 25% бюджету на цілі, пов'язані з кліматом.
- ЄС та його держави-члени залишаються провідними світовими донорами фінансової допомоги для сталого розвитку та забезпечують понад 40% світового державного кліматичного фінансування.
- Державних коштів буде недостатньо, потрібна мобілізація приватних фінансів.

НІ КОРУПЦІЇ у фінансових потоках!

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Основа Зеленого курсу – СТАЛЕ ФІНАНСУВАННЯ

- **Стале фінансування** (позиція Європейської комісії) - процес врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG) при прийнятті інвестиційних рішень у фінансовому секторі, що призводитиме до активізації довгострокових інвестицій у сталі економічну діяльність та проєкти
- **E - Екологічні міркування інвесторів при виборі об'єкта інвестування** мають включати аналіз можливостей збереження навколишнього середовища, зокрема, збереження біорізноманіття, запобігання забрудненню та сприяння розвитку циркулярної економіки.
- **S - Соціальні чинники інвестиційного аналізу** ураховують питання нерівності, інклюзивності, трудових відносин, інвестицій у людський капітал та громаду, захисту прав людини.
- **G - Управлінські фактори** передбачають аналіз структури управління об'єкта інвестування, відносини з працівниками та постачальниками, партнерами.
- **включення ESG-факторів у процес прийняття рішень при інвестування та веденні бізнесу.**

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ для ЄС

- Огляд:

https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi

- Візуалізація досягнень країн ЄС:

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/sdg-country-overview/

https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/key-findings#expandable-example-content

- База даних цільових показників по всім цілям сталого розвитку по Єс та окремим країнам ЄС:

https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database



https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кроки до розвитку сталого фінансування

- **Таксономія.** Систематизація та класифікація у галузі сталого фінансування, у тому числі уніфікація термінології;
- Створення системи **стандартів**, маркування для зелених фінансових продуктів;
- **Підвищення відповідальності професійних учасників фінансових ринків:** інвесторів та компаній з управління активами.
- **Впровадження принципів сталого розвитку** фінансовими посередниками у роботі з клієнтами.
- Інтеграція аспектів сталого фінансування у рейтингові системи на фінансових ринках та пруденційне регулювання банки і страхових компаній.

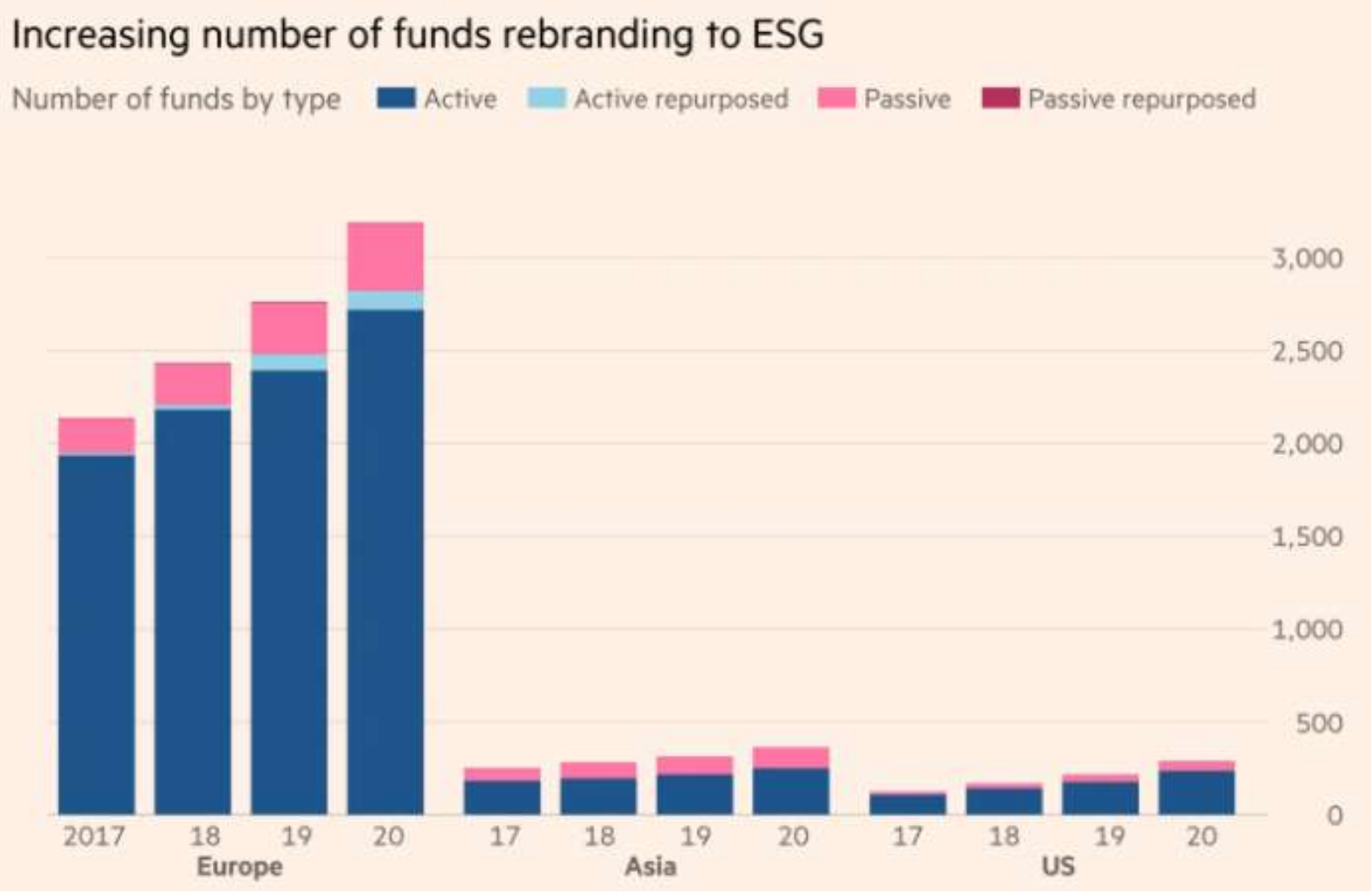
- Директива про нефінансову звітність (NFDR)
- Положення про розкриття інформації про стійке фінансування (SFDR)
- The Taxonomy Regulation

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Greenwashing in finance!

Не все то зелене, що себе зеленим називає!



- **Маркус Бьоркстен**
керівник сталого фонду Fondita Sustainable Europe
«Сьогодні кожен другий фонд стверджує, що він стійкий. Однак багато фондів, що використовують марку ESG, не є настільки стійкими, як заявляють»

- **2021 - ЄС запроваджує нові правила для посилення контролю в галузі зеленого фінансування.**
  - Інвестиційні продукти будуть ефективно класифіковані як стійкі та нестійкі.
  - Жорсткі вимоги до розкриття інформації зеленими фінансовими інститутами

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Характеристика Європейських органів фінансового нагляду

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Європейська рада системних ризиків ESRB – 2010 рік

- Місія - макропруденційний нагляд за фінансовою системою ЄС, запобігання та пом'якшення системних ризиків
- **ESRB: нові механізми нагляду повинні зосереджуватися не лише на нагляді за окремими фірмами, а й на стабільності фінансової системи в цілому.**
- широкі повноваження, нагляд за численним переліком фінансових інституцій: банки, страховики, менеджери активів, тіньові банки, інфраструктура фінансового ринку та інші фінансові установи й ринки.
- Виконуючи макропруденційну функцію, ESRB здійснює моніторинг та оцінку системних ризиків і, у відповідних випадках, дає учасникам фінансової системи попередження та рекомендації.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Як діє макропруденційна політика?

- макропруденційна політика не здатна повністю усунути системні ризики, але:
  - ця політика здатна на основі постійного моніторингу на початковій стадії виявляти тенденції до зростання ризиків у фінансовій системі
  - через набір своїх інструментів не допустити їх надмірного накопичення
  - знизити ймовірність кризових проявів у роботі фінансової системи або суттєво зменшити масштаб таких криз.

- **Кінцева мета** – забезпечення фінансової стабільності, тобто стану фінансової системи, за якого вона здатна належно виконувати основні функції – фінансове посередництво та здійснення платежів – й успішно протистояти кризовим явищам, що у підсумку сприятиме сталому економічному зростання

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Системні ризики та ESRB

- Немає загальноприйнятого визначення системного ризику. Одна з точок зору: описати цей ризик **переживання сильної системної події**
- **Системними ризиками** є всі події, які негативно впливають на фінансових посередників або фінансові ринки. Системна подія вважається сильним ризиком, коли внаслідок її дії відповідні посередники (банки, небанківські установи) виходять з ладу або коли відповідні ринки стають нефункціональними (криза ліквідності, банкрутство, інфляційні процеси тощо).
- **ESRB систематично досліджує та моніторить системні ризики**:

- ймовірність одночасного дефолту фінансових установ,
- макроекономічні ризики,
- кредитний ризик,
- ринковий ризик,
- ризик платоспроможності та ліквідності,
- структурні ризики фінансового сектора тощо.

ESRB використовує такі інструменти:

- **Розробка базових засад макропруденційної політики на рівні ЄС:** стратегічних документів, флагманських звітів, довідників, посібників для національних та європейських регуляторів фінансового сектору економіки. ESRB підтримує розробку ефективних рамок для проведення макропруденційної політики як на рівні окремих держав-членів, так і в ЄС загалом.
- **Стрес-тестування та аналітичні звіти з оцінки системних ризиків.** ESRB проводить оцінку системних ризиків в країнах ЄС та розробляє прогнозні сценарії несприятливого розвитку економіки та фінансового ринку.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інструменти ESRB: Попередження та рекомендації.

- ESRB сприяє запобіганню або пом'якшенню системних ризиків шляхом використання «м'яких повноважень». Може видавати попередження або рекомендації щодо усунення значних системних ризиків для фінансової стабільності в Європейському Союзі. Потім контролює їх виконання, аналізує, чи вдалося зменшити системний ризик і в якій мірі.
- **Попередження** надсилаються **щодо нещодавно виявлених ризиків** та можуть бути адресовані ЄС в цілому або державам-членам, європейським наглядовим органам або національним органам влади. ESRB у Попередженні не лише попереджає про ризики, але й надає рекомендації щодо заходів для виправлення ситуації. Виходу попередження передує проведення досліджень, що у вільному доступі відкриті для ознайомлення фахівців як звіти ESRB.
- Якщо видані Попередження не досягають бажаних цілей щодо зниження системних ризиків, ESRB видає **Рекомендації** щодо коригувальних дій, які необхідно вжити заходів для усунення цих ризиків та недопущення фінансових криз. Рекомендації, як і попередження, можуть бути адресовані ЄС в цілому або державам-членам, Європейській комісії, європейським наглядовим органам або національним органам влади.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Попередження та рекомендації: ПРИКЛАД

- 11 лютого 2022 року ESRB ухвалила **попередження для п'яти держав-членів ЄС (**Болгарії, Хорватії, Угорщини, Ліхтенштейну та Словаччини) **щодо середньострокової вразливості в секторі житлової нерухомості.** Держави-члени отримали певний час, щоб відреагувати на попередження.
- Водночас були надіслані Рекомендації компетентним міністрам Австрії та Німеччини, які вже отримували попередження ESRB у 2016 та 2019 роках відповідно, але чиї системні ризики у секторі житлової нерухомості не були належним чином усунені.
- Після оприлюднення цих рекомендацій влада Австрії та Німеччини оголосила про нові заходи щодо усунення вразливостей у секторі житлової нерухомості.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ESRB використовує такі інструменти:

- ESRB контролює дотримання своїх попереджень та рекомендацій за допомогою **механізму «дій або поясню»** (“act or explain” regime)

- **Рекомендації, видані ESRB, не є юридично обов’язковими**. Але адресати цих Рекомендацій зобов’язані повідомляти Європейському парламенту, Європейській Раді, Європейській Комісії та ESRB про дії, які вони вжили для виконання цих Рекомендацій або надати відповідне обґрунтування бездіяльності, якщо дії не були вчинені чи не призвели до очікуваних позитивних результатів щодо зниження системних ризиків.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Європейський єдиний звід банківських правил

- Правила, розроблені ЕВА для банківського сектору покликані забезпечити належний пруденційний нагляд за **кредитними установами та інвестиційними компаніями** та сприяти гармонізації стандартів і практики нагляду серед органів банківського нагляду ЄС для створення Єдиного ринку капіталу
- ЕВА, спираючись на законодавчу базу Європейської Комісії, на рівні ЄС розробляє **технічні стандарти, керівні принципи та рекомендації регулювання** банківських установ та інвестиційних компаній, адресовані банківським та наглядовим органам ЄС.
- Єдиний звід правил діє **на всій території ЄС** і забезпечує однакове застосування основних принципів Базельських міжнародних стандартів банківської справи в усіх державах-членах ЄС.
- Єдині на рівні ЄС правила **усувають практику великої кількості національних варіантів** реалізації банківського нагляду і сприяють упровадженню єдиного підходу держав –членів ЄС до банківського нагляду.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕВА: сфери регулювання

- формування та вимоги до капіталу фінансових установ,
- гарантування вкладів,
- регулювання й нагляд за наданням платіжних послуг, іпотечних кредитів, страхових інвестиційних продуктів,
- боротьба з відмиванням грошей,
- функціонування електронних грошей та регулювання ринкової інфраструктури ЄС,
- функціонування фінансових конгломератів та центральних депозитаріїв цінних паперів тощо.
- захист прав споживачів щодо фінансових продуктів і послуг, які пропонують платіжні установи, емітенти електронних грошей та постачальники іпотечних кредитів, щоб усі установи, що працюють на єдиному ринку ЄС, могли ефективно та безпечно виконувати свою роль у кредитуванні реальної економіки.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс 1 : Власника Idea Bank (Польща) звинувачують у шахрайстві, пов'язаному з фінансовою пірамідою GetBack.

- За даними польського антимонопольного управління, у 2016 р Idea Bank продавав своїм клієнтам облігації GetBack, через що вони зазнали величезних збитків.
- Злочин, в якому звинувачується власник Idea Bank, передбачає покарання 15 роками позбавлення волі.
- GetBack - польська колекторська компанія, яка купувала портфелі боргів і займалася стягненням заборгованостей в 2012-2018 роках. У 2017 році вона вийшла на Варшавську біржу і почала продаж акцій. GetBack зіткнувся з проблемами в 2018 році, коли придбав великі портфелі проблемних боргів за вищими цінами, ніж конкуренти, фінансуючи це за допомогою короткострокових випусків облігацій. У 2018 році GetBack оголосила про банкрутство.
- 9 тисяч поляків купили облігації, але не отримали інвестовані кошти назад. Загальний збиток від махінації - 2,5 млрд злотих (675 млн доларів).
- Діяльність GetBack вважається однією з найбільших афер в Польщі за останні роки.



https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/22/665374/

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс 2 : (Польща) Влада та корупція -

- 2018 - Слідча комісія Сейму Польщі заслухала Президента Єврради Дональда Туска у справі функціонування у Польщі фінансової піраміди Amber Gold. в 2009-2012 роках.
- Компанія займалася фінансовими операціями, не маючи на дозволу Комісії фінансового нагляду.
- 11 тис. постраждалих вкладників на 670 мільйонів злотих.
- Представники влади Польщі вважають, що існування піраміди впродовж трьох років було б неможливим без сприяння владної коаліції, зокрема екс-глави уряду Дональда Туска.
- Упродовж нетривалого часу в одній з компаній, яка належала Amber Gold, нетривалий час працював син Туска Міхал.



https://www.tvp.info/54691350/najwieksze-klamstwa-donalda-tuska-co-mowil-byly-premier-po-smolensku-o-podnoszeniu-podatkow-ofe-i-amber-gold

Co-funded by the European Union



ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Які випадки фінансових пірамід чи зловживань з боку фінансових установ ви чули в Україні чи світі?

Якими є ознаки фінансових пірамід?

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс 3 : (Україна) Теорія великої афери або Скандальний банк «Михайлівський»

- Банк стартував у 2014. 32% річних по депозитам за середньоринкової ставки 19%.
- Щоб оминути обмеження на залучення вкладів вигадали схему за участю фінкомпаній «Інвестиційно-розрахунковий центр» та «Кредитно-інвестиційний центр».
- За допомогою цієї схеми банк залучив 1,6 млрд грн. Кошти осідали на рахунках фінкомпаній у «Михайлівському» та інших банках, перераховувалися іншим компаніям в оплату за цінні папери або як зворотна фіндопомога.
- банк робочі кредити фізосіб на 682 млн грн перевів на пов'язану фінкомпанію «Плеяда», яка перепоступилася цим портфелем фінкомпанії «Фагор».
- У 2016 році правління НБУ визнало «Михайлівський» неплатоспроможним.



Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс 3 : Теорія великої афери або Скандальний банк «Михайлівський»

ЧОМУ ЗНЕЦІНЮЄТЬСЯ ВАРТІСТЬ АКТИВІВ?

ФГВФО

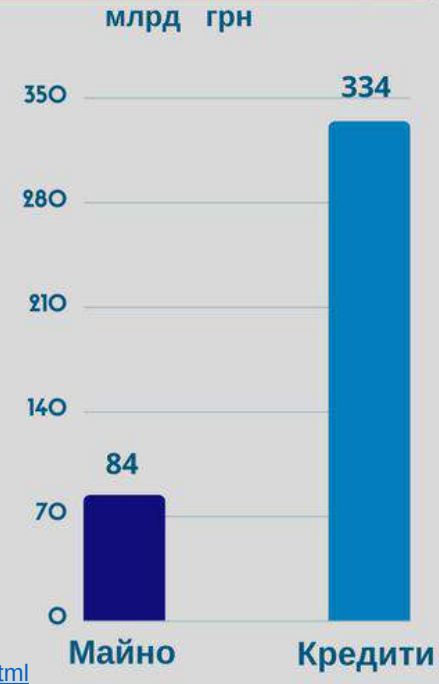
- 180 млрд грн кредити 600 великих бізнес-груп, більшість з яких інсайдери
- 40 млрд грн - курсова різниця. Через девальвацію гривні вартість валютних кредитів в гривневому еквіваленті зросла лише на папері
- 37 млрд грн - кредити видані під заставу "сміттєвих цінних паперів", які нічого не коштують
- 40 млрд грн - кредити позичальників, які оголосили про банкрутство, у тому числі щоб не повертати борги
- 50 млрд грн - активи на тимчасово окупованій території та в зоні АТО

АКТИВИ БАНКІВ В УПРАВЛІННІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ

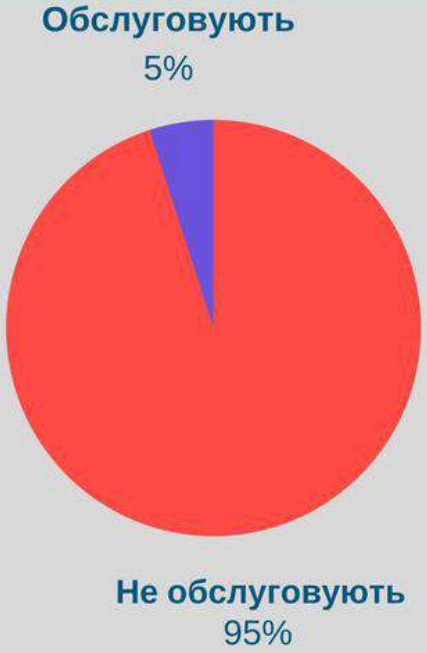
ФГВФО

80% вартості активів існує лише "на папері"

АКТИВИ БАНКІВ



95% ПОЗИЧАЛЬНИКІВ НЕ СПЛАЧУЮТЬ КРЕДИТИ



https://www.fg.gov.ua/articles/641-9314-mayzhe-80-vartosti-aktiviv-neplatospromozhnikh-bankiv-isnuyut-lishe-na-paperi.html

Кейс 4 : (Україна) Ювелірна піраміда B2B Jewelry

- Сотні мільйонів доларів привласнених коштів громадян, вкладників - близько 600 тис.
- сертифікати 408% річних, ювелірні вироби: срібло - 364% річних, золото – 208% річних
- 2020 року в СБУ заблокували діяльність компанії.
- За час роботи B2B Jewelry організатори придбали острів з нерухомістю на Дніпрі, 18 елітних позашляховиків вартістю 100 тис дол кожен та майно на 250 млн дол.
- залучена низка фінансових компаній.
- Деякі банки блокували платежі, а деякі вимагали 3-4% з обороту, щоб пропускати операції від B2B Jewelry.
- Після арешту активів компанії «Зимородка», на яку спрямовувалися кошти, придумали схему залучення безготівкових коштів через ФОП: зареєстрували 43 ФОПи з третьою групою оподаткування. ФОПи – студенти з Вінницької області. За реєстрацію ФОП кожен студент отримав по 1 тис грн. Зараз у деяких з них по 12 тис грн податкового боргу.
- Всі 43 ФОПи були відкриті в одному відділенні Приватбанку в одного менеджера. Банк заблокував їх рахунки тільки після того, як через них провели понад 200 млн грн.
- Після цього рахунки перевели на обслуговування у Сбєрбанк.



https://antikor.com.ua/articles/433319-odioznij_shahraj_mikola_gonta_dosi_na_svobodi_a_skandaljna_afera_b2b_jewelry_prodovhuje_grabuvati_ukrajintsiv

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕВА: моніторинг фінансового стану банків ЄС

- систематичне проведення стрест-тестування банківських установ для оцінки потенційних ризиків та зовнішніх загроз банківському секторі ЄС.
- Основна мета - отримати чітку та прозору картину того, наскільки добре капіталізовані банки ЄС і чи зможуть вони витримати вплив зовнішніх загроз.
- ЕВА ініціює та координує такі стрес-тести в ЄС у співпраці з ESRB, ЄЦБ та іншими органами фінансового нагляду.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕВА: розриття інформації банками та захист споживача Антикорупційні аспекти.

- розробка та впровадження системи розкриття інформації, що застосовується до всіх банків ЄС, що включає визначення загальної методології для розкриття інформації та формування звітності
- Завдяки узгодженому розкриттю інформації фінансові установи надають громадськості важливі дані про свій капітал, платоспроможність та фінансову стабільність, що може бути використано інвесторами та споживачами фінансових послуг для оцінки ризику інвестування та вибору фінансових установ для співпраці.
- прозорий і надійний єдиний ринок, на якому всі однаково розкривають однакову інформацію, підвищує довіру потенційних інвесторів, які можуть на власні очі побачити справжню картину стану банків ЄС.
- Ця впевненість створює умови для того, щоб банки ЄС могли ефективно виконувати свою основну мету — підтримувати реальну економіку, надаючи фінансування громадянам і підприємствам ЄС.
- ЕВА сприяє формуванню прозорого, інклюзивного та справедливого ринку для споживачів фінансових продуктів і послуг.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕВА: контроль виконання законодавства ЄС

- ЕВА розслідує ймовірні порушення або незастосування законодавства ЄС за запитом одного чи кількох компетентних органів чи інституцій ЄС або за власною ініціативою.
- За результати розслідувань ЕВА надсилає відповідним компетентним органам рекомендації із зазначенням дій, які необхідно виконати для дотримання законодавства ЄС.
- Органи влади та фінансові установи в ЄС зобов'язані докладати всіх зусиль для дотримання вказівок та рекомендацій ЕВА згідно з принципом «виконуй або пояснюй». Протягом 2 місяців після публікації таких рішень на веб-сайті ЕВА компетентні органи в усьому ЄС повинні повідомити ЕВА, чи дотримуються вони чи мають намір виконувати його настанови чи рекомендації.
- Якщо компетентний орган не виконує або не має наміру виконувати вимоги, він повинен повідомити ЕВА та обґрунтувати причини неспроможності чи недоцільності виконання вимог.
- ЕВА бере участь у законотворенні на рівні ЄС, розробляючи проекти Технічних стандартів (TS) – нормативних актів у сфері фінансового нагляду в рамках своїх повноважень. Після офіційного затвердження проєктів Європейською Комісією, ці стандарти стають юридично обов'язковими та застосовуються безпосередньо в усіх державах-членах як частина національного законодавства держав-членів.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Європейське управління цінних паперів і ринків – ESMA, 2011

- незалежна наглядова інституція Європейського Союзу, покликана сприяти досягненню цілей:

1) посилення захисту інвесторів;

2) сприяння фінансовій стабільності ЄС;

3) забезпечення рівноваги на фінансових ринках.

- **Напрямки діяльності:**

1) оцінка ризиків з точки зору інвесторів, ризиків функціонування фінансових ризиків ринків та фінансової стабільності.

2) створення й завершення Єдиного зводу правил для фінансових ринків ЄС (the single rulebook for EU financial markets). ESMA започаткувала та звершує розробку даного нормативного документу, що має на створення рівних умов гри на ринках цінних паперів для всіх інвесторів та емітентів у ЄС.

3) сприяння конвергенції нагляду на ринках цінних паперів та ринках капіталу різних країн ЄС.

4) безпосередній нагляд за певними видами інфраструктури ринку цінних паперів та ринків капіталу (рейтинговими агентствами - Credit Rating Agencies, CRAs, торговими репозитаріями - Trade Repositories, TRs, репозиторіями сек'юритизації - Securitisation repositories, SRs).

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

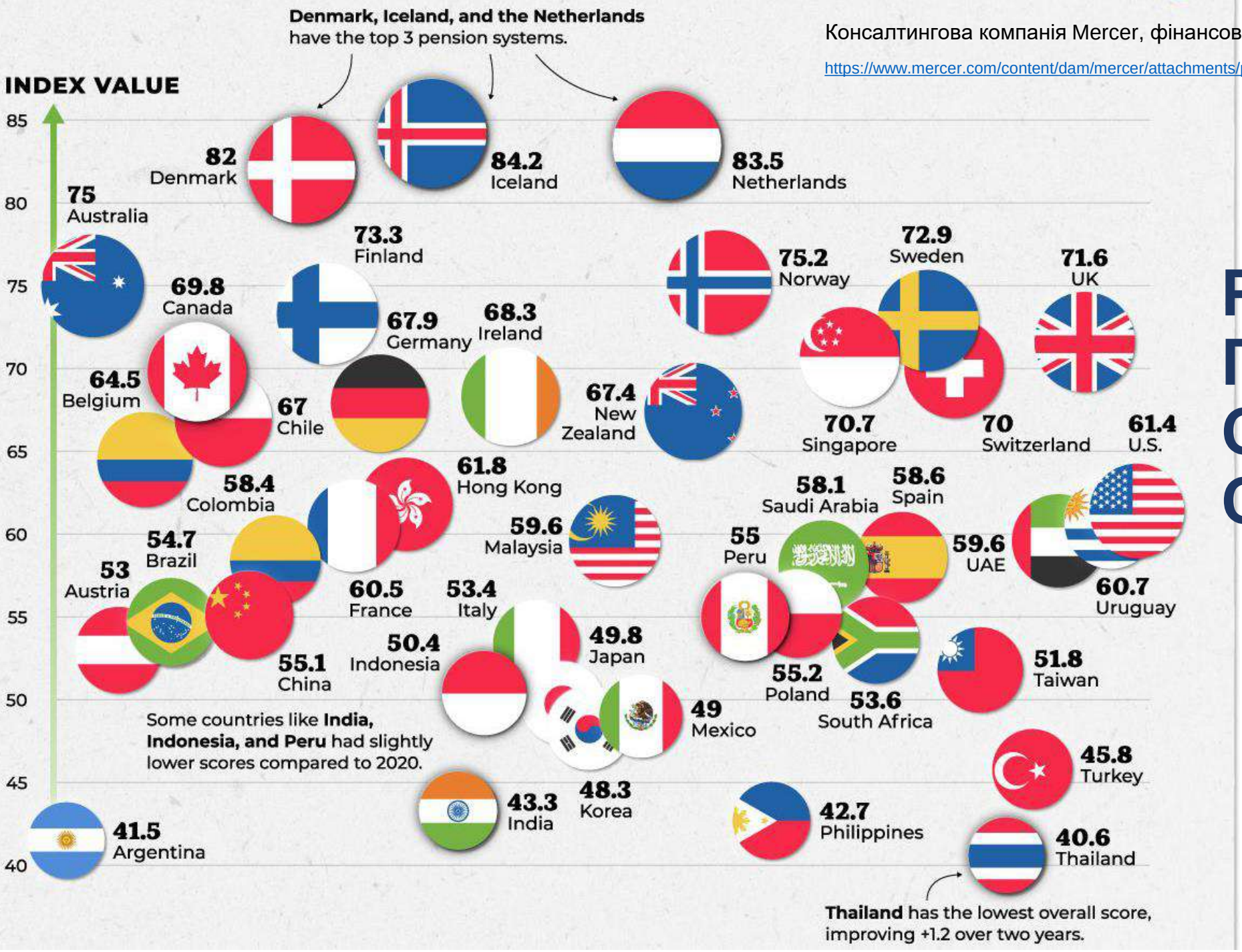
Європейське управління з питань страхування та професійних пенсій, EIOPA , 2011

- Створене, щоб сприяти стабільності фінансової системи через нагляд за секторами страхування та професійного пенсійного забезпечення в Європі.
- Регулятор захищає права страхувальників, учасників пенсійної програми та бенефіціарів, що має посилити суспільну довіру до секторів страхування та професійного пенсійного забезпечення в ЄС.
- Розробило до використання у практиці Єдиний звід правил IDD (The IDD Single Rulebook) та Посібник з нагляду (Supervisory Handbook), що є нормативною базою для страхового сектора фінансової системи ЄС.
- Аналогічно до інших спеціалізованих регуляторів фінансового нагляду, таких як EBA та ESMA, EIOPA може видавати попередження та рекомендації, адресовані національним компетентним органам або страховим компаніям, з метою встановлення послідовної, ефективної та результативної практики нагляду та забезпечення уніфікованого та послідовного застосування права ЄС.
- Незважаючи на те, що вони не є юридично обов’язковими до виконання, компетентні органи та фінансові установи докладають усіх зусиль для їх дотримання на вимогу EIOPA.

Консалтингова компанія Mercer, фінансово-аналітична компанія CFA Institute

https://www.mercer.com/content/dam/mercer/attachments/private/gl-2021-global-pension-index-mercer.pdf

РЕЙТИНГ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ СВІТУ - 2021



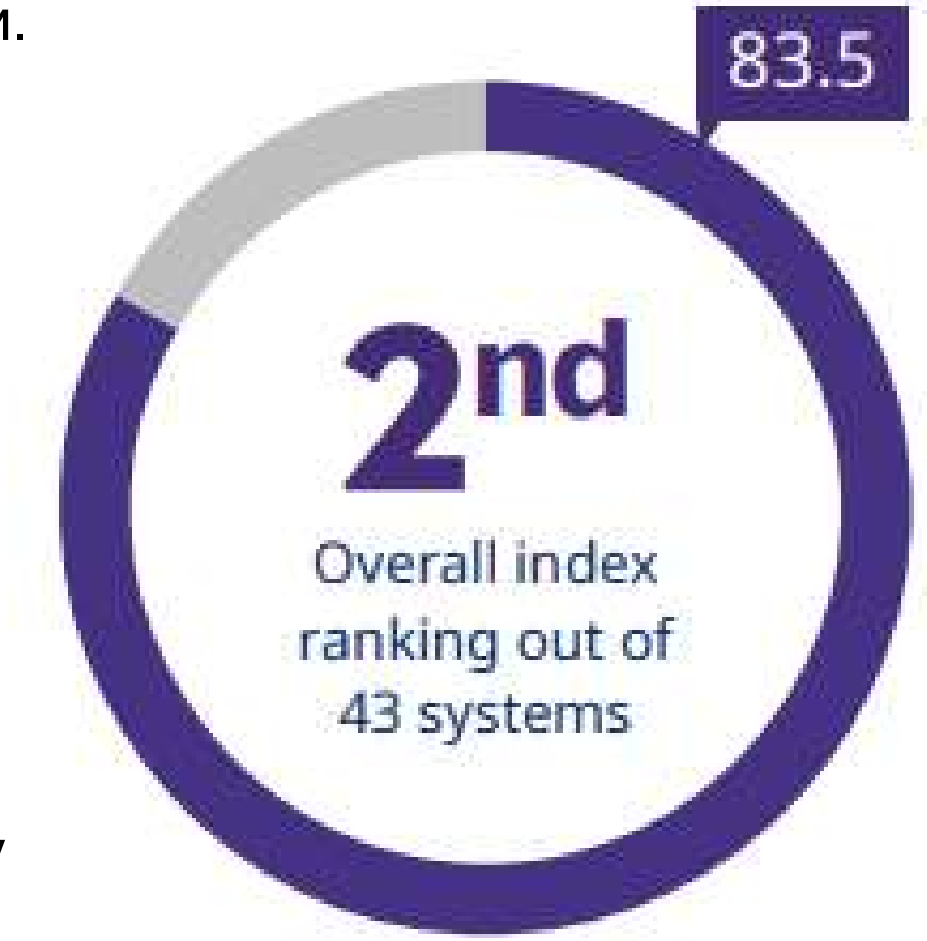
Система пенсійного доходу в Нідерландах

- фіксована державна пенсія + квазіобов’язкова професійна пенсія, пов’язана з трудовими угодами.
- Більшість працівників належать до цих професійних схем, які є загальногалузевими планами з визначеною виплатою з вимірюванням заробітку на основі середнього заробітку за все життя.
- Значення пенсійного індексу зросло з 82,6 у 2020 році до 83,5 у 2021 р.
- Тенденції країни:

❑ підвищення рівня заощаджень населення та зниження рівня сімейного боргу

❑ підвищення рівня участі в робочій силі в старшому віці в міру збільшення очікуваної тривалості життя

❑ збільшення пенсійного кредиту для осіб, які доглядають за маленькими дітьми



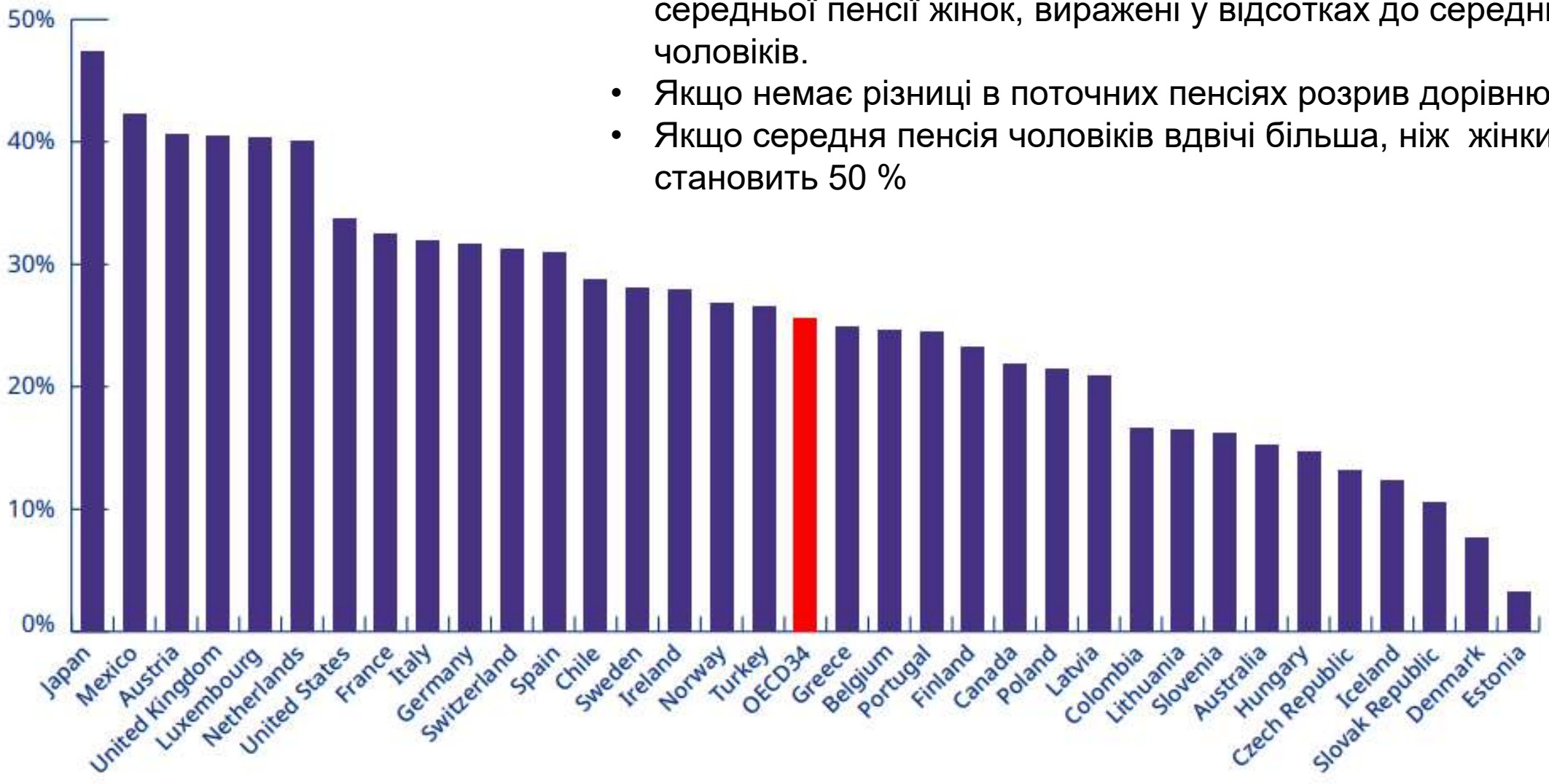
Comparison index values for each system, including the three sub-indices

System	Total		Adequacy		Sustainability		Integrity	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Argentina	42.5	41.5	54.5	52.7	27.6	27.7	44.4	43.0
Australia	74.2	75.0	66.8	67.4	74.6	75.7	85.5	86.3
Austria	52.1	53.0	64.4	65.3	22.1	23.5	74.6	74.5
Belgium	63.4	64.5	74.6	74.9	32.4	36.3	88.9	87.4
Brazil	54.5	54.7	72.6	71.2	22.3	24.1	70.7	71.2
Canada	69.3	69.8	68.2	69.0	64.4	65.7	77.8	76.7
Chile	67.0	67.0	56.5	57.6	70.0	68.8	79.6	79.3
China	47.3	55.1	57.4	62.6	36.2	43.5	46.7	59.4
Colombia	58.5	58.4	62.5	62.0	45.5	46.2	70.5	69.8
Denmark	81.4	82.0	79.8	81.1	82.6	83.5	82.4	81.4
Finland	72.9	73.3	71.0	71.4	60.5	61.5	93.5	93.1
France	60.0	60.5	78.7	79.1	40.9	41.8	57.0	56.8
Germany	67.3	67.9	78.8	79.3	44.1	45.4	81.4	81.2
Hong Kong SAR	61.1	61.8	54.5	55.1	50.0	51.1	87.1	87.7
India	45.7	43.3	38.8	33.5	43.1	41.8	60.3	61.0
Indonesia	51.4	50.4	45.7	44.7	45.6	43.6	68.7	69.2
Ireland	65.0	68.3	74.7	78.0	45.6	47.4	76.5	82.1
Israel	74.7	77.1	70.7	73.6	72.4	76.1	84.2	83.9
Italy	51.9	53.4	66.7	68.2	18.8	21.3	74.4	74.9
Japan	48.5	49.8	52.9	52.9	35.9	37.5	59.2	61.9

- **Адекватність:** базовий рівень доходу громадян, а також дизайн недержавної пенсійної системи регіону.
- **Стабільність:** державний пенсійний вік, рівень авансового фінансування з боку уряду та рівень державного боргу.
- **Цілісність:** правила й способи управління, встановлені для захисту учасників пенсійного плану.

Гендерний розрив у пенсіях, 2021

- Розрив - різниця між середнім рівнем пенсії чоловіків та середньої пенсії жінок, виражені у відсотках до середньої пенсії чоловіків.
- Якщо немає різниці в поточних пенсіях розрив дорівнює 0%.
- Якщо середня пенсія чоловіків вдвічі більша, ніж жінки, розрив становить 50 %



Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Загальноєвропейський персональний пенсійний продукт (PEPP)

- PEPP - добровільна персональна пенсійна схема, яка пропонує громадянам ЄС нову можливість заощаджувати на пенсію. Доповнення до існуючих національних пенсійних режимів.
- Можливість змінювати постачальника кожні п’ять років за обмеженими цінами
- Мобільність: вкладники зможуть продовжувати заощаджувати в тому самому продукті, навіть якщо змінять місце проживання в ЄС
- Повна прозорість продукту, включно з витратами та комісіями
- Захист інвестованого капіталу: базовий PEPP захистить інвестований капітал споживачів
- PEPP можуть пропонувати низка фінансових установ: кредитні установи, страхові компанії, які займаються прямим страхуванням життя, установи професійного пенсійного забезпечення (IORP), інвестиційні фірми

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОСЕРЕДНИКИ: Фінансові інститути

- Банки
- Ломбарди
- Інвестиційні фонди
- Страхові компанії
- Кредитні спілки
- Пенсійні фонди
- Венчурні фонди
- Фінансові компанії
- Факторингові компанії
- Лізингові компанії

Co-funded by the
European Union



ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Практикум

Якби у нас був вибір….

Кейс про моделювання пенсійних активів

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

3. Фінансовий нагляд за тіньовою банківською діяльністю

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Тіньова банківська діяльність (Shadow banking)

- Позиція регуляторів ЄС: **Тіньова банківська діяльність** відноситься до системи кредитного посередництва, яка залучає суб'єктів господарювання та діяльність за межами звичайної банківської системи.
- Хоча тіньова банківська індустрія відіграє важливу роль у фінансуванні економіки, її функціонування поза традиційними банківськими правилами викликає занепокоєння щодо ризиків, які вона створює для фінансової системи.
- Тіньовий банківський сектор має тісні зв'язки з регульованим фінансовим сектором та створює значні системні ризики.
- необхідно запобігти використанню тіньової банківської системи для регуляторного арбітражу.
- Потреба посилання регулювання небанківського сектора!

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Тіньова банківська діяльність - розміри

- Тіньовий банківський сектор - 25-30% від загальної фінансової системи
- Незважаючи на те, що тіньові банківські активи трохи скоротилися з 2008 року, загальна цифра в 2011 році склала 51 000 мільярдів євро.
- З точки зору географічного розподілу, він зосереджений у:
- Сполучених Штатах (близько 17 мільярдів євро)
- в ЄС (Єврозона з 16 800 мільярдів євро та Велика Британія з 6 800 мільярдів євро).

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Заходи, спрямовані на зниження неконтрольованого сектора фінансової системи

- Посилення вимог до банків у роботі з тіньовою банківською системою
- Посилення вимог до страхових компаній у роботі з тіньовою банківською системою (особливо деякі види діяльності: страхування іпотечних кредитів, пряме надання позик)
- Посилення нагляду за тіньовим банківським сектором
- Гармонізація нагляду за альтернативними інвестиційними фондами
- Посилені механізми сек'юритизації активів
- Удосконалення регулювання діяльності рейтингових агентств
- Необхідність підвищення прозорості фінансових операцій з цінними паперами

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Можливі тіньові банківські організації та види діяльності, на яких ЄС зосереджує увагу

- **Суб'єкти:**

- підприємства спеціального призначення, які здійснюють трансформацію ліквідності та/або строків погашення; наприклад, механізми сек’юритизації, такі як канали ABCP, спеціальні інвестиційні механізми (SIV) та інші механізми спеціального призначення (SPV);

- Фонди грошового ринку (MMF) та інші типи інвестиційних фондів або продуктів із характеристиками, схожими на депозити, що робить їх уразливими до масових викупів ("набігів");

- Інвестиційні фонди, включно з біржовими фондами (ETF), які надають кредити або використовують леверидж;

- Фінансові компанії та організації, що працюють з цінними паперами, які надають кредити чи кредитні гарантії або здійснюють трансформацію ліквідності та/або строків погашення без регулювання, як банк; і

- Страхові та перестрахові компанії, які видають або гарантують кредитні продукти.

- **Діяльності:**

- Сек'юритизація; - Кредитування цінними паперами та репо.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

4. Управління ризиками для банків та фінансових установ

РЕАКЦІЯ НА ПРОБЛЕМУ: РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ДЛЯ СПРЯМУВАННЯ ЙОГО РОБОТИ НА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СУСПІЛЬСТВА

З 2008 р. Європейська комісія прийняла понад 100 нормативно-правових актів, покликаних:

- ❑ встановити нові правила для європейської та глобальної фінансових систем;
- ❑ побороти європейську боргову кризу,
- ❑ перетворити фінансовий сектор Європи у безпечний, відповідальний та стимулюючий економічне зростання сектор економічної системи;
- ❑ створити банківський союз для зміцнення євро.

Серед ініціатив:

- ❑ **Механізм єдиного банківського нагляду** на чолі з ЄЦБ (Single Supervision Mechanism, SSM, 2012);
- ❑ **Єдиний механізм роботи з проблемними банками** (Single Resolution Mechanism, 2013).
- ❑ **Створення Європейської схеми страхування вкладів** (European Deposit Insurance Scheme, 2015).

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Механізм єдиного банківського нагляду на чолі з ЄЦБ (Single Supervision Mechanism, SSM, 2012)

- SSM відповідає за нагляд за близько 4700 кредитними установами.
- Для забезпечення ефективного нагляду, відповідні наглядові функції та обов'язки Європейського центрального банку та національних центральних банків розподіляються за критерієм значущості піднаглядних осіб.
- Кредитна установа буде вважатися значущою та підпадати під контроль ЄЦБ, якщо виконується хоча б одна з наступних умов:

• загальна вартість активів кредитної установи перевищує 30 млрд. євро, або якщо загальна вартість активів не менше 5 млрд. євро та водночас перевищує 20% національного ВВП;

• кредитна установа входить до числа трьох найбільш кредитних організацій, створених в державі-члені;

• установа є одержувачем прямої допомоги з боку Європейського союзу для підтримання її фінансової стабільності;

• активно залучений у транскордонні операції (для оцінки використовуються показники співвідношення міжнародних активів та зобов’язань)

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Схеми гарантування вкладів (DGS)

- DGS відшкодовують обмежену суму для компенсації вкладникам, банк яких збанкрутував.
- Фундаментальний принцип, який лежить в основі DGS, полягає в тому, що вони повністю фінансуються банками та не використовують кошти платників податків.
- Відповідно до правил ЄС, схеми гарантування вкладів:

- захищають заощадження вкладників, гарантуючи депозити до 100 000 євро
- допомагають запобігти масовому вилученню депозитів у разі банкрутства банку, що може створити фінансову нестабільність
- ЄС поступово підвищував рівень захисту депозитів з моменту введення першої директиви щодо DGS у 1994 році.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

5. Боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Директива ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей (№ 2015/849, 2015 року)

відмиванням грошей вважаються такі діяння, якщо вони вчинені умисно:

- (a) **конвертація або передавання власності** з усвідомленням того, що ця **власність отримана внаслідок злочинної діяльності** або акту участі в такій діяльності, з ціллю приховування або укривання незаконного походження власності або надавання допомоги будь-якій особі, причетній до здійснення такої діяльності, для уникнення юридичних наслідків діяння такої особи;
- (b) **приховування або укривання дійсної природи, джерела походження, розташування, відчуження, руху власності, речових або майнових прав на власність** з усвідомленням того, що така власність отримана внаслідок злочинної діяльності або акту участі в такій діяльності;
- (c) **придбання власності, володіння нею або її використання** з усвідомленням того, що така власність отримана внаслідок злочинної діяльності або акту участі в такій діяльності;
- (d) **участь у вчиненні будь-якої з дій**, зазначених у пунктах (a), (b) та (c), об’єднання з іншими особами для її вчинення, спроби її вчинення і надання допомоги для її вчинення, співучасть у її вчинені, сприяння її вчиненню та консультування стосовно її вчинення.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Правова база ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму

- Європейський Союз ухвалив потужне законодавство для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, яке сприяє цим міжнародним зусиллям.
- Комісія забезпечує ефективне застосування цього законодавства та співпрацю з мережами компетентних органів
- Важливо, щоб гейткіпери (банки та інші зобов'язані особи) застосовували заходи щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.
- **1990** - Європейський Союз прийняв **першу Директиву про боротьбу з відмиванням грошей**, щоб запобігти зловживанням фінансовою системою з метою відмивання грошей. Він передбачає, що зобов'язані особи повинні застосовувати вимоги належної перевірки клієнта під час вступу в ділові відносини (тобто ідентифікувати та перевіряти особу клієнтів, контролювати транзакції та повідомляти про підозрілі транзакції).
- законодавство постійно переглядалося з метою зменшення ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Модернізована нормативна база

- 2015 - ЄС прийняв модернізовану нормативну базу, яка охоплює
  - Директива (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей або фінансування тероризму
  - Регламент (ЄС) 2015/847 про інформацію про платника, що супроводжує перекази коштів – робить перекази коштів більш прозорими, тим самим допомагаючи правоохоронним органам вистежувати терористів і злочинців.
- Обидва інструменти враховують рекомендації 2012 року Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і йдуть далі в ряді питань, спрямованих на просування найвищих стандартів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.
- 2018 - 19 червня 2018 року Директива про боротьбу з відмиванням грошей (Директива (ЄС) 2018/843)

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Цілі змін законодавства:

- підвищення прозорості шляхом створення загальнодоступних реєстрів компаній, трастів та інших юридичних угод;
- посилити повноваження підрозділів фінансової розвідки ЄС і надати їм доступ до широкої інформації для виконання своїх завдань;
- обмежити анонімність, пов’язану з віртуальними валютами та постачальниками гаманців, а також для передплачених карток;
- розширити критерії для оцінки третіх країн з високим рівнем ризику та покращити гарантії фінансових операцій до та з таких країн;
- створити реєстри рахунків центрального банку або системи пошуку в усіх державах-членах;
- покращити співпрацю та посилити інформацію між органами нагляду за боротьбою з відмиванням грошей між ними та між ними та органами пруденційного нагляду та Європейським центральним банком.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Розширення доступу правоохоронних органів до фінансової інформації

- Терористи та злочинці продемонстрували здатність швидко переказувати кошти між банками, часто в різних країнах, але відсутність своєчасного доступу до фінансової інформації призводить до того, що багато розслідувань заходять у глухий кут.
- існує потреба в посиленні співпраці між органами, відповідальними за боротьбу з тероризмом і серйозними злочинами, коли фінансова інформація є ключовою частиною розслідування.
- 2019 - Директива (ЄС) 2019/1153 :
  - покращує використання фінансової інформації, надаючи правоохоронним органам прямий доступ до інформації про особу власників банківських рахунків, яка міститься в національних централізованих реєстрах.
  - дає правоохоронним органам можливість отримати доступ до певної інформації від національних підрозділів фінансової розвідки (ПФР) – включаючи дані про фінансові операції – а також покращує обмін інформацією між ПФР, а також їхній доступ до інформації правоохоронних органів, необхідної для виконання їх завдання.
  - ці заходи прискорять кримінальні розслідування та дозволять органам влади ефективніше боротися з транскордонною злочинністю.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

https://www.reuters.com/article/us-europe-moneylaundering-explainer-idUSKCN1RG1XI

Кейс 5. 2019 - Європейський скандал із відмиванням грошей у Брюселі

- Близькість країн Балтії до Росії традиційно робила їх уразливими до нелегальних фінансових потоків від сусіда. **Латвійська компанія ABLV**, яка була ліквідована у 2018 після звинувачень США у відмиванні грошей.
- Скандал поширився на **естонську філію Danske Bank**, найбільшого кредитора Данії, який стикнувся з розслідуваннями в кількох країнах за обробку 200 мільярдів євро (224 мільярди доларів) у підозрілих транзакціях російських грошей між 2007 і 2015 роками.
- **Шведський Swedbank** також втягнутий у скандал після того, як було повідомлено, що він обробляв деякі з тих платежів, що проходили через Danske, що призвело до звільнення його виконавчого директора.
- Гроші з Росії та країн колишнього Радянського Союзу йдуть не лише в Прибалтику. Кіпр і Мальта є одними з країн ЄС, які мають високі ризики.Так, **Pilatus Bank на Мальті** було закрито 2018 після розслідування та після звинувачень у підозрілих транзакціях за участю правлячої еліти Азербайджану.
- Нідерландський регулятор змусив ING, найбільшого постачальника фінансових послуг у Нідерландах, сплатити штраф у розмірі 915 мільйонів доларів 2018 року за відмивання грошей. Італійський бізнес також розслідується за подібними звинуваченнями.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

План дій для нової єдиної системи ЄС протидії відмиванню грошей - 2020

- **1 - Ефективне застосування правил ЄС.** Успішне впровадження правил на національному рівні та суворий моніторинг на рівні ЄС є ключовими. Європейське банківське управління (EBA) отримує нові повноваження для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму
- **2 - Єдиний звід правил ЄС** Інтеграція внутрішнього ринку та фінансової системи ЄС повинна супроводжуватися єдиним набором правил для запобігання відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Коли гроші перетинають національні кордони, різні тлумачення правил призводять до лазівок у системі, якими можуть скористатися злочинці.
- **3 - Нагляд на рівні ЄС.** Одного національного нагляду недостатньо. Потрібен посилений нагляд на рівні ЄС. Комісія має намір запропонувати загальноєвропейську систему нагляду за боротьбою з відмиванням грошей.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

План дій для нової єдиної системи ЄС протидії відмиванню грошей - 2020

- **4 - Механізм координації та підтримки для держав-членів.** Підрозділи фінансової розвідки в державах-членах є центрами фінансової розвідки. Вони відіграють вирішальну роль у виявленні транзакцій і дій, які можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю.
- **5 - Забезпечення виконання положень кримінального права та інформації на рівні** ЄС. Швидкий і надійний обмін інформацією має вирішальне значення. Правила ЄС вже сприяють співпраці та обміну інформацією між правоохоронними органами. Це забезпечує кращий доступ до інформації, щоб допомогти їхнім розслідуванням. Майбутній Центр боротьби з фінансовими злочинами при Європолі сприятиме боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.
- **6 - Сильніший ЄС у світі** ЄС сповнений рішучості активізувати свої зусилля, щоб вважатися сильним глобальним гравцем у цій сфері. Нова методологія, видана разом із цим Планом дій, надає ЄС адекватні нові інструменти для боротьби відмиванням грошей з третіми країнами, які мають стратегічні недоліки у своїх режимах фінансового нагляду.



Гуляєва Людмила

- **е-пошта:** glp2002@ukr.net
- **Фейсбук**

facebook.com/liudmyla.huliaieva

- **Інстаграм:** liudmyla_huliaieva
- **YouTube-канал** про гранти, фандрейзинг та фінансову грамотність «Людмила Гуляєва Liudmyla Huliaieva»

https://www.youtube.com/channel/UCU94gywXzO2qVmfd3Wd6O8g

- **Телеграм канал про гранти й можливості «Грантові фішки»**

https://t.me/grantovyphishky

- Phd з економіки, доцент, доцент кафедри фінансів Академії праці, соціальних відносин і туризму
- Потужний досвід розробки та керівництва соціальними, освітніми, науковими проєктами за фінансування ЄС
- бізнес-тренер з фінансів, фінансової грамотності та менеджменту грантових проектів,
- автор та керівник українського проекту «Віp у себе: вища освіта для людей з інвалідністю»,
- суддя міжнародного конкурсу бізнес-проектів молоді «Diamond Challenge for High School Entrepreneurs» (Університет штату Делавер, США)
- засновник освітнього проекту «Financial Literacy Hub»

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Проєкт за напрямом Ж. Моне в рамках програми ЄС Єразмус +, № 101047968 — EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»

Корупція та публічні фінанси

Людмила Гуляєва

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Команда проєкту EU AntiCor



Людмила ГУЛЯЄВА,

к.е.н., доцент,

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Експерт проєкту у сферах:

Фінансовий нагляд та управління ризиками ЄС: роль фінансових установ у протидії корупції

Корупція та державні фінанси

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

План лекції

1. Ініціативи ЄС, спрямовані на зниження корупційних ризиків в системі державних фінансів

2 Цифровізація державних фінансів як фактор зниження корупції

3 Реалізація принципів прозорості та підзвітності у публічних фінансах країн ЄС.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

1. Ініціативи ЄС, спрямовані на зниження корупційних ризиків в системі державних фінансів

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Соціальна ціна корупції та держава

- Справжня соціальна ціна корупції не може бути виміряна лише кількістю сплачених хабарів або перенаправлених державних коштів.
- Окрім процвітання економічної неефективності, корупція негативно впливає на цілі уряду, починаючи від покращення розподілу доходів і закінчуючи кращим захистом навколишнього середовища.
- Найважливіше те, що корупція підриває довіру до урядів, державних установ і демократії загалом.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Великий бюджет = високі корупційні ризики?

- Щороку в ЄС: 250 000 органів державної влади = **2 трильйони євро на публічні закупівлі** = 14 % ВВП ЄС
- Transparency International: шахрайство у публічних закупівлях може збільшити вартість **на 50 %.**
- Опитування «Євробарометр. Корупція» в країнах ЄС – 2022:

68% європейців - **корупція широко поширена** в їхніх країнах

41% - **корупція зросла** за останні роки

Про бюджет ЄС

- Бюджет ЄС як публічний фонд фінансових ресурсів має свої особливості: він завжди **збалансований** та **орієнтований на розвиток**, ніколи **не виконується з дефіцитом**.
- Бюджет ЄС – переважно **інвестиційний бюджет,** що функціонує на довгостроковій основі та приймається на період щонайменше 5 років (**зазвичай 7 років**).
- Бюджет ЄС фінансується з таких **джерел**:

- митні збори на імпорт з-за меж ЄС;
- частина податку на додану вартість, що збирається кожною державою-членом ЄС;
- частина валового національного доходу держав-членів ЄС;
- інші надходження, зокрема податки та інші відрахування з винагороди персоналу інституцій ЄС, внески країн, що не входять до ЄС, у певні програми, відсотки за прострочені платежі та штрафи, а також невикористані кошти бюджету за попередній рік.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Про бюджет ЄС

- **Міф:** бюджет ЄС надзвичайно великий за розміром та переважає національні бюджети будь якої з країн-членів ЄС.
- **Реалії:** бюджет ЄС становить невелику частину загальних державних витрат у ЄС - близько **1% сукупного доходу ЄС** і лише близько 2% державних витрат у ЄС, однак, його роль у забезпеченні розвитку ЄС та реагування ЄС на виклики сучасного нестабільного світу надзвичайно важлива та унікальна

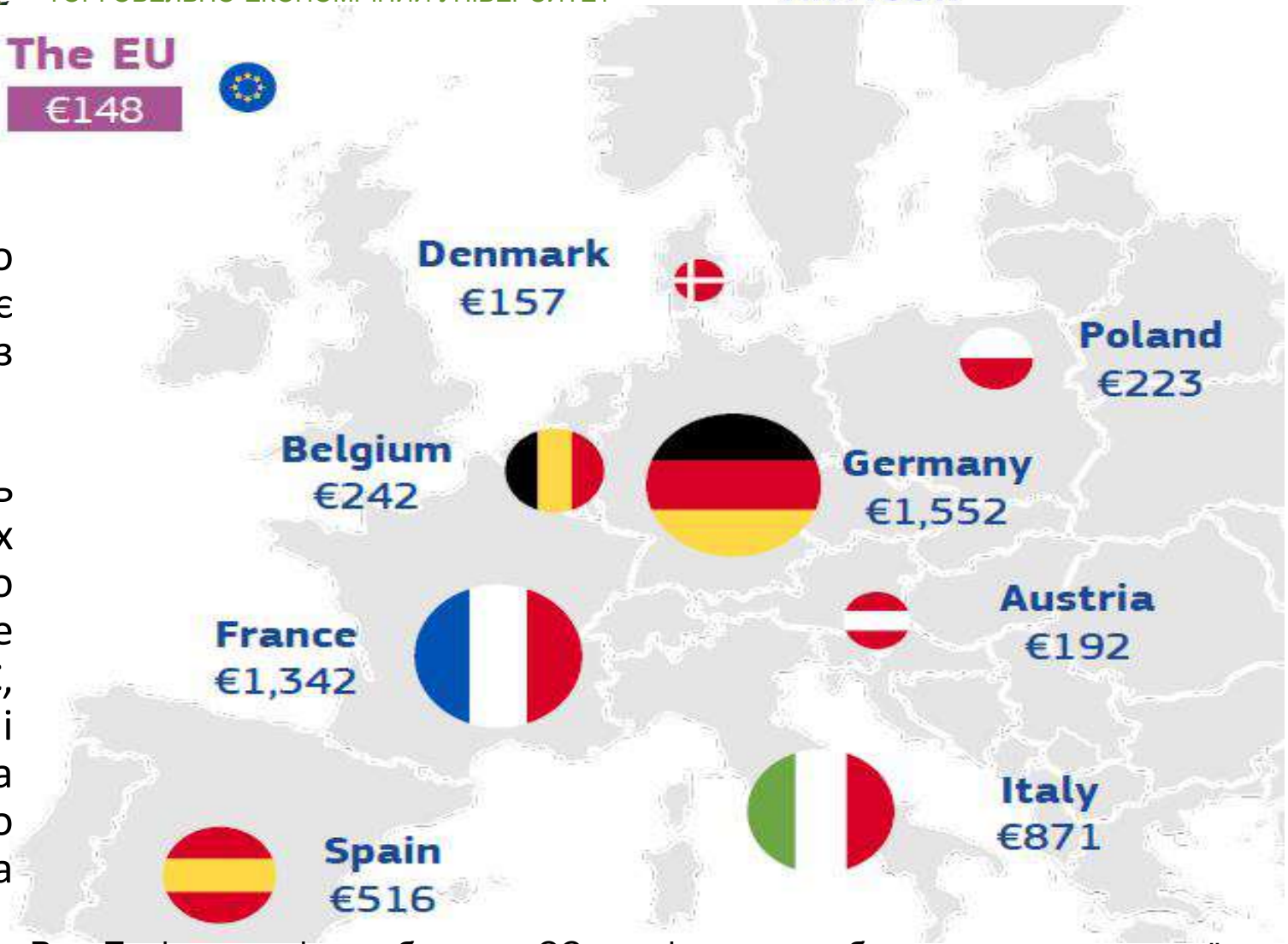


Рис. Порівняння річного бюджету ЄС з національними бюджетами окремих країн-членів ЄС у 2019 році, млрд. євро
https://ec.europa.eu/info/publications/eu-budget-at-a-glance_en

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Фінансовий регламент ЄС

- Для забезпечення ефективності використання публічних коштів бюджету ЄС та мінімізації корупційних ризиків розроблені правила, що регулюють фактичне витрачання коштів ЄС та містяться у **Фінансовому регламенті ЄС.**
- Фінансуванням ЄС керує Європейська комісія спільно з державами-членами або через партнерів-виконавців.
- Усі програми, що фінансуються з бюджету ЄС, підпадають під один із **трьох типів реалізації** залежно від характеру відповідного фінансування:

1. Пряме управління:

- фінансуванням керує **безпосередньо Європейська комісія** та **несе пряму відповідальність** за всі етапи впровадження програми: відкриття конкурсів пропозицій, оцінка поданих пропозицій, підписання грантових договорів, моніторинг виконання проекту, оцінка результатів, здійснення платежів.
- завдання виконуються департаментами Комісії у **її штаб-квартирі, у представництвах ЄС або через виконавчі агентства ЄС**; третіх осіб немає.
- програми, які реалізуються в прямому управлінні, становлять близько 20% бюджету ЄС на 2021-2027 роки. Приклад: програма COSME, управлінський відділ - Європейська рада з інновацій та Виконавче агентство малого та середнього бізнесу, яке керує COSME.

https://europa.eu/!kF47JM

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Фінансовий регламент ЄС

2. Спільне управління:

- Європейська комісія та **національні органи в державах-членах ЄС**, такі як міністерства та державні установи, спільно відповідають за виконання певної програми.

- Близько 70% програм ЄС виконуються таким чином.

- Наприклад, фермером у будь-якій країні ЄС має проект із вирощування органічних помідорів, має право подати заявку на отримання коштів у рамках Спільної сільськогосподарської політики (САР). Для цього звертається у Міністерство сільського господарства своєї країни або подібну установу, яка буде відповідати за управління коштами для вашого проекту від імені ЄС. Адміністрації держав-членів (на національному, регіональному та місцевому рівнях) вибирають, які проекти фінансувати, і беруть на себе відповідальність за оперативне управління.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Фінансовий регламент ЄС

3. Непряме управління:

- фінансування здійснюється партнерськими організаціями або іншими органами влади всередині чи за межами ЄС.

- Наприклад, більшість бюджету ЄС, виділеного на гуманітарну допомогу та міжнародний розвиток, реалізується в рамках непрямого управління.
- Приклад: надання фінансової підтримки для боротьби зі спалахом лихоманки Ебола в Західній Африці та землетрус у Непалі в 2015 році.
- Програми, які реалізуються в рамках непрямого управління, становлять близько 10% загального бюджету ЄС.
- Комісія делегує завдання з виконання бюджету різним типам партнерів-виконавців.
- Може здійснюватися **через міжнародні організації** (Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд), **децентралізовані агентства** (наприклад, Європейський центр профілактики та контролю захворювань, Європейське агентство з безпеки харчових продуктів), **державно-приватні партнерства**, органи держав-членів (**національні агентства Erasmus+** , агенції розвитку держав-членів, національні банки сприяння).

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Публічні закупівлі в ЄС: чи є проблема?

Опитування «Євробарометр. Корупція» в країнах ЄС – 2022:

- 50% компаній - корупція у сфері державних закупівель є «дуже» або «досить широко поширеною» в їхній країні
- 59% компаній - специфікації тендерів публічних закупівель, розроблені спеціально під конкретні компанії; такі порушення є широко поширеною практикою в їхній країні
- 53% компаній -конфлікт інтересів під час оцінки тендерних пропозицій у публічних закупівлях часто спостерігається у їхній країні
- 51% - наявність ситуацій тендерної змови та інші зловживання.

Вартість корупційного ризику в державних закупівлях ЄС 5 мільярдів євро на рік.

The Cost of Non-Europe in the area of Organised Crimeand Corruption. European Parliamentary Research Service. 2022

Проблеми у ЄС: корупція та публічні фінанси

Дані ініціативи DG 2017

- ❑ хабарництво при наданні медичних послуг;
- ❑ корупція при закупівлях;
- ❑ некоректні маркетингові відносини;
- ❑ зловживання посадами (високого) рівня;
- ❑ вимоги про необґрунтоване відшкодування;
- ❑ шахрайство та розтрата лікарських засобів та виробів медичного призначення.

https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/internal-security/corruption_en

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Публічні закупівлі в ЄС: 4 основні директиви

- ЗАГАЛЬНА - Директива ЄС 2014/24/EU «Про державні закупівлі …» (2014)
- ГАЛУЗЕВА - Директива ЄС 2014/25/ EU «Про закупівлі суб'єктами, які працюють у секторах водопостачання, енергетики, транспорту та поштових послуг…» (2014)
- КОНЦЕСІЙНА - Директива 2014/23/EU «Про укладення концесійних контрактів»(2014)
- ОБОРОННА - Директива 2009/81/EU «Про координацію процедур укладання певних контрактів на виконання робіт, контрактів на поставку та контрактів на надання послуг замовниками або організаціями у сферах оборони та безпеки…» (2009)

Для контрактів, вартість яких перевищує певну порогову вартість, кожна країна розробляє національні процедури закупівель

Приклад порогової вартості: 139 тис. євро - товари та послуги, 5 350 000 євро – будівельні роботи.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

National Office Erasmus+UA
erasmusplus.org.ua

Ініціативи, рекомендовані до впровадження - Бельгія

- Звернути увагу на досягнення фіскальної позиції, яка сприятиме як зміцненню поточного відновлення, так і забезпеченню стійкості державних фінансів Бельгії.
- Забезпечити незалежний фіскальний моніторинг.
- Поліпшити структуру державних видатків, щоб створити простір для інвестицій в інфраструктуру, в тому числі в транспортну інфраструктуру.
- Забезпечити рівний доступ до якісної освіти, професійної підготовки та ринку праці для найбільш незахищених груп населення, включаючи людей з мігрантським походженням.
- Сприяти інвестиціям у капітал, що базується на знаннях, зокрема за допомогою заходів щодо збільшення впровадження цифрових технологій та поширення інновацій.
- Підвищення конкуренції на ринках професійних послуг і роздрібної торгівлі, а також посилення ринкових механізмів у мережевих галузях.

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2017-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations-belgium.pdf

Ініціативи, рекомендовані до впровадження - Франція

- Всебічний перегляд статей витрат з метою підвищення ефективності та економії.
- Консолідувати заходи, що знижують вартість робочої сили, щоб максимізувати їхню ефективність у бюджетно-нейтральний спосіб і з метою збільшення їхнього впливу на зайнятість та інвестиції.
- Розширити загальну базу оподаткування та вжити подальших заходів для впровадження запланованого зниження законодавчої ставки доходу підприємств.
- Покращити доступ до ринку праці шукачів роботи, особливо менш кваліфікованих працівників та осіб із походженням мігрантів.
- Подальше зменшення регуляторного навантаження на фірми. Продовжувати усувати бар'єри для конкуренції в сфері послуг.
- простити та підвищити ефективність схем державної підтримки інновацій.

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2017-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations-france.pdf

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Чи стикалися ви з фактами корупції у взаємодії з органами влади, бюджетними установами?

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Ефективне управління публічними фінансами: Етика, відкритість та боротьба з корупцією

Органи державної влади можуть запровадити комплексний, збалансований та адаптований пакет заходів доступних для прищеплення культури доброчесності, запобігання та виявлення неетичної поведінки, вжиття виправних заходів і зміцнення довіри громадськості:

- ❑ етичні кодекси,
- ❑ оцінка ризиків та стратегії, засновані на ризиках,
- ❑ закони та нормативні акти,
- ❑ координатори доброчесності, антикорупційні агентства ,
- ❑ відкритий уряд, зовнішній контроль,
- ❑ методи управління персоналом,
- ❑ навчання етиці та дилемам,
- ❑ розкриття доходів, активів та інтересів, інформування,
- ❑ адміністративне спрощення,
- ❑ електронний уряд, контроль та аудит,
- ❑ розслідування, переслідування та санкції

Етика в дії – Угорщина 2022

- Квітень 2022 - Європейська комісія дала Угорщині місяць, щоб вирішити проблеми з верховенством права
- Можливі наслідки невиконання: заморозити частину коштів, які Угорщина має отримати в рамках бюджету ЄС на 2021-2027 роки. Можливе призупинення виділення 21 мільярда євро для Угорщини з бюджету ЄС.
- «механізм обумовленості» – процес, призначений для захисту фінансових інтересів ЄС від порушень верховенства права з боку держав-членів.
- Причини (Єврокомісія):

➢ гроші ЄС під загрозою в Угорщині через корупцію, яка може мати форму тендерів на проєкти, що фінансуються ЄС, у яких бере участь лише один учасник, зазвичай пов’язаний із правлячою партією.

➢ Порушення принципів незалежності судової системи, ЗМІ та неурядових організацій.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс: заборона внутрішнього та іноземного хабарництва (Велика Британія)

- Закон про боротьбу з хабарництвом 2010 р відносить Великобританію до країн з найсуворішими правилами боротьби з хабарництвом у світі.
- Він не лише передбачає кримінальну відповідальність за виплату та отримання хабара та підкуп іноземної посадової особи, але також поширює кримінальну відповідальність на комерційні організації, які не запобігли хабарництву, вчиненому від їх імені.
- Положення про екстериторіальну юрисдикцію дозволяють Управлінню з питань серйозного шахрайства (the Serious Fraud Office SFO) переслідувати будь-яку компанію або пов’язану особу з присутністю у Великобританії, навіть якщо компанія розташована за кордоном.
- Розроблено детальні інструкції, які виплати за сприяння вважаються незаконними хабарями, і визначені критерії, за якими можна відрізнити гостинність від прихованих форм хабарництва.



Джерело: Антикорупційний звіт Європейської комісії, 2014 р

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ **УНІВЕРСИТЕТ** / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Ефективне управління публічними фінансами: Етика, відкритість та боротьба з корупцією

- Концепція служіння суспільним інтересам, а не вузьким особистим чи політичним інтересам, лежить в основі ефективного управління.
- Країни з високим рівнем доходу займають високі позиції щодо контролю над корупцією, яка є токсичною для довгострокового процвітання, але є складним явищем.
- Етичні цінності необхідно інтерпретувати в часто складних ситуаціях реального часу; стикаючись із конфліктом інтересів, «робити правильні речі» не завжди стає очевидним.
- органи державної влади можуть запровадити комплексний, збалансований та адаптований пакет заходів, доступних для прищеплення культури доброчесності, запобігання та виявлення неетичної поведінки, вжиття виправних заходів і зміцнення довіри громадськості: етичні кодекси, оцінка ризиків та стратегії, засновані на ризиках, закони та нормативні акти, координатори доброчесності, антикорупційні агентства , відкритий уряд, зовнішній контроль, методи управління персоналом, навчання етиці та дилемам, розкриття доходів, активів та інтересів, адміністративне спрощення, електронний уряд, контроль та аудит, інформування, розслідування, переслідування та санкції

Спрощені варіанти витрат

- Спрощені варіанти витрат (SCO) і спільні плани дій (JAP) є ключовим інструментом для досягнення орієнтації на результат - підвищення якості державного управління та зниження корупції.
- Використання спрощених витрат полягає в тому, що більше не потрібно відстежувати кожен євро спільно фінансованих витрат за окремими підтверджуючими документами.
- Спрощені варіанти витрат (SCO) – це інноваційний спосіб відшкодування грантів та поворотної допомоги в рамках Європейських структурних та інвестиційних фондів (ESI). Замість відшкодування «реальних витрат» SCO дозволяють відшкодовувати витрати відповідно до попередньо визначених методів, заснованих на процесі, результатах або результатах. SCO можуть мати форму фінансування за фіксованою ставкою, стандартних шкал витрат на одиницю продукції та одноразових платежів.
- Значно зменшується адміністративний тягар як для керівних органів, так і для бенефіціарів, а також дозволяють адміністраціям змістити фокус зі збору та перевірки фінансових документів на досягнення цілей політики .

https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/internal-security/corruption_en

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Дві основні форми корупції у публічних фінансах

- **Велика корупція** передбачає адміністрування на найвищому рівні. Приклади включають: компанії, окремі особи або організована злочинність купують та/або впливають на формування політики держави і закони в їхніх вузьких інтересах; спрямування державних коштів на особисті або партійні рахунки; і політичні партії, що знаходяться при владі, винагороджують певних осіб державними посадами, незалежно від відповідної кваліфікації чи досвіду (патронаж).
- **Дрібна корупція** має місце на рівні інституцій та окремих осіб (адміністратори, лікарі, поліція, прикордонники, судді, прокурори, освітяни тощо). Приклади включають: хабарництво та вимагання готівкою або в натуральній формі (подарунки та послуги); пільговий доступ до послуг чи товарів; вплив на процеси та їх результати; або фаворитизм при призначенні вакансій, просуванні по службі або контрактах, незалежно від заслуг. Незважаючи на те, що в кожному конкретному випадку ефект часто невеликий, сумарний ефект може бути суттєвим і шкідливим для функціонування економіки та суспільства.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Форми корупційної вигоди у публічних фінансах

- **Громадські ресурси**

Державні кошти (грошові кошти, гранти, позики та інші форми кредиту, гарантії позик, власний капітал, податки, соціальні виплати та інші трансфертні платежі), державні активи, повноваження щодо прийняття рішень і вплив на контракти, робочі місця та невиконавчі посади, процедури затвердження та відхилення, повноваження щодо аудиту, розслідування та правоохоронних органів, а також доступ до лікування, освіти, правосуддя та офіційної документації.

- **Особиста вигода**

«Прибуток» або «перевага», які є результатом корупції, можуть бути матеріальними або нематеріальними та можуть включати фінансові винагороди (готівка, позики, винагороди, пожертви, акції, спонсорство тощо), інші цінності (подарунки, свята, розваги , внутрішня інформація), послуги (включаючи сексуальні), контракти та/або працевлаштування (включаючи почесні посади з впливом, а також оплачувані посади). Перевагу може отримати не особисто державний службовець, а його родичі, друзі, партнери, приватне підприємство, благодійна організація, політична партія чи виборча кампанія. Воно може бути негайним або умовним (наприклад, обіцянка майбутньої роботи або контрактів).

Кейс. Угорщина, незаконні субсидії

- Розслідування Європейської комісії – 3 роки.
- Єврокомісія виявила конфлікт інтересів у розподілі коштів ЄС, і в результаті Чехія вирахує ці суми з майбутніх субсидій.
- Випадки корупції: зокрема з виплатою пекарні Agrofert субсидії в 4 мільйони євро на будівництво лінії з виробництва хліба, яка не відповідала критеріям інноваційності. Тепер чеські міністерства повинні будуть забезпечити повернення таких субсидій від одержувачів, що може призвести до судового розгляду.
- Зміни до національного законодавства, щоб запобігти конфлікту інтересів. Комісія високо оцінила ці кроки у своєму заключному листі, додав він.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Форми корупційної вигоди у публічних фінансах

- **Захоплення держави /узурпація влади**

Найпоширеніших і найзгубніша форма великої корупції, за якої підприємства (наприклад, великі корпорації), впливові особи (наприклад, олігархи) та/або кримінальні підприємства використовують корупцію державних службовців (купівля послуг, хабарництво, здирництво тощо) та/або незаконні внески політичним партіям і кандидатам, щоб впливати та формувати формування політики, державні витрати, закони та нормативні акти, приватизацію, закупівлі, судові результати, посадові призначення та економічні умови для своїх власних (як правило, дуже суттєві) інтереси, включаючи змову з метою блокування реформ і створення перешкод для чесної конкуренції. Це антипод належного управління.

- **Фаворитизм (пільговий режим)**

Принципи та цінності (недискримінація, неупередженість, рівність можливостей, чесна конкуренція тощо) не застосовуються повсюдно. Деякі громадяни, підприємства чи інші організації отримують більш прихильне ставлення, ніж інші у дотриманні правил і розподілі державних ресурсів. Фаворитизм включає патронаж (також відомий як кумівство), коли особу обирають на роботу чи іншу суспільну користь через її зв’язки чи приналежність, а не через заслуги (здібності, придатність чи кваліфікацію) чи права. Там, де це сімейні або дружні стосунки, це називається кумівством.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Форми корупційної вигоди у публічних фінансах

- **Хабарництво**

- Обіцянка, вимагання, пропозиція, надання та/або прийняття, безпосередньо чи через посередників, неправомірної вигоди (фінансова або в натуральній формі) з метою спонукання до дії чи бездіяльності щодо виконання обов'язків офіційний.
- хабарництво активне (обіцянка або дача хабара) та пасивне (вимагання або отримання хабара).
- Хабарництво може бути одноразовим або частиною постійних відносин і регулярної домовленості.
- Деякі приклади хабарництва включають:

- **Виплати за сприяння:** невеликі хабарі, які надаються для забезпечення або прискорення виконання звичайної чи необхідної дії, як правило, такої, на яку платник має право. Це може включати доступ до документів або підписів від муніципального чиновника, запис на прийом до державного лікаря, проходження імміграційної служби або проходження товарів через митний контроль.
- **Відкати:** хабарі, які надаються після присудження контракту, за допомогою яких переможець тендеру «відбиває» частину своєї гонорару за контрактом посадовцю установи, що закуповує. Коли вимагання хабара супроводжується погрозами несприятливих наслідків (наприклад, каліцтвом, втратою життя, переслідуванням, судовим переслідуванням тощо) - іншими словами, шантажем - це характеризується як вимагання.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Форми корупційної вигоди у публічних фінансах

- **Перешкоджання правосуддю**

Перешкоджання набуває багатьох форм (і охоплює як публічну, так і приватну сфери життя), але по суті йдеться про втручання у правосуддя та правоохоронних органів у виконанні їхніх обов'язків за допомогою фізичної сили, погроз і залякування.

- **Торговий вплив**

Неправомірний вплив на прийняття рішень у сфері державних ресурсів, який державні службовці (або інша особа, наприклад, партнер) можуть намагатися запропонувати, щоб отримати неправомірну вигоду, чи мають вони реальну владу чи лише показують її, чи здійснюється вплив чи ні, чи призводить передбачуваний вплив до очікуваного результату чи ні. На відміну від хабарництва, одержувач переваги не приймає рішення.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Форми корупційної вигоди у публічних фінансах

- **Спонукання**

Надаючи «вигоди» (наприклад, гостинність, конференції, закордонні поїздки), підбурювач прагне вплинути з метою стимулювання переваги купувати або використовувати продукт чи послугу або сприяти лояльності до конкретного постачальника. Ця практика є більш витонченою формою хабарництва, оскільки вона є непрямою і часто встановлюється протягом тривалого часу, що призводить до того, що називають неналежними відносинами. Як і лобіювання, воно не обов'язково є незаконним, але його можна оголосити поза законом.

- **Двері, що обертаються (відкриті двері)**

Це переміщення осіб між державними посадами та приватними компаніями з метою використання періоду державної служби на користь підприємств, які вони регулюють. Як і лобіювання, переміщення робочих місць між державним і приватним секторами не є неетичним, якщо це не ставить під загрозу неупередженість і чесність офісу.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кейс. Учителька



Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2. Цифровізація державних фінансів як фактор зниження корупції

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Цифровізація державних фінансів як фактор зниження корупції: портали відкритих даних ЄС

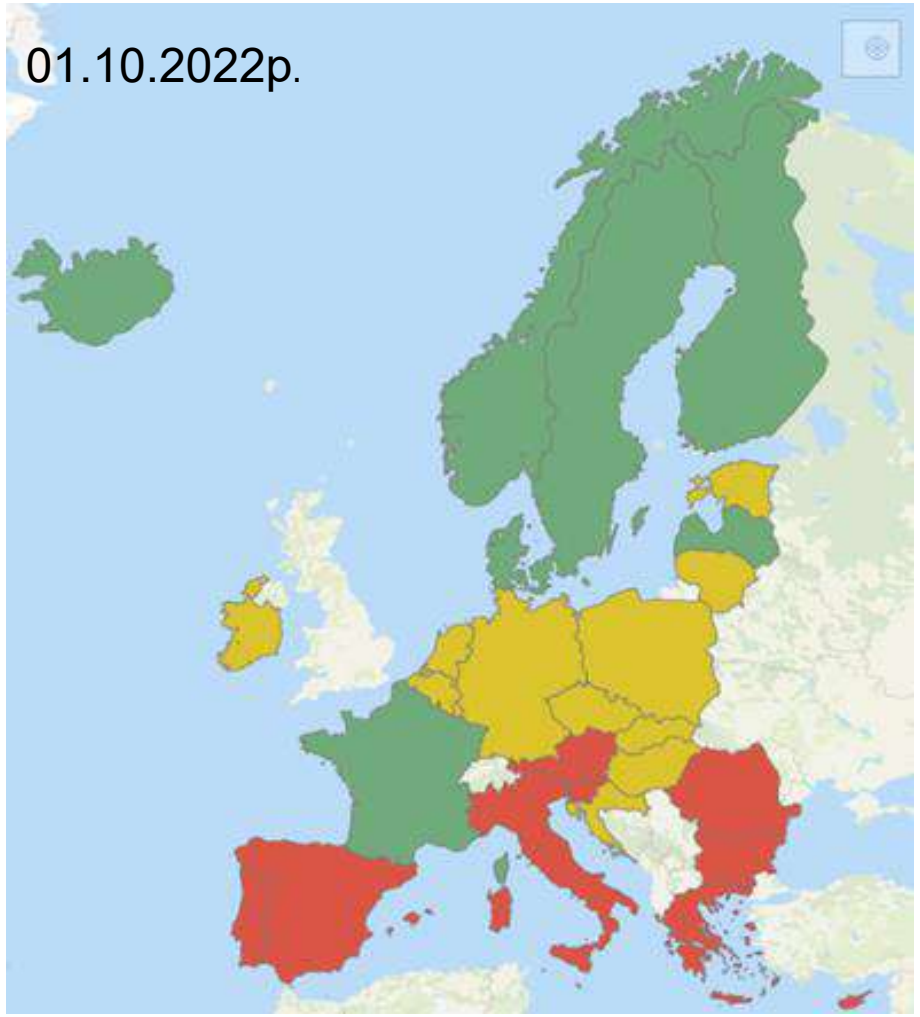
- **EuroAccess**
  https://www.euro-access.eu
- **Система фінансової прозорості**
  https://ec.europa.eu/budget/financial-transparency-system/index.html
- **The official portal for European data**
  https://data.europa.eu/en
- **Opentender**
  https://opentender.eu/start
- **Funding & tender portal**
  https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home
- **Курс валют (InforEuro)**
  https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/procedures-guidelines-tenders/information-contractors-and-beneficiaries/exchange-rate-inforeuro_en
- **TED (Tenders Electronic Daily)**
  https://ted.europa.eu/TED/browse
- **TED eTendering**
  https://etendering.ted.europa.eu/general/page.html?name=home&locale=en/browseByMap.do
- **Eurostat**
  https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home
- **Річний життєвий цикл бюджету ЄС**
  https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/how-it-works/annual-lifecycle/figures_en
- **Single Market Scoreboard**
  https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/policy_areas/public-procurement
- **Integrity Watch Red Flags**
  https://transparency.eu/integrity-watch-red-flags/

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Оцінка публічних закупівель в країнах ЄС: 12 показників



Зелений рівень (високий): вище 3	Данія, Фінляндія, Франція, Латвія, Швеція, Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія
Жовтий рівень (середній): 3 до -3	Бельгія, Чехія, Німеччина, Естонія, Хорватія, Угорщина, Ірландія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Словаччина,
Червоний рівень (низький): нижче -3	Австрія, Болгарія, Кіпр, Греція, Іспанія, Італія, Португалія, Румунія, Словенія

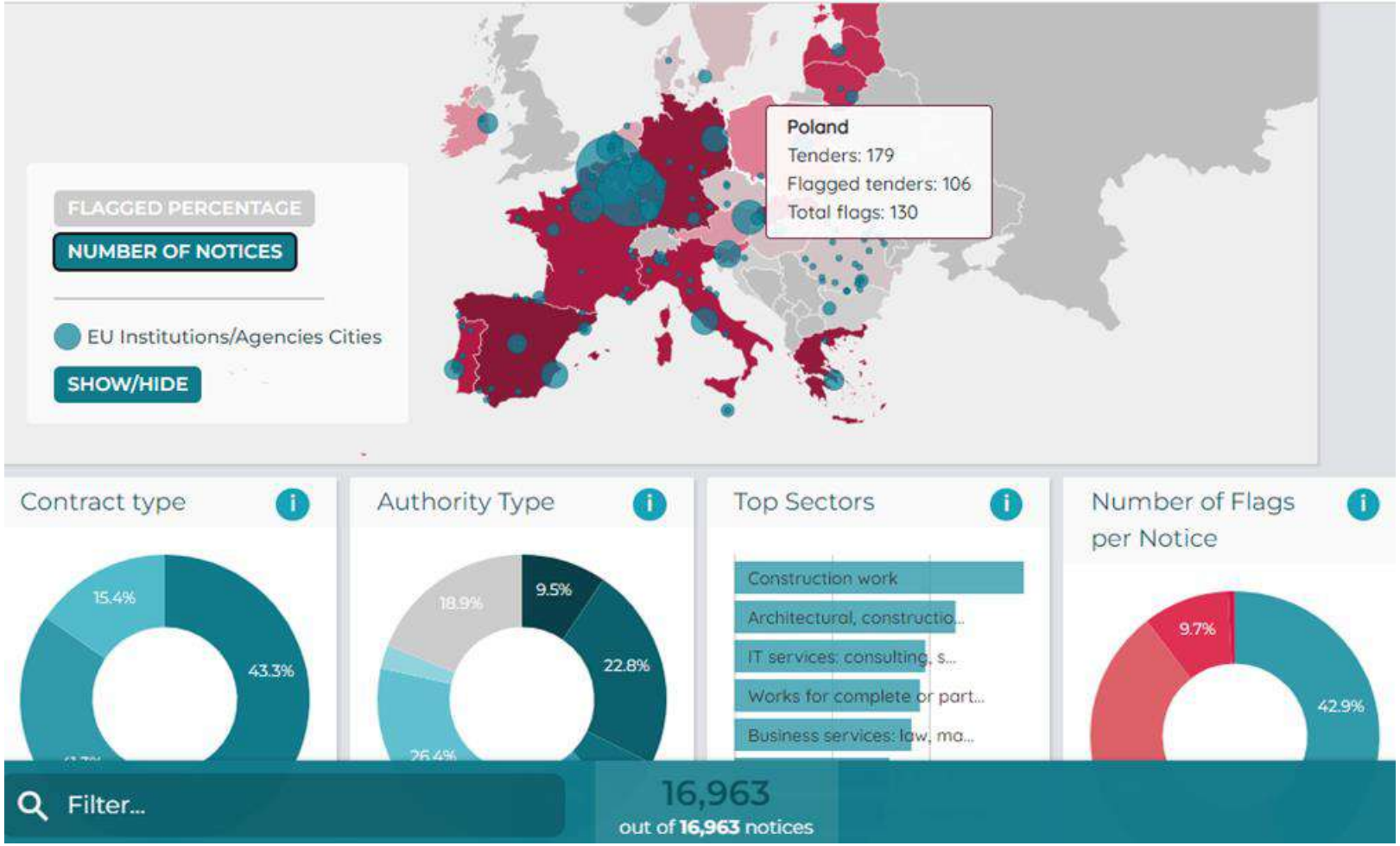
Public Procurement. Single Market Scoreboard. European Commission website. URL: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/policy_areas/public-procurement

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ANTICOR

Відкрита платформа для громадськості «Integrity Watch Red Flags»



- Інструмент для моніторингу публічних закупівель у реальному часі.
- Аналізує дані відкритих баз даних ЄС щодо публічних закупівель та визначає, які тендерні процедури містять ознаки/ризики шахрайства та корупції.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Онлайн-сервіси скорочують можливості для корупції

❑ **Початок бізнесу**

Електронна реєстрація та онлайн-сервіси суттєво зменшують можливості для хабарництва та інших форм корупції.

❑ **Електронний документооборот**

запровадження електронного подання документів дозволяє учасникам судового процесу подавати документи в електронному вигляді, підвищуючи прозорість, прискорюючи подання та вручення процесу, обмежуючи можливості для корупції та запобігаючи втраті, знищенню або приховуванню документів

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інструкції та пояснення (ґайди) щодо GPA



Назва	Посилання
Угода про державні закупівлі СОТ	Текст
Єдиний закупівельний словник та система електронних державних закупівель ЄС: пояснення та рекомендації	Текст
Участь у державних закупівлях США – правова основа	Текст

https://export.gov.ua/457-publichni_zakupivli_u_krainakh_svitu

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

3. Реалізація принципів прозорості та підзвітності у публічних фінансах країн ЄС

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Принципи публічних фінансів ЄС

- Бюджет ЄС максимально орієнтований на мінімізацію корупційних ризиків, а тому є одним із найбільш контрольованих у світі.
- Прозорість, чесність і підзвітність у публічних фінансах є основними передумовами демократії, заснованої на верховенстві права. Вони сприяють належному управлінню та формують довіру до процесу формування політики, тим самим підвищуючи легітимність і авторитет влади та публічних установ.

• **Прозорість (transparency)** вимагає розкриття інформації про формування політики та витрати, забезпечуючи при цьому доступ громадян до такої інформації.

• **Підзвітність (accountability)** - органи влади та інституції, наділені владними повноваженнями і відповідальністю, зобов'язані аргументовано доповідати і обговорювати результати своєї діяльністю з суспільством/ органами влади.

• **Доброчесність (integrity)** державних інституцій передбачає використання їх повноважень в офіційно дозволених і публічно виправданих цілях.

Co-funded by the European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Корупція любить секретність…

- Корупція може смертельно підірвати довіру суспільства до державного управління та є результатом неспроможності окремих осіб нести відповідальність за свою поведінку, що посилюється, якщо система не притягує їх до відповідальності.
- Оскільки корупція зазвичай базується на секретності протиотрутою є **відкритий уряд**, який дозволяє громадянам здійснювати своє демократичне право нагляду за виконавчою та судовою владою, забезпечуючи їм доступ до інформації та дозволяючи громадянам «представники повинні контролювати ефективність через парламентські органи, громадянське суспільство та журналістські розслідування.
- **Прозорість** спрямована на стримування та виявлення, забезпечуючи захист від потенційних зловживань владою та висвітлюючи правопорушення, якщо вони виникають.



Гуляєва Людмила

- **е-пошта:** glp2002@ukr.net
- **Фейсбук**

facebook.com/liudmyla.huliaieva

- **Інстаграм:** liudmyla_huliaieva
- **YouTube-канал** про гранти, фандрейзинг та фінансову грамотність «Людмила Гуляєва Liudmyla Huliaieva»

https://www.youtube.com/channel/UCU94gywXzO2qVmfd3Wd6O8g

- **Телеграм канал про гранти й можливості «Грантові фішки»**

https://t.me/grantovyphishky

- Phd з економіки, доцент, доцент кафедри фінансів Академії праці, соціальних відносин і туризму
- Потужний досвід розробки та керівництва соціальними, освітніми, науковими проєктами за фінансування ЄС
- бізнес-тренер з фінансів, фінансової грамотності та менеджменту грантових проектів,
- автор та керівник українського проекту «Віp у себе: вища освіта для людей з інвалідністю»,
- суддя міжнародного конкурсу бізнес-проектів молоді «Diamond Challenge for High School Entrepreneurs» (Університет штату Делавер, США)
- засновник освітнього проекту «Financial Literacy Hub»